

ПОГЛЯД АНГЕЛА

фото О. Кутлашметова

**Вітаємо Вас, дорогі читачі
“Слова Просвіти”!**

Так склався виробничий графік нашої друкарні через численні вихідні, що, аби Ви не втратили одне з чисел нашого часопису, ми вирішили вийти “дуплетом”. Подвійний обсяг цього числа дає змогу нам представити майже всі культурологічні рубрики газети, а Вам, дорогі читачі, провести заочну читачку конференцію в перерві між городніми та святковими справами. Адже травень, окрім всього іншого, — ще й початок передплатної кампанії, і ми щиро віримо, що Ви оберете “Слово Просвіти” серед багаточисельної вітчизняної преси. Свідомий прихильник видання голосує кривавою гривнею, співпрацює з редакцією та дієвими намаганнями розширити коло передплатників, коло однодумців. Зізнаюся Вам, любі мої читачі, — мені завжди ніяково вмовляти Вас передплатити нашу газету. Щось у цьому є таке, що принижує в журналістові його творчість, яка, як відомо, вимагає співтворчості, співрозуміння, співпережиття. Для кожного, хто працює в нашій газеті, а це відомі журналісти й письменники, — ваша участь у передплаті є оцінкою творчості кожного. Отож, оцінюйте!

Коли це, подвійне число, прийде у ваші домівки, час його існування буде означено датою 26 квітня — 9 травня, двома тижнями нашого з вами життя. Чорнобиль. Кілька днів відпочинку за радянським календарем, Великдень, переддень свята Перемоги... Ці чотирнадцять днів у їхньому історичному, трудовому і духовному наповненні прекрасно ілюструють не лише соціальний портрет нині сущих поколінь, а й наше минуле і прийдешнє. І не хочеться впадати ні у пафос риторики, ні у пригніченість приреченості, — хочеться жити! Попри все і всупереч, завдяки і в ім'я життя, самим Господом означеного як життя вічне...

Чорнобиль... За ці шістнадцять років ми навіть не зчулися, як в Україні виросло місто мертвих чорнобильців, що своєю чисельністю переважає більшість обласних центрів. У цьому мертвому місті майже немає старечих могил, зате там є могили дитячі, могили тих, хто ще міг би народжувати, жити, працювати... Мене особисто найбільше лякає те, що ми жили з цією трагедією, пристосувалися до неї і майже змирилися. Ми не вміємо протидіяти її постійному видимому і невидимому терору; нас вміло заспокоїли, що Чорнобиль “це не так уже й страшно”.

Держава, яка завжди воювала, будувала,

відбудовувала і перебудовувала людей, як найдешевшим будівельним матеріалом, здається, сприймає людські жертви Чорнобиля як те, на що “немає ради”. Світ, якого ми не навчили себе поважати, махнув у наш бік рукою: “мастіть собі голови з вашою бідою!” “Добрі” сусіди раз по раз оголошують, що “хохли” все перебільшують, об’їдаючись салом... Та що вже мені говорити про Росію, коли відомий російський журналіст Олександр Невзоров (пам’ятаєте його античеченські репортажі?) пише в одному зі своїх інтерв’ю: “Росія звикла харчуватися сусідами. При цьому вона може їх дуже любити, але все одно в підсумку зжере... Ця звичка — в її державній крові. Приїхати на танках, розбомбити, переїхати, примусити вивчати свою мову...” — промовисто, правда? Така от солідарність трудящих всіх країн. Коли б то 1 Травня справді святкувалася “солідарність” і “всіх країн”? Натомість “маємо те, що маємо”, — комуністи-інтернаціоналісти виведуть до пам’ятника Ілліча черідку знедолених пенсіонерів. І закликають їх товариші-вожді до світлого майбутнього, означеного відмовою од незалежності. Скажіть, де ще ми зможемо побачити представників народом обраної влади, які б закликали до повалення цієї влади? Хто ще підтримує ностальгію за радянською владою, за часами, у яких нічого від людини не вимагалось, крім уміння не мати Бога у душі? Так, це поки що у нас, в країні, розіп’ятій чиновниками різних мастей, які дбають лише про себе.

На сьогодні, як відомо, перерозподіл влади і власності майже завершено. Владу на місцях захоплено колишньою номенклатурою, яка майже не відповідає за наслідки своєї діяльності, — винятком є хіба що результати голосування на виборах, після яких “полетіли” деякі голови райдержадміністрацій.

Газети, незалежна преса, до яких відносимо й наше видання, ледь животіють, бо не мають засобів до справжнього протистояння чужомовній пресі. Навіть державні проблеми, які б ми хотіли підняти на своїх сторінках, — це справа нашого особистого ентузіазму. Але ми не скаржимося. Бо земля, мова, людина в сукупності всіх її проблем нашого часу, болючі питання нашого часу — це наші особисті питання.

“Що є життя? Що є людина?” Можливо, саме для того Ісус Христос і здійснив свій подвиг в ім’я людей, аби ми могли це повніше зрозуміти, аби осягли, що життя людини не закінчується із життям одного покоління. Бо життя, як би не велося, які б соціальні й політичні проблеми не стояли перед нами, — прекрасне і величне. Тож критикуючи, протестуючи, іронізуючи, наша газета завжди про це пам’ятає і шанує кожного свого автора і свого опонента. Створюючи свою газету, торкаючись найважливіших питань, ми пам’ятаємо про стареньку бабусю, яка садить картоплю на крихітній латочці землі під міським балконом і про щасливе дитя, яке вперше взяло до рук книжку, ми пам’ятаємо про те, що над кожним із нас — свій ангел, і його дитячий погляд вселяє у наше земне життя порив до життя небесного. Тож хочу завершити свої нотатки цитатою із вірша Любові Сироти, який ви повністю прочитаете в цьому числі “Слова Просвіти”:

*“Хоч погляд Ангола суворіша немов,
коли збивається на шлях порочний,
проте лиш він дарує Вам любов.
Він — Ваш зв’язок з небесним
домом Отчим”.*

Хай Ваш дім і доля будуть світлим!
Будьмо разом!

З вірою і надією

• **Любов ГОЛОТА**

Конкурс плакатів “Мова — твого життя основа”.
Автори Марина Ульянкіна та Ліліана Вітяк (м. Львів)

Сьогодні в номері:

	“Не випустить зона з полону”		Страсний тиждень — Великодня ніч
	стор. 4—8		стор. 13
	Невідомий Іван Франко		Сила рідного слова
	стор. 17		стор. 22
	Володар привидів		Любов дарує надію
	стор. 26		стор. 30

Драматург — професія рідкісна, а жінка в драматургії — явище просто унікальне. Коли це ще й самотній митець, то в культурі інших країн викликає особливу цікавість і підтримку. У нас, в Україні, все набагато складніше... Та від факту, що у молодого драматурга Тетяни Іващенко нещодавно відбулася прем'єра вже п'ятої п'єси ("Секс по вихідних") — нікуди подітися.

А почалося все з того, що Таня вже в дитинстві постійно чула голоси, які розмовляли діалогами. Майже так, як композитори "чують" якісь мелодії. Десять років у п'ять почала організовувати у своєму дворі різні ігри та "ставити" для таких, як сама, а в шість — вигадувати п'єси-казки. Роздавала всім текст і розводила "мізансцени". Вже тоді вона була дуже енергетичною людиною і ходила в лідерах. А ще її, народжену під знаком Венери, як вона вважає, усе життя супроводжує відчуття любові. І одне з перших життєвих вражень, яке їй закарбувалось у пам'яті, пов'язане з обожнюванням маленького песика. У чотирнадцять років Таня відважно понесла свою п'єсу в театр клубу "РАБІС" ("працівників мистецтв", пам'ятаєте, був такий на столичній вулиці Леніна). І що ж ви думаєте? Зібрали худраду і попросили її цю п'єсу прочитати для всіх. Твір сподобався, та поставити тоді можливості не знайшли. Але порадили обов'язково писати й надалі. Тетяна продовжувала записувати свої діалоги, як не дивно, не звертаючись до прози чи поезії, тому що мислила в рамках лише драматургії. Та створюючи для театру, сама в актриси ніколи не прагнула. Хіба що трішки уявляла себе режисером чи кінорежисером.

АКТРИСА ЛАРИСА ТРОЯНОВСЬКА

Лариса теж з дитинства грала "в театр", з перевдяганнями і виставами для своїх. А потім потрапила в Палац піонерів до Фаїни Соломонівни Ковалевської, котру багато наших артистів можуть згадати у своєму "театральному дитинстві". А ще Лариса відчувала постійну потребу переконувати людей, ділитися з ними своїми

поглядами і відчуттями. І вона розуміла, що це можливо лише в театрі. Батьки були категорично проти акторства. Та підтримувала Ковалевська, і Лариса витримала конкурс до інституту. Це був рік Олімпіади, коли екзамени в театральному перенесли на кінець серпня, пізніше за інші заклади. Хто не вступив до інших вузів, кинулися в "артисти". Лариса прийшла на екзамени в ситцевому плат-

АНТРЕПРИЗА, ЩО НЕ ВІДБУЛАСЯ

Ну а найперша постановка п'єси Тетяни Іващенко була, по суті, першим в Україні досвідом театральної антрепризи, яку, на жаль, ніхто не підтримав. Тому, мабуть, тут і досі відкривають для себе, постійно "смакують" московсько-пітерські збірні, під вивіскою "антреприза" нехтуючи своїми можливостями.

Тоді зібралася команда молодих завзятих людей: актори Галина Стефанова, Дмитро Базай, Олександр Мельник, режисер Гриць Максименко і автор Тетяна Іващенко. Міський фонд культури дав гроші на постановку "Принца

ва, про яку, мабуть, мріє кожна актриса, але подруга відмовилася від такого щедрого і, водночас, "важкого" подарунка. Як вона сама потім згадувала: "Мені б не вистачило дихання. А ще я відчула, що просто необхідний сам Франко. І чудово, що він з'явився у виконанні прекрасного актора Володимира Кузнецова, з яким я давно мріяла зіграти. Він так глибоко проникнув у цю роль".

Утворилася дружня компанія: разом з акторами — режисер Віталій Семенов, хореограф Сергій Швидкий, художник Оксана Карпусь. Виставу помітили — у 2000 році її було висунуто на те-

— "обірветься зв'язок часу". Нещодавно театральний світ утратив свого безперечного лідера, найреалізованішого драматурга, талановитого Ярослава Стельмаха. Таня сумно констатувала: "Сучасна вітчизняна драматургія просто загнана у глухий кут, тому що вважається, що у нас свої нічого путнього не можуть написати. Насамперед, запитують — "а хто за тобою стоїть"? Нас постійно ніби переконують, що в Україні люди неталановиті, що вони не потрібні. Це не тому, що я хочу сказати, яка я талановита. Ні, я досить нормально себе почуваю. У мене є реалізація, є близькі "по крові" люди театру. Та є також легке щемливе почуття, що так і не віджив у нас комплекс меншовартості і не можеш ти написати гарну п'єсу, якщо живеш у рідному місті Києві. Прочитав якимось мого "Принца — водія трамваю" один дуже авторитетний, серйозний театральний діяч і сказав: "Це справжнє. Ось що потрібно ставити!". І попросив іншого, не менш авторитетного, але залюбленого лише в сучасну російську і зарубіжну драматургію режисера звернути увагу, на що той сказав: "Я навіть читати не буду". Ось у цьому і вся формула сучасного театру в Україні.

ЖІНОЧІ І НАВІТЬ НЕЖІНОЧІ МРІЇ

Малахов побачив цікавий матеріал і дав "добро" на постановку ще однієї п'єси Тетяни Іващенко — психологічного трилеру "Я вбив", який і поставив Володимир Славинський. Одна з головних ролей випала Ларисі. "Коли мені кажуть, що ось актор пішов із професії, то мені видається, що він і не був і не бажав у ній бути. Професія — сенс життя. І коли зустрічаєш однодумця у втіленні якихось задумів, і це збігається з твоїми душевними настроями — це дуже важливо", — говорить актриса. А про критику жіночої дружби, наприклад, у Тетяни вже особиста, пережита думка: "Заперечують жіночу дружбу переважно чоловіки, і в цьому випадку вони підсвідомо мають на увазі себе, бо, за моїми спостереженнями, зрадниками частіше стають саме чоловіки. Жінки зраджують у дрібницях". Тетяна мріє написати п'єсу спеціально для режисера Віталія Малахова, котрий лише "благословляв" її п'єси, але ніколи не ставив сам. Його режисура їй цікава і близька. Лариса ж сподівається в цій п'єсі створити якийсь новий для себе образ. А разом вони мріють про увагу й оцінку, тому що визнання "після того" вже стало просто до серцевого болю банальним...

Галина ЦИМБАЛ, театрознавець

На фото: драматург Тетяна Іващенко, актриса Лариса Трояновська та сцена з вистави "Таїна буття" (Ольга — Л. Трояновська, Франко — В. Кузнецов).

«ТАІНА БУТТЯ», або ДЕЩО ПРО ЖІНОЧУ ДРУЖБУ

тятьку, без жодних слідів косметики, не думаючи вразити собою, і, очевидно, ще й цим сподобалася Леоніду Олійнику, що набрав курс. Він симпатизував таким справжнім, безпосереднім. На її курсі вчилися відомі сьогодні Олексій Богданович, Петро Панчук, Арсен Тимошенко. Це був перший рік, коли в інституті викладала Ада Миколаївна Роговцева, яка дуже багато працювала зі студентами. Та склалося, що зі студенток курсу в професії залишилася лише одна Лариса.

Як відомо, нічого в цьому житті не буває випадковим. Як і зустріч Тетяни з Ларисою: Ларисин однокурсник, студент режисерського факультету Сашко Івахно, людина дуже серйозна і трішки сумна, приходячи до бібліотекарки Тані в інститутську бібліотеку, часто жалівся: "Бракує гарної комедії". І якось Таня, як завжди, весело сказала: "Ну, що ж, доведеться мені самій написати для вас комедію. Колись". Такий час настав. Сашко, вже знаючи про захоплення Тані, прийшов і впевнено заявив: "Я хочу для Лариси Трояновської, яка зараз працює в театрі на Подолі, поставити веселу п'єсу. Пиши!" Познайомившись із Ларисою, враховуючи її можливості, вона-таки написала комедію "Схопи бісенятко за хвіст".

РЕЖИСЕР ВІТАЛІЙ МАЛАХОВ

"Я думаю, що Малахов більше, ніж непересічна особистість, вже хоча б тому, що зумів створити свій театр. Наприкінці 80-х створювали багато, та втримався лише він один", — вважає Лариса Трояновська. А Таня додає: "Я впевнена, що драматург без режисера просто мертвий, як і режисер без драматурга. А актори взагалі залежать від обох одночасно. Тобто, потрібна команда. І в нас склалася така команда завдяки Малахову, який у той час здійснив, я вважаю, подвиг. Адже ніхто в наших театрах навіть не припускає думки про сучасного українського автора. А він повірив і віддав під наш експеримент свій театр". Так 3 червня 1996 року відбулася прем'єра п'єси і нового дуєту — автора і актриси.

— водія трамваю" (на сцені з іншою назвою — "Той, хто править ритм"). Вийшла яскрава авангардистська вистава, побудована на пластиці, із застосуванням нових незвичних засобів музичної і режисерської виразності. Ще й досі деякі критики й глядачі згадують спектакль, жалкуючи за ним. Адже молоді творці мріяли продовжити цей почин і створити експериментальний театр сучасної п'єси. Та з цього теж нічого не вийшло — через усе ту ж банальну причину — відсутність коштів.

"БУТТЯ" ФРАНКА І НЕ ЛИШЕ ЙОГО

"Таїна буття" теж не випадково прийшла в долі Тетяни і Лариси. Таня народилася на вулиці Франка, її рідного дядька звали, як і поета, Іваном Яковичем, і в період створення цієї п'єси у неї було відчуття повного проникнення в непросту атмосферу сімейного життя й складного характеру людини зі світовим ім'ям. Спочатку п'єса задумувалася про дружину Івана Франка

атральну премію "Пектораль" у двох номінаціях, з великим успіхом пройшли гастролі у Львові. У творців виникла ідея просвітницького театру зі створенням вистав про наших знаменитих українців. Та ідея, знову-таки, поки що ніким не підтримана.

"НЕМАЄ ПРОРОКІВ

У СВОЇЙ ВІТЧИЗНІ

І тут знову напрошується розмова про сучасну українську драматургію. Театри "кричать", що сьогодні її немає, нічого ставити. Та все ж і близько не підпускають до себе авторів-співвітчизників. Якесь там Тетяна Іващенко — це ж не Птушкіна і не Петрушевська. Ось якби її спочатку визнали у Москві, чи, у крайньому разі, в Петері, тоді б і поглянули в її бік. А поки що ні читати, ні дивитися не будуть. Один із відомих і визначних для сьогодення українського театру діячів сказав, що ставити сучасного українського автора — це хуторянство, бо необхідно замахуватися лише на великих... Простіше й легше переробити Чехова чи Шекспіра і здобути славу новатора театру, аніж узятися за щось первісно нове, оригінальне і поставити так, щоб усіх переконало й зацікавило. Але ж в історії української драматургії взагалі може утворитися вакуум — життя кінця XX — початку XXI століття просто не буде існувати

Ольгу і писалася не на Ларису Трояновську, а як замовлення на іншу актрису. Але у зв'язку з тим, що постановку із Молодого театру перенесли знову-таки до мудрого Малахова в театр на Подолі, Таня попросила зіграти жіночу роль Ларису. Це була моновиста-

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибне на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впливався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомуś одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилась його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабинею літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однійменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадалися, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертали з зйомок. Співав, задумливо вдивляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигойдував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настрій більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталекий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не заохотили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла все-таки гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводився перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед дверима юрмилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

РЕПЛІКА

НЕ СЕЗОН

Скандал — він і в Африці імпічмент або хоча б акції громадянської непокори, та не в Україні. Низка цілком скандальних недавніх політичних подій загалом не справила враження на громадськість. Поствиборчий синдром — у вчорашнього електорату виробилася стійка байдужість до викриттів, зловживань та інших жаклих порушень демократії. Бо як немає демократії, то що ж можна порушувати?

Наприклад, свіжі хіти від Мельниченко-рекордз: про причетність Президента Кучми до продажу нашої суперустановки "Кольчуга" країнам третього світу. Одній з них — Іраку — США (наш стратегічний партнер) ось-ось оголосить війну. Чи вже оголосили. Ну то й що? Українським громадянам від того ні холодно, ні жарко. Своєрідний показник суспільного невдоволення — напис на сусідньому з моїм будинком "Кучму — геть!" — вже майже змила негода, навіть для годиться ніхто літери не підфарбував. Для годиться, опозиційні і не тільки політики сказали журналістам все, що вони думають з приводу. Журналісти трохи випустили пару в Інтернет-виданнях. А караван іде, Васька слухає, і Президент їсть рахат-лукум у Лівані та на іншому Близькому Сході, куди поїхав лобювати інтереси українських трубопроводників і не тільки. Зовнішньополітичне життя продовжується, незважаючи на те, що на цивілізований Захід глава держави невідзний.

Внутрішньополітичне теж вирує, хоч і не досягає температури кипіння. Арештували Олександра Ляшка, редактора газети "Свобода". Було б через що галас здіймати — голови ж йому не відрізали, свобода слова в дії.

Знову забезпечили казенний побут членам УНА-УНСО, які вже рік спочивають на нарах, а їхній лідер Андрій Шкіль навіть встиг стати депутатом. Суддя захворів, теж людина, знає, має право, а уновців їхнього права хворіти за ґратами ніхто й не позбавляв. Добре, хоч Шкіль вже на волі.

Тим часом, вождь світового пролетаріату знову довів свою живучість в Україні — тут про нього пам'ятають, не всі, звичайно, люблять, але день народження Леніна не минув непоміченим. А поки пам'ятають — значить, живий, хоч і муміфікований. Дивно, але факт — про ще одного відомого чоловіка, який теж народився 22 квітня, згадували неприємно мало. Йдеться про філософа Еммануїла Канта. Хоч дивуватись особливо ніби й немає — усі знають, що погане краще запам'ятовується, ніж добре.

Це таки по-філософськи — просто не звертати уваги на все погане, що відбувається навколо. Надто в наших умовах — що від того зміниться, якщо навіть раптом перейнятися проблемою міжнародного престижу України? Правильно, нічого.

А, може, це просто весняна втома?..

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ОБНІМІТЬСЯ, БРАТИ МОЇ, МОЛЮ ВАС, БЛАГАЮ!

Цими пророчими словами великого Тараса, що їх з почуттям продекламував народний артист України Анатолій Паламаренко, завершився минулої неділі в Києві З'їзд Єднання Української республіканської партії Левка Лук'яненка та Української народної партії "Собор" на чолі з Анатолієм Матвієнком. І символічна синя стрічка, що розділяла делегатів двох з'їздів, була урочисто знята. І зал став єдиним. Віднині в Україні стало на одну політичну партію менше, а та, що залишилася, стала називатися *Українська республіканська партія "Собор"*. Головою партії обрано Анатолія Матвієнка, а головою Ради старійшин — Левка Лук'яненка.

Це минулого тижня була найпомітніша подія у громадському житті України. Досі про єднання націонал-демократів тільки говорилося. І що більше говорилося, то частіше дрібнілися їхні сили. Сама Республіканська партія, яка з'явилася ще 1990 року і зламала сумновідому однопартійну систему радянщини, зазнала за свою коротку історію кілька розколів. Так само з одного потужного чорноволівського Народного Руху України утворилося аж три Рухи. Маємо по кілька християнських, ліберальних, соціал-демократичних партій. Годі й говорити, що таке роздрібнення українського політикуму на руку будь-кому, тільки не Україні. Не виключено, що розколи чисельних і створення багатьох малих політичних партій стимулювалися певними антиукраїнськими силами свідомо — набагато легше впоратися з півтора сотнями дрібненьких партій, ніж з двома-трьома потужними і сильними.

І ось, здається, цю сумну традицію перервано — розпочався нелегкий процес об'єднання. Він був започаткований ще кілька років тому, коли з ініціативи газети "Вечірній Київ" було створено Українську партію "Єдність", яка влилася у "Собор", хоча її свідомість про реєстрацію дісталася київському міському Голові Омельченкові, який напередодні вибо-

рів-2002 за допомогою адмінресурсу реанімував її. Потім, уже в процесі парламентських переговорів, Українська християнсько-демократична партія Олеся Сергієнка об'єдналася з республіканцями Левка Лук'яненка. Але ті епізодичні порухи до єднання, на жаль, погоди не зробили. Тепер же, коли на стежку єдності стали такі відомі політичні сили, як УРП та УНП "Собор", можна прогнозувати початок справжнього процесу об'єднання української націонал-демократії. Про це на з'їзді у вітальних виступах недвозначно говорили Володимир Філенко з блоку "Наша Україна" та лідер партії "Батьківщина" Юлія Тимошенко.

Та хто б що не казав, а першими відкинули особисті амбіції і виявили політичну мудрість, подолали нелегкі організаційні перепони, ветеран новітнього українського визвольного руху, багатолітній радянський політв'язень, людина-легенда Левко Лук'яненко та молодий і перспективний політик нової генерації, вихований у незалежній Україні, Анатолій Матвієнко, який, маючи перед собою райдужні перспективи в оточенні Кучми, розгледів антинародну сутність нинішньої влади, порвав з нею, рішуче ставши на захист українських національних інтересів. Таку саму політичну мудрість продемонстрували й делегати з'їздів обох партій, які зуміли ухвалити важливі рішення про об'єднання.

Отже, З'їзд Єднання можна вважати першим серйозним кроком до настільки ж важливого, наскільки й необхідного нині процесу кристалізації української націонал-демократії. Всупереч народній мудрості, що одна ластівка весни не робить, об'єднавши з'їзд двох партій можна вважати тією ластівкою, яка провіщає початок політичної весни в націонал-демократичному середовищі України. Значення його важко переоцінити.

По-перше, делегати обох партій усвідомлювали історичність моменту: якщо раніше партії тільки дрібнілися, то тепер

ПОГЛЯД ВІТАЛІЯ КАРПЕНКА

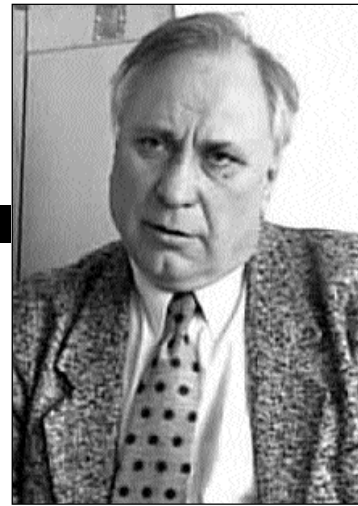
покладено початок їх об'єднання. І це може означати обнадійливу перспективу.

По-друге, єднання не є механічним: хоч просте злиття особових партійних складів подвоює чисельність об'єднаної партії, та стократ зростає в очах української спільноти сила, авторитетність, впливовість тепер уже Української республіканської партії "Собор".

По-третє, практично реалізована воля до об'єднання є привабливим прикладом для інших національно-демократичних сил. Сьогоднішні поствиборчі реалії та практичні об'єднувачі кроки двох знаних партій змусять багатьох замислитися над майбутнім і, хочеться сподіватися, — підштовхнуть лідерів інших партій національно-демократичного спрямування поміняти пріоритети, відсунувши на задній план вузькопартійну вигоду, а на передній поставивши загальнонаціональні інтереси.

По-четверте, об'єднання двох партій дало нову політичну якість, яка полягає у збереженні традицій УРП — найстарішої в Україні патріотичної партії, яка бере витоки від Української Гельсинкської групи, і водночас у подальшому розвитку політичного досвіду УНП "Собор". Стрижневим завданням Української республіканської партії "Собор" є *практична реалізація української національної ідеї*, — підкреслюється в Декларації, одночасно прийнятій з'їздом. Вона розуміється делегатами з'їзду як *утілення права українського народу на збереження власної неповторності в спільноті світових народів, на життя в незалежній, вільній, соборній українській державі, в якій запроваджено справді демократичний устрій, створено умови для заможного життя і всебічного розвитку особистості, захищено права та свободи людини, сформовано ефективну вільноринкову економіку та громадянське суспільство*.

З'їзд пройшов чітко, динаміч-

но, з почуттям високої відповідальності за долю України. І без зайвої ейфорії: делегати серцем відчували, що попереду — роки тяжкої і відповідальної праці, що утверджує надію і веде до перемоги. І відчували, як підкреслено в Декларації, *обов'язок перед поколіннями борців за волю України, перед батьками й матерями, які прожили життя, сповнене нестатків і праці, відповідальність перед дітьми, онуками й правнуками спонукають нас діяти чесно, щиро й рішуче в ім'я головного — повноцінного державного утвердження України, перетворення її на найкращу для її громадян державу, де кожний матиме реальне право на гідне, заможне, повнокровне життя, де буде збережено й примножено неоціненні духовні скарби Української нації*.

Хочеться вірити, що злиття двох авторитетних партій у єдину стане прологом до визначального і вкрай необхідного нині українського процесу єднання — *від локального об'єднання політичних сил національно-демократичного спрямування до створення єдиної потужної Української партії та консолідації української нації*. Тому хочеться закінчити ці нотатки справді пророчими рядками нашого Пророка і Апостола Тараса Шевченка, які прозвучали у виконанні Майстра під завісу З'їзду Єднання:

*І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіє...
Обніміться, брати мої,
Мовчав, благаю, прощав*

УКРАЇНА МУСИТЬ БУТИ НАШОЮ!

Батьківщино моя! Я готовий відповісти за тебе як твій громадянин, так як ти відповідаєш перед світом за мене і за мільйони таких, як я. Ти в кожного одна, бо хто хоче мати дві батьківщини — той залишається без жодної. Доки є ти — ми вічні.

Василь Земляк

Нещодавно перечитував книжку Василя Земляка "Лебедина зграя" і мені запали в душу слова письменника-патріота, сказані понад 25 років тому. Та які вони сучасні — бо вічна мусить бути любов до рідної Батьківщини.

Тим часом Україна стала показовим полем-розсадником, де проростають і успішно розвиваються зрадники різних мастей, котрі готові за жменю девальвованих срібняків продати найдорожче — Батьківщину. Доказом цього є понівечення промисловості, сільськогосподарства, остаточна руйнація сіл, стан української мови, культури, науки, освіти, медицини, екології. Де не поглянь, — скрізь вишкіряється руїна. Скрізь хижим птахом шугає запущеність і безладдя. В народу відібрали не тільки мову, церкву, — у нього забрали здатність думати, надіятись, і вже остаточно одурили на останніх шулерських виборах. Адже не секрет, всі бачили, а дехто відчув на власній шкірі, як уміють боротися за свої місця під сонцем чиновники різних рангів. Особливо скаженіли губернатори захід-

них областей. Та не краще було і в інших областях, особливо на сході і півдні. Що ж, чиновники довели, що вони вміють триматися за свої годівниці. Вміють захищати свої теплі гніздечка. І тут же пригадується положення про пряму залежність: "Чим більше тримаються — тим більше брешуть і залякують". Якби вони так уміли боронити свою країну, свій народ, якби вони вміли так розробляти і здійснювати економічні реформи! Для підтвердження наведу тільки один приклад. У 1990 році в Україні було 43 млн. голів великої рогатої худоби, а тепер тільки 9. З чим же ми хочемо йти в Європу?

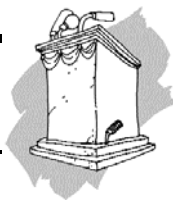
Наше керівництво послуговується старим радянським гаслом: "Будь-якими методами". Їм потрібен був результат, а за ціну і методи їм байдуже. Дано команду згори — і її виконували. Народ буквально з'валтували цими виборами. От тільки не знаю, як тепер цим самим людям в очі дивитися? Та це проблема для чесних, совісних керівників. А ці сіроманці над такими сентиментами навіть не задумуються. Та й кандидати з "Нашої України" не всі вдало були підібрані. Наведу приклад. У нас у Саврані по 143-ому Котовському округу балотувався Сергій Дарієнко. Приїхали в Саврань начальник Одеського штабу С. Козицький і голова обласного проводу НРУ Г.Щіпковський. Не знаю, з ким вони спілкувалися, хто був їхніми радниками. Однак невдало вони підібрали довірених осіб, не сформували агіта-

ЛИСТ ЧИТАЧА ДО ДРУКУ

ційну бригаду. Довірена особа виконувала роль Гавроша, тобто зривала чужі плакати і клеїла свої. Отож роз'яснювальної агітації в районі за блок "Наша Україна" не було. І результат відомий. Я вважаю, що в штабі блоку було допущено низку помилок. Потрібно було увесь керівний склад обох рухів і всіх партій і організацій, що входили до блоку, не заносити до партійних списків, а послати в мажоритарні округи. Нехай би на місцях доводили свою популярність і рейтинг. Адже п. Порошенко пішов на округ — і переміг. Так могли зробити ще добрих 15–20 відомих осіб. Якщо говорити про блок — то він виконав велику історичну місію. Адже вперше переможено Комуністичну партію. І якби президентська команда не так заважала — перемога над комуністичною ідеологією була б ще разочішою. Віктору Андрійовичу буквально зараз потрібно створити команду, щоб вона проїхала по всіх областях і подякувала виборцям за голоси, і записати, чого вони хотіли б, які питання в першу чергу щоб вирішував парламент. Допомогтись, щоб народ бачив, що він впливає на депутатів.

Бо Україна справді і по праву мусить бути нашою!

З повагою і щирими побажаннями
Павло ЗБРОЖКО,

ЯК Я МАЛО НЕ СТАЛА ЧЛЕНОМ ПАРТІЇ

— Саро, твій Мойше до партії вступив.
— Вічно він у щось вступає...

ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Я вирішила піти у велику політику — Батьківщина і демократія, як завжди, мають труднощі, а я їх — двох перших — люблю. Можливо, навіть більше, ніж деякі депутати. Одне слово — пряма дорога мені у політику.

Звичайно, приєднуватися варто не до якоїсь дрібноти, а до парламентських партій. Самі розумієте — перспективи серйозніші, надто років через чотири. Залишається тільки проблема вибору. Тому я по черзі зверталася до всіх партійних осередків, пропонує їм свою безцінну кандидатуру. Ось що з цього вийшло.

У штабі соціалістів мені зраділи, як рідній, а, почувши про мету телефонного дзвінка, навіть перейшли на українську і подякували. Далі процес обіцяв бути не менш приємним:

— Зателефонуєте до Леоніда Омеляновича (це мав би бути мій майбутній секретар міськомуні СПУ, ще й домашній його телефон мені дали! — авт.), тільки візьміть з собою дві фотокартки, одразу і заяву напишете. До речі, днями у вашому районі наша конференція, там вам і квиток вручать.

— Ура! А які у вас членські внески?

— 1 % від зарплати, а пенсіонери і студенти платять по 20 копійок щомісяця.

Гм... До пенсії мені ще далеко, від студентства — доволі далеко, а декілька гривень того єдиного відсотка від зарплати — копійка у господарстві теж не зайва.

Дешевше в есдеків — їхні члени платять 0,1 % від зарплати, безробітні, інваліди, матері в декретній відпустці та інші малозабезпечені — взагалі якісь 10 копійок. І на футбол за членськими квитками, кажуть, можна безкоштовно ходити. (Тут зрозуміло — який футбол, така й ціна). Згідно зі статутами до інших партій вступати не можна (плакали мої надії стригти купони одразу в кількох політструктурах, втім, у статутах інших партій — та сама ситуація), зате дозволяється членство в громадських організаціях. Щоправда, есдеки виявилися не такими довірливими, як соціалісти — глухуватий чоловічий голос у слухавці порадив спочатку підійти в осередок — «ми на вас подивимося і вирішимо». Йти треба було аж на ринок «Юність» — до Деснянського районного осередку (за місцем проживання) та ще й після 18-ої. Хто у нас там ближче до

центру Києва?

Ближчими виявилися комуністи — у них офіс по вул. Борисоглібській. Звідти скерували у міськом. Телефонний незнайомець був добрим, як дідусь Ленін:

— Сонечко, а як тебе звати? Скільки років? Домашня адреса, телефон? Давай ми тебе запишемо... А чого це ти раптом вирішила вступати в партію — це ж така рідкість сьогодні?

Моя легенда на тему любові до Батьківщини (див. вище) плюс зворушлива історія про комсомольську юність і батьків — все ще вірних ленинців (тату і маму, пробачте), сподівалося, звучала переконливо. Співрозмовник вирішив, що я гідна звання молодого комуніста і поділився домашнім телефоном свого бойового соратника — з райкому. Хоч це ще не означало безпроблемного вступу до партії — спочатку мою персону мали вивчити на зборах осередку, відтак двоє комуністів писали б мені рекомендації. Тільки для цього, згідно із статутом, вони повинні мене знати не менше трьох років. Знову пролетіла — серед моїх знайомих трирічної давнини жодного червоного нема. Згідно з тим же статутом я повинна

«зміцнювати дружбу народів» і «вивчати марксистсько-ленінське вчення» — ностальжі, одне слово.

Зате у Верховній Раді є аж три блоки — БЮТ, «НУ» і «За ЄдУ!», а в них — купа партій. Проблема вибору партії вирішується просто — краще, мабуть, вступати туди, де лідер найбільш розкручений. Як Юлія Тимошенко, наприклад.

У штабі «Батьківщини» сказали, що членські внески, взагалі-то, справа добровільна, але «хоча б гривню на рік треба дати». У міськомі насамперед поцікавилися, чи я бізнесмен. Бізнесмени, мовляв, самі вирішують, скільки кривих грошових знаків можуть пожертвувати на потреби партії. Менш забезпечена публіка має дати «ну, три гривні, ну, п'ять». Питання вступу до «Батьківщини» вирішується під час співбесіди потенційного кандидата у рай- чи міськомі: «Побачимо, наскільки це у вас серйозно і що ви можете зробити, щоб наша Юлія Володимирівна ще вище піднялася». На співбесіду все ж таки варто прихопити кольорову фотокартку.

Цілком безкоштовне партійне життя у Русі Костенка (УНР, блок «Наша Україна»).

— Прийдете, напишете

Фото О. Кутлахметова

заяву і заповните облікову картку. Внески? Та ми тут нічого не платимо. Але приходьте з понеділка.

У «Партії регіонів» («За ЄдУ!») годі дізнатися, які у них членські внески — і в штабі, і в міськомі ніхто цього сказати не міг. Зате і в тих, і в інших на моє бажання вступу до партії реагували красномовним мовчанням у слухавці. Після тривалої паузи радили піти туди — в офіс партії.

За членство в НДП з цього ж блоку треба платити «гривню, мабуть, — не більше» — якщо вірити сек-

ретарці, що відповідає на телефонні дзвінки.

Загалом, мою ідею про вступ до їхньої партії незнайомі співрозмовники зустрічали з ентузіазмом, з чого можна зробити висновок, що нові члени їхнім об'єднанням потрібні. Чи потрібні останні потенційним членам — то вже інше питання.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ІНТЕРНЕТ + НДО = ДЕМОКРАТІЯ. НЕ ТІЛЬКИ ЕЛЕКТРОННА

ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Міжнародна конференція «Електронний уряд та електронна демократія», яка відбулася в Києві за підтримки Світового Банку, серед інших питань розглядала інформаційні технології задля розвитку громадянського суспільства і спроби держави контролювати Інтернет.

Україна наразі не належить до держав, в яких Інтернет розвивається семимильними кроками. Для порівняння — в Індії доступ до всесвітньої мережі максимально здешевлений, подбали і про селян у якійсь забутий Богом місцевості: для них з'єднання з «павутиною» — через супутник.

В Естонії найвищий серед пострадянських країн відсоток доступу до Інтернету, в Англії його планують зробити повністю безкоштовним до 2005-го року. В Росії громадський доступ до мережі — на рівні бібліотек. В Україні — відомо як.

Утім, навіть ті можливості, які маємо, використовуються недостатньо. Громадські організації, які є однією з необхідних умов розвитку в країні громадянського суспільства переважно розглядають Інтернет як можливість створення віртуальної візитки — не більше. Частіше не дотягують навіть і до цього рівня. Жодної масштабної громадянської кампанії, яка б використовувала Інтернет як робочий інструмент, у нашій країні проведено не було (окремі вузько спрямовані проекти «погоди» не роблять). Тим часом в кра-

Малюнок І. Павчака

їнах з розвиненим громадянським суспільством давно використовують навіть такий інструмент як оцінка ефективності діяльності організації за допомогою елементарного аналізу її сайту.

На жаль, українські НДО (недержавні організації) поки що не усвідомили, що Інтернет є не лише місцем, де можна повісити сайт-листівку, але й наймогутнішим засобом здійснення власної статутної діяльності та проведення різноманітних громадянських кампаній. До того ж — організаційним і навіть фінансовим ресурсом. Недавня парламентська кампанія, за великим рахунком, не дала нічого нового стосов-

но ефективного використання НДО-можливостей Інтернету.

У цьому сенсі показовою є еволюція Інтернет-політики партійних структур у Європі і США. У політичному житті США Інтернет використовувався вже під час президентської кампанії 1996 року. А під час президентської кампанії 2000 року, що її автор спостерігав, перебуваючи безпосередньо в Нью-Йорку і Вашингтоні, Інтернет став уже невід'ємною частиною виборчого процесу. При цьому програма Демократичної або Республіканської партій ілюструвалася на їхніх сайтах фото- і відеоматеріалами, власне Інтернет-радіо розповсюджу-

вало передвиборчі промови, на партійних порталах задіявалися електронна пошта, відеоконференції, онлайн-голосування, форуми, чати, стрічки новин і т.д. Тому й не дивно, що на одній лише стадії праймериз кандидати зібрали через Інтернет декілька мільйонів доларів у вигляді пожертв. Недарма, за оцінками оглядачів, вибори 2000 року увійшли в історію США як перші вибори, в яких Інтернет — новий засіб масової інформації — відіграв одну з головних ролей.

За деякими даними, аудиторія користувачів Інтернету в Україні за минулий рік збільшилася втричі (з 0,5 млн. на початку року до 1,5 млн. наприкінці), причому темп цього зростання був найвищим серед усіх європейських країн (крім Росії). А потенційна українська аудиторія бажаючих стати користувачами мережі оцінюється як 4–6 мільйонів чоловік. Це збігається з показовою межею у 10 відсотків населення, після досягнення якої в усіх країнах світу відбувалося вибухове зростання Інтернет-послуг, а Інтернет ставав вагомим фактором суспільного розвитку.

Наша держава теж уже усвідомила потенційну значимість Інтернету в політиці. Наприклад, багато українських експертів безпідставно вважають, що Інтернет є доволі ефективним джерелом постачання інформацією під час проведення політичних кампаній. Тому держава намагається взяти український сегмент мережі під свій контроль. Однак легальна боротьба держави з Ін-

тернет-3МІ є безуспішною за означенням, тому що Інтернет-сайти залишаються поза сферою чинності закону про 3МІ. За ідеєю, далі повинна піти й відмова від спроб державного доменного регулювання в Україні (у зв'язку з транскордонністю Інтернету — абсолютно безглузди). Щоправда, відомі і успішні спроби загнати мережу в державні рамки — її користувачі в Китаї далі Китаю здійснити зв'язок не можуть. Під час парламентських виборів минулого року в Білорусі сайти опозиції були банально недоступними. На щастя, навіть наш рівень демократії з китайським чи білоруським непорівнюваний.

Технологічно Інтернет надає можливість звернутися до необмеженої кількості громадян прямо, причому адресно та з індивідуальним підходом. При цьому питомі витрати значно знижуються. Інститут лобізму також змінюється принциповим чином, тому що можливість об'єднуватися «за інтересами» віртуально, і любляти свої інтереси прямо, залишає за бортом поняття посередника. Чи призводить до появи посередника віртуального. Уже тільки це виводить використання Інтернету у першорядну справу будь-якої недержавної організації, що прагне впливати на формування суспільної думки з метою побудови в країні громадянського суспільства.

Володимир ЛИСЕНКО, експерт Всеукраїнського благодійного фонду «Інформаційне суспільство України»

ВЕЧЕРЯ ПІД СУПЕРМАРКЕТОМ

Зумисне починаю із самого кінця цієї історії, яка матиме продовження і позитивний результат завдяки зусиллям багатьох людей, що ДОПОМОГЛИ Любові Капшук та її підопічним у непростій ситуації і спільними зусиллями, вірю, доведуть її до щасливого завершення.

Спочатку була зустріч. Як і водиться в казках та в житті — випадкова. Якось пізно увечері до Люби зателефонувала учениця і попросила зустрітися з нею біля дарницького магазину "Фуршет". Погодилася, бо потрібно було забрати ноти і купити щось на вечерю родині. Зустрілися, скупилася і вже прямувала додому, коли почула кволий голос жінки, що жебракувала біля магазину: "Допоможіть моїй дитині!". Голос зупинив Любу та молоду пару, яка відбулася традиційною реплікою "Багато вас таких зараз" і пішла геть. Але цей голос різнув серце матері, яку вдома чекала дитина такого ж віку, як і на руках у жебрачки. Люба за своїми турботами та потребами власної родини наче й призабула про те, що поруч із її благополуччям ходить горе, а тут воно стояло поруч і простягало до неї з темряви. Ще й досі Люба плаче лише від страдних спогадів про той вечір, коли побачила маленьку Вікторію загорнуту в блаженне міття, та її маму Віку, ледве трималася на ногах від втоми й голоду. "Щось ній було таке, що змусило мене повірити їй", — каже Люба і радісно посміхається. А тоді вона лише змогла сказати Віці "Чекай мене!" — і знову метнулася до крамниці.

НІЧІЯ

...Її мати потрапила до в'язниці, коли доньці було рік чи два. Вікторію віддали у запорізький дитячий будинок "Сонечко", де вона прожила до семи років. Після цього був інтернат № 7 м. Запоріжжя. Коли їй виповнилося дев'ять років, мати вийшла з тюрми і забрала дочку до себе. Але тривало "сімейне" життя недовго і одного дня мати-п'яниця привела свою доньку до дверей інтернату і просто залишила там.

Мати померла у 1994 році, залишивши шістьох дітей сиротами. Свого батька Віка ніколи не бачила. Останнім притулком для Вікторії був інтернат у м. Бердянську. Після закінчення школи-інтернату, випущена у світ широкий, дівчинка бонжувала, але намагалася знайти роботу. Сироту-бомжу ніхто ніде не чекав. Але добрі люди порадили поїхати до Києва, бо там прохарчуватися простіше. Добиралися у столицю разом з подругою Тетяною майже два тижні і в дорожніх пригодах втратили речі і документи. Жити дівчатам довелося знову на вулиці. Віці повезло, — вона познайомилася з хлопцем-спортсменом, але... Мабуть, казка про принца і Попелюшку писалась не для Віки. Невдовзі він її вигнав на вулицю. Вулиця знову стала її домівкою і порадицею. Вуличні друзі привели до ідальні, де якась християнська церква роздає безкоштовні обі-

Фото О. Ващенко

ДІТИ НЕ БУВАЮТЬ ЧУЖИМИ, КОЛИ Є СВОЇ

ди. Там Віка познайомилася із Юрою.

НІЩО ТАК НЕ ЗБЛИЖУЄ, ЯК ГОЛОД...

Той, хто знає муки голоду, здатен зрозуміти того, кому голодно. Юрко утратив роботу, батькової пенсії вистачало на кілька днів, і йому якогось дня довелося прийти до благодійної їдальні. Хліб, навіть поданий "Христу ради", хочеться з кимось розподілити. Юрко познайомився з Вікторією.

Познайомилися, подружилися... Саме тоді Віка зрозуміла, що вагітна від спортсмена. Розповіді було нікому, окрім нового знайомого. Юра повів до лікаря, але позбутися дитини вже було пізно. Коли прийшов час пологів, саме Юрко відправив її в лікарню, бо Віку без документів нікуди не приймали. І все ж, завдяки випадку, народила вона доньку в одній з кращих лікарень столиці. Далі було все: і хороше, і погане. Юра наполягав на тому, щоб залишити дитину в пологовому будинку чи віддати у дитбудинок. Віка не змогла. Несподівано її підтримав Олександр Олександрович — батько Юри, який запропонував забрати породіллю з малям додому і назвати дівчинку іменем своєї покійної дружини. Віра маленька стала радістю для старого чоловіка, а Віка не знайшла іншого виходу, як час від часу жебракувати, щоб якось прогодувати себе та дитину і не бути тягарем для сім'ї, що її пустила у свій дім. Всього довелося їй начути-

ся, але ніхто не чув її простих молитов, звернених до Бога з благаннями про шматок насущного...

ЛЮБОВ — ДОБРИЙ ЯНГОЛ ВІРИ

— Коли я дізналася про вік дитини, то була шокована. Вірі було тоді, 19-го березня, вже понад рік, а дитя виглядало як шестимісячне немовля і важило вдвічі менше за мою Машу. Згодом з'ясувалося, що ми народжували майже в один час і в одному пологовому будинку, — розповідає Люба.

Вікторія та Любов з доньками

Усе це з'ясувалося потім, бо того вечора жебрачка, якій Люба просто повірила, не спроможна була будь-що розповісти про себе. Вона вся затремтіла, коли побачила батон, молоко, йогурти та м'ясо, які випадково жінка купила для неї та її дитини.

— Ніч я не спала. Думала, що це мені Бог послав

цю жінку, яку, можливо, вже ніколи і не побачу, — сумнівалася, що адресу свою вона вказала правильно. Дожила до ранку, нагодувала своїх і побігла за цією адресою шукати свою дивну знайому. Виявилось, що вона живе саме там, де сказала. Люба, навантажена пакунками з усім необхідним дитині, кинулася до малої. Разом з Вікторією викупили Вірочку, нарядили в нові вдягачки. Люба по-

ки вони у широкому людському світі почуватимуться самотніми і нікому не потрібними.

— Як подумаю, що в той час, коли я і мої діти їли

Любов Капшук та її учениці — Катя Чілі та Ірина

від пуза, поруч просто помирили з голоду молода мати і така ж як моя Маша дівчинка, в мені все просто перевертається. Не сплю і плачу, коли думаю про це... В мені з'явилася якась сила, що рухає моїми помислами і бажанням допомогти, а коли це роблю, то відчуваю полегшення на душі, потребу довести цю справу до кінця...

Чи то Любина добра воля й енергія її світлої душі, чи приклад наполегливості зрушили з місця і Юркові справи — йому вдалося влаштуватися на роботу вантажником. Чоловік, який має середню педагогічну освіту, сподівається, що йому вдасться влаштуватися з часом краще.

ЖИТТЯ ЯК ЖИТТЯ

Забезпечити себе і дитину, — то її подальша проблема, яку вона, Віка,

намагається вирішити порядно і чесно. Чоловіки за цей час уже полюбили й оцінили і Віку, і дівчинку. Уже й зараз, коли її реєстрували, то Юрій дав їй на по-батькові своє ім'я, а от прізвище — мамине (Габа), бо Віка не має документів. Отож шлюб зареєструють потім. У своєму новому притулку, де її вже встигли полюбити і головне — повірили, тобто в сім'ї Юрія та Олександра Олександровича, Вікторії не солодко, але, мабуть, і не погано. А після знайомства з Любою Капшук вона не може повірити своєму щастю. У хаті з'явився відносний достаток. У маленької є гарний одяг, вона сита і доглянута. Люба ділиться харчем своєї дитини з Вірочкою, яка почала оживати і розквітати на очах, вони часто ходять на прогулянки з дітьми, іноді, коли у Люби приватні уроки, Вікторія доглядає за дівчатками. Маша та Віра вже подружилися, а з Любою Капшук, за її словами, "створяться дива." Вона каже, що у неї вирости крила, що і у творчості їй відкрилися нові ресурси та можливості. Навіть почала писати підручник про свою майстерню викладання вокалу. І всьому цьому вона завдячує саме тому випадку, чи то волі Божій, яка її звела з

рити у добро та порядність людську молодій жінці, яка, було, вже втратила надію, але не загубила віру. Переодусім, у Бога, бо востаннє, коли голодна і холодна просила милостину під церквою, то зверталася вже не до людей, а до Бога. Каже, що якась сила змусила її вийти у той вечір під супермаркет, куди зовсім не близько від дому, тої ж години поїхала за нотами і мама Люба. Сьогодні вже Вірочка та Віка відходять від голоду, і чоловік, який забрав до своєї убогої оселі дві неприкаяні душі, про це не шкодує, а його старий батько вважає маленьку свою онукою і щасливий від цього. Навіть помолодшав. Відновлять документи, тоді Юрій з Вікторією зможуть одружитися й, дає Бог, створиться щаслива сім'я. Можливо, що й п'ятеро братів і сестер Віки на її прикладі зможуть повірити у добро та щастя, у підтримку сильних людей, що не втратили доброти та чуйності, які завжди рятують душі людські.

Леся САМІЛЕНКО

УРОК

ну, щоб, збагатившись досвідом мужніх японців, будувати своє майбуття.

— **Хто вам допомагає у роботі?** — питаю Оксану Миколаївну.

— Директор нашої школи Світлана Миколаївна, яка знаходить кошти і виписує для педколективу потрібну літературу.

— **А які проблеми ви-**

ЧИТАЧ ПРОПОНУЄ

КУЛЬТУРА МОВИ ПОТРЕБУЄ НАЛЕЖНОЇ ПІДТРИМКИ

Науково-практична конференція "Українське слово на Півдні України: традиції, конфлікти, новації", що відбулася не так давно, констатувала, що, незважаючи на певні успіхи в деросійщенні середньої і вищої школи, державна мова в Україні і, зокрема, в її південних і східних регіонах ще не посідає належного їй місця. У Запорізькій, Дніпропетровській, Луганській областях та Кримській Автономній республіці не лише вищі навчальні заклади, але й середні школи перебувають на початку стадії переходу на державну мову навчання. Незадовільний стан викладання українською мовою і в навчальних закладах недержавної форми власності. У багатьох середніх школах, які за планом переходу навчання на державну мову мали вже набуту статусу україномовних, такого переходу не відбулося. Таким чином, Положення 10 ст. Конституції України відкрито саботуються.

Конференція звернула увагу й на антиукраїнські заяви, які мають місце на Запорізькому заводі авіаційних двигунів "Мотор-Січ", очолюваному Героєм України В. О. Богуслаєвим. Саме на цьому заводі створено потужний осередок з українофобів під керівництвом його генерального директора, які заявляють про нібито багатомільйонні збитки підприємства через ведення заводської документації українською мовою. Ніби перехід на оформлення документів українською мовою порушить технологічний ланцюг, що призведе до технологічного браку і збільшить число авіакатастроф! Подібні дії слід оцінювати не інакше, як зневагу до української мови, української держави і Конституції.

З наступного навчального року Міністерство освіти і науки України у навчальних програмах різко скоротило кількість аудиторних і позааудиторних годин на викладання дисциплін, очевидно, вважаючи, що в такий спосіб вивільнить значну кількість наукових працівників і внаслідок цього поповнить міністерський чи державний бюджет. Втрати тут будуть більшими, ніж набуток, бо різко впаде не лише рівень знань студентів, а й бажання навчатися в аспірантурі, спад якого вже помітний сьогодні.

Конференція вважає за потрібне просити Кабінет Міністрів та Міністерства вжити дієвих заходів для поліпшення становища щодо переходу вищих навчальних закладів на державну мову навчання. Для цього слід утворити при Президентові наглядову комісію з питань мовної політики, поклавши на неї контроль за виконанням ст. 10 Конституції. Разом із тим, конференція звертає увагу Президента і Кабінету Міністрів на те, що постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 р. № 998 "Про затвердження Комплексних заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови" та від 21 червня 2000 р. № 1004 "Про внесення змін і доповнень до постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 р. № 998" не виконуються. Мабуть, Міністерству освіти і науки України потрібно практикувати форму перегляду контрактів із ректорами вищих навчальних закладів, які не впроваджують навчальних дисциплін у керованих ними вузах, а право перевірки стану викладання державною мовою в освітніх державних і недержавного підпорядкування закладах, державних установах, підприємствах тощо надати Товариству "Просвіта".

Конференція звертає увагу на те, що Московська церква асимілює українців за обрядом і мовою, а держава, "не втручаючись", насправді підтримує її дії. Таким чином, Південна та Східна Україна втрачає своє національне обличчя, а тому потребує належної підтримки з боку державних структур.

Наталя ВАСИПЕНКО

ЗАХОПЛЮЮЧИЙ ПОЛІТ КРІЗЬ ПРОСТІР І ЧАС! —

таке враження про урок зарубіжної літератури у 75-й середній школі м. Києва склалося в нашого кореспондента, який побував у 8-А класі

На перерві вдалося поговорити із восьмикласниками.

— **Тобі подобається, як у вас викладають зарубіжну літературу?** — запитую білявого хлопця.

— Так. Наша вчителька Оксана Миколаївна цікаво розповідає, проводить різні конкурси, вікторини. Зараз ми вивчаємо японську літературу. Позналились із віршами Мацуо Басьо, сьогодні на уроці продовжимо вивчати творчість Ісікави Такубоку. Цікаві поети, цікава Японія! Усе це треба знати.

— **А що тобі особисто дають уроки зарубіжної літератури?** — запитую дівчинку у світложовтому светрі. Вона на мить замислюється і відповідає:

— Завдяки художній лі-

тературі люди мають можливість не повторювати чужих помилок, учитися на них.

Перерва скінчилася, пролунав дзвоник на урок.

— Сьогодні ми продовжимо вивчати життя та творчість геніального японського поета Ісікави Такубоку, — каже Оксана Миколаївна Коровай. — Що ви дізналися про Японію з віршів Мацуо Басьо та Ісікави Такубоку?

Дівчина на третій парті піднімає руку.

— Японія — цікава країна із давньою та самобутньою культурою, — відповідає вона. — Японці живуть на островах в оточенні океану. Це зробило японців мужніми, мудрими, працьовитими, зосередженими. Вони люблять і цінують свою природу, намагають-

ся жити в гармонії з нею. Шанують і люблять своїх поетів.

— Добре. А тепер подивіться на цей малюнок, — Оксана Миколаївна показує учням альбом з репродукціями картин японських художників. — Це лотос, квітка, яку дуже люблять японці.

Вчителька захоплююче розповідає про Японію — стіни класу зникають, в уяві вимальовуються оповиті білими туманами гори, засніжені основні ліси. Потужні хвилі океану б'ються об скелі. Учні, зачаровані розповіддю вчительки, уважно слухають. Оксана Миколаївна говорить про трагічну долю геніального Ісікави Такубоку.

Лунає дзвоник — після подорожі до далекої Японії учні повертаються в Украї-

нають при викладанні зарубіжної літератури?

— У хрестоматіях малувато текстів, і тому хрестоматії не задовольняють духовні потреби тих учнів, які хотіли б більше взнати про життя та творчість того чи іншого письменника. А знайти потрібні видання нелегко. Інколи доводиться навіть за допомогою ксерокса копіювати деякі твори. Хотілося б, щоб видавці навчальної літератури для школярів врахували це побажання.

Олег ГУМЕНЮК
Фото автора

На фото:

1. Оксана Миколаївна Коровай розповідає учням про культуру Японії.

2. Урок зарубіжної літератури у 8-А класі 75-ї

«ІДУ З ДИТИНСТВА ДО ТАРАСА»

Так називається конкурс, який уже сім років поспіль проводиться в школі-родині № 59 м. Луганська.

Ще 3—4 роки тому в цьому конкурсі брали участь усі навчальні заклади міста — школи, ліцеї, коледжі, університети, а також осередки дитячої творчості. Як підсумок: в обласному драматичному театрі проходив заключний концерт переможців обласного етапу конкурсу, на якому виступали найкращі дитячі колективи області, талановита молодь. Це було величезне свято — пошанування Пророка української нації.

Гідно була представлена і наша школа-родина: зразковий оркестр українських народних інструментів "Червона калинонька", хор, ансамбль бандуристів, гурт української пісні "Рок-солана", читці, солісти-вокалісти, дуети, тріо.

Сьогодні тільки Обласне товариство "Просвіта" (голова В. Ф. Семистяга) опікується цим конкурсом, і таких грандіозних свят уже немає. Це прикро.

Але конкурс живе: він проходить у школах, інших навчальних закладах. І організовують його місцеві просвітяни.

На кожному уроці (а

протягом декади конкурсу "Іду з дитинства до Тараса" кожний урок української мови і літератури є тематичним і розкриває якусь грань життєвого і творчого подвигу Пророка української нації) проводяться бесіди, подорожі, вікторини, учні розгадують кросворди, які вони підготували до конкурсу заздалегідь.

Учителі-словесники готують позакласні заходи. Олена Анатоліївна Осичнюк та Єлизавета Іванівна Колесникова провели театралізовану літературно-музичну композицію "Від Шевченка до Грінченка", яка переконала учнів, що ідеї Пророка української нації вічні й розвиваються у творчості Б. Д. Грінченка (ми вважаємо його нашим країнином, бо 7 років Борис Дмитрович працював учителем у приватній школі Х. Д. Алчевської в с. Олексівка на Луганщині).

Для учнів шостих класів просвітянка Олена Вікторівна Ходус готує усний журнал "Ти в душі нашій живеш", який поглибить знання дітей про життєвий і творчий шлях письменника. Завершить конкурс "Іду з дитинства до Тараса" літературно-музична композиція "Ми не забули тебе, Тарасе", яку готує з учнями

6-Б класу голова районного осередку "Просвіти" Олена Олександрівна Ішук.

А ще в літературно-музичній композиції "Ми не забули тебе, Тарасе" пролунають 7 пісень на слова Т. Шевченка: "Думи мої", "Бандуристе, орле сизий", "Розрита могила", "Зацвіла в долині", "Встала весна", "Зоре моя вечірняя", "Над Дніпровою сагою", пісні Тараса Петриненка про Украї-

ну, Ю. Рибчинського "Мова".

Конкурс став традицією. А традиція, я вірю, житиме вічно.

Олена ІШУК,
голова осередку
Артемівського району
м. Луганська

ВИДАВНИЦТВО, ЩО ГУРТУЄ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

— Нам потрібна перекладна література з різних галузей науки, мистецтва і просвіти, — зазначав Симон Петлюра у своїй статті "Сучасна українська еміграція та її завдання". І київське видавництво "Юніверс" — одне з небагатьох українських видавництв, що виконують цей заповіт, маючи основним завданням видання іноземної літератури. Безперечно, видавництво не цурається українських письменників і науковців. Зокрема, видано книгу учасника боротьби за незалежність України "На визвольних стежках Європи" Миколи Дейчаківського, посібник для шкіл і вузів "Українська філософська лірика" Елеонори Соловей, спогади "Зі Сходу на Захід" про підневільну працю в часи Другої світової війни Антоніни Демчини, яка нині живе в Канаді, тощо.

"Юніверс" існує вже десять років, але активно почав працювати лише з

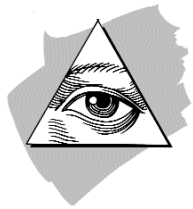
1996 року, коли його директором став Андрій Савчук, а головним редактором — поет і перекладач Олег Жупанський. І треба наголосити: за п'ять років "Юніверс" видав понад 60 назв книг — переклади художньої, наукової і навчальної літератури, що українською мовою з'явилися вперше. Два роки тому перекладом із французької книги "Поетичні твори" Сен-Жон Перса видавництво започаткувало серію "Нобелівські лауреати". Готуються до друку твори Е. Канетті, Г. Грасса, К.Сімона, Ч.Мілоша та багатьох інших нобеліатів. У серії "Філософська думка" вийшли праці Декарта, Канта, Гегеля, Гадамера тощо.

А нещодавно "Юніверс" завершив видання семитомного роману-епосі Марселя Пруста "У пошуках утраченого часу". Це один з наймонументальніших творів не лише французької, а й світової літератури. Його

порівнюють з "Есе" Монтеня та "Людською комедією" Бальзака. Тому і закономірно, що довкола видавництва гуртуються кращі перекладачі України — Григорій Філіпчук, Анатоль Перепад, Євгенія Горева, Віктор Шовкун, Михайло Москаленко, Олександр Мокровольський, Петро Тарашук. Залучаються і молоді перспективні перекладачі.

Цікаво, що перекладачі епопеї Пруста в Росії, Польщі та Чехії помірливо, захворювали при перекладі 5—6 томів "У пошуках утраченого часу". Автор українського перекладу Анатоль Перепад, відбувшись серцевим нападом, у грудні минулого року відзначений премією французької програми сприяння українському книговидавництву "Сковорода".

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь

Продовження. Початок у
ч. 39 (2001 р.), ч. 2, 7—9, 11,
13—16 (2002 р.)

СЯЙВО ВНУТРІШНЬОГО ПРОСТОРУ

Але найперше, на чому зупиняється погляд, — лампада, яка рівенько цвіла перед іконами щосуботи, щонеділі і на всі-всі церковні свята. А їх було сила-силенна. Праворуч біля дверей — був водник, на якому стояла коновка з водою, поруч кована кружка чи глиняний кухоль. А поряд — цеберко бурякового квасу... Можна ще пригадати золільник, ночви, днище, основниці... Всьому своє місце — в горіщі, в коморі, в хатині, під полом, у сінях... Цей домашній сакральний простір наповнювався молитвами, піснями, розповідями, читаннями Святого Письма чи "Кобзаря", дитячими голосами, материнськими колісанками, колядками та щедрівками, оповідками снів та переказами різних пригод та світових подій, замовляннями баб-повитух та знахарок, писком щойно вилуплених курчат та каченят, нявканням кошенят.

Інколи до хати заносилося щойнонароджене ягнятко або запашне тремтливоноге телятко...

Цей простір був дзеркальним, тому що в ньому відбивалися, віддзеркалювалися ми самі. Хоча саме дзеркало магичним оком своїм стежило за всім суцям у житлі. Воно ніби організовувало цей внутрішній простір. Тому заборонялося до нього часто зазирати без потреби, а, тим паче, перекривлятися. Бо рот буде перекривленим, як у криворотого Івана Куделі.

Для чоловічих потреб було менше дзеркальце, як казали, австрійське, бо трофейне: з австро-російської війни. Це перед ним чоловіки язиком випинали свої щоки, аби лискуче лезо бритви з кістяною колодочкою стинало чорну батьківську щетину. Бо в діда — борода...

І, розглядаючи портретні зображення князя Святослава чи Байду Вишневецького, сам себе питав: а як же голили вони голови? Якими акінаками, якими уламками шаблук? "Наші житла — це прямі віддзеркалення нас самих", — каже Деніс Лінн, відомий американський психолог.

Організація внутрішнього простору значною мірою пов'язана з організацією нашого внутрішнього життя. Вони взаємопов'язані. І структурні зміни, як в надовколишньому середовищі, так і у внутрішньому просторі нашого помешкання впливають на зміни нашої внутрішньої сутності. Бо це в свою чергу пов'язано з енергополями, які ми можемо підсилювати чи нейтралізовувати. Тому наші пращури цю науку "організації внутрішнього простору" добре опанували. Життя в суцільному соціумі, тобто в мегаполісах ускладнює наше існування, і ми ледве спроможні дати лад тим проблемам, що обвалюються на наші голови, і обертають наше життя на суцільну виснажливу боротьбу за існування. І ми все менше спроможні змінювати свої погляди та установки на життя. Тому і потрібні певні зусилля, аби повернутися до власних витоків і витоків свого роду, аби нав'язувати нам сучасним дегуманізованим суспільством і цивілізацією уявлення змінити, як змінюють русло річки, що губить себе серед все ширшої і глибшої багнюки...

Близько третини життя ми проводимо у власних помешкан-

нях і відомо, що від того, в якому мікрорайоні, в якому будинку, в якій обстановці, з яким освітленням, з яким умеблюванням, розташуванням дверей і вікон — залежить наший і душевний і фізичний стан. Так, наше житло — це своєрідний організм, через який відбувається наший зв'язок із Всесвітом. Це ніби наша друга оболонка, що покликана захищати нас і відновлювати наші сили. Воно може стати — це залежить значною мірою від мешканців — точкою перетину двох реальностей: внутрішньої та зовнішньої, яким воно, помешкання, було для наших попередників. Тому рідко коли в хатах зчинялися сварки, бійки, галас. У житлі уникали виголошення брутальних слів. Свист був заборонений...

Сакральність житла означувалася не лише лінією поведінки, а й різними діями: освяченням, обкурюванням ладаном, обнесен-

да, щоб, повертаючись через певні проміжки, зауважувати, що і стеля стала нижчою, і вікна вгрузають у землю, і двері не такі широкі, а дзеркало, облуплене зі споду, підсліпувато вдивляється в тебе і майже не впізнає...

КОСМІЧНІСТЬ БУТТЯ — В УСЬОМУ

Проте було зовсім інше відчуття, коли тебе закривали одного вдома. Все раптом загострювалось. Починало оживати і вступати з тобою в діалог. За вікном було сонячно, радісно, а тут, за зачиненими дверима, все раптом набувало іншого виразу: стіл став поважним, мисник голосно скрикував, коли ти прокрадався, щоб поцупити грудочку цукру, стілець ставав ненадійним, коли ти дотягувався до полиці, де в деці круглі пшеничні коржикі... Щось десь рипіло, ворухилося,

го роду, а, можливо, навіть усього людства за всю історію його існування на цій землі.

Дійсно, є певні символи, що мають характер універсальний, але є символи, які можна прочитати лише в контексті твого роду. Тому кожен суцільний намагається намацати свою родову жилу, що губиться вже за другим-третьім коліном. Колективна підсвідомість зберігає деяку кількість первісних образів чи архетипів, які набувають форм інтуїтивних знань або ж передчуттів, що оформлюються в сюжети химерних снів. І, розглядаючи пильно реконструкції трипільського житла в історичному музеї, несподівано для себе виявляв "знайомство" з ним. Ось так само з південного заходу — вхід, три отвори в стінах замість вікон, родове вогнище, глиняна долівка і майже той самий внутрішній простір, оздоблений орнаментом вічноростучих на глиня-

вали особливого значення, в ньому відбилися і давнє звичаєве право, і народна мораль, з відповідними етичними нормами, що їх свято дотримувалися протягом тисячоліття. Саме у весільних обрядах, які є майже однотипними на всій території України, що переконливо свідчить про надзвичайно довготривале формування українців як етносу на всій території розселення наших предків, є відголоски матриархату, бо матері відводиться головна роль у цих багатоденних діях.

Дослідник української старовинної обрядовості Анатолій Пономарьов зазначає, що в багатьох елементах весільного дійства відбилися давні форми шлюбу. Такі, як збір дружини, тобто весільний похід, імітація викрадення нареченої (посад молодой), подолання перешкод на шляху до молодой (перейма), діалог старостів про куніцу та мисливця...

Як відомо, основними актами українського весілля є сватання, в якому згода молодой на шлюб є визначальною, а також заручини, бгання та випікання короваю, оздоблення вільця, дівч-вечір, барвінкові обряди, запросини, вирядження молодого, посад, вінчання, покривання, весільний поїзд, перейма, розплетення коси у молодой, роздача короваю, переїзд молодой до молодого. Пригощування чи снідання молодой, перезва, обрядові зливки... Так, я напевне не в тій послідовності перерахував ці весільні акти, але українське весілля, безумовно, було довготривалою і багатоактовою народною драмою, в якій брала участь велика кількість дійових осіб з відведеною кожному відповідною обрядовою роллю, і всі весільні гості мали свої весільні чини. Тут і князь, і княгиня, і бояри, і дружки, і свати, і свахи, і приданки, і закосяни, і світилки, і коровайниці, і вінкоплетниці, і возниці, і, зрозуміла річ, музики. На кожному з цих актів варто було б зупинитись і розглянути його символіку, його небуденне значення, його місце в цій, я б сказав, космічній містерії, де все виповнювалось особливим змістом і слугувало теперішньо-майбутньому часові. Весілля. Це точка перетину минулого і майбутнього, буденного і сакрального, земного і небесного.

Сходилися два роди, за якими числилася незмірна кількість поколінь з обох боків, аби в ідеальному варіанті започати ще одну галузку роду. Тому і освячення і записання відбувалося на найсвятішому — хлібові-коровай. Коровай, дивень, теремок, лежень, шишки, гуски, калачики. Кожен із весільних хлібів мав своє призначення і достосовувався до того чи іншого дійства: паляниця — на сватання, шишки — на запросини, голубки випікалися для коровайниці, а сам коровай, який бгали та місили окремі коровайниці, був сповнений особливого магичного змісту.

Хліб — саме життя...

Далі буде.

Фото О. Цецури

ням свічкою очищаючого вогню (за сонцем) усього житла, окреслюванням нею ж хрестів на сволоках і одвірках, хрещенням, окропленням водою йорданською, обмальовуванням усіх шибок клеченням та лепехою...

Внутрішній простір не просто організовувався, а й систематично очищувався від накопичуваних негативних енергій. Хата була наділена свідомістю. Тому не можна було її оскверняти. Хата — акумулює енергію. Тому вона стає малим храмом родовим. Тому кожен, хто приходив у цей світ і в цей храм, учився взаємодіяти з цим простором, створюючи або ж дотримуючись існуючої гармонії та рівноваги. Але діти намагалися виломитись із цього трибу; яке було щастя, коли батьки йшли з дому і ти залишався з сестрами чи братами на цілий день удома. Можна було поцупити гойдалку і, розігнавшись, підлітати аж до стелі. Все в хаті зміщувалося. Вікна блимали, стіл рухався тобі назустріч і раптово відступав, Боги на іконах аж заплізувалися од такої зухвалості, дзеркало не могло тебе упіймати. Зате можна було розгледіти, що лежить за сволоком... Крейда зі сволока кришилася додолу, мотузок рипів... Яка радість, перемішана зі страхом, виповнювала дитяче ество: гойда-гойда-ша... Якою була неохотною, височезною і широчезною твоя домівка, звідки ти випадеш згодом, неначе з пташиного гніз-

озивалось чужими голосами, і ти не міг знайти затишку в раптом збільшеній в кілька разів хаті... Та найстрашніше було зазирнути у дзеркало, бо там можна було побачити забуті обличчя твоїх пращурів. Бо ти твердо знав, що дзеркала, як і вода та вогонь, мають пам'ять. Не можна було ані блазнювати, ані споневажувати мимікою чи цвірканням сидіти по темних кутках. Проте ти так само швидко почав перейматися спокоєм, як кілька хвилин тому — тривогою. Ти стояв посеред житла, очима до ікон, світло з трьох вікон перетиналося на тобі, духи тих, хто жив до тебе, твоїх дідухів та бабусь, огортали тебе світлом і якимись ледь вловимими словами. Ці голоси ніби виходили з білих стін, і коли ти, заспокоївшись, намагався розгледіти їх присутність, то зауважив лише, як ворухнулися крила вишитих рушників побіля лутка... Це також одне із найяскравіших твоїх особистих вражень, яким ти не зміг поділитися навіть із братом, щоб не бути звинуваченим у страхопудстві. І через багато років, натрапивши на роздуми відомого швейцарського вченого Карла Янге, я зрозумів, що таке підсвідома сфера розуму. Вона двоскладова. Одна підсвідомість зберігає пам'ять про твій особистий досвід, а інша — колективна підсвідомість, яка є сховищем досвіду, що накопичувався до тебе за всю історію тво-

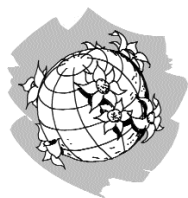
них стінах квітів. Але ж там був і хрест — символ космічної осі поміж землею та небом, єдність всіх супротивностей: гори-низу, лівого-правого, горизонталі і вертикалі, що розпросторювались у безмежність простору і безмірність часу. Чотири елементи, чотири складові життя і Всесвіту, що перехрещуються в кожному суцільному на землі. Отже, і твоє життя позначене цим перетином. За тобою тисячі-тисячі поколінь, і в тобі самому приховані такі ж інтенції, така ж можливість продовження роду людського. Тому весільний обряд для наших пращурів був також космічним дійством.

МАГІЯ ЛЮБОВІ

Продовження роду. Що може бути відповідальнішим для людини?

"Весілля в українському народному побуті, — зазначається в енциклопедії українознавства, — складна суміш обрядів різних діб, у якій розрізняють елементи родової екзогамічної епохи, впливи грецько-візантійської релігії, містичного характеру і новіші..."

Однією із найважливіших умов шлюбу наших пращурів була та, що дружину необхідно було брати з чужого племені-роду. Саме ця умова убезпечувала наступні покоління від виродження. Згодом дівчат висватували з чужих сіл. Утворення сім'ї для українців — це акт світотворчий, тому йому нада-

Говорячи про поширення українського сценічного мистецтва за рубежом, слід мати на увазі, на наш погляд, три основні фактори. Чим вони характерні? Насамперед тим, що нині дещо налагоджуються наші зв'язки з такими митцями, колективами, хоч вони давно пройшли стадію свого розвитку чи становлення, мають прекрасні відгуки зарубіжної іншомовної критики, але позбавлені можливостей на обопільне відвідування через різноманітне політичне та економічне сум'яття в Україні, а в ХХІ ст. ще й дуже послабшало забезпечення цих колективів сучасною драматургією саме з України. Решті, зовсім загубленій, давня добра українська мистецька традиція: акторами-виконавцями тотожних виставах, зрешення режисерів для тановок, невеликі театральні виїзди на один-два спектаклі, або просто запросини на зустріч.

Україна полишила нині без уваги, наприклад, чудовий Український Народний Театр у Прешові (УНТ), і тепер він перетворився на Діалектальний театр у Словаччині, п'єси перекладаються на місцеву говірку і вистави іноді йдуть незрозумілою мовою. І це дуже вплинуло на відвідування, а спектаклі цього театру у 60—80-і рр. ХХ ст. відзначалися високим європейським рівнем. Свідченням стали його відвідини Львова, Ужгорода, Тернополя, Івано-Франківська і успіх показаних вистав.

Які ж українські театральні колективи існували чи побутують тепер за рубежом? Першими стали колективи у США, коли в 1891 році масова еміграція з України досягла свого апогею. Тут почали працювати театри, які обслуговували прибулих та вгамовували ностальгію. Це була "Нова сцена" (Чикаго), а потім єврейсько-український театр Давида Медова (Нью-Йорк). Згодом до них щільно прилучилися Ансамбль пісні і драматичного слова під художнім керівництвом прекрасного майстра Юрія Кононева (США), Український театр під проводом Володимира Блавацького (Філадельфія), що про нього дізналися в Україні тільки наприкінці ХХ ст. Як відлуння сцени на протилежному боці земної кулі виникає й прекрасний професійний колектив — Український театр Малих форм в Аделаїді (Південна Австралія), якому в 1955 році присвоєно ім'я В. Блавацького. Доброї слави зажили й театр імені В. Шашаровського (Відень, Австрія), Театр українського фольклору (Бразилія), Театр "Боян" (Вінніпег, Канада).

Уперше в історії український народ разом зі своєю державністю та незалежністю дістав можливість пропагувати свої мистецькі досягнення за рубежом або знати про тих, хто там береже ці святині. Але впродовж понад сімдесяти літ багато театральних колективів, невідомих для нас, функціонували в Європі, Америці, Австралії, несучи зі сцени слово правди про рідний край, народ в далекій стороні. Про такі колективи майже ніхто в Україні довгі десятиліття не знав, їх замовчували, та й тепер у Міністерстві культури і мистецтв України вони поки що невідомі, їх мистецькі сторінки ще не прочитані. Та колективи існують і досі, пропагують український театр і тепер у межах високої світової культури, обслуговують понад п'ять мільйонів українців у діаспорі.

ст. відкрилася ще одна цікава деталь з трудів української сцени за рубежом. З'ясувалося, що митці кращих українських колективів за рубежом дуже багато роблять в царині перекладів п'єс української драматургії ХІХ—ХХ століть іноземними мовами, пропагують досягнення кращих вітчизняних майстрів діалогу. Так з їхньої легкої руки пішли в широкий світ драми і комедії С. Черкасенка, О. Олеса, Л. Старицької-Черняхівської, В. О'Коннор-Вілінської, І. Кочерги, В. Пачовського та інших. Завдяки їм тепер побачили світ твори й молодих сучасних драматургів, зокрема Олександра Іваницького, Ігоря Пачовського.

ВІДЛУННЯ НЕВІДОМІ СТОРІНКИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ ЗА РУБЕЖЕМ

Чимало світових, європейських та регіональних премій за постановки п'єс справді багатонаціональної драматургії одержав дуже відомий і значущий Український Музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка в Буенос-Айресі (Аргентина), на сцені якого виступав навіть відомий актор Іван Шведів (Шведов), який у роки Другої світової війни емігрував з Києва до південної Америки і зажив там доброї слави як драматично-оперовий співак. І таких прикладів безліч.

В історію світової сценічної культури вписали власні яскраві художні сторінки такі театри як Український драматичний театр "Заграда" (Торонто, Канада), "Спектаклярна студія" (Прага, Чехія), Українське мистецько-драматичне товариство (Сідней, Австралія), у 20—30-і рр. ХХ ст. набув популярності театр "Емігрант" (Краків, Польща), який пізніше узяв назву Театр ім. М. Старицького, працювали і працюють двомовні колективи: Драматичний театр ім. М. Садовського (Фюссен, ФРН), Український студентський театр (Мюнхен, ФРН), пересувний театр "Камерна сцена" (ФРН), Театр у п'ятницю (Філадельфія, США). Поставлені ними оригінальні самобутні спектаклі у своїй більшості відзначилися подихом свого часу, натхненні тими проблемами, якими постійно жило людство у тривожно-бурхливому двадцятому столітті. Ідейна точність, метафоричність, мистецьке узагальнення образів — найсуттєвіші риси кожної створеної ними вистави. І жодна з країн не

відмовляється од їх мистецької частки в розвиток своєї національної культури.

А хіба можна обійти мовчанкою високотрагедійну актрису Ніну Горленко (1898—1964), яка до останнього подиху прославляла українську жінку, її доброчесність, талановитість, мудрість у віднайденні нею оптимальних рішень у найекстремальніших соціальних ситуаціях. Свій шлях вона почала в Першому професійному театрі імені М. Садовського у Києві, велично зігравши перші ролі в п'єсах "Сукета" І. Тобілевича та "Молода кров" В. Винниченка, вона ж — перша виконавиця ролі Оксани у "Боярині" Лесі Українки (Національний театр УНР, Кам'янець-Подільський, 1919). Про Ніну Горленко багато говорила і писала німецька, американська критика, вона й похована у Філадельфії (США), але світ її побачив у неперевірених ролях за п'єсами Г. Гауптмана, В. Винниченка, Г. Зудермана, У. Шекспіра, Г. Ібсена, Д. Б. Прістлі, Л. Андрєєва. Її Домаха — жінку з совєтської України ("Домаха" Любові Коваленко, США) пам'ятали довго в Америці, бо в ній віддзеркалилося усе трудне життя українки 30-х років у складі СРСР, жінки, яка вдень і вночі трудилася на землі, а колгоспний трудовдень приводив її до злиднів.

Звичайно, були в цих театральних колективах, а значить, і в акторів та режисерів, неабиякі труднощі, недоладності, повно їх і в сьогоденному прямуванні, нелегкому трудовому акторському і режисер-

ському ритмі, але визначилися й досягнення, і складають вони помітне кільце в репрезентації української драматургії та сцени перед світом, їх кращі вистави за рубежом удостоєні високих тамтешніх нагород, почесних дипломів та премій.

Так, Драматичний театр "Заграда" (Торонто) удостоюється Почесної відзнаки в галузі культури Канади за постановку драми "Жайворонок" Ж. Ануїя, присвяченої безсмертному подвигу Жанни д'Арк. Театральну премію (найвищу) одержав і спектакль цього театрального колективу за драмою Г. Фігейредо "Ксантипа" (в Україні вона більше відома під назвою "Езоп"), у якій гуманістичні ідеї, голос за свободу людської душі зазвучали особливо виразно й психологічно переконливо, логічно доказово. Це під силу тільки високообдарованим митцям. А гігантська праця, увінчана славою, В. Блавацького — у Німеччині він поставив "На полі крові" Лесі Українки, "Землю" за В. Стефаніком, "Провулок святого Духа" Іларіона Чолгана з відмінною оцінкою критиків і преміями ФРН, а у США — "Батурин" за Б. Лепким, "Отаман Пісця" М. Чирського, "Невідомий воїн" П. Ренайля — і кожна з них була часточкою-внеском у світове театральне мистецтво і в американське зокрема. Театр "Камерна сцена" став лауреатом Театральної премії Німеччини (ФРН) за інтерпретацію драматичних новел "Вечір на селі", куди ввійшли одноактні драми С. Васильченка "Не співайте, півні" та "На перші гулі". Критика відзначала націо-

нальний колорит у передачі людських почуттів й відкриття у світлі рампи цікавих драматичних колізій з історії України.

Багато щедрих та об'єктивних слів було висловлено на сторінках зарубіжних періодичних видань за високохудожні постановки "Боярині" Лесі Українки (Український драматичний ансамбль Бориса Дніпрового та Євгенії Чайки в Північній Америці), а на рідній землі вона стала відомою лише наприкінці ХХ ст., "Меді" Ж. Ануїя (Театр у п'ятницю, Філадельфія), "Землі" за В. Стефаніком (Театр Малих форм, Аделаїда), "Назара Стодоли" Т. Шевченка (Театр в Лос-Анджелесі); "Чорна Пантера та Білий Ведмідь" В. Винниченка (Театр у Мюнхені), "Краєвид з мосту" А. Міллера (Театр у Сідней), "Батурин" Б. Лепкого (Новий театр у Філадельфії), "Червона калина" В. Сокола (Театр у Ванкувері, Канада), "Я" М. Хвильового (Театр у Франції). Майже у всіх згаданих виставах метафорично, за сценічною алегорією чи типізацією певних людських характерів виструнчувався немеркнуче почуття любові до своєї Вітчизни та гордість за її багатство як духовне, так і матеріальне. Та й премії були одержані заслужено. Цю ж думку в 90-і рр. ХХ ст. по-мистецькому особливо чітко ніс та й зараз тримає театр "Слово" у США. На американському континенті цей театр відкрив драматургію Миколи Куліша, Івана Кочерги, Костя Буревія, Івана Дніпровського.

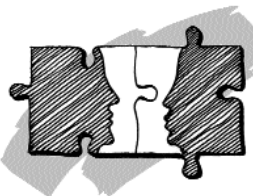
Наприкінці 90-х рр. ХХ

ст. працювати й таким давно побутуючим театральним українським колективам у Сучаві (Румунія), Нови Сад (Сербія), Мюнхені (Німеччина) — тут проблеми матеріальні нерідко сполучаються ще й з ідейними, політичними, а особливо бракує творів сучасної української драматургії, яка у 80—90-і рр. була за своєю тематикою, образністю, ідейно-тематичною спрямованістю вторинною, ідеологічно зашореною, не розробляла загальнолюдських гуманістичних колізій, не відкривала цікавих суспільних думок, а особливо характерів — і тому театри не могли з неї скористатися, а друковані п'єси як не доходили, так і зараз не доходять.

І все ж, попри всі вади, існує сценічне українське мистецтво та перекладена драматургія за рубежом — переконливий доказ зростання професіоналізму й авторитету української театральної культури, всього нашого сучасного письменництва, визнання та утвердження їх авторитету.

Леонід БАРАБАН,
м. Київ

На фото: "Циганка Аза" М. Старицького. 1918—1919 рр., м. Кам'янець-Подільський. Національний український театр (із архіву Праги).

ЗОНА ЯК ДІЙНА КОРОВА

Про фінансові оборудки в зоні відчуження, як і про те, якою мірою в цих оборудках задіяна адміністрація зони відчуження (АЗВ) мені довелося писати три роки тому.

Тоді державні перевіряючі “знайшли” суму збитків, завданих державі шляхом “перекачування” бюджетних грошей з Фонду Чорнобиля у приватні кишені на суму близько 15 млн. грн. У підсумковій частині звіту Рахункової Палати від 3.11.98 № 04–1065 читаємо: “...підприємствами зони відчуження не складалася державна статистична звітність про використання коштів Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення”.

Інакше кажучи, АЗВ крутила державними грошима Фонду, як циган сонцем, не спромігшись навіть скласти фінансового звіту, а жоден з перевірених контрактів на виконання робіт не містив дат і необхідних підписів, в актах про виконання не було обсягів виконаних робіт тощо.

Тоді конференція трудового колективу державного підприємства (ДП) “Чорнобильсервіс”, яке обслуговує всю технологію зони — від перевезення начальників і вантажів до виконання робіт на могильниках радіоактивних відходів — ухвалила спільне рішення адміністрації і профспілкового комітету автотранспортників про невідповідність займаній посаді начальника АЗВ п. Гребенюка О.В. А в тодішній постанові ЦК профспілки атомників вказано на ряд порушень законодавства з боку АЗВ.

Член ЦК профспілки Юрій Кириченко, який на той час вже пропрацював у зоні понад 23 роки, висловився однозначно: “Я гадаю, що їм вигідно тримати саме таку зону, як зараз, з такими фінансовими схемами, порядками і керівництвом. Зона давно стала годівничкою для одних за рахунок інших. Тут побудовано жорстку вертикаль і схему дійної корови”.

Тоді ж мені показали виконавчий кошторис бюджетних витрат (тобто витрат з Фонду Чорнобиля) одного з підприємств зони. Дивлюсь і очам не вірю: одна зі статей кошторису: “Відрахування у Фонд Чорнобиля” (26% від основної зарплати). Ця цікава схема відрахування грошей у Фонд Чорнобиля підприємством, яке існує за рахунок Фонду Чорнобиля, нікому не здавалася абсурдною.

Минуло три роки, адміністрацію зони очолив Володимир Холоша. Що змінилося в економічному житті зони? Відповідь на це запитання дає магнітний запис звітновибірних зборів колективу ДП “Чорнобильсервіс”, яке до зборів і нині очолює колишній полковник КГБ Віталій Строкань.

Микола Тетерін, начальник дільниці підприємства теплотехнічних і електричних мереж зони: “Щорічні скорочення працівників зони ставили перед профкомом важкі проблеми захисту людей від незаконних звільнень, а погіршення фінансування звужували його можливості щодо соціального захисту і надання допомоги малозабезпеченим. Це залишається актуальним і зараз, оскільки звільнені працівники зони залишаються наодинці з пенсією, на яку просто неможливо вижити. Водночас, доводжу до відома, що скорочення працівників призвели нині до того, що мала чисельність персоналу, який залишився, суперечить всім інструкціям, не забезпечує необхідного обслуговування обладнання і устаткування”.

Сергій Будянський, голова

територіального комітету профспілки: “Впродовж півтора року керівництво ДП “Чорнобильсервіс” не відраховувало передбачених коштів у розмірі 0,3% від Фонду оплати праці на утримання і розвиток установ культури і спорту. Доведеться закрити Будинок культури”.

Юрій Кириченко, член ЦК профспілки атомників: “Нас обирали впродовж тривалого часу. Дивитися на це було боляче і прикро, усвідомлюючи, що нас мають за дурнів. Відстоюючи інтереси людей, довелося піти по інстанціях, дійти до міністра Василя Дурдинця, навести докази порушень, але це викликало невдоволення у керівництва зони. Отже, доведеться тепер доживати без взаємної любові з начальством”.

Головна проблема — в чесному, професійному і раціональному використанні коштів, особливо стосовно основних фондів. Якщо нині не витратимося на оновлення основних засобів, то невдовзі не буде на чому зароб-

ходять, і ми змушені брати продукти у борг, скорочуючи асортимент лікувально-профілактичного харчування за рахунок молочних продуктів, жирів, масла. Вважаю, що давно час з'ясувати, куди і на що йдуть гроші.

Впродовж двох останніх років на склади “Чорнобильсервісу” не надійшло жодної одиниці електроінструменту, жодного зварювального апарата... Тим часом, за цей період катастрофічно швидко почали “танути” запаси, які були раніше нагромаджені на складах. Лише впродовж 2000 року зі складів зник метал — 2,5 тисячі тонн — цілий залізничний потяг з 50 вагонів! І все це продано не за ринковою, а за так званою обліковою ціною, тобто в 3–4 рази дешевше. Після такої потужної операції ДП “Чорнобильсервіс” ще залишився з боргом у сумі 50 тис. грн. за доставку металу до залізниці.

Так само матеріалами, за цінами 1996 року (тобто вдвічі дешевше) розраховувалися за нішні послуги зв'язку. При цьому

сфальсифікованими документами, які однозначно тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Наша комісія вжила всіх необхідних для таких випадків заходів, підготувала необхідні документи, залучила АЗВ... Не встигла комісія виїхати за ворота зони, як слідом за нею полетіла відписка: нічого цього немає, все це — неправда.

Повторна комісія підтвердила факти фальсифікації, але вона розглянула лише 4 документи по фінансових махінаціях, а їх сфальсифіковано понад 20. Я підрахував, що в результаті колектив втратив півтора-два мільйони гривень наших власних госпрозрахункових грошей.

Є наказ АЗВ, в ньому визнано факти фінансових оборудок, але В. М. Строкань (у сфері діяльності якого ці факти визнано) охарактеризував їх сумнівними. Нова перевірка знову повністю підтверджує факти порушень. Водночас комісія знаходить у нетверезому стані на робочому місці

має інструменту: ані щіток, ані шпательів... Ходимо самі, купуємо. Зате всі з адміністрації вимагають від нас якісної роботи. А чим її робити?!

І що це за порядок, коли людина йде у відпустку, а гроші їй виплачують після повернення з відпустки? Лікували аптеку, лікарі нам не дають ліків безплатно, хоч нам і належить... Де нам купувати ті ліки? А в ідальні — або нема чого їсти, або поїси і шлунок болить... Профком багато чого зробив. Зробив би ще більше, якби йому не заважали...

Володимир Крилов, водій: “Чого оце ви всі розводитеся — про спецодяг, про різні недоліки... Я на минулих зборах пропонував: посада керівника ДП “Чорнобильсервіс” повинна бути виборною. Ви подивіться на цього керівника (вказує на В. М. Строканя), — ви ж самі бачите — він не хоче працювати. А коли людина не хоче працювати, вона обов'язково зап'є. Обов'язково! І тому всі наші біди внизу йдуть згори. А на нього дивлячись і в інших кабінетах розкладають застілля. Машини нема. “Тойота” Холоші куди зникла? Вона повинна була ще служити, а її продали за безцінь...”

У нас в гаражі кадри змінюються мало не щодня. Дзвінок: “Зняти цього, призначити того”. І починається ворожнеча навколо посади. А в ідальні поїси — живіт болить, це факт.

І головне: треба щось робити з генеральним директором. Бо так працювати не можна. Нам знизу добре видно, що воно там, на горі плаває. Нам, водіям, добре видно, що він витворює...”

Звичайно, це лише фрагменти з виступів на конференції, яку газета “Вісник Чорнобиля” висвітлювала таким чином, неначе мало не головним питанням на сьогодні є: “Де поділася касета із записами виступів?”

А ось вона — на моєму редакційному столі.

Після конференції Ю. Кириченко, М. Преображенський, інші члени профспілки мали розмову в ЦК з головою профспілки атомників п. Олександром Юркіним і його заступником Струком. Передали касету і розшифровки текстів з касети. О. Юркін пише листа на ім'я міністра і їде на прийом до В. Дурдинця, який після розмови приймає рішення звільнити В. Строканя: “Мені соромно, що вже й профспілка цим займається”.

Інформація про це надходить у колектив, який заспокоюється в очікуванні вжиття заходів. Проте час тече, а все залишається без руху. Саме закінчується термін контракту В. Строканя на посаді генерального директора, а в ефірі так само тихо. Голова АЗВ В. Холоша (начальник В. Строканя) також не подає голосу з цього приводу, по суті, прикриваючи “маларство” свого підвладного.

Знову раз і другий йдуть ходки до О. Юркіна: в чому справа, адже все тут ясно. О. Юркін їде до держсекретаря міністра п. Луцька. Ті самі розмови: так, дійсно, це ганьба, ми його звільнимо. І тихо.

Тим часом активісти профспілки “знаходять кінці” до Адміністрації Президента, де ситуацію розцінюють, як серйозну з юридичної точки зору, радять подавати до Генеральної Прокуратури (“а ми прослідкуємо”). М. Преображенський передає пакет документів за вказаною адресою. Йому обіцяють розглянути і вжити заходів, а рівно через три дні Михайло Вікторович Преображенський зникає зі своєї дачі в Осокорках.

Залишилися плівка з голосом. І дві ніби передсмертні записки: ніби він не вірить у справедли-

СИЛУЕТИ І ТІНІ ЗОНИ

Про корупцію, якою просякнута нішня, все ще (і вже знову) номенклатурна влада в Україні, — писано, фільмовано і говорено багато та переконливо на весь світ. Але корупція — це не тільки те, що зафіксовано на плівках майора Миколи Мельниченка і не лише вислід у справі забитого журналіста Г. Гонгадзе. Тим більше, що кількість плівок (і не тільки від майора М. Мельниченка) продовжує зростати, як продовжує зростати і чисельність жертв. У цьому матеріалі також є плівка, але, на жаль, тіла загиблого поки що не знайдено...

начальника відділу кадрів і готує відповідні висновки і пропозиції. Але В. М. Строканю, так само, як і його ставленику, начальнику відділу матеріально-технічного постачання В.М. Оніщенку все сходило з рук, хоча не тільки працівники складів бачили людей, які, з повними кишенями грошей, як господарі поводитися на наших складах.

Те, що я вам тут доповідаю, дає мені можливість ставити питання про недовіру до керівника підприємства — В. М. Строканя. Сором згадувати про бесіди з ним, коли ми здавали житловий будинок у Вишгороді. Сором нагадувати вам, коли ми засуджуємо якогось рядового робітника за випиті сто грамів, а водночас ми тут щотижня, у всіх на очах, бачимо п'яного генерального директора (схвальні оплески залу).

ЗНИЗУ ВИДНО НЕ ВСЕ

Ганна Павлюк, маляр-штукатур: “Спецодяг своєчасно не дають, ходимо як обірванці, а про матеріали, якими ми працюємо, вже сором казати... У нас немає ні шпалер, ні фарби, ні розчинників, навіть простий крейди немає.

Буває, привозять нам фарби, але сором — вона місяцями не висихає, а нас звинувачують. Не-

ляти заробітну плату. Особливо це стосується залізничного транспорту.

Великою хвибою ДП “Чорнобильсервіс” є підбір і розстановка керівних кадрів за принципом особистої відданості шефу — Віталію Строканю”.

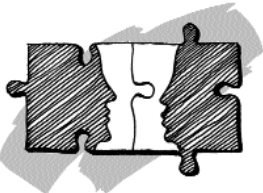
КУДИ І КОМУ ПІДУТЬ ГРОШІ?

Михайло Преображенський, член ревізійної комісії ЦК профспілки атомників, провідний інженер відділу матеріально-технічного постачання: “Поступово нам вдалося встановити чіткий порядок постачання і використання 42-х позицій для обов'язкового гарячого харчування працівників зони (з 15-денним запасом) з розрахунку 350–380 тисяч гривень на місяць. Але ці гроші до нас не до-

відали 152 найдефіцитніші позиції: телефонію, устаткування сигналізації, кабельну продукцію, електротехнічне обладнання, контрольні і вимірювальні прилади, автоматику.

Невдовзі після призначення керівником “Чорнобильсервісу” Віталієм Строканя, наша комісія зафіксувала факт: продано зі складу 48 найдефіцитніших позицій і майже одразу більшість з них закуплено знову. Саме тоді я повинен був комплектувати робототехніку, але те, що було призначено для неї, несподівано пішло “на сторону”.

Далі — більше. У квітні я комплектував замовлення на Рудню Іллінецьку та Вишгород і раптом одного дня помітив, що зі складу зникло саме те, що вже підготовлено для комплектації. Причому, все що продано, оформлено за

АНОМАЛІЇ

висть, що буцімто тут сам гарант Конституції причетний. Почерк ніби його, а ніби й не дуже. Трапилося це перед Водохрещею...

“КОЛИ Я ВІДМОВИВСЯ ПІДПИСУВАТИ...”

Ніхто з тих, хто знав Михайла Вікторовича, не вірить у факт саможубства. Людина чітка, відкрита, сибіряк, рішучий — він далекий від суїцидних настроїв.

Тим часом прокуратура почала “давати”. Завели, було, справу на Ю. Кириченка, і зниклого М. Преображенського, який начебто був десь причетний...

Голос Михайла Вікторовича Преображенського — людини, яка щиро визнала ряд фактів явно кримінальної діяльності керівництва чи не найважливішого підприємства чорнобильської зони — нині сприймається трагічно. Сумлінний, розумний, сповнений творчих задумів чоловік, Михайло Преображенський поїхав на дачу і зник...

Залишилися сумнівного і суперечливого змісту дві записки, але жодних слідів тіла... Темрява.

Подіюють, що В. М. Строканю контракт продовжено і він так само дотримується звичних для себе форм буття і стану. З центральних складів зони в селищі Залісся розпродано кольорові і нержавіючі метали, апаратуру, що вміщувала кольорові та дорогоцінні метали. Начальника відділу постачання В. М. Оніщенка, через якого це йшло, вже звільнено за скороченням. Щоправда, перед цим він змінив матеріальний стан своєї сім’ї. Розмови про те, що, перебуваючи під керівництвом В.М. Строканя, В.М. Оніщенко підробляв документи на реалізацію матеріальних цінностей (зокрема, вписуючи нові позиції у підписані акти), вже не ведуться. Прокуратура трохи “потягала” п. Гукасова, а потім справу закрила за браком доказів.

Юрій Кириченко: “Коли я відмовився підписувати сумнівні акти, до мене в кабінет зайшли круті хлопці у довгих пальто і за допомогою ненормативної лексики попередили про можливу небезпеку для мого здоров’я, якщо я й надалі відмовлятимуся підписувати. Я їх вигнав з кабінету. Загальна тенденція, яка визначає нинішню ситуацію і “розвиток” підприємств зони — скорочення і звільнення персоналу. Люди залякані. Тому, після конференції, скорочення набрало форми розрахунків з “неугодними”. Тоді активісти, як вони розповідають, звертаються знову до людини в Адміністрації Президента. Людина: “Пишіть на Литвина”. “Але ж ризикуємо життям”. Людина: “Пишіть, але не підписуйте”.

Отакі справи в зоні, а водночас, і в осяяній посмішкою Президента країни, яка все більше нагадує зону. Так що, шановні читачі, подумайте, кому вигідно утримувати саме таку зону, такі порядки і таку номенклатуру кадрів, які здатні на все. І ця ситуація утримується роками...

Євген ГОЛИБАРД
Фото О. КУТЛАХМЕТОВА

Це питання поставив не я. І не мені на нього відповідати. Але деякі паралелі між подіями, фактами і документами на це питання постійно виводять.

СТАРТОВА СИТУАЦІЯ

У доповіді “Обставини, причини та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС” (2001 рік, частина 1 — Обставини аварії) читаємо: “Масове будівництво блоків з реакторами РБМК почалося без створення належної наукової та експериментальної бази, без глибокого вивчення і обґрунтування багатьох технічних питань”.

Більше того, офіційний висновок з причин катастрофи на ЧАЕС, яким впродовж багатьох років прикривалися автори проекту ЧАЕС, виходив з того, що аварія стала наслідком “вкрай малоімовірного поєднання порушень... допущених персоналом енергоблока”. (виділення моє — Є. Г.).

Під час проектування ЧАЕС московські науковці не дуже переобтяжували себе обрахунками можливих небезпек, пов’язаних із використанням “мирного” атома в Україні. Навіть передбачене у таких випадках можливе переростання МПА (максимальна проектна аварія) в МГА (максимальна гіпотетична аварія) не було досліджено, а його вірогідність не була визначена. Першим, хто ще за 7 місяців до аварії помітив небезпеку та описав загрозу переростання МПА в МГА, був інженер Держатоенергонагляду СРСР (він працював на Курській АЕС) О. Ядрихінський. У своїй роботі “Ядерна безпека реакторів РБМК”, поданій до Головного управління Держатоенергонагляду СРСР 21.10.1985 р. він встановив, що існують недоліки в конструкції, прояв яких призводить до ядерної аварії з неконтрольованим розгоном і плавленням ядерного палива.

На підставі свого дослідження О. Ядрихінський зробив висновок про те, що аварія на рівні МПА, яка супроводжується zalиванням та запарюванням приміщень, кабельних тунелів і шахт, пожежею в них і знеструмленням насосів, обов’язково має призвести до ядерної аварії на рівні МГА з відповідними катастрофічними наслідками. Фактично за 7 місяців до Чорнобильської катастрофи він намалював сценарій подій, які потім сталися на ЧАЕС, коли МПА, зумовлена розривом трубопроводів та паропроводів, заклинюванням поглинаючих стержнів та припиненням охолодження частини реактора, переростає в МГА. А тому робота О. Ядрихінського закінчувалася пропозицією терміново зупинити всі реактори РБМК для реконструкції. Забігаючи наперед, нагадаємо, що саме це й було зроблене потім, після катастрофи на ЧАЕС.

БОМБА ТРИВАЛОЇ ДІЇ

Варто також звернути увагу й на те, яким чином обиралося місце для розміщення прив’язки проекту ЧАЕС на мапі України. Зверніть увагу: чотири ядерних реактори по 1000 мегават кожен (будувалися ще й 5-й та 6-й блоки) було розміщено за 92 кілометри від столиці України таким чином, що в разі вибуху і радіоактивного забруднення місцевості, всі водостоки — Прип’ять з притоками, Сож, Дніпро, Десна, Ірпінь, інші малі річки — сумлінно збиратимуть радіонукліди, переправляючи їх на Київ, на його водозабірні системи водогону, забруднюючи рибу і все живе далі по Дніпру.

Коротше кажучи, шановні громадяни України, схоже на те, що нас із вами, кажучи сучасною лек-

АВАРІЮ БУЛО ЗАПЛАНОВАНО?

Фото О. Кутлахметова

сикою, просто “підставили”. Побудували атомну бомбу поряд із столицею України, навішали локшину про щасливе майбутнє енергетики як виключно ядерної і почали ризиковані експерименти, спрямовані на збільшення потужності, розганяючи ядерний реактор понад межу його номінальних параметрів.

У всьому, що трапилося 26.04.1986, офіційна Москва не тільки звинуватила персонал станції, а й зняла із себе відповідальність за черговий злочин проти України, а також переклала відповідальність за наслідки аварії на нас самих, залишивши нас наодинці з цією бідою, яка продовжує розвиватися. Бо цей стронцій та інші довготривалі елементи нікуди не зникли, не випарувалися, а продовжують нас калічити. Без будь-якої компенсації за цю шкоду з боку Москви.

У контексті всіх інших інвазій з боку Росії на Україну — економічної, енергетичної, приватизаційної, інформаційної, мовної, культурницької, військової, політичної тощо — опромінення малими дозами додає свого немалоого внеску в реалізацію плану ліквідації української нації.

ЧАЕС зупинено, але свою функцію вона виконала — Україну значною мірою перетворено в зону російських інтересів.

Те, що чорнобильська катастрофа 1986 р. була логічним підсумком відповідної роботи, підтвердилось ще у висновках секції № 2 Науково-технічної ради Держатоенергонагляду СРСР (1990 р.):

“Чорнобильська аварія стала не “вкрай малоімовірним поєднанням порушень порядку та режиму, допущених персоналом енергоблоку”, а одним з можливих проявів недоліків проекту. Аналіз... встановлює факт приховання справжніх причин аварії експертами, що розслідували її, і дає право зробити висновки, що хід розслідування причин аварії навмисне був спрямований помилковим шляхом” (виділення моє — Є. Г.).

В основі такого висновку лежить ще одна праця відомого інспектора з ядерної безпеки О. Ядрихінського, який вже після аварії, тобто у 1988 році, вдруге аргументовано довів, що РБМК-1000 на ЧАЕС повинен був вибухнути рано чи пізно...

Але цей висновок також було приховано на підставі директив № № 1090/Б та 136/11—780, підготовлених і введених в дію КДБ СРСР 30 червня 1986 р., де в переліку даних, що підлягають засекреченню читаємо:

“ 1. Відомості, що розкривають справжні причини аварії на блоці № 4 ЧАЕС.

...3. Відомості про склад суміші, викинутої під час аварії.

4. Зведені відомості про радіаційну обстановку, що містить характеристику забруднення в приміщеннях АЕС і в 30-км зоні.

5. Відомості про фактичний стан активної зони реактора.

6. Відомості про ступінь ураження людей на АЕС разом із відомостями про характер їхньої діяльності й особливості аварії.

7. Зведені відомості про опромінення персоналу станції, ремонтного персоналу, залучених організацій і населення...”

ЧИЯ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І НЕДБАЛІСТЬ?

Дехто досі бідкається: чому це від 1986 року майже всім інвалідам і постраждалим Чорнобиля ставлять сміхотворні діагнози, які нічого спільного не мають з радіацією? І хоч КДБ у нас начебто давно немає, але як бачимо, його справа досі живе. Бо досі ніхто з широкого кола громадян не тільки всієї потерпілої держави, а й її столиці, що під боком ЧАЕС, не знає сьогоднішніх “відомостей про фактичний стан активної зони реактора”, не кажучи вже про засекречені КДБ відомості, що розкривають справжні причини аварії на блоці № 4 ЧАЕС.

Того самого КДБ, який тримав під постійним контролем хід будівництва ЧАЕС, інформуючи ЦК КПРС навіть про такі подробиці, як “відхилення колон каркаса машинного зала після монтажу до 100 мм” і “втрати робочого часу склали 3366 людино-днів” (лист за підписом Ю. Андропова від 21.02.79 р. № 346—А). Одразу після цього листа в Чорнобиль прилетіла комісія з 11 відповідальних працівників на чолі з заступником міністра енергетики СРСР Ф. Розп’яковим; висновки її роботи розглядалися в ЦК КПРС, ЦК КПУ.

Але вовтузня навколо ЧАЕС вже тоді була більше схожа на імітацію. Бо вже через рік, на раді у заступника Голови Ради Міністрів СРСР В. Димшиця (протокол від 1.04.1980 № ВД—1675) зазначено: “ на будівництві Чорнобильської АЕС... план виконано лише на 68%, відставання од графіка будівництва становить 2—3 місяці, будівництво не забезпечено необхідним устаткуванням” (підкреслення моє — Є. Г.).

Про те, що будівництво ЧАЕС супроводжувалося якоюсь дивовижною недбалістю (ніби будували не потужний ядерний об’єкт, а тимчасовий макет) свідчить також і лист Голови Держкомпраці УРСР Н. Пантелєєва від 21.02.86 № 20—01/5—86 (за два місяці до аварії) на ім’я заступника Голови Ради Міністрів УРСР, в якому читаємо, що плінність кадрів на будівництві ЧАЕС становить 28,5% (!), третина звільнень пов’язана з низькою зарплатою, багато робітників звільняються через погані побутові умови (3—3,5 квадратних метрів житлової площі на одного мешканця), на будівництві не приймають жінок...

За всім цим — підозріла тимчасовість намірів. Нині немає (на-

ПОГЛЯД ЗБОКУ

чебто) КДБ в Україні, немає й Політбюро ЦК КПРС, якому комісія Б. Щербини підготувала звіт про причини аварії, розглянутий на засіданні 20 липня 1986 р., проте у всі наступні офіційні документи з “легкої” московської руки Політбюро—КДБ потрапили такі брехливі формулювання: “...аварія відбулася через цілу низку допущених працівниками цієї станції грубих порушень правил експлуатації реакторних установок... керівники та фахівці АЕС і самі не підготувалися до експерименту... Безвідповідальність і недбалість, недисциплінованість призвели до тяжких наслідків”... Отже, з хворої голови — на здорову.

Ці висновки було офіційно передано у МАГАТЕ, а потім на них будував свою лінію розгляду суд, який засудив керівників ЧАЕС.

ЧАС НАГОРОДЖУВАТИ І ВИБАЧАТИСЯ

А далі “відомості, що розкривають справжні причини аварії на блоці № 4 ЧАЕС” було остаточно приховано під штучно інспірованою, масованою атакою ЗМІ, де серед причин на перший план вийшла екзотика: інопланетяни, кульові блискавки, магнітні бурі, диверсанти тощо.

Серед тих, хто виявив високий професіоналізм, самовідданість, справжній героїзм, не залишив робоче місце до кінця зміни були О. Акімов, Л. Топтунов і В. Перевозченко, яких потім безпідставно звинуватили в злочинних діях. Засудили й керівників ЧАЕС. Засудженням було поставлено за провину аварію в ніч з 25 на 26 квітня 1986 р., а не катастрофу, в яку переросла ця аварія в ніч з 26 на 27 квітня і подальші дні квітня, травня, червня, незважаючи на те, що головною ознакою аварії в ніч з 25 на 26 квітня було пошкодження реактора, а не його повне знищення.

Героїв зробили винними, вимазали їх брудом несправедливих обвинувачень, приховавши свою відсутність і власну провину перед цілим народом України. Цю несправедливість конче треба якомога швидше усунути.

Старший інженер управління реактором Леонід Топтунов, начальник зміни блоку № 4 Олександр Акімов і начальник зміни реакторного цеху, парторг блоку № 4 Валерій Перевозченко віддали своє життя, як справжні бійці на полі бою, захищаючи життя тисяч людей.

Тому вони по праву заслуговують статі Героями України.

Доповідь групи незалежних експертів “Обставини, причини та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС”, підготовлена у квітні 2002 року, закінчується пропозицією: “Звернутися з пропозицією до Генерального прокурора України розглянути результати дослідження групи незалежних експертів і змінити рішення прокуратури щодо О. Акімова, Л. Топтунова і В. Перевозченка з формулюванням “справу припинено у зв’язку зі смертю звинуваченого” на формулювання “справу припинено у зв’язку з відсутністю складу злочину”.

Бо у цих загиблих немає складу злочину, натомість є склад героїзму. Героїзму на запроєктованому і побудованому з волі московського керівництва аварійному об’єкті.

Тому залишаються відкритими питання: чи повинна Москва вибачитися перед Києвом за чорнобильську катастрофу, а якщо так, то коли? І чи не Москва має нині опікуватися чорнобильцями?

Стефан КОСТКА

ВІСІМСОТ П'ЯТДЕСЯТ ТРИ МЕТРИ СОРОК САНТИМЕТРІВ ВІД ОКСАНИ ЧЕПЕЛИК...

Оксана Чепелик — активний митець. Перелік різноманітних фестивалів та виставок, у яких вона брала участь, можна розтягнути на газетну шпальту. Трохи менша кількість “резиденцій” та “грантів”.

Чепелик — успішний митець... Арт-мода, відео-арт — жанри сучасного мистецтва, у яких вона реалізується. Нещодавно зняла “короткометражку” за мотивами філософської есеїстики. Чепелик — модерний митець...

— Почнемо з ідеї народження фільму. Чому саме Забужко і до чого тут філософська есеїстика?

— Початок роботи над фільмом збігся з початком літа дев'яносто дев'ятого. Тоді я повернулася з міжнародного фестивалю короткометражних фільмів в Італії. В Монте-Катіно я мала приз за фільм “Іграшки лідерів”. Після чого Міністерство культури запропонувало зняти фільм на півку. Я подала заявку. Шлося там про історичний зріз десятиліття дев'яностих, поданий через призму феміністичного погляду

жінки, яка існувала в ті роки. Під той час вийшла книжка Оксани Забужко “Хроніки від Фортінбраса”. Усе це було дуже близьким до того, що я намагаюся робити. Як на мене, філософська есеїстика Оксани Забужко є досить глибокою. Крім того, вона є символом фемінізму, який сформувався саме в ті роки. Захотілося зробити проект, який був би співпрацею. Я зателефонувала до Оксани. Ми зустрілися. Робота почалася з обговорення. Виникла ідея написання авторського сценарію. Вона спробувала. Згодом виявилось, що написання сценаріїв — не її фах. Писати довелося мені. Тим більше, що

авторитетна режисерська думка заперечувала зйомки філософської есеїстики. У принципі. Вона лякалася цього. Працювати з цим матеріалом справді важко. Але саме цей момент незвіданої території мене й приваблював. Це щось подібне до фільму на базі телефонної книжки. Для нормального кінематографу потрібен або сюжет, або розвиток якоїсь дії. Себто тут треба було придумувати нові закони. Якраз це було мені цікаво. Я вирішила побудувати фільм на розгортанні дії, з героїнею в центрі та двома наскрізними героями-карликами. Тексти Забужко звучать паралельно, або перпендикулярно до

візуальної дії, інколи в контрапункті, інколи породжуючи якісь асоціації.

— Ти везеш цей фільм у Париж. Як аудиторія там передбачається? Агресивні феміністки?..

— Це міжнародний фестиваль фільмів, де режисерами є жінки. Звідси й аудиторія. Спектр від прихильників фемінізму до явних антагоністів. Фільми відібрані для перегляду — повнометражні художні, до-

ри сорок сантиметрів.

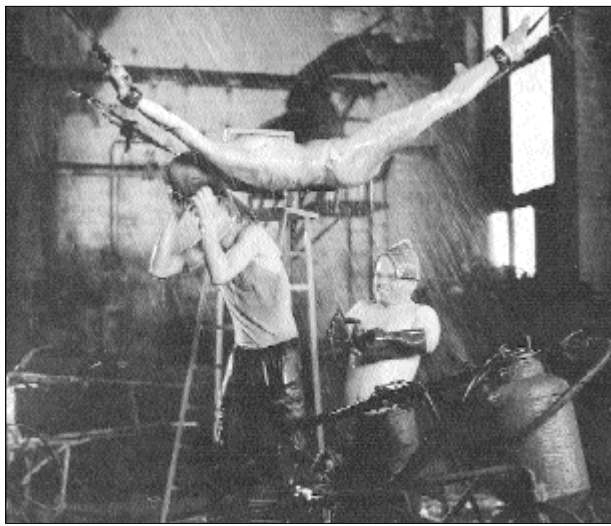
— Коли український глядач зможе це побачити? Чи мала ти розмову з телеканалами, які взяли б за цю справу?

— У нас було три прем'єри. Одна з них у рамках фестивалю “Молодість”. Офіційна прем'єра в Будинку кіно. Була ще й арт-прем'єра в галереї Марата Гельмана. Я спілкувалася з Юрієм Макаровим у їхньому “Сніданку з 1+1” якраз у день показу в Бу-

уявляєш? Такий інтелектуальний фільм поруч із передачею “За склом”. Я кажу: “Ну можна, по-перше, не поруч. По-друге, ви ж маєте можливість міняти концепцію того, що випускає в ефір”. Потім Юрій Макаров публічно запросив людей на прем'єру. Це мало свої наслідки. Після показу до мене підійшов якийсь хлопець. Він узагалі не має стосунку ані до кіно, ані до мистецтва. Він сказав: “Коли я побачив цю передачу, то записався: “Мушу побачити цей фільм...” Він ніколи не ходив до Будинку кіно. Узагалі не знав, як туди потрапити. Але прийшов, та ще й друзів своїх привів. Йому здалося це чимось таким, що зачіпає за живе. Такою була реакція, так би мовити, народу.

— Добре Оксано. На цьому зупинимось. Решта запитань — після прем'єри в Парижі.

Уляна ГЛІБЧУК

кументальні повнометражні та короткі метр...

— Скільки метрів у твоєму фільмі?

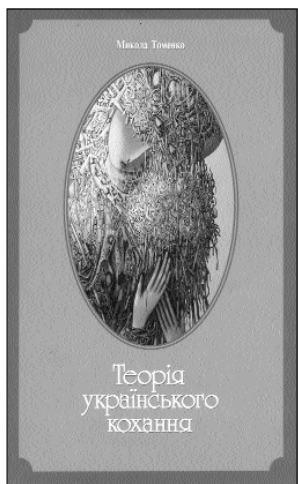
— Тридцять хвилин. Це вісімсот п'ятдесят три мет-

динку кіно. Це була, так би мовити, промоція цього показу. Я таки спитала, чи не хочуть вони показати фільм. Ведучий знизав плечима: “Як ти це собі

УКРАЇНСЬКЕ КОХАННЯ ПОТРЕБУЄ ТЕОРЕТИ-

Про кохання томи і бібліотеки. Від “Пісні пісень” Соломона, сонетів Петрарки, Шекспіра, пасторальних рапсодій, трубадурів Провансу... Тема вдячна, ґрунт — благодатний. Нічого розумнішого людство не придумало. Нехай через мізантропію, мутацію фобій, страхів, гріхів. Уявлення про темне лоно, дволикого Януса, “хомо хоміні люпус ест”. Усе повертається “на круги своя”. До філософії замкнутого кола любові.

Українське кохання не відстає од світових контекстів. У літературі може й не доскочило шедевральних патологій Оскара Уальда, але дещо таки маємо. Не треба докладати зусиль, перетрушуючи “дівочу” пам'ять... Микола Томенко, відомий український політолог, діяв “на випередження”. Звідси антологія “українського кохання”. Поезія, проза... Не подумайте, що на цьому кінець, крапка. Сама антологія займає лише другу, об'ємнішу частину книжки. Сорок відсотків припадає на філософсько-культурологічну працю “Теорія українського кохання”. Глянцевий папір, ілюстративне оформлення Івана Марчука... Дизайн перфектний. Свій “теорії” пан Томенко дає визначення як іс-

торико-публіцистичній есеїстиці. Вибачливий тон “слова до колег-науковців” напевно свідчить про скромність...

Мовиться там про “теорію” романтики та цноти українського кохання. Стиль сухий, чимось подібний до студентського реферату. Жодних “польових досліджень”. Історичні курси, спроба портрету “великих”... Наприкінці словничок синонімів.

Чи “тягне” українське кохання на пристойний міф? Чиє кохання краще: італійське, наше, штату Пенджаб? У повітрі величезні гаки питання...

Уляна ГЛІБЧУК

Вода ріки, в яку двічі не ступають, має властивості магійного свічада. Віддзеркалюючи криваві січі, екзотичні, ніким не бачені пейзажі, фрагменти засмоктаних пісками часу архітектур, або ж дорогі обличчя, вона фіксує їх у Вічності. Ще раз, слідом за Нострадамусом переконує в реальності одночасного існування минулого, сучасного і майбутнього. Варто ледь напружити внутрішній слух, як чуєш відгомін битви Олександра Македонського, або ж кулемети відділки УПА у Волинських лісах. Думка Нострадамуса про подібну одночасність

наводить на іншу, сретичну відносно так званої нормальної логіки, гіпотезу про часові петлі, або ж часові кола. Чим не варіант додати до кіл Дантового пек-

ДОДАТОК ДО КІЛ ДАНТОВОГО ПЕКЛА...

ла. Людина, якщо це, скажімо, кухар, потрапивши у часову петлю восьмигодинного робочого дня — до потемніння в очах смажить плічки, чиновник (плюс-мінус безконечність) перекладатиме папери, ну

а перелюбник довічно тремтітиме під ліжком вподобаної ним феміні. Покарання вічністю Сізіф залюбки покинув би свій камінь задля дещо розмаїт-

шої роботи при казанах. Однак зась. Петля, міцно скручена умілими руками, виключає будь-яку форму перспективи. Такий собі варіант майбутнього без майбутнього для лицемірного честолобця будь-якої

політичної орієнтації. Забрюханий по вуха комуніст, який і нині продовжує пашталакати про соціальний рай на землі, згідно з накресленою схемою, матиме вічний тридцять сьомий рік з його партійними чистками та супровідним тваринним жахом, націонал-радикал, з розпухлою од надмірного пафосу рясною, за яловість та беззубість втиратиме вічні соплі біля табірною вогнища, ну а народ, висохлий з нужди руками, у тому ж часовому колі довічно тягтиме колгоспного плуга. Як говорив Христос: по вірі їх воздасться їм...

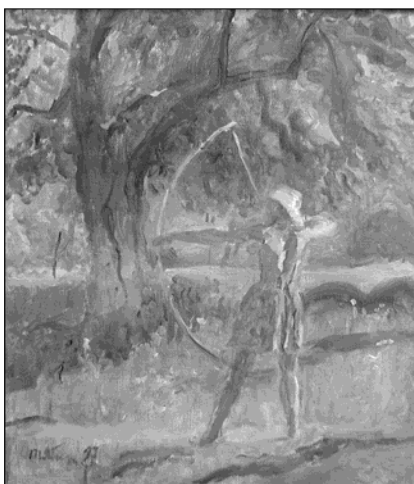
«ПОРИ РОКУ» МАЙЖЕ ЗА ВІВАЛЬДІ...

У Національному музеї мистецтв — відкриття виставки “Пори року” Тетяни Яблонської. Професор, дійсний член Академії мистецтв України, Герой України, народний художник...

Список регалій — помпезний. А ще численні премії, нагороди. “Художник року-1997” — за рішенням ЮНЕСКО.

“Пори року” майже за Вівальді. Найтонші відтінки, нюанси, ледь зримі порухи природи. Зима. Це і перший сніг, і переддень Нового року, і крихкий

“погибаючий” лютий. Плав-но перетікає в цноту пер-

шої зелені. “Сонце прокидається з ромашкою у вусі”. Прозорою кров'ю наливається “білий налив”.

“Відчувати, любити нескінченні зміни в природі, повертати людям, у міру моїх сил, часто вже забуті, прекрасні відчуття. Робити це з усією безпосередністю й довірою до себе, віддатися натхненню...”

Тетяні Яблонській виповнилося 85.

У. М.

27-го квітня о 12 годині (у Лазареву суботу) в Михайлівському Золотоверхому відбу- деться прем'єра канонічного виконання великого хорового твору Кирила Стеценка “Панахида”. Твір виконує хорова капела “Фрески Києва” (худ. керівник Олександр Бондаренко). Присвячується 80-річчю від дня смерті композитора, педагога, протоієрея УАПЦ, що помер у с. Веприк Фастівського району Київської області 29-го квітня 1922 року.

Прем'єра відбудеться за покровительства Патріарха УАПЦ КП Святійшого Філарета.

Дерево має коріння. А людина — рід, заглиблений у рідну історію. Чим більше вона знає про своїх пращурів, тим вільніше тягнеться до сонця. Люди завжди шанували своїх предків. Та сімдесятилітнє більшовицьке панування перервало тяглість поколінь. Урвалася жива нитка пам'яті. Кілька генерацій зросли, не знаючи свого родоводу, тобто без коріння. А таким перекотиполем легко було маніпулювати, легко зомбувати. Наслідки цього відчутні й дотепер. Та, слава Богу, все вертається на круги своя. Люди відновлюють забуте, сягають незнамого. Того, на яке колись було накладене табу.

Отак і я почала цікавитися своїм родоводом, за надто пізно, тільки в останні роки життя мами. Історія пралісі плуталася імен дідів і бабусь, а майбутніми предками пам'ятала одну прадідку Єфросинію. Та й мама могла розповісти про пращурів, бо їй було понад двадцять років, коли стався жовтневий переворот, і все життя пішло за нею.

Та на допомогу прийшли "Малоросійський словник" Вадима Милорадовича, який своєю нічною працею зберіг подвиг, розвідка професора Олександра Оглодина "Предки Олександра" та "Помяник Устимовичей".

І от, знайомлячись із родом Устимовичів, до якого належу по жіночій лінії, нарешті переконалася, що українці постали не з попелу, що в них була своя еліта, і вони можуть пишатися своїми достойниками.

Читала, й історія України ніби оживала в персоналіях...

Усі ми знаємо, що козаки захищали рідну землю. Але ось конкретний сотник Городиський Софрон (Сахно), засновник роду, загинув 1678 року під Чигирином. Яким він був? Уявляється жива людина, в якій билосся гаряче, хоробре серце...

Чуємо в думках і піснях, як страждали козаки в полоні, як прагнули будь-що звільнитися. Так ось, син Софрона (Сахна) Устим Сохненко (адже так називали синів) потрапив неповнолітнім у полон до турків під час руйнації Чигирин. Він провів у неволі немало років, спромігся втекти і 1691 року став товаришем (тобто рядовим козаком) Власівської сотні Миргородського полку.

У 1704 — 1705 рр. — уже сотником цієї ж сотні. То, мабуть, був відважний, вправний козак, бо ж вибирали не за вуса. Успішно вів господарство, мав від Мазепи універсал на володіння землею. На старість пішов у ченці (а хіба Палій не гопакував аж до Межигірського монастиря?) під ім'ям Іларіона (за "Помянником" — Софрона), був ігуменом Мотронинського монастиря (авжеж, того знаменитого козацького в Холодному Яру на Черкащині), прийняв схиму і помер у Софронинській пустині.

Його старший син Василь, уже Сахно-Устимович, народився в селі Устимівка на Кременчужчині. Коли досліджують назви сіл, то часто-густо пишуть, що назва пішла від імені засновни-

ка, того, хто першим оселився на тому місці. То чи не Устим Сохненко заснував це село, не від його імені його назва? На Кременчужчині і зараз є два села: одне Устимівка (більше), друге Установка — менше. Якесь з них, мабуть, і заклавав Устим.

Василь розпочав козацьку службу чотирнадцяти років, був значковим товаришем Миргородського полку, брав участь у війнах з Персією і Туреччиною та в будівництві Дніпровської лінії. Одружений був з Марією Яківною Апостол, внучатою небогою гетьмана Данила Апостола.

Його старший син Андрій теж почав службу в Миргородському полку. Отже, три покоління Устимовичів пов'язані з одним полком.

1799) у Кременчуці. Та, мабуть, не тим недоумкуватим, якого "прославив" М. Гоголь, бо став дійсним статським радником і директором Департаменту Морських Військових сил.

Отже, починаючи з Прокопа Васильовича, Устимовичі, розумні, обдаровані, енергійні й освічені, за тих умов ставали "донорами" Російської імперії. Тишій душі, що Адріян Прокопович, старший син Прокопа Васильовича, був ад'ютантом та службовцем з особливих доручень генерал-губернатора, князя Миколи Рєпніна, батька Варвари Рєпніної, котра кохала Тараса Шевченка, одна з перших відчувши геніальність поета, була, за його словами "добрим янголом" під час заслання.

дина великої волі, сильного характеру, потужної енергії, яка до кінця відстоювала свої переконання. І навіть виснажена і хвора, навіть перед смертю не похитнулася.

"Він був сином своєї доби,— писав Ю. Мушкетик, — до того ж, безперечно, сином видатним". Колись я уявляла його таким могутнім, яким він є на портреті в Київському Національному Музеї українського мистецтва. Одного разу, опинившись сам на сам з пращуром, розмовляла з ним.

Тепер я бачила інший портрет Павла Полуботка з книги П. Білецького (Білецький П. Украинская портретная живопись XVII — XVIII. — Л.: Искусство, 1981. — С. 188), на який дуже схожий Євген Аркадійович Ко-

ча, Микола, запам'ятався нащадкам його не лише тим, що брав участь у Кримській кампанії 1856 р., а от ще якими життєвими подіями, вчинками. Про них розповіла своїй доньці Надії Любов Миколаївна Шульгина, дочка Миколи Адріановича.

Демобілізувавшись, як сказали б тепер, Микола Адріанович довгий час перебував у Франції та Швейцарії, захопившись філософією Ж.-Ж. Руссо. Коли ж він повернувся, уже після реформи 1861 р., то побачив, як багато землі мав і які крихітні шматки біля хат селян, вирішив дати їм землю даром, тобто без викупу. Це страшенно обурило навколишніх поміщиків. А ще до цього додало жару те, що Микола Адріанович не по-

Батькам Миколи Устимовича, хоч і ніжно любили сина, примиритися з тим було важко. Вони заявили, щоб у разі цього шлюбу він ніколи до них не приїздив.

Вінчання відбулося. Наречена була одягнена в панську одіжку. І довелося Єфросинії Іллівні з роду козаків Черкаських, які потрапили в кріпацьку неволю, пристосовуватися до нового середовища.

І от після десяти років їхнього подружнього життя Микола Адріанович несподівано отримав від батьків листа: вони просили приїхати з дружиною і дітьми. І, на знак примирення, Надія Григорівна промовила: "Миколо, які гарні в тебе діти, а це від матері залезить".

Онука Миколи Адріановича Олександр і його двоюрідні сестри, які були новітні історія

молодшим, Володимир, загинув

КОЛИ ОЖИВАЄ ІСТОРІЯ

Єфросинія Іллівна та Микола Адріанович Устимовичі

нити щось недостойне? Адже його випроводжав батько, напучуючи: "Служи, синку, вірою й правдою Україні, виконуй свій обов'язок, як я це робив. Не посрами імені нашого роду". А якби ввести таку традицію й у сучасному українському війську?..

Служив Андрій і в Генеральній військовій канцелярії, став бунчужним товаришем.

Його ж другий син, Прокоп (1756 — 1814), — розпочав службу в недоброї слави Малоросійській Колегії, з якою змагався, обороняючи автономію України, наказний гетьман Павло Полуботок. Пройшов різні посади в службовій кар'єрі. Був, до речі, і поштмейстером (1789 — 1793), і городничим (з

ським губернатором. Одружився з Надією Григорівною Милорадович. Їй завдячують наступні покоління Устимовичів тим, що стали по прямій лінії нащадками гетьманів Павла Полуботка та Данила Апостола.

І тепер, коли читаю про них, то ставлюся не тільки як до історичних осіб.

Особливо болить душа за мученицьку смерть у Петропавлівській фортеці Павла Полуботка, видатного сина своєї епохи, завзятого відносно незалежності свого краю. Він очолював легальну боротьбу за збереження козацького демократичного ладу. Тепер я знаю, що Павло Полуботок навчався в Києво-Могилянській Академії, кохався в поезії, знав іноземні мови. Це була лю-

Олександр Якович Шульгин

жан, Полуботків нащадок по чоловічій лінії. За свідченням сучасника, Павло Полуботок був руський. І на цьому портреті вгадується світле волосся, а не чорне, як вороняче крило, на тому традиційному (є припущення, що це Леонтій Полуботок, батько гетьмана). Виразні, повні тривоги, внутрішнього неспокою очі, у яких застигло запитання. На мій погляд, це психологічний портрет. Портрет, який не може відповісти, куди він подівся з музею, де мав би бути згідно з підписом під ним у книжці.

Тепер, коли читаю про канцлера, мецената князя Олександра Безбородька, ставлюся до нього не тільки як до видатного державного діяча, високого сановника імперії, а й як до прапра... дядька і думаю, що це наш українець був другою особою в імперії. Майже 20 років керував він політикою Росії і ніколи не зрікався свого українства.

А які пости займав князь Віктор Павлович Кочубей (1768 — 1834), рідний брат моєї прабабусі Олександри Павлівни Кочубей! Визначний дипломат, віце-канцлер (1798), сенатор (1801), міністр внутрішніх справ (до 1812), голова державної ради і комітету міністрів (1827). Характерною його рисою був незвичайний розум.

Але повернемося до Устимовичів.

Син Адріана Прокопови-

хав по приїзді до них із "візитами", чим порушив узвичаєний "етикет". Вони перелякалися, що селяни і від них вимагатимуть того ж. Повідомили в жандармерію про нечуване "беззаконня". На Миколу Адріановича був накладений домашній арешт, книжкові шафи запечатили сургучними печатками, коло будинку вартували жандарми. Мій батько, — розповідала Любов Миколаївна, — загордий, щоб із ними розмовляти, але негайно відрядив посланців до свого батька (Курського губернатора — О. Л.). За кілька днів повернулися посли з листом-наказом самого царя: негайно зліквідувати цю історію. Коли жандарми побачили наказ від "самого" царя — відразу почали розмірковувати, кланялись, вибачались і вийшли "назадгусь" з хати.

Печатки на шафах у бібліотеці порозламували, але залишили, як "доказ"... А другий епізод з життя Миколи Адріановича вже романтичний.

Невдовзі після історії з арештом Микола Адріанович поїхав конем (білим) по своїх полях. Опинився на краю села. Побачив дівчину, яка набирала воду з колодязя. Під'їхав і попросив напиться. (Моя мама розповідала, що ще й поцілував, та отримав ляпаса). За кілька днів приїхав знову, зайшов до хати, чим збентежив матір дівчини, та й посватався.

дом. Колись, якщо людина не знала про свій рід до сьомого коліна, її не поважали. Незнання родоводу оберталося для роду бідою. Знання про свій родовід допомагають осягнути себе, виховати в собі патріота своєї землі, відновити духовність і традиції народу, його культуру. Знання про родовід дуже важливі і в наш технологічний час. З почуття гідності та гордості за Україну зростає у душі сила, яка не дасть змоги зробити хибного кроку, бо за тобою чатують душі твоїх пращурів. Шануючи їх, ти вчишся шанувати себе. Бо інакше не шануватимуть інші.

Від людини до держави. "Роде наш красний, роде наш прекрасний"... Але щоб відновити відомості про рід, треба збирати спогади батьків і дідів, треба працювати в архівах. Це потрібно не тільки нашим сучасникам, але й наступним поколінням, аби не перервалися сув'язі і традиції поколінь.

Були роди різних верств. Були роди, що належали до української еліти, були роди хліборобські, роди підприємців, роди надзвичайних майстрів. Усі вони важливі для України як діти однієї Матері. Це історія України.

Тому й справа відновлення знань про родоводи є справою патріотичною, до якої обов'язково треба залучати молодь.

Олена ЛЕОНТОВИЧ

ЕКОЛОГІЯ ДУШІ

І засурмив третій ангел, і велика зоря спала з неба, палаючи як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела, А ймення зорі тій Полин і багато людей помирали з води, бо зіграла вона.
З'явлення 8,10-11

Ці пророчі слова святого апостола Івана Богослова сучасні богослови, та й не тільки, прив'язують до страшної і жахливої трагедії в історії людства — аварії на Чорнобильській атомній електростанції квітня 1986 року. Ось нає 16 років, але й погодні перед людством іть питання: що ж таке Чорнобиль? Чи це просто техногенна катастрофа, чи попередження усьому світові? (Тому, до речі, світові, який обіцяв допомогу, а на-томість залишає нас вічна-на-віч із нашими проблемами, з нашим горем...) Чи це нещасний випадок, чи фатальний поворот долі, що ввів у наш лексикон та втілив у наше життя такі поняття, як ліквідація, чорнобильце, зона відчуження, променева хвороба?..

Спонуканням до написання цієї статті стали дві причини. Хочеться ще раз згадати людей, котрі, жертвуючи своїм життям, ішли на боротьбу з невидимим ворогом — радіацією; котрі з великої любові до ближніх робили все можливе, щоб якнайшвидше локалізувати наслідки небайдужості інших. Серед тих ліквідаторів були й працівники досить відомого ВО "Львіватоменергосремонт", з котрими мені довелося працювати разом у період із серпня 1987 до серпня 1991 років, якраз саме до вступу в Київську Духовну Семінарію. Багато з них уже відійшли у вічність, залишивши по собі добру пам'ять. І ще однією причиною стала випадкова зустріч із мешканцем Деснянського району (Троєщина) міста Києва, котрий просив не називати його імені. (З його рідної домівки, яку він був змушений залишити, було видно Чорнобильську атомну електростанцію.) Саме ця людина розповіла мені про своє рідне село Товстий Ліс, про надзвичайно величний дерев'яний храм в ім'я Воскресіння Христового, збудований у 1760 році у стилі українського бароко. Це один із 85 тисяч переселенців із Прип'яті та Чорнобиля, котрі мешкають саме в цьому районі нашої столиці, і саме в цьому районі з благословення Святейшого Патріарха Філарета мені доручено проповідувати Слово Боже.

Причин цієї трагедії торкатися не буду через те, що й досі чітко не доведено: що ж трапилось на ЧАЕС тієї ночі 26 квітня 1986 року. Я хочу торкнутись історії цього краю і навести деякі статистичні дані, аби

ЧОРНОБИЛЬ

ЯК КАРЬ УСВІДОМЛЕННЯ

залучити читачів "СП" до роздумів.

Чорнобиль — дуже давнє місто з тисячолітньою історією. Відомий краєзнавець Леонтій Похилевич у "Сказанні про населення місцевості Київської губернії," виданому 1864 року, пише: "За 2 верстви від містечка Чорнобиля на північ на горі, над річкою Прип'ять, розташувалася Стрежев, де збереглися залишки якоїсь давньої споруди". З історії також відомо, що князь Мстислав Володимирович Мономах 1127 року послав братів своїх проти кривичів чотирма дорогами. Всеволоду, сину Олега, наказано було йти зі своїми полками через Стрежев до міста Борисова. У літописі також зафіксовано, що восени 1193 року київський князь Святослав 3-й (1175–1194) полював біля Чорнобиля.

У XIII ст. при впадінні Прип'яті у Дніпро об'єднані литовсько-українські війська розгромили татарське військо на чолі з воєводою хана Батия Кайданом, яке йшло за даниною. Це була перша перемога поневоленої Русі над монголо-татарами. Згодом тут утворилося Чорнобильське староство Литовського князівства. Вже у XVIII ст. сю-

ди переселилася громада старообрядців-розкольників зі Стародуб'я. До них приєднувалися однодумці з інших кутків Російської імперії. Старовіри, крім Чорнобиля, селилися в інших ближніх селах, засновували нові, — залишки старообрядських монастирів і скитів збереглися на Чорнобильщині до наших днів. 1600 року Лука Сапега відкрив у Чорнобилі римо-католицький костел. При ньому згодом виник домініканський монастир. У 1769 році поблизу міста поляки четвертували гайдамацького отамана Бондаренка, якого взяли в полон біля Макарова. У середині XIX ст. в Чорнобилі існувало 5 синагог, 3 православні храми і костел. Цікавим є факт, що місто було одним із центрів єврейської духовної культури. Тут поховано 5 чорнобильських пророків. Уже після катастрофи на АЕС до Чорнобиля з усього світу приїхало кілька сотень паломників, котрі сповідують хасидизм. Вони упорядкували свої святині, провели моління і відправи.

Під час Хмельниччини 1650 року для придушення повстання селян і козаків Чорнобильщини було скероване польське військо на

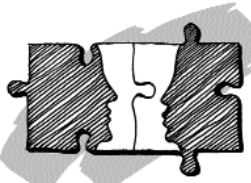
чолі з князем Радзивіллою. У 1750-х роках у цих краях заявили гайдамаки, а після 1917 року, під час громадянської війни, уся Чорнобильщина була охоплена антибільшовицьким повстанським рухом, що тривав аж до 30-х років.

Десять років тому тут було сформовано історико-культурну експедицію, котра займалася вивченням археологічних пам'яток постчорнобильської культури. У записках цієї експедиції є цікаві дані. У селі Замоща, що над річкою Уж, до евакуації жили старообрядці. Жили замкнуто, ізолювано від світу, за своїми канонами і правилами. Про це село писав також дослідник Леонтій Похилевич у "Сказанні про населення місцевості Київської губернії" так: "Розкольників у слободі 346, називається Замоща. У ній є молитовний дім і жіночий монастир в ім'я Казанської Божої Матері, а за Ушею — за 8 верств від Замоща — серед боліт, вкритих лісами, чоловічий Миколаївський монастир, досить багатий, знаменитий дуже древніми своїми старожитностями, із церквою дерев'яною, на кам'яному фундаменті, зарізом вкритою, в ім'я Різдва Христового, і каплицею

в ім'я Дмитрія Мироточивого, в 1829 році при ігуменні Салафіїлі збудованими... А село Товстий Ліс дуже давнє і вперше згадується в історичних документах ще 1447 року. У 1570-му частина його була надана київським воєводою Андрієм Немировичем Києво-Михайлівському Золотоверхому монастирю".

У Чорнобилі народився і зростав український поет Юрій Буряківець, поет-націоналіст, член ОУН, на жаль, мало відомий в Україні. У його творчому доробку є, зокрема, поеми під назвами: "Містечко Чорно-

биль" (1949), "Село Товстий Ліс" (1950), "Село Замоща" (1951), "Село Борисова" (1952), "Село Макарова" (1953), "Село Стрежев" (1954), "Село Борисова" (1955), "Село Макарова" (1956), "Село Стрежев" (1957), "Село Борисова" (1958), "Село Макарова" (1959), "Село Стрежев" (1960), "Село Борисова" (1961), "Село Макарова" (1962), "Село Стрежев" (1963), "Село Борисова" (1964), "Село Макарова" (1965), "Село Стрежев" (1966), "Село Борисова" (1967), "Село Макарова" (1968), "Село Стрежев" (1969), "Село Борисова" (1970), "Село Макарова" (1971), "Село Стрежев" (1972), "Село Борисова" (1973), "Село Макарова" (1974), "Село Стрежев" (1975), "Село Борисова" (1976), "Село Макарова" (1977), "Село Стрежев" (1978), "Село Борисова" (1979), "Село Макарова" (1980), "Село Стрежев" (1981), "Село Борисова" (1982), "Село Макарова" (1983), "Село Стрежев" (1984), "Село Борисова" (1985), "Село Макарова" (1986), "Село Стрежев" (1987), "Село Борисова" (1988), "Село Макарова" (1989), "Село Стрежев" (1990), "Село Борисова" (1991), "Село Макарова" (1992), "Село Стрежев" (1993), "Село Борисова" (1994), "Село Макарова" (1995), "Село Стрежев" (1996), "Село Борисова" (1997), "Село Макарова" (1998), "Село Стрежев" (1999), "Село Борисова" (2000), "Село Макарова" (2001), "Село Стрежев" (2002), "Село Борисова" (2003), "Село Макарова" (2004), "Село Стрежев" (2005), "Село Борисова" (2006), "Село Макарова" (2007), "Село Стрежев" (2008), "Село Борисова" (2009), "Село Макарова" (2010), "Село Стрежев" (2011), "Село Борисова" (2012), "Село Макарова" (2013), "Село Стрежев" (2014), "Село Борисова" (2015), "Село Макарова" (2016), "Село Стрежев" (2017), "Село Борисова" (2018), "Село Макарова" (2019), "Село Стрежев" (2020), "Село Борисова" (2021), "Село Макарова" (2022), "Село Стрежев" (2023), "Село Борисова" (2024), "Село Макарова" (2025), "Село Стрежев" (2026), "Село Борисова" (2027), "Село Макарова" (2028), "Село Стрежев" (2029), "Село Борисова" (2030), "Село Макарова" (2031), "Село Стрежев" (2032), "Село Борисова" (2033), "Село Макарова" (2034), "Село Стрежев" (2035), "Село Борисова" (2036), "Село Макарова" (2037), "Село Стрежев" (2038), "Село Борисова" (2039), "Село Макарова" (2040), "Село Стрежев" (2041), "Село Борисова" (2042), "Село Макарова" (2043), "Село Стрежев" (2044), "Село Борисова" (2045), "Село Макарова" (2046), "Село Стрежев" (2047), "Село Борисова" (2048), "Село Макарова" (2049), "Село Стрежев" (2050), "Село Борисова" (2051), "Село Макарова" (2052), "Село Стрежев" (2053), "Село Борисова" (2054), "Село Макарова" (2055), "Село Стрежев" (2056), "Село Борисова" (2057), "Село Макарова" (2058), "Село Стрежев" (2059), "Село Борисова" (2060), "Село Макарова" (2061), "Село Стрежев" (2062), "Село Борисова" (2063), "Село Макарова" (2064), "Село Стрежев" (2065), "Село Борисова" (2066), "Село Макарова" (2067), "Село Стрежев" (2068), "Село Борисова" (2069), "Село Макарова" (2070), "Село Стрежев" (2071), "Село Борисова" (2072), "Село Макарова" (2073), "Село Стрежев" (2074), "Село Борисова" (2075), "Село Макарова" (2076), "Село Стрежев" (2077), "Село Борисова" (2078), "Село Макарова" (2079), "Село Стрежев" (2080), "Село Борисова" (2081), "Село Макарова" (2082), "Село Стрежев" (2083), "Село Борисова" (2084), "Село Макарова" (2085), "Село Стрежев" (2086), "Село Борисова" (2087), "Село Макарова" (2088), "Село Стрежев" (2089), "Село Борисова" (2090), "Село Макарова" (2091), "Село Стрежев" (2092), "Село Борисова" (2093), "Село Макарова" (2094), "Село Стрежев" (2095), "Село Борисова" (2096), "Село Макарова" (2097), "Село Стрежев" (2098), "Село Борисова" (2099), "Село Макарова" (2100), "Село Стрежев" (2101), "Село Борисова" (2102), "Село Макарова" (2103), "Село Стрежев" (2104), "Село Борисова" (2105), "Село Макарова" (2106), "Село Стрежев" (2107), "Село Борисова" (2108), "Село Макарова" (2109), "Село Стрежев" (2110), "Село Борисова" (2111), "Село Макарова" (2112), "Село Стрежев" (2113), "Село Борисова" (2114), "Село Макарова" (2115), "Село Стрежев" (2116), "Село Борисова" (2117), "Село Макарова" (2118), "Село Стрежев" (2119), "Село Борисова" (2120), "Село Макарова" (2121), "Село Стрежев" (2122), "Село Борисова" (2123), "Село Макарова" (2124), "Село Стрежев" (2125), "Село Борисова" (2126), "Село Макарова" (2127), "Село Стрежев" (2128), "Село Борисова" (2129), "Село Макарова" (2130), "Село Стрежев" (2131), "Село Борисова" (2132), "Село Макарова" (2133), "Село Стрежев" (2134), "Село Борисова" (2135), "Село Макарова" (2136), "Село Стрежев" (2137), "Село Борисова" (2138), "Село Макарова" (2139), "Село Стрежев" (2140), "Село Борисова" (2141), "Село Макарова" (2142), "Село Стрежев" (2143), "Село Борисова" (2144), "Село Макарова" (2145), "Село Стрежев" (2146), "Село Борисова" (2147), "Село Макарова" (2148), "Село Стрежев" (2149), "Село Борисова" (2150), "Село Макарова" (2151), "Село Стрежев" (2152), "Село Борисова" (2153), "Село Макарова" (2154), "Село Стрежев" (2155), "Село Борисова" (2156), "Село Макарова" (2157), "Село Стрежев" (2158), "Село Борисова" (2159), "Село Макарова" (2160), "Село Стрежев" (2161), "Село Борисова" (2162), "Село Макарова" (2163), "Село Стрежев" (2164), "Село Борисова" (2165), "Село Макарова" (2166), "Село Стрежев" (2167), "Село Борисова" (2168), "Село Макарова" (2169), "Село Стрежев" (2170), "Село Борисова" (2171), "Село Макарова" (2172), "Село Стрежев" (2173), "Село Борисова" (2174), "Село Макарова" (2175), "Село Стрежев" (2176), "Село Борисова" (2177), "Село Макарова" (2178), "Село Стрежев" (2179), "Село Борисова" (2180), "Село Макарова" (2181), "Село Стрежев" (2182), "Село Борисова" (2183), "Село Макарова" (2184), "Село Стрежев" (2185), "Село Борисова" (2186), "Село Макарова" (2187), "Село Стрежев" (2188), "Село Борисова" (2189), "Село Макарова" (2190), "Село Стрежев" (2191), "Село Борисова" (2192), "Село Макарова" (2193), "Село Стрежев" (2194), "Село Борисова" (2195), "Село Макарова" (2196), "Село Стрежев" (2197), "Село Борисова" (2198), "Село Макарова" (2199), "Село Стрежев" (2200), "Село Борисова" (2201), "Село Макарова" (2202), "Село Стрежев" (2203), "Село Борисова" (2204), "Село Макарова" (2205), "Село Стрежев" (2206), "Село Борисова" (2207), "Село Макарова" (2208), "Село Стрежев" (2209), "Село Борисова" (2210), "Село Макарова" (2211), "Село Стрежев" (2212), "Село Борисова" (2213), "Село Макарова" (2214), "Село Стрежев" (2215), "Село Борисова" (2216), "Село Макарова" (2217), "Село Стрежев" (2218), "Село Борисова" (2219), "Село Макарова" (2220), "Село Стрежев" (2221), "Село Борисова" (2222), "Село Макарова" (2223), "Село Стрежев" (2224), "Село Борисова" (2225), "Село Макарова" (2226), "Село Стрежев" (2227), "Село Борисова" (2228), "Село Макарова" (2229), "Село Стрежев" (2230), "Село Борисова" (2231), "Село Макарова" (2232), "Село Стрежев" (2233), "Село Борисова" (2234), "Село Макарова" (2235), "Село Стрежев" (2236), "Село Борисова" (2237), "Село Макарова" (2238), "Село Стрежев" (2239), "Село Борисова" (2240), "Село Макарова" (2241), "Село Стрежев" (2242), "Село Борисова" (2243), "Село Макарова" (2244), "Село Стрежев" (2245), "Село Борисова" (2246), "Село Макарова" (2247), "Село Стрежев" (2248), "Село Борисова" (2249), "Село Макарова" (2250), "Село Стрежев" (2251), "Село Борисова" (2252), "Село Макарова" (2253), "Село Стрежев" (2254), "Село Борисова" (2255), "Село Макарова" (2256), "Село Стрежев" (2257), "Село Борисова" (2258), "Село Макарова" (2259), "Село Стрежев" (2260), "Село Борисова" (2261), "Село Макарова" (2262), "Село Стрежев" (2263), "Село Борисова" (2264), "Село Макарова" (2265), "Село Стрежев" (2266), "Село Борисова" (2267), "Село Макарова" (2268), "Село Стрежев" (2269), "Село Борисова" (2270), "Село Макарова" (2271), "Село Стрежев" (2272), "Село Борисова" (2273), "Село Макарова" (2274), "Село Стрежев" (2275), "Село Борисова" (2276), "Село Макарова" (2277), "Село Стрежев" (2278), "Село Борисова" (2279), "Село Макарова" (2280), "Село Стрежев" (2281), "Село Борисова" (2282), "Село Макарова" (2283), "Село Стрежев" (2284), "Село Борисова" (2285), "Село Макарова" (2286), "Село Стрежев" (2287), "Село Борисова" (2288), "Село Макарова" (2289), "Село Стрежев" (2290), "Село Борисова" (2291), "Село Макарова" (2292), "Село Стрежев" (2293), "Село Борисова" (2294), "Село Макарова" (2295), "Село Стрежев" (2296), "Село Борисова" (2297), "Село Макарова" (2298), "Село Стрежев" (2299), "Село Борисова" (2300), "Село Макарова" (2301), "Село Стрежев" (2302), "Село Борисова" (2303), "Село Макарова" (2304), "Село Стрежев" (2305), "Село Борисова" (2306), "Село Макарова" (2307), "Село Стрежев" (2308), "Село Борисова" (2309), "Село Макарова" (2310), "Село Стрежев" (2311), "Село Борисова" (2312), "Село Макарова" (2313), "Село Стрежев" (2314), "Село Борисова" (2315), "Село Макарова" (2316), "Село Стрежев" (2317), "Село Борисова" (2318), "Село Макарова" (2319), "Село Стрежев" (2320), "Село Борисова" (2321), "Село Макарова" (2322), "Село Стрежев" (2323), "Село Борисова" (2324), "Село Макарова" (2325), "Село Стрежев" (2326), "Село Борисова" (2327), "Село Макарова" (2328), "Село Стрежев" (2329), "Село Борисова" (2330), "Село Макарова" (2331), "Село Стрежев" (2332), "Село Борисова" (2333), "Село Макарова" (2334), "Село Стрежев" (2335), "Село Борисова" (2336), "Село Макарова" (2337), "Село Стрежев" (2338), "Село Борисова" (2339), "Село Макарова" (2340), "Село Стрежев" (2341), "Село Борисова" (2342), "Село Макарова" (2343), "Село Стрежев" (2344), "Село Борисова" (2345), "Село Макарова" (2346), "Село Стрежев" (2347), "Село Борисова" (2348), "Село Макарова" (2349), "Село Стрежев" (2350), "Село Борисова" (2351), "Село Макарова" (2352), "Село Стрежев" (2353), "Село Борисова" (2354), "Село Макарова" (2355), "Село Стрежев" (2356), "Село Борисова" (2357), "Село Макарова" (2358), "Село Стрежев" (2359), "Село Борисова" (2360), "Село Макарова" (2361), "Село Стрежев" (2362), "Село Борисова" (2363), "Село Макарова" (2364), "Село Стрежев" (2365), "Село Борисова" (2366), "Село Макарова" (2367), "Село Стрежев" (2368), "Село Борисова" (2369), "Село Макарова" (2370), "Село Стрежев" (2371), "Село Борисова" (2372), "Село Макарова" (2373), "Село Стрежев" (2374), "Село Борисова" (2375), "Село Макарова" (2376), "Село Стрежев" (2377), "Село Борисова" (2378), "Село Макарова" (2379), "Село Стрежев" (2380), "Село Борисова" (2381), "Село Макарова" (2382), "Село Стрежев" (2383), "Село Борисова" (2384), "Село Макарова" (2385), "Село Стрежев" (2386), "Село Борисова" (2387), "Село Макарова" (2388), "Село Стрежев" (2389), "Село Борисова" (2390), "Село Макарова" (2391), "Село Стрежев" (2392), "Село Борисова" (2393), "Село Макарова" (2394), "Село Стрежев" (2395), "Село Борисова" (2396), "Село Макарова" (2397), "Село Стрежев" (2398), "Село Борисова" (2399), "Село Макарова" (2400), "Село Стрежев" (2401), "Село Борисова" (2402), "Село Макарова" (2403), "Село Стрежев" (2404), "Село Борисова" (2405), "Село Макарова" (2406), "Село Стрежев" (2407), "Село Борисова" (2408), "Село Макарова" (2409), "Село Стрежев" (2410), "Село Борисова" (2411), "Село Макарова" (2412), "Село Стрежев" (2413), "Село Борисова" (2414), "Село Макарова" (2415), "Село Стрежев" (2416), "Село Борисова" (2417), "Село Макарова" (2418), "Село Стрежев" (2419), "Село Борисова" (2420), "Село Макарова" (2421), "Село Стрежев" (2422), "Село Борисова" (2423), "Село Макарова" (2424), "Село Стрежев" (2425), "Село Борисова" (2426), "Село Макарова" (2427), "Село Стрежев" (2428), "Село Борисова" (2429), "Село Макарова" (2430), "Село Стрежев" (2431), "Село Борисова" (2432), "Село Макарова" (2433), "Село Стрежев" (2434), "Село Борисова" (2435), "Село Макарова" (2436), "Село Стрежев" (2437), "Село Борисова" (2438), "Село Макарова" (2439), "Село Стрежев" (2440), "Село Борисова" (2441), "Село Макарова" (2442), "Село Стрежев" (2443), "Село Борисова" (2444), "Село Макарова" (2445), "Село Стрежев" (2446), "Село Борисова" (2447), "Село Макарова" (2448), "Село Стрежев" (2449), "Село Борисова" (2450), "Село Макарова" (2451), "Село Стрежев" (2452), "Село Борисова" (2453), "Село Макарова" (2454), "Село Стрежев" (2455), "Село Борисова" (2456), "Село Макарова" (2457), "Село Стрежев" (2458), "Село Борисова" (2459), "Село Макарова" (2460), "Село Стрежев" (2461), "Село Борисова" (2462), "Село Макарова" (2463), "Село Стрежев" (2464), "Село Борисова" (2465), "Село Макарова" (2466), "Село Стрежев" (2467), "Село Борисова" (2468), "Село Макарова" (2469), "Село Стрежев" (2470), "Село Борисова" (2471), "Село Макарова" (2472), "Село Стрежев" (2473), "Село Борисова" (2474), "Село Макарова" (2475), "Село Стрежев" (2476), "Село Борисова" (2477), "Село Макарова" (2478), "Село Стрежев" (2479), "Село Борисова" (2480), "Село Макарова" (2481), "Село Стрежев" (2482), "Село Борисова" (2483), "Село Макарова" (2484), "Село Стрежев" (2485), "Село Борисова" (2486), "Село Макарова" (2487), "Село Стрежев" (2488), "Село Борисова" (2489), "Село Макарова" (2490), "Село Стрежев" (2491), "Село Борисова" (2492), "Село Макарова" (2493), "Село Стрежев" (2494), "Село Борисова" (2495), "Село Макарова" (2496), "Село Стрежев" (2497), "Село Борисова" (2498), "Село Макарова" (2499), "Село Стрежев" (2500), "Село Борисова" (2501), "Село Макарова" (2502), "Село Стрежев" (2503), "Село Борисова" (2504), "Село Макарова" (2505), "Село Стрежев" (2506), "Село Борисова" (2507), "Село Макарова" (2508), "Село Стрежев" (2509), "Село Борисова" (2510), "Село Макарова" (2511), "Село Стрежев" (2512), "Село Борисова" (2513), "Село Макарова" (2514), "Село Стрежев" (2515), "Село Борисова" (2516), "Село Макарова" (2517), "Село Стрежев" (2518), "Село Борисова" (2519), "Село Макарова" (2520), "Село Стрежев" (2521), "Село Борисова" (2522), "Село Макарова" (2523), "Село Стрежев" (2524), "Село Борисова" (2525), "Село Макарова" (2526), "Село Стрежев" (2527), "Село Борисова" (2528), "Село Макарова" (2529), "Село Стрежев" (2530), "Село Борисова" (2531), "Село Макарова" (2532), "Село Стрежев" (2533), "Село Борисова" (2534), "Село Макарова" (2535), "Село Стрежев" (2536), "Село Борисова" (2537), "Село Макарова" (2538), "Село Стрежев" (2539), "Село Борисова" (2540), "Село Макарова" (2541), "Село Стрежев" (2542), "Село Борисова" (2543), "Село Макарова" (2544), "Село Стрежев" (2545), "Село Борисова" (2546), "Село Макарова" (2547), "Село Стрежев" (2548), "Село Борисова" (2549), "Село Макарова" (2550), "Село Стрежев" (2551), "Село Борисова" (2552), "Село Макарова" (2553), "Село Стрежев" (2554), "Село Борисова" (2555), "Село Макарова" (2556), "Село Стрежев" (2557), "Село Борисова" (2558), "Село Макарова" (2559), "Село Стрежев" (2560), "Село Борисова" (2561), "Село Макарова" (2562), "Село Стрежев" (2563), "Село Борисова" (2564), "Село Макарова" (2565), "Село Стрежев" (2566), "Село Борисова" (2567), "Село Макарова" (2568), "Село Стрежев" (2569), "Село Борисова" (2570), "Село Макарова" (2571), "Село Стрежев" (2572), "Село Борисова" (2573), "Село Макарова" (2574), "Село Стрежев" (2575), "Село Борисова" (2576), "Село Макарова" (2577), "Село Стрежев" (2578), "Село Борисова" (2579), "Село Макарова" (2580), "Село Стрежев" (2581), "Село Борисова" (2582), "Село Макарова" (2583), "Село Стрежев" (2584), "Село Борисова" (2585), "Село Макарова" (2586), "Село Стрежев" (2587), "Село Борисова" (2588), "Село Макарова" (2589), "Село Стрежев" (2590), "Село Борисова" (2591), "Село Макарова" (2592), "Село Стрежев" (2593), "Село Борисова" (2594), "Село Макарова" (2595), "Село Стрежев" (2596), "Село Борисова" (2597), "Село Макарова" (2598), "Село Стрежев" (2599), "Село Борисова" (2600), "Село Макарова" (2601), "Село Стрежев" (2602), "Село Борисова" (2603), "Село Макарова" (2604), "Село Стрежев" (2605), "Село Борисова" (2606), "Село Макарова" (2607), "Село Стрежев" (2608), "Село Борисова" (2609), "Село Макарова" (2610), "Село Стрежев" (2611), "Село Борисова" (2612), "Село Макарова" (2613), "Село Стрежев" (2614), "Село Борисова" (2615), "Село Макарова" (2616), "Село Стрежев" (2617), "Село Борисова" (2618), "Село Макарова" (2619), "Село Стрежев" (2620), "Село Борисова" (2621), "Село Макарова" (2622), "Село Стрежев" (2623), "Село Борисова" (2624), "Село Макарова" (2625), "Село Стрежев" (2626), "Село Борисова" (2627), "Село Макарова" (2628), "Село Стрежев" (2629), "Село Борисова" (2630), "Село Макарова" (2631), "Село Стрежев" (2632), "Село Борисова" (2633), "Село Макарова" (2634), "Село Стрежев" (2635), "Село Борисова" (2636), "Село Макарова" (2637), "Село Стрежев" (2638), "Село Борисова" (2639), "Село Макарова" (2640), "Село Стрежев" (2641), "Село Борисова" (2642), "Село Макарова" (2643), "Село Стрежев" (2644), "Село Борисова" (2645), "Село Макарова" (2646), "Село Стрежев" (2647), "Село Борисова" (2648), "Село Макарова" (2649), "Село Стрежев" (2650), "Село Борисова" (2651), "Село Макарова" (2652), "Село Стрежев" (2653), "Село Борисова" (2654), "Село Макарова" (2655), "Село Стрежев" (2656), "Село Борисова" (2657), "Село Макарова" (2658), "Село Стрежев" (2659), "Село Борисова" (2660), "Село Макарова" (2661), "Село Стрежев" (2662), "Село Борисова" (2663), "Село Макарова" (2664), "Село Стрежев" (2665), "Село Борисова" (2666), "Село Макарова" (2667), "Село Стрежев" (2668), "Село Борисова" (2669), "Село Макарова" (2670), "Село Стрежев" (2671), "Село Борисова" (2672), "Село Макарова" (2673), "Село Стрежев" (2674), "Село Борисова" (2675), "Село Макарова" (2676), "Село Стрежев" (2677), "Село Борисова" (2678), "Село Макарова" (2679), "Село Стрежев" (2680), "Село Борисова" (2681), "Село Макарова" (2682), "Село Стрежев" (2683), "Село Борисова" (2684), "Село Макарова" (2685), "Село Стрежев" (2686), "Село Борисова" (2687), "Село Макарова" (2688), "Село Стрежев" (2689), "Село Борисова" (2690), "Село Макарова" (2691), "Село Стрежев" (2692), "Село Борисова" (2693), "Село Макарова" (2694), "Село Стрежев" (2695), "Село Борисова" (2696), "Село Макарова" (2697), "Село Стрежев" (2698), "Село Борисова" (2699), "Село Макарова" (2700), "Село Стрежев" (2701), "Село Борисова" (2702), "Село Макарова" (2703), "Село Стрежев" (2704), "Село Борисова" (2705), "Село Макарова" (2706), "Село Стрежев" (2707), "Село Борисова" (270

НАЙІНТЕЛЕКТУАЛЬНІШЕ РАДІО-ШОУ В ПРЯМОМУ ЕФІРІ, ЧИ НАЙЗРУЧНІШИЙ ПІСТОЛЕТ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ?

Відтепер для багатьох любителів темного боку доби слово "північ" асоціюється насамперед зі словозлуккою "Клуб Олівнічників".

Віртуальна бійка глadiatorів думки на Довіра-Ніко FM — явище перманентне. Тут може пожитися будь-хто: ідеологічно неоперений підліток, і доморощений філософ, який прагне отримати визнання своїх унікальних ідей за посередництвом вільних вух Клубу, і звичайнісінький словесний маніяк зі своїм нестримним бажанням складання слів у речення та запускання цих речень в ефір, і спрагнений правди.

За якими правилами проходить віртуальне побоїще? Питання напрошується на "популярне" пояснення. У центрі Клубу сидить ведучий, який щочеснора має казати "Це київська студія Довіра-Ніко FM, це я (нехай буде містер dubleM — олівнічники вмиють розконспірують), не уривайся, терпець — ще кілька грамів балаканини, і Тема Ночі буде відома".

Теми бувають двоякі, троякі, або, не до ночі буде сказано, чотиріаки. Теми варіюються безмежно і неповторно, їхній діапазон напрочуд широкий (пам'ятаю, однієї ночі обговорювалось, як

варто поводитися з полоненими талібами, а наступної — які жінки привабливіші, блондинки або брюнетки). Існують дві телефонні лінії: перша підтверджує запропоновану тему, інша — опротестовує. І ось тоді на сцену виходять усі різновиди Глadiatorів:

1. Глadiatorи-самозванці.

У них можуть бути курячі груди і поїдені корозією думки. Вони гвалтують слухачів вуха розкішним букетом слів-паразитів, ідей-паразитів (такі ідеї як блохи — спроможні стрибнути на будь-яку тему) та супер-nick-ів (наприклад, один настирний олівнічник взяв собі nick "паразит").

2. Знудьговані Глadiatorи.

Таким людям часто (і особливо опісля півночі) немає що робити, а коли немає що робити — не гріх подумати про усякі-різні самотвердження і самокопання. Покоління Знудьгованих не дуже примхливе, вони радіють від самого факту "додзвону" — він доводить наявність фортуни, від якої й до самотвердження рукою подати.

3. Глadiatorи-Гості.

Ці люди випадково або спрямовано натрапили на "свою тему", тобто тему, з якої вони можуть висловитися цікаво і професійно.

Зазвичай такі, в основному бажані, гості, дотелефонуються рідко, влучно і несподівано.

4. Власне Глadiatorи.

Ганьба сурогатам! Нехай справжнє восторжествує!

Диспути, риторики, пітики і всяке таке — головна зброя власне-глadiatorів. Коли два таких суб'єкти стикаються у прямому ефірі, відбувається справжнє шоу. На жаль, подібне трапляється рідко, оскільки Клуб занадто засмічений молодими людьми з першого та другого пункту, з яких ведучий буквально витягає їхні банальні тиради і непомітно переформулює, трансформуючи у щось більш терпиме.

Той, хто дотелефонувався першим, має право замовити музику (музика упереміш з дебатами — чим не ідеал?); пісня лунає на спорожнілому полі бою і готує наступну пару.

Також існує явище на ім'я пей-

КЛУБ ОЛІВНІЧНИКІВ

місяця ділила другий пункт Клубу на власний фан-клуб та жорстку опозицію. Збоку це скидалося на клоунаду, оскільки особа володіла неперевершеною інфантильною тупістю. Вона свято вірила у свою популярність, ніколи не забувала оголосити, о котрій збирається фан-клуб і починала свої виступи зі слів "Здрастуйте, з вами Г. Г."

На противагу скандальній дівчині, одна Особа існує й понині, вражаючи Клуб нечу-

ваною ерудицією та аморально-оригінальними твердженнями. Страшенно цікаво, коли і за яких обставин заїде її ефірна зоря; поговорюють, це станеться в унісон із зіркою Клубу.

Знаю, треба придумати гарний кінець, але за п'ять хвилин північ і вже починається лихо-манка Теми. У вас теж є шанс подарувати Клубу вільні вуха або дотелефонуватися і подарувати вільні думки. Тільки не варто занадто захоплюватися: від недосипання з'являються синці під очима та глadiatorські трицепси.

Грубо кажучи, це — клубна попса. Вони гіпер-популярні або через свій інтелект, або через свою оригінальність, або через свою скандальність.

До останніх належала картава стриптизерка, яка упродовж

джер, скарбничка народної мудрості й дурості; бідний механізм являє висловлювання на тему, гласи вопіючих у пустелі ефіру, маразматичні поеми Інопланетної Світлани, олівнічні інтриги та інші "приправи в асортименті".

На десерт пригадаю так званих Осіб, що часом майорять на обрії Клубу (благо, у них вистачає глуду вчасно зникнути).

Той, хто дотелефонувався першим, має право замовити музику (музика упереміш з дебатами — чим не ідеал?); пісня лунає на спорожнілому полі бою і готує наступну пару.

ПОДВІЙНИЙ ДОКАЗ

Новий телепроект, що з'явився на каналі "1+1", вражає ідеєю, суть якої полягає в обговоренні сенсацийних фактів, що потребують висновків експертів. Чи не парадокс? Пригадуються рядки з російського класика: "І геній, парадоксов друг..." Парадоксальна до геніальності і сама телепрограма, яку ведуть Анатолій Борсюк та Дмитро Корчинський, котрому можна було б закинути зраду політиці, та не відмовиш у відданості їй навіть у ролі ведучого програми. Аргумент Корчинського — переконаність у власній думці чи точці зору. Аргумент Борсюка — скептичне ставлення до найочевидніших фактів та логічний коментар до всього, що стверджується партнером. Враження від передач, що вже відбулися, стимулюють до роздумів.

Перша передача, присвячена проблемі існування скарбів Полуботка, у прихильників Дмитра Корчинського відродила надію на реальність існування української спадщини, що могла б озолотити всіх жителів незалежної України.

Натомість позиція Анатолія Борсюка розчарувала: скарбів, за висновком ведучого, нам не бачити, як власних вух. Ні висновки та факти, викладені професійними експертами, ні заяви одного з колишніх лідерів УНА—

ОСТАННІЙ АРГУМЕНТ — ЗА ФАКТАМИ

УНСО, що ставили собі завдання повернути все вивезене з України і нині, і повсякчас, і за царя Гороха, Борсюка-ведучого не переконали, — і він би так і залишився глядачем сам на сам із роздумами про міфічні скарби, якби не тверде переконання партнера, що не поставив останньої крапки...

Тобто, судячи з усього, вибір у глядача є — кому "вперед за скарбами", а кому — зачекати, поки інші зроблять, а тоді заявити про себе голосніше за всіх. Чи не інтригуюче?

Друга передача також не проста, бо була присвячена майже детективній історії відкриття та зникнення розписів художника Бруно Шульца, який на час німецької окупації проживав у Дрогобичі. Там і загинув. Загинув би і його творчий спадок, який по праву можна вважати все-світним надбанням, якби не місце його знаходження, тобто — не стіна дрогобицького помешкання відставного енкаведиста Калюжного, де й був знайдений розпис. Знайдений німецьким режисером, що приїхав разом із сином саме для

того, щоб розшукати фрески єврейського художника, якого розстріляло гестапо. Знайшли німці, вкрали, за даними експертів, євреї, шукають українці. Але якось мляво і невпевнено відбувається пошук, хоча справа вже оголошується кримінальною.

Факт нелегального вивозу — очевидний. Перспективи щодо повернення — вочевидь інтригуючі.

Предмет обговорення, як правило, повинен мати фактичні докази. Аргумент набирає ваги останнього, коли факти не мають реального підтвердження. Можливо, саме це хочуть довести автори і ведучі програми "Подвійний доказ"?

Лариса БЕЗСМЕРТНА

ЧИЙ БОЙОВИК СМІШНІШИЙ?

"Москва сльозам не вірить" — це ми вже знаємо. Цікаво, чи вірить сльозам Вашингтон, Лондон, Париж, Варшава? Як зі сльозами Києву чи Мінську бути? Вірити чи не вірити? Або інакше поставимо питання: "Чи вірять?"

Суто радянська проблема лімітників зрозуміла моєму поколінню — все визначала черга. Проблеми емігрантів почали потужно напружувати світ, зачіпаючи не лише пострадянські терени, але й далекі його околиці. "Риба шукає, де глибше, а людина — де краще" — стара народна приказка ще раз утвердила вікову мудрість. Але ж правила гри та побутові звички й закони, що закріплюють кордони, для громадян різних країн та національностей були і є стрижнем ідентифікації особи. Та все живе, як правило, рухається і має право... За порушниками стежать, з ними борються і ці процеси є складовою життя будь-якого суспільства. Рефлексує система — реагує народ. Крайнощі — тероризм, як боротьба з глобалізацією системи, що не задовольняє нації та народи.

Рефлексує і мистецтво, тобто реагує на ці процеси відповідними жанрами творчої продукції. І, якщо згадати запевнення, що з усіх мистецтв для нас найважливішим є кіно, то варто подумати про те, чий бойовик кращий? Можна порівняти мильні опери, серіали, аби зробити свій висновок — чи задовольняє нас те, що маємо?

Стосовно моди на бойовики, то тут усе набагато простіше, бо диктаторами

Чечню, то домогосподарку, який не вистачає романтичної агресії в царині побутової рутини.

Бойовик завойовує глядача і формує свідомість молоді, що орієнтується на сильних світу цього. Моделювання психологічної конструкції свідомості завдяки кіно-бойовикам — один із найпотужніших механізмів тероризму, з яким останнім часом, тобто з пам'ятного 11 вересня, бореться

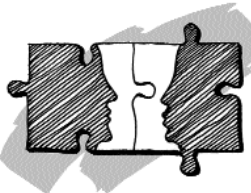

Малюнок І. Павчака

цієї моди є інформаційно-комерційні терористи, які результатом своєї потужної праці планетарного масштабу мають культ зомбі, що останнім часом працює як бумеранг. Масштаби терористичних акцій стали еталоном сили, що зомбує світ протягом останніх десяти років. На Шварценегера російські кінорежисери відповіли пост-совєцьким героєм, який завойовує як не

Америка. Бореться, пожинаючи плоди своєї інформаційної експансії.

Росія має свій полігон на пострадянському просторі. Російський бойовик став культовим кінопродуктом на українському телебаченні. Дивляться його старі й малі, бо більше й дивитися нема чого. Смак дійсності — це наші сльози, яким Москва не вірить.

МІЖ МОЛОТОМ І КОВАДЛОМ

З якого боку не подивитися, 1939 рік можна вважати піком національно-визвольних змагань ОУН на західних теренах України, що перебували під Польщею. І ось у розпал цієї боротьби, використовуючи “споконвічне прагнення” галичан до возз’єднання з Ненькою в єдиній соборній Державі, Галичину, згідно з пактом Молотова-Ріббентропа, окупують радянські війська. А тепер уявіть собі, читачу, що всі в’язні, запідозрені польськими спецслужбами в націоналістичній діяльності, новими окупантами розстрілюються без усякого суду й слідства. Більше того, НКВС провадить нові арешти, не полишаючи й національно свідомих членів т.зв. КПЗУ. І це з перших днів окупації! Отож цілком законірно, що розв’язання війни гітлерівської Німеччини проти СРСР могло здатися галичанам відплатою кривдникам, — адже їм вистачало і своєї війни.

Разом із тим агресія тієї ж Німеччини проти ще одного кривдника — Польщі — робила наших націоналістів союзниками гітлерівців. Але тільки до 30 червня 1941 року, — до демонстративного проголошення ОУН України самостійною, суверенною державою. Скажіть, шановний читачу, чи правомірно нам, громадянам колишнього СРСР, виставляти якісь рахунки самовідданим героям, котрі з 1938 по 1941 рік стояли в обороні своїх, українських етнічних земель, розчакнутих національним поневоленням?! Ось що говорить з цього приводу в “Історичному висновку про діяль-

ність ОУН-УПА (попередній варіант)”, підготовленому два роки тому спецгрупою під керівництвом заступника директора Інституту історії України НАНУ доктора історії С.В. Кульчицького:

“Слід пам’ятати, однак, що населення західноукраїнських земель мало іншу історичну долю. Радянізація обернулася репресіями, які з трудом осмислюються: у віддалені регіони радянська влада депортувала кожного десятого з числа нових громадян СРСР. За цих умов громадяни поглинутої Польської держави не змогли, мабуть, відчути свою причетність до країни, на яку напали. Тим більше, що уряд СРСР після нападу Гітлера відновив дипломатичні

часно Сталінові й Гітлеру, цей чоловік прирік себе на повинь обмов, наклепів, одвертої щонайпідлішої брехні, котра, як видно, чим брутальніша, тим вірогідніша. Заради чого? Заради того, щоб Україна усвідомила нарешті: лише в соборній суверенній державі оборонимо власну гідність. Інших шляхів не дано.

ГОВОРІТЬ КОЛИШНІЙ ЧЕКІСТ

Народ надзвичайно тонко відчув, хто стоїть за його права і хто наживається на його безправ’ї. На щастя, ще живі свідки тієї братовбивчої пори, котра, до речі, ніколи для нас не минала. Отже і згаду-

ЯЛОВІСТЬ НЕ ПРО-

відносини з емігрантським польським урядом і визнав радянськонімецькі договори 1939 р. за такі, що втратили силу. Сотні тисяч депортованих із Західної України знову стали офіційно вважатися громадянами Польщі”.

То чи можна не співчувати людям, які на власній шкурі відчули всю згубність “національної політики Москви”? Чи могли вони бути певні, що завтра їх не віддадуть ще в якісь політичні найми? Отож — довелося розраховувати тільки на себе, на власне бачення місця України в тісному колі народів.

Саме в цей час і випало діяти Степанові Бандері — людині справді легендарній, а отже й маловідомій в Україні. То більше, що, кинувши збройний виклик одно-

ваний уже нами підполковник у відставці Микола Кренченко з Радомишля засвідчує: “Неподалік с. Оглядів Лопатинського району ми натрапили в лісі на кривку. Оточивши її зусбіч, запропонували здатися. “Подумаємо”, — почули у відповідь. Через кілька хвилин із отвору кривки долинуло “Ще не мерла Україна”... Я тоді вперше почув Гімн України. Не знаю, що мене більше вразило: чи слова, чи зухвалість співаків? А вже коли один за одним пролунали вибухи, коли ми побачили, що семеро молодих вояків, яким тільки жити та бути, підірвали себе гранатами, — якщо й трималися рештки більшовицької полуди, вони спали... Тепер я не раз запитую тих, хто називає бандерівців бандитами: “Хіба ж бандити вмиратимуть та-

кою смертю?” Хочу ще раз підкреслити, що служба безпеки УПА ніколи не порушувала свого слова, зате НКВС часто-густо потоптувало власні обіцянки.

Мій брат Олександр і тітка Ганна голодного 47-го забилися в с. Оглядів, де жили люди, за якими я ганявся по лісах, аби знищити. Ніхто їм не заподівав лиха, — навпаки, ще наділили харчами і побажали доброї дороги. А як чинили в подібних випадках “освободітелі”? Розправлялися з цілими сім’ями, з цілими селами. Скільки разів збирався поїхати в Лопатинський район зустрітися з тими людьми, хоч пробачення в них попросити, але так і не зважився”...

НАРОДНИЙ СУД — ПОЗАПАРТИЙНИЙ

Творення Української Повстанської Армії 60 років тому, в розпал Другої світової війни, було справді героїчним чином. То більше, що далеко не всі командири боївок бажали вливатися в організовані збройні сили ОУН. Були й такі, котрі віддали перевагу дивізії “Галичина”, створеній при військах СС(ОУН-М). Але й значна частина дивізіяників зрештою поповнила УПА після розгрому під Бородами у 1943 р., аби захищати рідну землю від насильницької колективізації та плюндрування національних традицій.

“Громадянська війна завжди має особливо страхітливі наслід-

ки для населення території, на якій відбувається. Не варто співставляти жертви сторін у такій війні (хоч статистика людських втрат у західних областях УРСР відома). Не варто виокремлювати провокаційні дії переодягнутих у форму противника спеціальних команд, які збиткувалися над беззахисним населенням. Не варто, нарешті, як це робилося у недавньому минулому, наголошувати на злочинах однієї сторони, ховаючи в недоступні спецховища документальні свідчення протилежного змісту, “ — зазначається в уже цитованому “Історичному висновку...”, який мав би бути добре відомий кожному, хто називає себе політиками. Незважаючи на ставлення до уроків історії.

Зрештою, військові злочини можуть підлягати розгляді тільки на суто індивідуальному рівні, як це й передбачено Законом України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” від 22 жовтня 1993 р. Хто не розуміє цих елементарних істин, мабуть, не мають морального права навіть називатися громадянами України. Але саме їх найчастіше бачимо на екранах телебачення. Чи випадково це? Мабуть, озлоблена яловість нездатна прощати жовторнової плідності любові. Тож непростенна й згине.

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ

СТЕЖКАМИ ГЕРОЇВ УПА

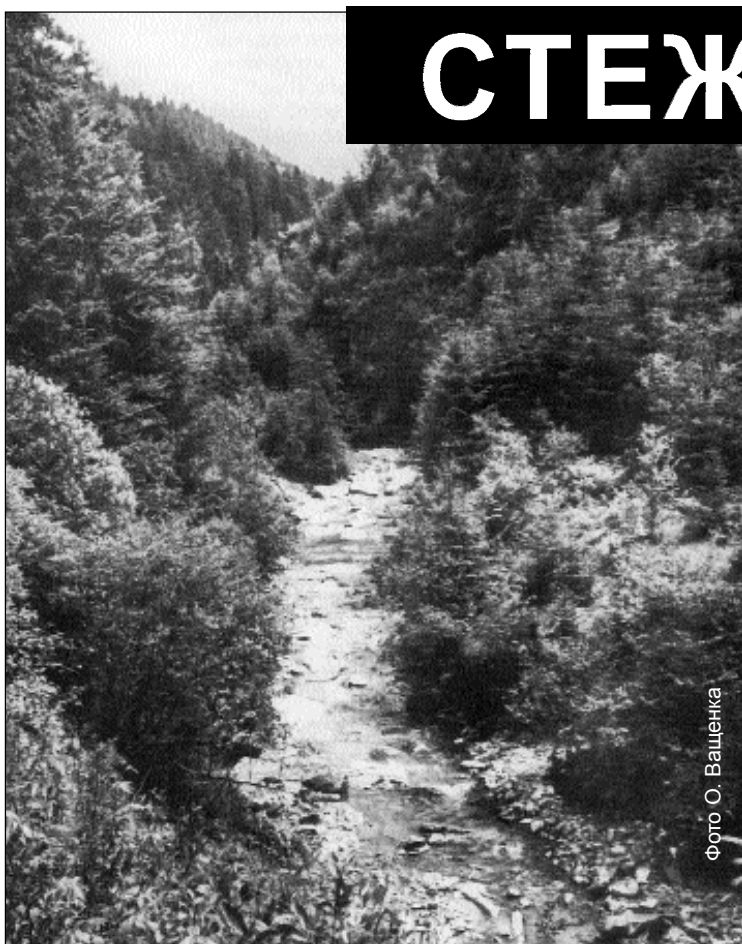

фото О. Ващенко

потужної сили, здатної звільнити всю Україну, ОУН(Б) об’єднує їх в Українську Повстанську Армію.

Офіційною датою народження УПА вважається 14 жовтня 1942 року. Першим командиром УПА був Дмитро Клячківський — Клим Савур. Питання УПА ще й сьогодні не є достатньо розкритим — даються взнаки ретельне замовчування, приховування, перекручування всього, що стосується України. Це тема, трагізм та велич якої ми повинні осягнути та зрозуміти. Ми маємо знати все про себе, про наші помилки та святі справи. Щоб збагнути, хто ми є, на що нам орієнтуватися, що цінувати і як бути далі — щоб розвиватися.

З метою пізнання та вшанування свого минулого, за підтримки Управління у справах сім’ї та молоді КМДА та ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка (в рамках програми “Шляхами українського визвольного руху”) студентами київських вузів, членами туристичного клубу “Скіфи” КНЕУ, молоддю Тернополя та Рівного з 12 по 14 жовтня торік було здійснено пізнавально-патріотичний похід “Стежками УПА”.

Запам’ятався Тернопільський історичний музей з його експозиціями.

Волею долі ми потрапили на виставку світлин, роздрукованих із нещодавно знайдених негативів. У них міститься рідкісна та цікава інформація про побут борців за волю України. Зі сльозами в очах глядачі впізнають обличчя

своїх батьків, сестер, братів, подруг та друзів. Вдивляючись у них, розумієш, що то були звичайні люди (і не тільки українці), — але як вони вірили, з якою волею прагнули Свободи! Будучи вже вільними, вони боролися за нашу волю та щастя.

Далі відбулося знайомство з молоддю Тернополя. Після щирих привітань та урочистостей ми разом вирушили у подорож. На меті стояло відвідання м. Кременця, сіл Білокриниці, Стіжок та штабу УПА-Південь в Антонівцях.

У Кременці на нас чекала зустріч з учнями місцевого ліцею, організували українську дискотеку, яка сподобалася усім: була ретельно підібрана збірка сучасних творів та хітів різних музичних напрямів. Під час дискотеки проходили цікаві конкурси. Молодь втомилася від постійного засилля іноземної музики та її плагіатів. Слухаючи та відпочиваючи під власну, ми відчули себе Українцями в Україні, Людьми на Землі.

Мандруючи селами та містечками Тернопільщини, мали нагоду зустрітись із багатьма цікавими людьми — організовували біля могил героїв урочисті вшанування, спілкувалися з ветеранами визвольної боротьби. Ці сивоголові дідуся та бабусі не закликали нас до війни, до переворотів — вони бажали нам любові та натхнення у мирній, свідомій праці.

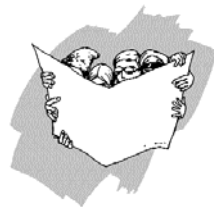
14 жовтня, у неділю вранці, разом з п. Петром та тернопіль-

ським ансамблем української пісні ми від’їхали до Рівного з красивою піснею, яка поєднала наші душі — час не відчувався. День Покрови Пресвятої Богородиці, до якої українці завжди зверталися в молитві у важкі для нас часи. Вона давала сили козакам, до неї молилися і воїни УПА. У цей день у Рівному відбулось освячення Свято-Покровського собору, який споруджено на знак глибокої вдячності до Богоматері. Одночасно з храмом було освячено пам’ятник С. Петлюрі та каплицю, яка увінчує світлу пам’ять про українських героїв, що полягли у боротьбі за Незалежність України в 30—50-ті роки ХХ ст.

До собору в Рівному йтимуть люди, як до своєї святині, йтимуть з особливим душевним трепетом: адже храм цей є ровесником та символом Нової, Незалежної, Соборної України, яка перебуває під захистом Пресвятої Богородиці. Біля собору ми зустріли В. Ющенка, якому розповіли про свою патріотичну подорож. Віктор Андрійович запевнив наших хлопців та дівчат, що майбутнє маємо в своїх руках і ми гідні кращо.

Привітавши рівнян з Днем міста на присвяченому цій даті концерті, мали поспішати до вокзалу. З поверненням до Києва відчутнішала єдність душ, думок, цілісність усього світу, духовна сила рідної нашої матері — України.

Олег ДРЕГАЛО, м. Тернопіль

ЧИТАЧ ПРОДОВЖУЄ РОЗМОВУ

ЗАМАХ НА КОЗАЦЬКІ СВЯТИНІ

Не здолавши нашу землю у відкритій боротьбі, ворог здолав її хитрістю, підлістю, підступом. Попідрубавши під корінь сотні тисячі малих річок, знесли могутнього вояку, потім скував його ланцюгами гребель, чав душити... І зупинив! А без руху Дніпро ретворився на гниле болото. І ніхто не сміє чи прокинутись ще отруєний хімією і радіацією наш Дніпро-Славути, чи скине те ганебне ярмо й проти кого поверне свій гнів: проти підступних ворогів-зайд чи проти нікчемних зрадників, які продали свого батька в рабство. Та зашавши українцям ще "молочний брат" Дніпра — величний і порожистий Південний Буг — козацька річка.

Як прояв великої любові дав Милосердний Творець нам ці дві великі річки. Як у прадавньому раю кохався, зростав і мужнів у Межиріччі український народ. І коли Дніпра як справедливого, але суворого батька часом побоювався, то веселого й щедрого брата його любив усім серцем так щиро, що звав його Богом. Та прийшов час останнього іспиту на гідність зватися народом. Сповнений гнівом Дніпро вичікує, чи ми витримаємо випробовування на зрілість, чи захистимо свого батька під скалічено-чужинецькою назвою Південний Буг? А чи Дніпрові-Славути доведеться зірвати всі оті шлужи й греблі та й змити чужу набуху з України разом з атомними станціями, урановими шахтами й кар'єрами, разом із пігмеями, які не захотіли стати народом і захистити свої святині, славу своїх батьків і дідів.

— Ми вас цивілізували! — нахабно заявляють нам зайди з ПУ та інших АЕС. І вбивають річку за річку, трують землю. Самі ж неспроможні за все життя слова нашого вивчити.

Може, то й добре. Бо так їх краще видно... Та вже мало окупантам обзивати нас дикунами. Вони замірилися на більше — позбавити нас історії і — землі. Сьогодні козацькі могили муляють їм, бо свідчать, що ці землі споконвіку були нашими, українськими. А ми — українці — споконвіку жили й живемо на своїй — рідній! — прабатьківській землі, яка тому й зветься Україною.

І задумали зайди "виправити" історію і знищити оті німі, але промовисті свідчення, заливши їх, як і Запорозьку Січ, водою. Спочатку Ташлицьким водосховищем. Не вдалося Костянтинівським — спробуємо Бакшалинським. Впіймали облизня там — знов повернулися до Олександрівського.

Останні події свідчать про серйозність намірів атомників знищити останні козацькі святині. Їх не стримує недоторканність заказника "Гранітно-степове Побужжя", рішення обл-, рай-, міськ-, сільрад, 250 тис. підписів миколаївців, заклик 40 народних депутатів і провідних учених, звернення світової громадськості. Навіть закони чужої їм України вони знехтували. Ще б пак, адже вони заручилися підтримкою Миколаївської облдержадміністрації. Але не тієї адміністрації, яка багато років мужньо опиралася тиску згори, захищаючи інтереси мешканців області. Не втрималася нова адміністрація, — погодилася не лише з будовою (протизаконною!) Ташлицької ГАЕС, але й новими тарифами за електроенергію.

Тисячі наших громадян уже позбулися житла і разом із пацюками порпаються в контейнерах зі сміттям. Завтра армія бомжів може подвоїтися, бо ми не матимемо чим оплатити житло, комунальні послуги, а тепер ще й електроенергію... А як перекинуть Південний Буг і залюють археологічні пам'ятки, то вже ніхто не зможе довести, що задовго до москалів тут жили українці. Так ми станемо прибулдами на "ісконно-російській землі!"

"І поделом!" — додам я по-їхньому. Бо якщо ми промовимо й зараз — туди нам і дорога!

Б. МОРОЗ,
депутат Миколаївської
міськради 33-го скликання

фото О. Кутлякова

ЕНЕРГІЯ. ЩО ВКОРОЧУЄ ПАМ'ЯТЬ

7 листопада 2001 року о 6-й ранку над Хмельницькою АЕС спостерігалось саяво, помітне за сотні кілометрів. Якщо на ХАЕС не було пожежі, то подібне явище могло статися від іонізації повітря під дією значного збільшення кількості радіоізотопів. Таке світіння повітря відоме у природі перед землетрусами або виверженнями вулканів. Геолого-геофізичними та гідро-геологічними дослідженнями в зоні діяльності АЕС встановлені негативні техногенні впливи на надра у вигляді різкої активізації карстових процесів, підтоплення промислових даючих або, навпаки, створення велетенських водних депресій та (увага!) **зниження сейсмічної стійкості** порід під АЕС (Г. В. Лисиченко, Ю. Л. Забулонов та ін. Еколого-економічні аспекти розвитку атомної енергетики в Україні. К., 1996). Особливо це небезпечно для території України, яка характеризується посиленнями природними радіаційними процесами й активними виділеннями радону з її надр.

Про що може свідчити саяво над Хмельницькою АЕС? Наслідки недавнього 6-бального землетрусу в Тернопільській області та прорив радіоактивних вод на ХАЕС? Можна, звичайно, вважати, що це окремі, не пов'язані між собою події. Насправді ж це — система. Різка зростання щільності радіації (повторюю) знижує сейсмічну стійкість порід у надрах. Як наслідок, відбувається посилене утворення як природних, так і техногенних радіоізотопів, котрі й викликають іонізацію та світіння повітря. Природа нас **попереджає** саявом, невеликими аваріями, що кінцевим наслідком нашої діяльності буде осідання земної

поверхні, або ж, не дай Боже, землетруси. Тож як можемо довіряти нашим фахівцям, якщо і після Чорнобиля десятикратне збільшення науково-дослідних центрів та інститутів, без натяку на гумор, зацікавлюють читачів, що від діючих і незабаром добудованих блоків АЕС якіснішими стануть поверхневі та підземні води, очистяться ґрунти та повітря, зменшиться опромінення довкілля?! Не віряться? То почитайте, наприклад, "Заяву про екологічні наслідки діяльності Хмельницької АЕС..." у газеті "Україна молода" від 31.01.2001 року або таку ж "Заяву..." про будову блоку №4 Рівненської АЕС у тій же газеті від 17.01.2002 року. Дивно тільки, чому ті прагматичні німці та шведи відмовилися од подібних чудес?

Справжнім глумом над Україною стала публікація в "Комсомольській правді" від 13 лютого ц. р. розвороту "7 мифов о Чернобыле", де з допомогою підтасовок, — з посиланням на зарубіжні авторитети! — всі наші страждання знову називають "радіофобією". Ядерний російський клан святкує перемогу над Україною і здоровим глуздом. Жодна українська газета не друкує статті про радіаційну небезпеку, яка нависла чорною хмарою над нашою землею. Навпаки — передрукують матеріали "КП", але вже без застереження академіка Д. Гродзинського. Станом на кінець 1997 р. (після цього року дані чомусь від нас приховують) загальні витрати і збитки від Чорнобильської трагедії склали 128 млрд. дол. США. І все це лягло на плечі українського народу. Тепер цей атомний монстр висмоктує всі соки з держави, і, як заявили нещодавно в ЗМІ, паразитуватиме ще сотні

років.

Доводиться чути у ЗМІ твердження диваків, що людина одержує за своє життя дозу опромінення, наприклад, від природного радону у десятки разів вищу, ніж від усієї енергетики разом із Чорнобилем. Ось чому, начебто, АЕС ніякої загрози людству не несуть. Проте природна радіація стабільно діє з часу зародження "людини розумної". АЕС, які дають величезну кількість ядерних відходів, спровокували різке зростання щільності радіації в дуже короткий проміжок часу. З'явилися сотні нових радіонуклідів! Усе живе на нашій землі не виробило до них захисних механізмів, і, як наслідок, спостерігається деградація і природи, і населення. Непередбачувані за своєю дією нукліди проникають у кров, клітини, кістки, мозок, статеві органи, придушують імунітет і спричиняють різке збільшення онкологічних та інших захворювань. Неупереджена медицина давно довела, що саме постійні великі дози найбільш небезпечні для клітинних елементів імунної системи. За даними доктора біологічних наук Віталія Поліщука за останні роки українські АЕС сумарно "забезпечили" щонайменше 3 мільйони додаткових смертей.

Те, що не довершили голodomори, розстріли, переселення, війни, продовжують комуністичний Чорнобиль та інші АЕС, а комуно-шовіністична номенклатура підступно скеровує гнів народу на незалежність України.

Стверджуючи, що АЕС виробляють електроенергію в 1,2–1,5 рази "дешевшу", ніж теплові електростанції, атомний клан допомагає знищувати вугільну промисловість. Щоб довести перспективність атомної енергетики, автори проектів бу-

Прочитав у числі 15 "Слова Просвіти" статтю Олександра Малицького "У зашморгу енергозатратної політики". Дуже радий, що саме моя улюблена газета нарешті прорвала інформаційну блокаду, яку влаштував в українських ЗМІ атомний клан. Як член ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, сподіваюся, що започаткована вами ініціатива не згасне і ви продовжите тему. А як фахівець, котрий має власний погляд на АЕС, висилаю свої замітки.

дівництва АЕС зумисне багато чого не врахували. Наприклад, "забули" про гігантські затрати на зберігання радіоактивних відходів, обслуговування сотнями років уже закритих блоків, не врахували в повному обсязі затрати на вилучення з сільськогосподарського виробництва високоякісних чорноземів і втрачену від цього вигоду на сотні тисячоліть.

За підрахунками американських фахівців, щоб очистити до 2020 р. від радіоактивних відходів територію атомного підприємства в м. Гандфорт (штат Вашингтон), потрібно витратити 200 млрд. дол. США. На подібні витрати, котрі необхідно буде знайти при закритті кожної з наших атомних станцій, не вистачить прибутку від електроенергії, виробленої всіма блоками українських АЕС за весь період їхньої роботи. То скільки коштує нам одна кіловат-година "най-дешевшої" атомної електроенергії? Цілком очевидно, що навіть без урахування величезних коштів на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи, атомна енергетика безмежно збиткова.

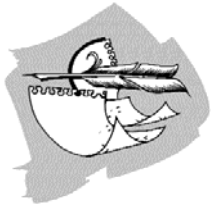
Світова практика і теоретичні викладки свідчать, що надійно зберігати радіоактивні відходи практично неможливо. А "наш" атомний клан розвинув шалену діяльність щодо створення радіоактивних могильників в Україні. Що їм наша Батьківщина? Вони нагромадять собі капітали і втечуть, а смертоносне атомне сміття залишиться нам!

Легковажне ставлення владних чиновників до атомної енергетики вдарило по Україні зорею Полин, та не навчило. Найвищі посадовці сповіщають "радісну" новину: кредити на будову двох атомних блоків виді-

лять нам "щедро" Росія. Що ж, їхні кредити повернуться в їхню кишеню як оплата за проекти, за тепловидільні елементи (теплові блоки), на які можна будь-коли безконтрольно піднімати ціни, за добування блоків. Україна ж довгі роки розраховуватиметься за кредити чистою електроенергією та транспортуванням, собі на шкоду, конкуруючої російської електроенергії на Захід. Чи це не божевільня? Маючи лише розвіданих запасів українського вугілля більш як на 300 років, знищуємо вугільну галузь, а самі ліземо у пашу ядерному удаву, бо "атомній енергетиці немає альтернативи!" У Німеччині споживання вугілля на одного жителя учетверо вище, ніж в Україні, там відмовилися од АЕС і понад 60 % усієї електроенергії одержують на вугільних електростанціях. У менталітеті українців Богом генетично закладене дбайливе ставлення до природи. Ось чому Україні більше підходить приклад Німеччини.

Окупанти, свідомо чи несвідомо, завжди прагнули пристосувати під себе чуже для них довкілля. Гідромеліорація, осушення боліт, зрошення чорноземів, поглиблення і повороту рік, будівництво велетенських каналів і водосховищ, створення екологічно найшкідливішої атомної енергетики, спорудження гігантських металургійних, хімічних та інших комбінатів — усе це кардинально порушило гармонійну екосистему України. На жаль, Україною й досі управляє колоніальна адміністрація, котра й нав'язує нам чужу ментальність і веде країну до ядерної та екологічної загибелі.

● **Володимир ВІТЕНКО,**
інженер-геолог
з 30-річним стажем,

Далекого 1961 року відомим тепер українським поетом Василем Симоненком було написано кількадесят віршованих творів, що стали класичною нашою спадщиною в царині красного письменства. Це, зокрема, такі, як "Чую, земле, твоє дихання", "Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з рідною хатою", "Варвари", "Прокляття", "Береги в снігу занімілі", "Дотліває холод мій у ватрі", "Моралісти нас довго вчили", цикл творів "Тиша і грім", низка епітафій "Мандрівка по цвинтарю", поема "Червоні конвалії", поема для дітей "Цар Плаксіс та Лоскотон", також чимало ліричних шедеврів про кохання, та де-що інше.

У грудні 1961 він написав кілька творів і серед них 14-го "Скільки в тебе очей..." і 26-го "Україно, п'ю твої зіниці".

Щодо цього останнього вірша, то у, можна сказати, поважному київському видавництві "Наукова думка" у книжці "Ти знаєш, що ти — людина" (упорядник В. А. Гончаренко, наклад 10 тисяч примірників), що вийшла нинішнього року, на сторінці 97 стоїть дата під цим віршем 26.12.1961, а на сторінці 138 під тим-таки твором, лише з назвою "Задивляюся у твої зіниці", дата — 1962. Книжка, очевидно, мала вийти найповніша — це помітно неозброєним оком з перших сторінок, а вийшла лише з претензіями на найповніше видання творів. Немає в ній ні прози, ні публіцистики, ні критичних заміток, ні листів, ні, тим паче, щоденника. Та й примітки, хай вибачать видавці, примітивні.

Можливо, це просто недогляд чи неувважність видавців, хоча для деяких читачів, мабуть, це не має суттєвого значення, для більшості це байдуже, але на істориків літератури подібне просто справляє прикре враження. Особливо, якщо йдеться про життя поета і його творчість. Адже нині вже написані та оприлюднені на шпальтах часописів спогади знайомих, колег, очевидців про те, що Василя Симоненка було в Черкасах жорстоко побито й це стало, ймовірно, причиною його ранньої смерті у 28-літньому віці у грудні 1963 року. Подейкують, за злочинною змовою тодішніх місцевих владців, а може, була і вказівка з центру. А хто ж про це скаже...? Лише тогочасні свідки... Вони ж не вороги собі...

Підтвердження цьому — самі поетові твори, рядки з поезій того часу, уривки зі спогадів, поетових листів і щоденникових записів.

Згадаймо хоча б отакі віршовані рядки із "Монолог маленького привида" ("Кипатий барометр"): "Моє життя потрошене, мов жито, Ціпами божевілля і злоби", "І кров моя червоно цебеніла У банку із рожевої руки", "І чорна ніч звелась в очах у мене", "Моїм убивцям у голодні вени Влили мою дитинно-чисту кров", "Розтоптаний жорстокістю нікчем". Це помста правдборцеві за його відстоювання українських інтересів, а на той час за подібне "нагороджували" тортурями і знущанням, в'язницями і засланням.

Автор закликає в образі малого привида до боротьби з катами. Це не просто кати, а одвічний і підступний ворог, це "відгодована злість, і хитрість, і закута в броню брехня", це вузьколобі й куцоногі, які правлять світом. Хоч, як пише поет, у нього немає

«ОДІЙДІТЕ, НЕДРУГИ ЛУКАВІ... ДРУЗІ, ЗАЧЕКАЙТЕ НА ПУТІ»

страху за плечима, він з докором дивиться на світ і закликає спопеляти байдужі серця, а сліпоту й холопство проклясти. І хоча авторова печаль не має межі, він закликає нас "у відчаї не гнутися, А вибухати, як нові сонця!"

І він вибухає, бореться словом правди і свого синівського обов'язку перед Україною, перед рідною матір'ю. Якими б не були матері, які нас породили, ми їх не вибираємо, ми лише завдячуємо їм своєю появою на світ. Інша річ, які ми вдячні сини і дочки. І рідній землі також.

*Можна вибрать друга і по
духу брата,
Та не можна рідну матір
вибирати.*

Бо то вже буде чужа мати, як і чужа, не рідна Батьківщина. Це не вибирається. Це дано вищим смислом Природи. І від неї нікуди не дінешся. Хіба, відцуравшись рідної матері чи Батьківщини, станеш злочинцем, бандюгою. Прикладів більше, ніж удосталь.

Всі ці роздуми пов'язані у Василя Симоненка з майбутнім: "Щоб квітував на диво всього світу Козацький геніальний родовід!" Хоч:

*Ми винуваті, що міліють рі-
ки
І лисинами світять береги.
Що десь духовні лупляться
калі-*

*ки
І виростають ваші вороги.
Тут на думку спливають ряд-
ки великого поета Олександра
Олеса, написані ним у 1909 році:
Ми останні вже весла лама-
ли
І далекі були береги...*

*А над нами мушкети блищали,
І сміялися з нас вороги.*

Протягом століть та і в нинішні, здавалось би, вільніші часи щодо висловлення власних свободлюбивих думок, над Українським (в Основному Законі з великої літери — прим. М. В.) народом не просто сміялися, а його нищили фізично й духовно будь-якими засобами. Війни і голодомори, терори і переслідування, звичайнісінькі вбивства і постійні здирства, винищення і вигнання тощо — все це та багато іншого застосовувалося і випробовувалося на нас, українцях. Здається, у світі немає такого іншого народу, як наш, котрий витерпів стільки страждань і мук, горя і лиха.

*Уже народ — одна суцільна
рана,*

*Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсувана петля.*

("Пророцтво 17-го року")

Та завжди є застереження, все стверджується через "але":

*Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили...*

Згадуються мені часи закриття літературної студії, точніше, обласного літературного об'єднання імені Василя Симоненка в Черкасах 1972 року.

Для нас, молодих тоді літстудійців, хоча й не всіх — це добре відомо, його ім'я було мало не святом. Літстудійці збиралися на другому поверсі бібліотеки в редакції газети "Молодь Черкащини". Там висів праворуч на стіні портрет поета в рушнику, були книжки, лежали підшивки різноманітних газет. Ми читали кла-

сичні, модернові й свої твори, обговорювали їх у міру свого розуміння й освіти, читали власноруч підготовлені лекції з історії рідного краю, країни, розбирали, аналізували літературні течії, їхні школи чи то в Україні, чи в світі, намагаючись застосовувати тодішні критичні праці зі світової й вітчизняної філософії, філології, літературознавства тощо. Це була, принаймні для мене особисто, велика школа не лише літературознавства, історії чи філософії, а й школа життя...

Пересвідчився: багато добрих, освічених, щирих і працьовитих людей живе і творить як у цьому наддніпрянському місті, так і по всій Україні. Розумні й гарні бібліотекарки, дотепні художники, з широким світоглядом архітектори, веселуні-журналісти, тодішні початківці й "почарківці" поети, прості звичайнісінькі люди давали читати заборонені на той час рукописи, книжки, окремі вірші й щоденникові записи Василя Симоненка, різноманітні народознавчі, літературознавчі, філософські, історичні праці. Хто підтримував морально, порадою, втишенням заспокійливим словом... Усім нині і завжди буду я вдячний...

І от навесні, в одну з літературних п'ятниць нас просто не допустили в приміщення черкаської "молодіжки". Спочатку говорили, що, буцімто, десь немає

тися, одурені, можливо, прозріють, і "одійде в морок підле і лукаве", "пощезнуть всі перевертні й прибуду і орди завойовників-заброд". Хочеться дуже вірити в це пророцтво великого поета.

Пригадуються його вірші й думки про "цвинтар розстріляних ілюзій", "мільярди вір заритих у чорнозем", "міста-ренегати", поетових колег, ровесників, нині відомих людей у політиці і в літературі.

У щоденнику за місяць до відходу у вічність пише, що в Черкасах він став ще самотнішим, що ті, на кого він сподівався, "виявився звичайнісіньким флюгером", стали користюльцями... А скільки їх ("Нікчемна, продажна челядь, Банда кривляк для втіх..."), лакуз і хопуїв ще тепер, разом із шовіністами, намагаються донизити наш народ і Україну?!

*Вони прийшли не тільки за
добром,
Прийшли забрати ім'я твоє,
мову.*

*Пустити твого сина
байстрюком.
З гнобителем не житимеш
у згоді:*

*Йому "панять", тобі тягну-
ти*

віз.

("Курдському братові")
Василь Симоненко не зламався. Він дивився прямо правді в очі. І боровся до загибелі. І запівав це нам, якщо для нас нині суцільно він щось та означає.

*Не заколисуй ненависті силу,
Тоді привітність візьмеш за
девіз,*

*Як упаде в роззявлену моги-
лу*

*Останній на планеті
шовініст.*

Для нього, в його думках і творчості понад усе була Україна. Він щогодини, щомиті бився з чортами ("Ходить їх до біса на землі"). Задля України він жив. Окрім неї для нього не існувало авторитетів, нікого, особливо ж держав-монстрів:

*Хай мовчать Америки й Ро-
сії,*

Коли я з тобою говорю.

Мається на увазі США, що на захоплених землях знищеного тубільного населення ("Жиріє з крові змучених народів") сьогодні, під приводом пошуку терористів, бомбить вже іншу державу, при цьому там руйнується все, гинуть невинні люди. І Московщина. Історія завоювань нею інших земель і народів відома. Хоч є в нього і такі студентські вірші як "Завжди ми, Росіє, з тобою", але є й "Брама", де "Сотні літ наруга і тортури Мертвих повертають у гробах...", а сторожа (вже не при мечях) Нову жертву киде під мури З тряпкою брудною на очах, є й твір "47-й рік" про голод, "Українська мелодія".

Ось тому пише він у поезії "Де зараз ви, кати мого народу?", щоб "кати осатанілі" не забували ніде, що:

*Народ мій є! В його гарячих
ж и -
лах*

Козацька кров пульсує і гуде!

Будучи літературним консультантом, редактором видавництва "Молодь", працюючи над виданням книжки Василя Симоненка "Лебеді материнства", цю строфу, що починається словами "Ради тебе перли в душу сію, Ра-
ди тебе мислю і творю" не вдало-

Так уже мала скластися доля цієї жінки, щоб, народившись українкою у казахському селі Іртишеську (зараз Бішкек), аби озватися до світу голосом розтерзаної Прип'яті, де вона керувала літературною студією "Прометей" при місцевому палаці культури. І що цікаво: голос той, високо забринівши в унікальному публіцистичному фільмі Ролана Сергієнка "Поріг" (який уперше ще 1988 року розповів правду про страшні наслідки чорнобильської катастрофи), одразу відлунув і в Німеччині, і в Америці, — особливу віршом "Радіофобія". Але тільки через роки — в Україні.

Сьогодні, читачу, Ви знайомитеся із статтею та новими віршами **Любові Сироти**, написаними українською мовою.

ПРИП'ЯТЬ — 2000

Зелена, квітуча пуста сучасного міста примар. — Ні зойку, ні сміху, ні хрсту. Лиш вітер — господар і цар, та промені сонця в листі втамовують сум самоти. Стомилися будинки барвисті без рідної їм суєти. Тому навіть шепіт, здається, Мов грім у квартирах луна. Тут розпад і тлін крають серце... А зовні — буяє весна! Неначе у сні абсурдним не можеш збагнути — хоч сказись! — як ці, майже справжні, джунглі із лісом будівель зрослись? Не сон! Не фільм фантастичний — реальність жакніш від химер! "Невже цей пейзаж стане звичним на всенній Землі відтепер?" — терзатиме душу до скону ця думка, як совість жива. Не випустить зона з полону нікого, хто тут побував! — Тягнутиме вперто, магічно до себе, мов смерть навісна. І в серце вцілітиме вічно нещадно тиха весна.

ВИБІР

Спливає час, кільцюючись в роки: з біблійної, квітневої хвилини фатальний розпад сіє по світах. А ми, хто тут ще — чи живі таки? Чи дотліваємо, як сліпі жарини зорі, що загубилась в полинах?

Цей розпад, розпач — то наш біль чи страм? І де притулок відшукать стражденим? Господь чекав на наше каяття — й не дочекався! Пече минуле нам. Аж стогне, прагне свята сьогоднішня. Та віє гіркою з майбуття. І все ж Господь чека...

НЕ УБИВАЙТЕ АНГОЛА В СОБІ

Не убивайте Ангола в собі, не підтинайте, не ламайте крила! Не піддавайтесь нищій ворожбі, які б вона Вам блага не цідила.

Хоч погляд Ангола суворіша немов, коли збивається на шлях порочний, проте лиш Він дарує Вам любов. Він — Ваш зв'язок з небесним домом Отчим.

Відчувши, що стає за тягара, Він може Вас покинути назавше! Тоді так боляче впаде зоря, відлунням тонкострунним серце втявши...

І загарчить насичене нутро, що душу перетравлює на тління! Але всі блага світу, царський трон Вам пеклом стануть без Його світіння.

Не здайтесь сатані у боротьбі! Не дозволяйте злим думкам гніздитись. Не убивайте Ангола в собі! Йому так важко буде відродитись.

І поки Ангол Ваш дзвенить крильми, і поки небо ще зоріє Вами, спішіть звільнитися з тенет пітьми,

МОДЕЛЮВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

ЩО ПОСІЯНЕ — ВРОДИТЬ

Майже п'ять років тому в колі колишніх прип'ятчан (клуб "Земляки") народилася ідея надати всесвітньо відомому скорботному дню 26 квітня позитивного імпульсу Надії на спасіння людства з допомогою щорічного 10-хвилинного (з 17.00 до 17.10 за Гринвічем) єднання людства в спільному прагненні Миру, Злагоди, Добра й Любові. Саме з опублікування 28.01.98 р. Звернення жертв Чорнобильського катастрофізму до землян у газеті "Ваше Здоров'я" й започаткувалася щорічна міжнародна акція "Спасенна планета", яка вже з першого кроку — 26 квітня 1998 року — знайшла чимало прихильників як в Україні, так і в Німеччині, Австрії, Болгарії, Росії, США. Думаю, це сталося завдяки усвідомленню головного уроку Чорнобиля — того, що без духовного відродження людство перетворить планету на "мертву зону", якою стала наша прекрасна Прип'ять. Але ж понад шість мільярдів землян переселяти буде нікуди!

Зазначу, що акція в жодному разі не підмінює зусиль релігійно-духовних, культурно-просвітніх і соціально-політичних інституцій, а лише доповнює їхню повсякденну працю на ниві духовного оновлення, збагрюючи ґрунт для благодатних посівів. Тож цілком природно, що вона знайшла підтримку і на державному рівні. Однак подеколи зустрічається й повне нерозуміння важливості та практичних наслідків акції: дехто вважає її суто релігійною, дехто — наївною чи декларативною, а дехто взагалі несерйозною, мовляв, у суспільстві занадто багато злободенних проблем, аби перейматися "дурницями".

Так, сьогоднішні проблеми потрібно розв'язувати, але не забуваючи про день завтрашній, пам'ятаючи, що всі найгостріші, злободенні проблеми — від економічного занепаду й росту злочинності аж до воєн та екологічних і техногенних катастроф — мають довгий хвіст у минулому. Шари земні й надземні насичені явищами злодійства. Епідемії, катаклізми та інші біди фізично й духовно залежать від цих нашарувань. Тож, що посіяли, те й пожинаємо! І чи можна дивуватися з того, що відбувається на планеті, коли свідомість багатьох із нас ще й досі не здатна сягнути далі своїх побутових, тілесних потреб? Людина, яка не вчиться мислити про Вище, перетворюється на плазуну, притягуючи негативні енергії. Безліч хвороб і вбивств породжено думками руйнування. Дійшло до того, що ми готові занепасти навіть Матінку-Землю, тільки б не замислюватися про наслідки своїх дій і помислів. Саме духовна деградація та злочинна безвідповідальність завели людство в це згубне коло постійних злободенних проблем, вічної боротьби з наслідками власної недосконалості та неприйняття шляху духовного оновлення, вказаного Спасителем ще 2000 років тому. Для невірних у Вищу Мудрість, для людей прагматичних змушена навести деякі положення з ноосферної концепції видатного українського вченого, академіка В. І. Вернадського, як наукового підґрунтя акції "Спасенна планета". Не випадково серед науковців, які одразу підписалися під "Зверненням до землян", був і послідовник Вернадського академік Д. М. Гродзинський.

Ще напередодні другої світової війни В. І. Вернадський

писав: "Ідея об'єднання людства стає реальною тільки в наш час. Ясно, що створення такого Єднання є необхідною умовою організованості ноосфери, і до нього людство безумовно прийде". Якби це було почуто тоді, наскільки б менше темних нашарувань перекривало цивілізацію від допомоги Сил Вищих! До речі, соратник Вернадського П. А. Флоренський, розглядаючи реальне існування оболонки Землі, підвладної впливу людської думки і духу, назвав її "пневматосфера". Але як би ми не називали цей тонкий шар планети, кожна людина врештешт має збагнути, що від якості її думок і почуттів, від спрямованості її дій залежить усе, що коїться на Землі. Бо, як твердить закон Вернадського:

"МАКРОКОСМ — У МІКРОКОСМІ"

Учений бачив розвиток біосфери як Великий Процес, котрий розгортається в просторі-часі системи Земля та є просторово-часовим (ПЧ) відображенням ще Величнішого Процесу, що розгортається в масштабі Світобудови, відображенням еволюції Всесвіту. Тобто "Космос ліпить лик Землі". Своєю чергою патологічні порушення космічного коду в умовах Землі негативно впливають на космічні процеси, бо відбувається постійний взаємовплив космічного ієрархічного ланцюга (КІЛ) та біологічного ієрархічного ланцюга (БІЛ). Прямі та зворотні зв'язки їх включають інформаційні, енергетичні, речовинні взаємодії, через які відбувається обмін інформацією, енергією та речовиною. У цій схемі можливе підтримання динамічного балансу (гомеостазу) як окремих ланок, так і ланцюга в цілому, що дає змогу з єдиних позицій розглядати проблеми охорони біосфери і Космосу від забруднень на речовинному та польовому рівнях. Усі види забруднень проявляються в порушенні інформаційної, енергетичної й речовинної структури КІЛ та БІЛ, що веде до порушень гомеостазу, до змін просторово-часових параметрів у кожній із означених ланок.

У системі, виведеній зі стану динамічного балансу, починаються патологічні процеси — "хвороби" (так само, як це відбувається в організмі людини — однієї з ланок вказаного ланцюга). Існує критичний поріг дисбалансу, перевищення якого веде до ввімкнення механізмів інтенсивної корекції "хворої" ланки з метою приведення її до параметрів, визначених умовою динамічного балансу. Такі процеси можуть бути несподіваними (наприклад, для популяції людства), прискорено порушуючи всі форми інформаційної, енергетичної, речовинної організованості КІЛ-БІЛ.

Простіше кажучи, все негативне на Землі зумовлене забрудненнями на фізичному та духовному рівнях. Адже ми — людство — вже довели планету до критичного порога дисбалансу. Ось чому так важливо інерції бездуховності протиставити точно спрямовану, благодію, спільну енергію людства, яка цілком реально спроможна поліпшити стан тонкого шару планети, а це у свою чергу позитивно вплине на морально-психічне й фізичне здоров'я кожної людини. Та й виграють усі — і людина, і суспільство, і природа, бо що менше помилок, то менше наслідків невігластва (починаючи з побутового й техногенного і до політичного та планетарного рівнів).

Отже, у світлі ноосферної

концепції Вернадського, щорічна міжнародна акція "Спасенна планета" може розглядатися як одна з форм спільного впливу людства на гармонізацію ноосфери Землі, тобто — практичного моделювання майбуття!

ЛЮБОВ УРЯТУЄ СВІТ!

Це не просто слова. Це і є головний принцип оновлення світу, той ключ, який відчинить людству браму в краще майбуття. І якщо кажуть, що перед смертю людини часто відкривається Вища Мудрість, наведу фрагмент з останнього інтерв'ю ще одного нашого видатного земляка, відомого оперного співака Анатолія Солов'яненка: "Любов мусить рухати світом! Краса, Любов і Добродійність повинні спасти світ, бо не може людина жити в оточенні зла, непримиренності, заздрощів, усього поганого, що створює негативні поля навколо нас. Цього не повинно бути! І духовність має виховуватись, — ми маємо проїнятися думкою про необхідність докорінних переломів. Подбати про те, щоб наш дух нарешті возсіяв над усім оцим, щоб він піднявся і сказав нам: "Хлопці! Люди! Куди ви йдете? Вам треба йти таким шляхом, щоб ви радість відчували від цього життя!.." Щоб наші діти потім сказали якісь вдячні слова, що ми їм полишили не тільки Чорнобиль та погану екологію, що ми залишимо їм Надію..."

Як це перегукується з тим, що нещодавно написав у своєму листі один із подвижників акції "Спасенна планета" американський письменник Дуглас Лемб: "Я так сильно хочу, щоб життя у цьому світі стало краще! І мене завжди дивувала думка, що насправді це зовсім не важко зробити — потрібно лише, щоб усі люди поважали життя, поважали одне одного та цінували цю прекрасну планету!". Він, до речі, зробив копію з матеріалів про акцію і відправив їх різним суспільним та релігійним громадам (передусім — Українській православній та Українській католицькій церквам Бостона), а також у редакції газет, включаючи російські та українські видання в Бостоні й Нью-Йорк Сіті. "Це чудова ідея — спрямована дія молитви, бо Господь завжди відповідає на всі молитви! — зазначив Дуглас, назвавши акцію "Спасенна планета" Днем Всепланетарної Молитви. І це дуже точне визначення!

Антипод молитви — лихослів'я, як і всі інші негативні прояви, навпаки, створює своєрідний "темний магніт", який збурює і забруднює простір. До речі, близькість і лихослів'я за своїми наслідками набагато шкідливіші, аніж викиди отруйних газів техногенних виробництв, бо породжують жахливу духовну руйнацію, не кажучи вже про хвороби, пов'язані із забрудненням атмосфери. Але страшніше всіляких хвороб — руйнування тонких навколопланетних шарів. Скільки ж молитов і добрих думок потрібно, щоб заповнити ці виразки простору! Міць мислительної енергії — таїна, про яку міркували мудреці всіх часів і народів. Отож маємо зрозуміти, що наша енергія дає неабиякі наслідки, і потенціал думки, довірений кожному, може бути використаний мудро й ошадливо — на користь світу, чи безглуздо й ганебно — на шкоду всьому сучасному. Таким чином, саме молитва покликана стати великим досвідом і доказом вищих проявів духу, бо, промовляючи молитву, звернену до Всевишнього

го, ми дбаємо про користь усього Світу.

DIO VEDE — DIO PROVVEDE

"Бог бачить — Бог забезпечить", — зазначив, одним із перших відгукнувшись на акцію "Спасенна планета", професор Уго Персі з університету м. Бергамо, який переклав "Звернення до землян" на італійську і передав його в екологічну асоціацію LEGAMBIENTE (Ліга Довкілля), що має свої осередки в 15 містах Італії. А перші щирі подвижники цієї ідеї з Вашингтонського університету професор Поль Брайнс (який ще 1998 року ввів текст Звернення в World Wide Web) та Біргітта Інґемансон продовжують розповсюджувати "Звернення" і афішу із запрошенням на черговий мітинг, що знову відбудеться 26 квітня о 9.00 (за місцевим часом) на майдані Дружби в м. Moskow Штату Айдахо (США) та закликають тих, хто не зможе прийти, в урочий час подумки приєднатися до акції. У Німеччині також поширюється коло релігійних, екологічних та суспільних громад, які підтримують акцію, про що повідомили екологи Йохана Шумаєр й Сюзана Кеннінг із Мюнхену, та одна з перших пропагандистів цього проекту, викладач німецької мови Київського політехнічного університету О. С. Омелячук. Ольга Сергієвна, крім того, залучає до акції й своїх студентів, — як і викладач української літератури Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, доктор філології Анатолій Ткаченко та доктор психології з Московського університету Адольф Хараш. Минулого року до них приєдналися студенти й викладачі з Києво-Могилянської Академії. Таким чином складається своєрідний духовний ланцюг між студентами українських вузів, Вашингтонського, Московського та італійського (м. Бергамо) університетів.

Отож географія "Спасенної планети" дедалі розширюється. Проте ця важлива акція стане повноцінною, матиме значний практичний ефект лише тоді, коли охопить більшу частину людства. Звичайно, для цього потрібні значні зусилля суспільних, державних та міжнародних організацій, усіх людей доброї волі. А чи набере акція чинності Дня Всепланетарної Молитви вже цього року — залежить саме від Вас, дорогий читачу! Розкажіть про неї родичам, друзям, знайомим. Прочитайте їм "Звернення до землян". І 26 квітня (щороку!) з 20.00 до 20.10 за київським часом (з 17.00 за Гринвічем), запаливши свічки, приєднуйтеся до неї — у колі родини чи друзів, у храмі чи наодинці з Усєвишим та власною совістю. Відчуймо себе бодай у цей час єдиною Божою родиною, де кожен відповідає за кожного і за стан нашого спільного дому — Землі. І, дасть Бог, ми заслужимо кращої долі.

Любов СИРОТА

БОРотьба з наслідками — безрезультатна

Доводиться визнати: загальнолюдська трагедія, що сталася 11 вересня 2001 року, є характерним симптомом нинішнього етапу розвитку людства, який супроводжується злиднями, духовним спустошенням особистості, екологічними катастрофами, витонченою злочинністю, тероризмом і реальною загрозою виникнення термоядерного планетарного конфлікту. Знищено багато видів рослинного і тваринного світу материків та Світового Океану, порушений озоновий шар, активно забруднюється навколишній космічний простір. **Ми деградуємо, тобто реально переступили межу, за якою уже розпочався незворотний процес загибелі людини як біологічного виду!**

У процесі наукового дослідження причинно-наслідкового зв'язку цього незворотного процесу, встановлено, що проблема має глибоко комплексний характер. Розкриті закономірності первнів живої речовини дозволили встановити головний принцип її еволюції, тобто причину, що змусила безсмертні одноклітинні організми ступити на щаблі еволюції, організовуючись у багатоклітинні організми всіх рівнів, втрачаючи при цьому свободу і, отже, знаходячи смерть. На перший погляд, означена дія в еволюції живої речовини здається парадоксальною, але, як переконують наукові дослідження, напрямок цього еволюційного кроку був єдино правильним, тому що він спрямований до реалізації вищої і єдиної мети: через багатоклітинну організацію створити функцію Розуму.

Наукові дослідження закономірностей первнів живої речовини, її вищої організації як людини соціальної, уможливили визначення першопричини трагедії цивілізації. **Зроблено висновок, що всі вищезазначені загальнолюдські проблеми породжені однією загальною причиною — недосконалістю людини як біологічного виду в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, що зумовлена винятково гетеротрофною (тваринною) формою харчування.** Серед цих проблем варто виділити основні:

— **соціально-політичні** (способи нагромадження й розподілу засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **соціально-економічні** (способи видобутку засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **медико-біологічні** (причина старіння організму, невиліковних хвороб і передчасної смерті);

— **біокосмічні** (неможливість виходу людини за межі Землі на тривалий термін, а також життєзабезпечення традиційною гетеротрофною їжею й утилізації біо-відходів).

Важливо відзначити, що саме людина, недосконала в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, є найбільш агресивною, найбільш хижою шлунковою істотою в Природі і, перебуваючи на Вер-

шині харчових ніш усього живого, практично вичерпала їх, чим і зумовила незворотний процес власної загибелі й загибелі всього живого.

Споконвічна боротьба людини з наслідками не розв'язує проблеми, а тільки посилює її з неоправною втратою вищих цінностей — людських життів і часу. Те саме — боротьба з тероризмом, джерела якого виходять, насамперед, із незгоди певних осіб, груп і прошарків суспільства чи цивілізації, з політикою владних структур, що реалізується через насильство. З іншого боку, об'єкт незгоди, тобто політика, є також формою насильства, за допомогою якого

ційними етапами, тобто між двома рівнями досконалості: *попереднім* — людини примітивної, але хитрої, що займає вищий ярус тваринного світу завдяки сформованій функції Розуму, та *наступним* — Людини Розумної, Людини Космічної. Тобто ми подолали тільки 2% свого висхідного еволюційного шляху між двома суміжними еволюційними етапами. Характерною ознакою цього шляху є *спадкоємність* у енергоречовинному обміні, що підтверджується як антропологічною (фізіологією організму), так і функціональною (розмноженням, харчуванням) *спорідненістю* між людиною і твариною.

2. Дія двох природних супе-

могою законів Природи (голод, холод, хвороби, епідемії) і за рахунок соціальних дій (злидні, рабство, насильство, конфлікти, війни). **Фактично війна є закономірним процесом природного добору в межах єдиного, функціонально невідновлюваного, а тому недосконалого, біологічного виду — Homo Gastro Faber (людини — майстра шлунку) — за ознаками тваринного світу: агресивності і хижості. При цьому завжди передусім знищуються розумні індивіди.** Весь трагізм людської історії — на шляхах видобутку їжі, адже вона при цьому спрямовує свою діяльність лише на удосконалювання знаряддя вбивства!

активної еволюції, є природним, еволюційним розв'язанням проблеми. **Прикладною роботою наукової Концепції активної еволюції є розроблений на біохімічному і генетичному рівнях науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”**, відповідно до якого практично реалізується процес активної еволюції людини, тобто якісний еволюційний стрибок через якісну зміну її енергоречовинного обміну з навколишнім середовищем.

Важливо відзначити, що розроблений науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації” узгоджується з найбільш значимим відкриттям ХХ століття в галузі біології — відкриттям автотрофних тварин. Отож ланцюг еволюції живої речовини замкнувся. Природа сама подбала про збереження живих свідків — автотрофних тварин, як найбільш значимої ланки в єдиному ланцюзі еволюції живої речовини і, отже, дає нам підтвердження реальної можливості переходу людини як біологічного виду на автотрофне харчування — реальної можливості порятунку. Ясна річ, у парі з духовним розвитком: зміна енергоречовинного обміну людини як саморегуючої і самовідновлюючої біосистеми закономірно і неминуче приведе її до еволюційного наслідку — функціонального вдосконалення й досягнення гармонії: внутрішньої (душі й тіла) і зовнішньої (з біосферою).

Людина зазнає також якісних змін на антропологічному рівні, а саме:

— значно збільшиться якість Розуму, сягнувши 100% його використання, що засвідчить перехід на активний — ноосферний етап розвитку;

— значно зменшиться кількісний показник фізіологічної можливості функції розмноження, що визначатиметься Розумом;

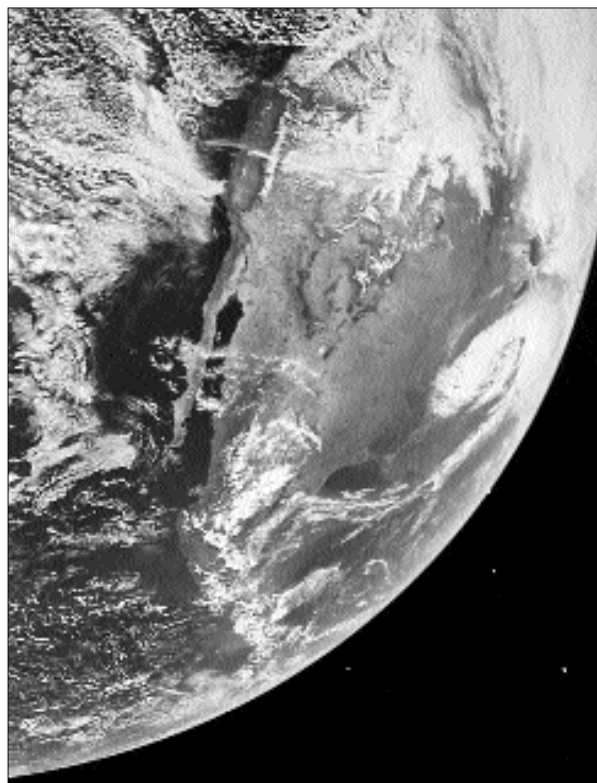
— значно збільшиться тривалість Життя.

Автотрофне природно-генетичне харчування, що ґрунтується на забезпеченні харчової ніші організмами, котрі створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу, стане єдиним і надійним способом лікування хвороб століття, — завдяки усуненню причин їхнього утворення і розвитку. Людина стане досконалою космічною істотою, часткою планетарної соціально-природної системи, з єдиною мовою — мовою того народу, що відкриє людству шлях спасіння і безсмертя, тобто шлях активної еволюції. **Іншого шляху порятунку людства та біосфери планети Земля — нашої спільної оселі в живому просторі Космосу — я не бачу!**

• **Віктор ЛУЦЮК**, академік Російської Академії природничих наук, автор наукового проекту “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”, м. Севастополь

У ЛЮДСТВА Є ШАНС ВИЖИТИ!

Автотрофне харчування — це забезпечення людства їжею, що дає необхідні для життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу або хемосинтезу, повністю знімаючи проблему голоду.

владні структури нагромаджують та розподіляють засоби існування. При цьому головним інструментом політики є економіка, що полягає в насильницьких способах видобутку засобів існування, насамперед їжі, при цьому гроші є їх еквівалентом і мірою. Таким чином, йде постійна боротьба двох сил за засоби існування за принципом: з одного боку, агресивне, хиже бажання відняти їх за будь-яку ціну, з іншого боку — сила, не здатна віддати. У цій боротьбі завжди перемагає сильніший. Тому ця дія, як і сам принцип, характеризує низький — тваринний — рівень виживання людини як біологічного виду.

ПРИЧИНИ? ОСЬ ВОНИ!

Протиприродне для людини застосування фізичної сили (насильства), як основного засобу в процесі життєзабезпечення на даному етапі її еволюції зумовлено такими причинами, як:

1. Дуже низький рівень розвитку сучасної людини як біологічного виду.

Недосконалість сучасної людини зумовлена, насамперед, її роздвоєністю між двома еволю-

речностей:

— *суперечність, спричинена дією антиентропійного принципу розвитку живої речовини.*

Відповідно до цього принципу жива речовина при життєзабезпеченні, що здійснюється винятково через процес постійного видобутку їжі, повинна мати мінімальні витрати своєї внутрішньої енергії. Внутрішня енергія живої речовини, її кожної біологічної системи має закономірно накопичуватися задля реалізації основної функції живого — розмноження. Ця суперечність спричиняє одну із наймерзенніших людських вад — лінощі, котрі є гальмом активного вдосконалення людини, що неминуче породжує ще й такі вади, як гордіня, гнів, нечесність, одним словом — зло;

— *суперечність між інстинктом розмноження (основної функції живого) і потребою в їжі та просторі, як фатальна й непримиренна суперечність між свободою і необхідністю.*

На цю закономірність вказував Томас Мальтус ще в 1798 році. Відповідно до об'єктивно існуючих законів кількість народонаселення збільшується в геометричній прогресії, а видобуток засобів існування, насамперед їжі, — в арифметичній. Усунення диспропорції здійснюється за до-

Для запобігання незворотному процесу загибелі цивілізації, насильства, конфліктів і воєн людству дається усвідомлення своєї трагедії та активне усунення її першопричини. **Ця можливість може бути реалізована тільки через відкриття принципово нової невичерпної харчової ніші, тобто автотрофного харчування — за теорією першого президента АН України В. Вернадського — як єдиного гаранта умови виживання людства. Таким чином, відкриття принципово нової невичерпної харчової ніші є закономірним еволюційним стрибком людства до якісного нового, активного етапу в еволюції живої речовини — ноосфери.**

ЩОБ ВИЖИТИ, МУСИМО СТАТИ ДОСКОНАЛИМИ

Перемога Розуму Людини над смертю, тобто над своєю основною недосконалістю, передбачена ще М. Ф. Федоровим, розвинута до наукової і соціальної думки К. Е. Цюлковським, В. Ф. Купровичем і В. К. Винниченком, науково обґрунтована як закономірна еволюційна неминучість академіком В. І. Вернадським і розроблена нині на рівні **Концепції**

НОВИНИ ВІД
“ВОЛЯ МУЗИКА”

“АРМАДА” ПОВЕРНУЛА “АТЛАНТИДУ”

Відомо, що через деякі природні катаклізми материк Атлантида, населення якого, якщо вірити легенді, за рівнем розвитку випереджало родичів з інших материків, пішов під воду. З тих пір зацікавлені ламають голову над тим, що ж саме сталося. Не залишилася байдужою до загальної думки і група “Армада”, що не тільки записала пісню “Атлантида”, але і зняла в співдружності з відомим українським кліпмейкером Віктором Придуваловим на неї кліп. Усім, кому доводилося читати “Божественну комедію” Данте чи дивитися фільм “Володар Кілець”, буде близька нова відеоробота “Армади”.

Зйомки проходили в холодному павільйоні Київнаукфільму, де головний герой відеокліпу (який доречніше було б назвати фільмом, оскільки робота вийшла не просто яскравою, а претендує на звання як мінімум кращого кліпу України останніх років), відчуваючи повну самотність всесвітніх масштабів... провалюється в інший світ: “Падаю вниз, хапаю життя невміло”. Не знаю, наскільки тісно самотність пов’язана з потойбічним світом, але таким є бачення пісні “Атлантида” режисером кліпу Віктором Придуваловим. “Завжди, знімаючи відеокліп, я слухаю слова і намагаюся, щоб зміст тексту пісень передавався через відеоряд”, — говорить Придувалов.

Головного героя відеокліпу грає соліст “Армади” Кадим Тарасов, він же, власне, і робить “прогулянку” по рівнобіжних світах, де його зустрічають колеги по групі в різних образах, наприклад, гітарист Андрій Малигін з’являється перед Кадимом — гордим і владним царем Атлантиди при повному параді — у царській короні й у шикарній червоній мантії. Зустрічає і милу дівчину у фантазійному вбранні, а також другого гітариста Віталія Тарана в образі злого героя... До речі, демонстрація відеокліпу відбувається найближчими днями і на презентації нового альбому “Армади”, що має назву “Ніжність”.

“П.ОМ.ІДОРИ ЙДУТЬ”

Однозначно відповісти на запитання, що таке альтернативна музика, украй складно. З одного боку, і Пилипа Кіркорова можна назвати альтернативою групі “Руки Вгору”. Але уявити собі Пилипа Кіркорова, що критикує владу (“А у вашій Думі той же балаган, тільки в піджаках, а не в кросівках”, — пече російська тринадцятилітня альтернативниця Віллі Віллі) чи ремствує на те, що його пісні “негідного формату” (“Тартак”) і йому відмовляють у ротатії!.. Так що ж це таке — альтернатива?

Відповідь на це риторичне запитання можна знайти у збірнику альтернативної музики “П.ом.ідори йдуть”, що вийшов нещодавно на студії “Воля Музика”. Це, напевно, найепатажніша платівка, що з’явилася в Україні впродовж останніх років. Одна назва альбому, трансформована з головної пісні збірника у виконанні пітерської команди “Чавунний Скороход” за назвою “П... йдуть”, говорить сама за себе. У збірнику багато відомих, а також молодих, але гідних “просунутого” слухача імен: крім вищезгаданих виконавців (“Тартак”, “Чавунний Скороход” і Віллі Віллі) у збірнику представлені і найвідоміші композиції “ТНМК”, популярних російських панків “Король і Блазень”, що випустили альбом на лейблі ж “Воля-Музика” “ДАТ” і “Армада”, “Білки”, “Димної Суміші”, De Shifer, “Африки” та інших “неформатних” виконавців.

При слові “неформат” багатьох музикантів кидає в жар, бо ніхто, включаючи і тих, хто активно користується цим словом, не знають, що воно означає. Тепер же, прослухавши збірник “П.ом.ідори йдуть”, можна буде скласти своє уявлення про команди, яким регулярно, виправдовуючи своє музичне неучство, інші сильні шоу-світу цього говорять: “Ваша творчість не підкріплена паперами”.

ОБЕРЕЖНО, НА УКРАЇНСЬКІЙ ЕСТРАДІ — НІКІТА!

Наталка Пилип’юк у музичному середовищі більш відома як співачка, що має мілітаристське сценічне ім’я Нікіта. До її нового іміджу вже звикли і навіть не глузують перифразами на кшталт: “Найстрашніший звір Нікіта”, бо за цим псевдо живе і успішно працює молоденька, дуже приваблива жінка, яка не може похизуватися тим, що все життя займалася музикою і співала. Спершу Наталка малювала і навіть мріяла стати професійним художником, але природа правила своє. Співати їй хотілося завжди і співала для себе та своїх близьких.

У 1993 р. — уперше вийшла на сцену і відразу стала лауреатом конкурсу ім. Івасюка. Відтоді працювала у львівському театрі пісні, керівником якого був Андрій Панчишин. Грала ролі у виставах “Під великим возом” та “Три хрести” і мала шалений успіх у глядача.

У 1994 р. і до 97-го за допомогою свого продюсера Олександра Єрченка почала підкорювати пісенний олімп. Судячи з результатів, підкорила, отримавши нагороди і лаври всіх рангів.

1994-й — Перша премія в жанрі поп-музики на Всеукраїнському фестивалі “Первоцвіт” (м. Чернівці).

1995-й — Друга премія на міжнародному фестивалі “Романси Славутича” (м. Славутич).

Третя премія на Всеукраїнському телефестивалі “Мелодія” у Львові та лауреатське

Нікіта

звання на міжнародному фестивалі “Пісенний вернісаж” у Києві.

Наталка Пилип’юк — лауреат Гран-прі міжнародного фестивалю естрадної пісні ім. Клавдії Шульженко, що проходив у Харкові.

А ще у 1997-му році співачка отримує запрошення, тобто прохання подати свої дані для записання їх в Енциклопедію України, а роком раніше її визначили як одну з п’ятдесяти найперспективніших людей Львівщини і про це свідчить каталог “Львівщина—96”.

Усе це довело факт існування таланту співачки і Наталка вирішила стати професійним майстром своєї справи. У 1998-му з відзнакою закінчила

Львівський Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка, отримавши диплом диригента.

Та й цього цілеспрямованій дівчині було замало. Вирішили “шибонуті” епатажну публіку одіозним псевдо, що на той час асоціювалося з кіногероїнею, що була дівчиною-кілером, дівчиною-боєм і роковою леді Нікітою. Героїня французького кіноваріанту якось ближча нашій естрадній Нікіті і за духом, і за формою. Але французька стрічка не стала такою популярною в Єв-

Сметаніна “Мовчи” і почалося, власне, нове життя співачки. Майже як у житті самої героїні фільму, що інтригує шалену аудиторію прихильників її талантів.

Львів’янка переїздить до столиці, співає в нічних клубах Києва і працює, працює... З’являються відеокліпи на пісні “Мовчи” та “Ялиночка”, численні записи на радіо та телебаченні України.

Помітили Нікіту і у далекому зарубіжжі. У 2000-му вона бере участь у святкуванні днів міста Альберскунт (Данія) і має там шалений успіх.

А у 2001-му їде з України в Бахрейн до міста Манама, де у нічному клубі співає пісні українською, англійською та арабською мовами. Ця поїздка допомогла їй заробити кошти і на свій перший альбом, який нещодавно з’явився у продажу і був випущений аудіокомпанією “Атлантик”. “Хамелеон” від Нікіти — це збірник її найкращих та найулюбленіших пісень. Та найяскравішою сторінкою творчості сама Нікіта вважає роботу над піснею Олександра Єрченка на слова Ганни Чубач “Спішу на вогні ваших душ”.

Вона завжди поспішає на вогні душ численних, не байдужих до її творчості.

Зверніть увагу: на українській естраді — НІКІТА!

Спілкувалася
Леся САМІЛЕНКО

НЕ КОСМОНАВТ, ТО СКРИПАЛЬ...

День Космонавтики — зоряне свято для всіх, хто дивиться на зорі і любить мріяти. У цей день народжуються не всі, але тим, хто народився квітневого зоряного дня, властива мрія стати космонавтом чи астрономом.

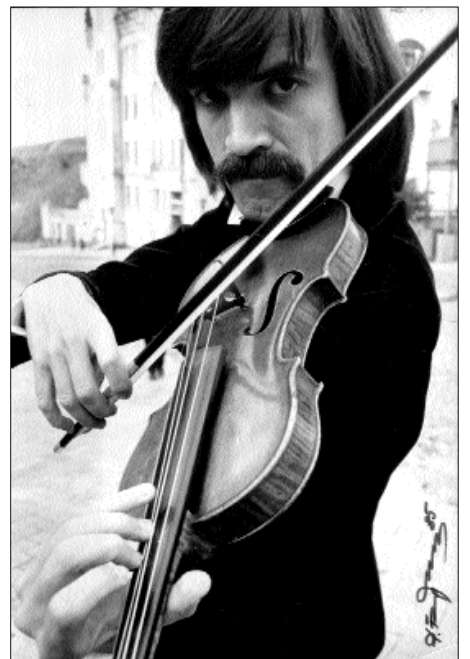
Так сталося і з хлопчиком, який народився 12 квітня і відразу ж отримав знамените ім’я — Кирило Стеценко. Дехто й зараз плутає ім’я одного з найвідоміших українських композиторів з його знаменитим онуком, який на сьогодні є народним артистом України, відомим скрипалем та ведучим спеціалістом у галузі менеджменту Київського національного університету культури і мистецтв. Остання його спеціальність реалізується як потреба часу і держави у навчанні і створенні професійної бази українського шоу-бізнесу. Кирило, власне, заснував і продовжує як організаційну, так і викладацьку роботу у цьому навчальному закладі, який, здавалось би, зовсім не відповідає його генетичному та освітньому рівню. Але, судячи з усього, згуртувавши навколо себе своїх друзів та однодумців, він і в цьому знайшов себе. Талант педагога Кирило Стеценко-молодший успадкував від батька, який усе життя присвятив педагогічній та просвітницькій діяльності. І одинадцятого квітня у стінах КНУКМ відбулася своєрідна презентація кафедри менеджменту та святкування дня народження Кирила Стеценка, якому у той день ще не виповнилось, але мало вже скоро виповнитись... Такі люди ніколи не бувають старими чи молодими. Старими народжуються і молодими йдуть від нас. Він справді зо-

ряний скрипаль, який об’їздив весь світ із концертами. Іноді йому аккомпанує прекрасна піаністка і його рідна сестра Ліна, що, кажуть, дуже схожа зовні на Лесю Українку.

Про себе Кирило-іменинник розповів лише те, що хотів у дитинстві бути або астрономом, або футболістом, бо скрипка йому набридла в родині, де всі грали... грали... грали. Іноді співали і грали, або викладали музику, як батько. Але вчитися грати таки довелося і за межі академічної музики та академічного життя він вирвався сам, коли почав створювати і грати у рок-гуртах, що свого часу були дуже популярними в Києві і збирали навколо себе національносвідому молодіжну еліту. “Еней” свого часу був паролем до входу в середовище... І саме це та й інше, а конкретніше, написана самим Кирилом пісня на слова Василя Симоненка “Ти знаєш, що ти Людина...” і призвело до того, що його “взяли”. Саме фактом репресованості та нагледу з боку КДБ Кирило Стеценко пояснює той факт, що став добрим скрипалем. Стан “поднадзорності”, на його думку, посприяв сконцентрованості уваги на музикуванні.

З часів перебудови мав усі можливості жити і працювати в Америці, але повернувся, бо тут було що робити. Без його участі, мабуть, не відбулася б і “Червона рута” і... і... і... Є що згадати на сьогодні Кирилові, що народився старим і знаменитим.

Тож редакція тижневика “Слово Просвіти” щиро вітає іменинника і зовсім не

Кирило Стеценко

шкодує, що не відбувся астроном чи футболіст, а є Кирило Стеценко — один з двигунів сучасного українського шоу-бізнесу, скрипаль, чоловік та батько сина і доньки, що, можливо, втілять у життя всі батькові дитячі мрії.

Л. С.

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редактори: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп’ютерна верстка:
Ірина Шевчук та Олег Бесський.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.org.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

ПОГЛЯД АНГЕЛА

фото О. Кутлашметова

**Вітаємо Вас, дорогі читачі
“Слова Просвіти”!**

Так склався виробничий графік нашої друкарні через численні вихідні, що, аби Ви не втратили одне з чисел нашого часопису, ми вирішили вийти “дуплетом”. Подвійний обсяг цього числа дає змогу нам представити майже всі культурологічні рубрики газети, а Вам, дорогі читачі, провести заочну читачку конференцію в перерві між городніми та святковими справами. Адже травень, окрім всього іншого, — ще й початок передплатної кампанії, і ми щиро віримо, що Ви оберете “Слово Просвіти” серед багаточисельної вітчизняної преси. Свідомий прихильник видання голосує кривавою гривнею, співпрацює з редакцією та дієвими намаганнями розширити коло передплатників, коло однодумців. Зізнаюся Вам, любі мої читачі, — мені завжди ніяково вмовляти Вас передплатити нашу газету. Щось у цьому є таке, що принижує в журналістові його творчість, яка, як відомо, вимагає співтворчості, співрозуміння, співпережиття. Для кожного, хто працює в нашій газеті, а це відомі журналісти й письменники, — ваша участь у передплаті є оцінкою творчості кожного. Отож, оцінюйте!

Коли це, подвійне число, прийде у ваші домівки, час його існування буде означено датою 26 квітня — 9 травня, двома тижнями нашого з вами життя. Чорнобиль. Кілька днів відпочинку за радянським календарем, Великдень, переддень свята Перемоги... Ці чотирнадцять днів у їхньому історичному, трудовому і духовному наповненні прекрасно ілюструють не лише соціальний портрет нині суцільних поколінь, а й наше минуле і прийдешнє. І не хочеться впадати ні у пафос риторики, ні у пригніченість приреченості, — хочеться жити! Попри все і всупереч, завдяки і в ім'я життя, самим Господом означеного як життя вічне...

Чорнобиль... За ці шістнадцять років ми навіть не зчулися, як в Україні виросло місто мертвих чорнобильців, що своєю чисельністю переважає більшість обласних центрів. У цьому мертвому місті майже немає старечих могил, зате там є могили дитячі, могили тих, хто ще міг би народжувати, жити, працювати... Мене особисто найбільше лякає те, що ми жили з цією трагедією, пристосувалися до неї і майже змирилися. Ми не вміємо протидіяти її постійному видимому і невидимому терору; нас вміло заспокоїли, що Чорнобиль “це не так уже й страшно”.

Держава, яка завжди воювала, будувала,

відбудовувала і перебудовувала людей, як найдешевшим будівельним матеріалом, здається, сприймає людські жертви Чорнобиля як те, на що “немає ради”. Світ, якого ми не навчили себе поважати, махнув у наш бік рукою: “мастіть собі голови з вашою бідою!” “Добрі” сусіди раз по раз оголошують, що “хохли” все перебільшують, об’їдаючись салом... Та що вже мені говорити про Росію, коли відомий російський журналіст Олександр Невзоров (пам’ятаєте його античеченські репортажі?) пише в одному зі своїх інтерв’ю: “Росія звикла харчуватися сусідами. При цьому вона може їх дуже любити, але все одно в підсумку зжере... Ця звичка — в її державній крові. Приїхати на танках, розбомбити, переїхати, примусити вивчати свою мову...” — промовисто, правда? Така от солідарність трудящих всіх країн. Коли б то 1 Травня справді святкувалася “солідарність” і “всіх країн”? Натомість “маємо те, що маємо”, — комуністи-інтернаціоналісти виведуть до пам’ятника Ілліча черідку знедолених пенсіонерів. І закликають їх товариші-вожді до світлого майбутнього, означеного відмовою од незалежності. Скажіть, де ще ми зможемо побачити представників народом обраної влади, які б закликали до повалення цієї влади? Хто ще підтримує ностальгію за радянською владою, за часами, у яких нічого від людини не вимагалось, крім уміння не мати Бога у душі? Так, це поки що у нас, в країні, розіп’ятій чиновниками різних мастей, які дбають лише про себе.

На сьогодні, як відомо, перерозподіл влади і власності майже завершено. Владу на місцях захоплено колишньою номенклатурою, яка майже не відповідає за наслідки своєї діяльності, — винятком є хіба що результати голосування на виборах, після яких “полетіли” деякі голови райдержадміністрацій.

Газети, незалежна преса, до яких відносимо й наше видання, ледь животіють, бо не мають засобів до справжнього протистояння чужомовній пресі. Навіть державні проблеми, які б ми хотіли підняти на своїх сторінках, — це справа нашого особистого ентузіазму. Але ми не скаржимося. Бо земля, мова, людина в сукупності всіх її проблем нашого часу, болючі питання нашого часу — це наші особисті питання.

“Що є життя? Що є людина?” Можливо, саме для того Ісус Христос і здійснив свій подвиг в ім’я людей, аби ми могли це повніше зрозуміти, аби осягли, що життя людини не закінчується із життям одного покоління. Бо життя, як би не велося, які б соціальні й політичні проблеми не стояли перед нами, — прекрасне і величне. Тож критикуючи, протестуючи, іронізуючи, наша газета завжди про це пам’ятає і шанує кожного свого автора і свого опонента. Створюючи свою газету, торкаючись найважливіших питань, ми пам’ятаємо про стареньку бабусю, яка садить картоплю на крихітній латочці землі під міським балконом і про щасливе дитя, яке вперше взяло до рук книжку, ми пам’ятаємо про те, що над кожним із нас — свій ангел, і його дитячий погляд вселяє у наше земне життя порив до життя небесного. Тож хочу завершити свої нотатки цитатою із вірша Любові Сироти, який ви повністю прочитаете в цьому числі “Слова Просвіти”:

*“Хоч погляд Ангола суворіша немов,
коли збивається на шлях порочний,
проте лиш він дарує Вам любов.
Він — Ваш зв’язок з небесним
домом Отчим”.*

Хай Ваш дім і доля будуть світлим!
Будьмо разом!

З вірою і надією

• **Любов ГОЛОТА**

Конкурс плакатів “Мова — твого життя основа”.
Автори Марина Ульянкіна та Ліліана Вітяк (м. Львів)

Сьогодні в номері:

	“Не випустить зона з полону”		Страсний тиждень — Великодня ніч
стор. 4—8		стор. 13	
	Невідомий Іван Франко		Сила рідного слова
стор. 17		стор. 22	
	Володар привидів		Любов дарує надію
стор. 26		стор. 30	

Драматург — професія рідкісна, а жінка в драматургії — явище просто унікальне. Коли це ще й самотній митець, то в культурі інших країн викликає особливу цікавість і підтримку. У нас, в Україні, все набагато складніше... Та від факту, що у молодого драматурга Тетяни Іващенко нещодавно відбулася прем'єра вже п'ятої п'єси ("Секс по вихідних") — нікуди подітися.

А почалося все з того, що Таня вже в дитинстві постійно чула голоси, які розмовляли діалогами. Майже так, як композитори "чують" якісь мелодії. Десять років у п'ять почала організовувати у своєму дворі різні ігри та "ставити" для таких, як сама, а в шість — вигадувати п'єси-казки. Роздавала всім текст і розводила "мізансцени". Вже тоді вона була дуже енергетичною людиною і ходила в лідерах. А ще її, народжену під знаком Венери, як вона вважає, усе життя супроводжує відчуття любові. І одне з перших життєвих вражень, яке їй закарбувалось у пам'яті, пов'язане з обожнюванням маленького песика. У чотирнадцять років Таня відважно понесла свою п'єсу в театр клубу "РАБІС" ("працівників мистецтв", пам'ятаєте, був такий на столичній вулиці Леніна). І що ж ви думаєте? Зібрали худраду і попросили її цю п'єсу прочитати для всіх. Твір сподобався, та поставити тоді можливості не знайшли. Але порадили обов'язково писати й надалі. Тетяна продовжувала записувати свої діалоги, як не дивно, не звертаючись до прози чи поезії, тому що мислила в рамках лише драматургії. Та створюючи для театру, сама в актриси ніколи не прагнула. Хіба що трішки уявляла себе режисером чи кінорежисером.

АКТРИСА ЛАРИСА ТРОЯНОВСЬКА

Лариса теж з дитинства грала "в театр", з перевдяганнями і виставами для своїх. А потім потрапила в Палац піонерів до Фаїни Соломонівни Ковалевської, котру багато наших артистів можуть згадати у своєму "театральному дитинстві". А ще Лариса відчувала постійну потребу переконувати людей, ділитися з ними своїми

поглядами і відчуттями. І вона розуміла, що це можливо лише в театрі. Батьки були категорично проти акторства. Та підтримувала Ковалевська, і Лариса витримала конкурс до інституту. Це був рік Олімпіади, коли екзамени в театральному перенесли на кінець серпня, пізніше за інші заклади. Хто не вступив до інших вузів, кинулися в "артисти". Лариса прийшла на екзамени в ситцевому плат-

АНТРЕПРИЗА, ЩО НЕ ВІДБУЛАСЯ

Ну а найперша постановка п'єси Тетяни Іващенко була, по суті, першим в Україні досвідом театральної антрепризи, яку, на жаль, ніхто не підтримав. Тому, мабуть, тут і досі відкривають для себе, постійно "смакують" московсько-пітерські збірні, під вивіскою "антреприза" нехтуючи своїми можливостями.

Тоді зібралася команда молодих завзятих людей: актори Галина Стефанова, Дмитро Базай, Олександр Мельник, режисер Гриць Максименко і автор Тетяна Іващенко. Міський фонд культури дав гроші на постановку "Принца

ва, про яку, мабуть, мріє кожна актриса, але подруга відмовилася від такого щедрого і, водночас, "важкого" подарунка. Як вона сама потім згадувала: "Мені б не вистачило дихання. А ще я відчула, що просто необхідний сам Франко. І чудово, що він з'явився у виконанні прекрасного актора Володимира Кузнецова, з яким я давно мріяла зіграти. Він так глибоко проникнув у цю роль".

Утворилася дружня компанія: разом з акторами — режисер Віталій Семенов, хореограф Сергій Швидкий, художник Оксана Карпусь. Виставу помітили — у 2000 році її було висунуто на те-

— "обірветься зв'язок часу". Нещодавно театральний світ утратив свого безперечного лідера, найреалізованішого драматурга, талановитого Ярослава Стельмаха. Таня сумно констатувала: "Сучасна вітчизняна драматургія просто загнана у глухий кут, тому що вважається, що у нас свої нічого путнього не можуть написати. Насамперед, запитують — "а хто за тобою стоїть"? Нас постійно ніби переконують, що в Україні люди неталановиті, що вони не потрібні. Це не тому, що я хочу сказати, яка я талановита. Ні, я досить нормально себе почуваю. У мене є реалізація, є близькі "по крові" люди театру. Та є також легке щемливе почуття, що так і не віджив у нас комплекс меншовартості і не можеш ти написати гарну п'єсу, якщо живеш у рідному місті Києві. Прочитав якоемого "Принца — водія трамваю" один дуже авторитетний, серйозний театральний діяч і сказав: "Це справжнє. Ось що потрібно ставити!". І попросив іншого, не менш авторитетного, але залюбленого лише в сучасну російську і зарубіжну драматургію режисера звернути увагу, на що той сказав: "Я навіть читати не буду". Ось у цьому і вся формула сучасного театру в Україні.

ЖІНОЧІ І НАВІТЬ НЕЖІНОЧІ МРІЇ

Малахов побачив цікавий матеріал і дав "добро" на постановку ще однієї п'єси Тетяни Іващенко — психологічного трилеру "Я вбив", який і поставив Володимир Славинський. Одна з головних ролей випала Ларисі. "Коли мені кажуть, що ось актор пішов із професії, то мені видається, що він і не був і не бажав у ній бути. Професія — сенс життя. І коли зустрічаєш однодумця у втіленні якихось задумів, і це збігається з твоїми душевними настроями — це дуже важливо", — говорить актриса. А про критику жіночої дружби, наприклад, у Тетяни вже особиста, пережита думка: "Заперечують жіночу дружбу переважно чоловіки, і в цьому випадку вони підсвідомо мають на увазі себе, бо, за моїми спостереженнями, зрадниками частіше стають саме чоловіки. Жінки зраджують у дрібницях". Тетяна мріє написати п'єсу спеціально для режисера Віталія Малахова, котрий лише "благословляв" її п'єси, але ніколи не ставив сам. Його режисура їй цікава і близька. Лариса ж сподівається в цій п'єсі створити якийсь новий для себе образ. А разом вони мріють про увагу й оцінку, тому що визнання "після того" вже стало просто до серцевого болю банальним...

Галина ЦИМБАЛ, театрознавець

На фото: драматург Тетяна Іващенко, актриса Лариса Трояновська та сцена з вистави "Таїна буття" (Ольга — Л. Трояновська, Франко — В. Кузнецов).

«ТАІНА БУТТЯ», або ДЕЩО ПРО ЖІНОЧУ ДРУЖБУ

тятьку, без жодних слідів косметики, не думаючи вразити собою, і, очевидно, ще й цим сподобалася Леоніду Олійнику, що набрав курс. Він симпатизував таким справжнім, безпосереднім. На її курсі вчилися відомі сьогодні Олексій Богданович, Петро Панчук, Арсен Тимошенко. Це був перший рік, коли в інституті викладала Ада Миколаївна Роговцева, яка дуже багато працювала зі студентами. Та склалося, що зі студенток курсу в професії залишилася лише одна Лариса.

Як відомо, нічого в цьому житті не буває випадковим. Як і зустріч Тетяни з Ларисою: Ларисин однокурсник, студент режисерського факультету Сашко Івахно, людина дуже серйозна і трішки сумна, приходячи до бібліотекарки Тані в інститутську бібліотеку, часто жалівся: "Бракує гарної комедії". І якось Таня, як завжди, весело сказала: "Ну, що ж, доведеться мені самій написати для вас комедію. Колись". Такий час настав. Сашко, вже знаючи про захоплення Тані, прийшов і впевнено заявив: "Я хочу для Лариси Трояновської, яка зараз працює в театрі на Подолі, поставити веселу п'єсу. Пиши!" Познайомившись із Ларисою, враховуючи її можливості, вона-таки написала комедію "Схопи бісенятко за хвіст".

РЕЖИСЕР ВІТАЛІЙ МАЛАХОВ

"Я думаю, що Малахов більше, ніж непересічна особистість, вже хоча б тому, що зумів створити свій театр. Наприкінці 80-х створювали багато, та втримався лише він один", — вважає Лариса Трояновська. А Таня додає: "Я впевнена, що драматург без режисера просто мертвий, як і режисер без драматурга. А актори взагалі залежать від обох одночасно. Тобто, потрібна команда. І в нас склалася така команда завдяки Малахову, який у той час здійснив, я вважаю, подвиг. Адже ніхто в наших театрах навіть не припускає думки про сучасного українського автора. А він повірив і віддав під наш експеримент свій театр". Так 3 червня 1996 року відбулася прем'єра п'єси і нового дуєту — автора і актриси.

— водія трамваю" (на сцені з іншою назвою — "Той, хто править ритм"). Вийшла яскрава авангардистська вистава, побудована на пластиці, із застосуванням нових незвичних засобів музичної і режисерської виразності. Ще й досі деякі критики й глядачі згадують спектакль, жалкуючи за ним. Адже молоді творці мріяли продовжити цей почин і створити експериментальний театр сучасної п'єси. Та з цього теж нічого не вийшло — через усе ту ж банальну причину — відсутність коштів.

"БУТТЯ" ФРАНКА І НЕ ЛИШЕ ЙОГО

"Таїна буття" теж не випадково прийшла в долі Тетяни і Лариси. Таня народилася на вулиці Франка, її рідного дядька звали, як і поета, Іваном Яковичем, і в період створення цієї п'єси у неї було відчуття повного проникнення в непросту атмосферу сімейного життя й складного характеру людини зі світовим ім'ям. Спочатку п'єса задумувалася про дружину Івана Франка

атральну премію "Пектораль" у двох номінаціях, з великим успіхом пройшли гастролі у Львові. У творців виникла ідея просвітницького театру зі створенням вистав про наших знаменитих українців. Та ідея, знову-таки, поки що ніким не підтримана.

"НЕМАЄ ПРОРОКІВ

У СВОЇЙ ВІТЧИЗНІ

І тут знову напрошується розмова про сучасну українську драматургію. Театри "кричать", що сьогодні її немає, нічого ставити. Та все ж і близько не підпускають до себе авторів-співвітчизників. Якесь там Тетяна Іващенко — це ж не Птушкіна і не Петрушевська. Ось якби її спочатку визнали у Москві, чи, у крайньому разі, в Петері, тоді б і поглянули в її бік. А поки що ні читати, ні дивитися не будуть. Один із відомих і визначних для сьогодення українського театру діячів сказав, що ставити сучасного українського автора — це хуторянство, бо необхідно замахуватися лише на великих... Простіше й легше переробити Чехова чи Шекспіра і здобути славу новатора театру, аніж узятися за щось первісно нове, оригінальне і поставити так, щоб усіх переконало й зацікавило. Але ж в історії української драматургії взагалі може утворитися вакуум — життя кінця XX — початку XXI століття просто не буде існувати

Ольгу і писалася не на Ларису Трояновську, а як замовлення на іншу актрису. Але у зв'язку з тим, що постановку із Молодого театру перенесли знову-таки до мудрого Малахова в театр на Подолі, Таня попросила зіграти жіночу роль Ларису. Це була моновиста-

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибне на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впливався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомуś одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однійменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чими піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми верталися зі зйомок. Співав, задумливо вдивляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишніцьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталекий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не захотіли. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво бдав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед дверима юрмилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можемо не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи поділяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загальне скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

РЕПЛІКА

НЕ СЕЗОН

Скандал — він і в Африці імпічмент або хоча б акції громадянської непокори, та не в Україні. Низка цілком скандальних недавніх політичних подій загалом не справила враження на громадськість. Поствиборчий синдром — у вчорашнього електорату виробилася стійка байдужість до викриттів, зловживань та інших жаклих порушень демократії. Бо як немає демократії, то що ж можна порушувати?

Наприклад, свіжі хіти від Мельниченко-рекордз: про причетність Президента Кучми до продажу нашої суперустановки "Кольчуга" країнам третього світу. Одній з них — Іраку — США (наш стратегічний партнер) ось-ось оголосить війну. Чи вже оголосили. Ну то й що? Українським громадянам від того ні холодно, ні жарко. Своєрідний показник суспільного невдоволення — напис на сусідньому з моїм будинком "Кучму — геть!" — вже майже змила негода, навіть для годиться ніхто літери не підфарбував. Для годиться, опозиційні і не тільки політики сказали журналістам все, що вони думають з приводу. Журналісти трохи випустили пару в Інтернет-виданнях. А караван іде, Васька слухає, і Президент їсть рахат-лукум у Лівані та на іншому Близькому Сході, куди поїхав лобювати інтереси українських трубопроводників і не тільки. Зовнішньополітичне життя продовжується, незважаючи на те, що на цивілізований Захід глава держави невідзний.

Внутрішньополітичне теж вирує, хоч і не досягає температури кипіння. Арештували Олександра Ляшка, редактора газети "Свобода". Було б через що галас здіймати — голови ж йому не відрізали, свобода слова в дії.

Знову забезпечили казенний побут членам УНА-УНСО, які вже рік спочивають на нарах, а їхній лідер Андрій Шкіль навіть встиг стати депутатом. Суддя захворів, теж людина, знає, має право, а уновців їхнього права хворіти за ґратами ніхто й не позбавляв. Добре, хоч Шкіль вже на волі.

Тим часом, вождь світового пролетаріату знову довів свою живучість в Україні — тут про нього пам'ятають, не всі, звичайно, люблять, але день народження Леніна не минув непоміченим. А поки пам'ятають — значить, живий, хоч і муміфікований. Дивно, але факт — про ще одного відомого чоловіка, який теж народився 22 квітня, згадували неприємно мало. Йдеться про філософа Еммануїла Канта. Хоч дивуватись особливо ніби й немає — усі знають, що погане краще запам'ятовується, ніж добре.

Це таки по-філософськи — просто не звертати уваги на все погане, що відбувається навколо. Надто в наших умовах — що від того зміниться, якщо навіть раптом перейнятися проблемою міжнародного престижу України? Правильно, нічого.

А, може, це просто весняна втома?..

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ОБНІМІТЬСЯ, БРАТИ МОЇ, МОЛЮ ВАС, БЛАГАЮ!

Цими пророчими словами великого Тараса, що їх з почуттям продекламував народний артист України Анатолій Паламаренко, завершився минулої неділі в Києві З'їзд Єднання Української республіканської партії Левка Лук'яненка та Української народної партії "Собор" на чолі з Анатолієм Матвієнком. І символічна синя стрічка, що розділяла делегатів двох з'їздів, була урочисто знята. І зал став єдиним. Віднині в Україні стало на одну політичну партію менше, а та, що залишилася, стала називатися *Українська республіканська партія "Собор"*. Головою партії обрано Анатолія Матвієнка, а головою Ради старійшин — Левка Лук'яненка.

Це минулого тижня була найпомітніша подія у громадському житті України. Досі про єднання націонал-демократів тільки говорилося. І що більше говорилося, то частіше дрібнілися їхні сили. Сама Республіканська партія, яка з'явилася ще 1990 року і зламала сумновідому однопартійну систему радянщини, зазнала за свою коротку історію кілька розколів. Так само з одного потужного чорноволівського Народного Руху України утворилося аж три Рухи. Маємо по кілька християнських, ліберальних, соціал-демократичних партій. Годі й говорити, що таке роздрібнення українського політикуму на руку будь-кому, тільки не Україні. Не виключено, що розколи чисельних і створення багатьох малих політичних партій стимулювалися певними антиукраїнськими силами свідомих — набагато легше впоратися з півтора сотнями дрібненьких партій, ніж з двома-трьома потужними і сильними.

І ось, здається, цю сумну традицію перервано — розпочався нелегкий процес об'єднання. Він був започаткований ще кілька років тому, коли з ініціативи газети "Вечірній Київ" було створено Українську партію "Єдність", яка влилася у "Собор", хоча її свідомість про реєстрацію дісталася київському міському Голові Омельченкові, який напередодні вибо-

рів-2002 за допомогою адмінресурсу реанімував її. Потім, уже в процесі парламентських переговорів, Українська християнсько-демократична партія Олеся Сергієнка об'єдналася з республіканцями Левка Лук'яненка. Але ті епізодичні порухи до єднання, на жаль, погоди не зробили. Тепер же, коли на стежку єдності стали такі відомі політичні сили, як УРП та УНП "Собор", можна прогнозувати початок справжнього процесу об'єднання української націонал-демократії. Про це на з'їзді у вітальних виступах недвозначно говорили Володимир Філенко з блоку "Наша Україна" та лідер партії "Батьківщина" Юлія Тимошенко.

Та хто б що не казав, а першими відкинули особисті амбіції і виявили політичну мудрість, подолали нелегкі організаційні перепони, ветеран новітнього українського визвольного руху, багаторічний радянський політв'язень, людина-легенда Левко Лук'яненко та молодий і перспективний політик нової генерації, вихований у незалежній Україні, Анатолій Матвієнко, який, маючи перед собою райдужні перспективи в оточенні Кучми, розгледів антинародну сутність нинішньої влади, порвав з нею, рішуче ставши на захист українських національних інтересів. Таку саму політичну мудрість продемонстрували й делегати з'їздів обох партій, які зуміли ухвалити важливі рішення про об'єднання.

Отже, З'їзд Єднання можна вважати першим серйозним кроком до настільки ж важливого, наскільки й необхідного нині процесу кристалізації української націонал-демократії. Всупереч народній мудрості, що одна ластівка весни не робить, об'єднуючи з'їзд двох партій можна вважати тією ластівкою, яка провіщає початок політичної весни в націонал-демократичному середовищі України. Значення його важко переоцінити.

По-перше, делегати обох партій усвідомлювали історичність моменту: якщо раніше партії тільки дрібнілися, то тепер

ПОГЛЯД ВІТАЛІЯ КАРПЕНКА

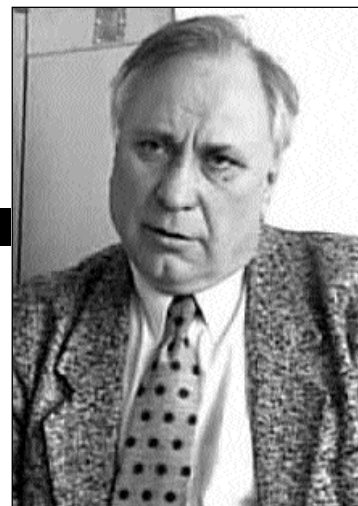
покладено початок їх об'єднання. І це може означати обнадійливу перспективу.

По-друге, єднання не є механічним: хоч просте злиття особових партійних складів подвоює чисельність об'єднаної партії, та стократ зростає в очах української спільноти сила, авторитетність, впливовість тепер уже Української республіканської партії "Собор".

По-третє, практично реалізована воля до об'єднання є привабливим прикладом для інших національно-демократичних сил. Сьогоднішні поствиборчі реалії та практичні об'єднувачі кроки двох знаних партій змусять багатьох замислитися над майбутнім і, хочеться сподіватися, — підштовхнуть лідерів інших партій національно-демократичного спрямування поміняти пріоритети, відсунувши на задній план вузькопартійну вигоду, а на передній поставивши загальнонаціональні інтереси.

По-четверте, об'єднання двох партій дало нову політичну якість, яка полягає у збереженні традицій УРП — найстарішої в Україні патріотичної партії, яка бере витоки від Української Гельсинкської групи, і водночас у подальшому розвитку політичного досвіду УНП "Собор". Стрижневим завданням Української республіканської партії "Собор" є *практична реалізація української національної ідеї*, — підкреслюється в Декларації, одночасно прийнятій з'їздом. Вона розуміється делегатами з'їзду як *утілення права українського народу на збереження власної неповторності в спільноті світових народів, на життя в незалежній, вільній, соборній українській державі, в якій запроваджено справді демократичний устрій, створено умови для заможного життя і всебічного розвитку особистості, захищено права та свободи людини, сформовано ефективну вільноринкову економіку та громадянське суспільство*.

З'їзд пройшов чітко, динаміч-

но, з почуттям високої відповідальності за долю України. І без зайвої ейфорії: делегати серцем відчували, що попереду — роки тяжкої і відповідальної праці, що утверджує надію і веде до перемоги. І відчували, як підкреслено в Декларації, *обов'язок перед поколіннями борців за волю України, перед батьками й матерями, які прожили життя, сповнене нестатків і праці, відповідальність перед дітьми, онуками й правнуками спонукають нас діяти чесно, щиро й рішуче в ім'я головного — повноцінного державного утвердження України, перетворення її на найкращу для її громадян державу, де кожний матиме реальне право на гідне, заможне, повнокровне життя, де буде збережено й примножено неоціненні духовні скарби Української нації*.

Хочеться вірити, що злиття двох авторитетних партій у єдину стане прологом до визначального і вкрай необхідного нині українського процесу єднання — *від локального об'єднання політичних сил національно-демократичного спрямування до створення єдиної потужної Української партії та консолідації української нації*. Тому хочеться закінчити ці нотатки справді пророчими рядками нашого Пророка і Апостола Тараса Шевченка, які прозвучали у виконанні Майстра під завісу З'їзду Єднання:

*І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіє...
Обніміться, брати мої,
Мовчав, благаю, проше-*

УКРАЇНА МУСИТЬ БУТИ НАШОЮ!

Батьківщино моя! Я готовий відповісти за тебе як твій громадянин, так як ти відповідаєш перед світом за мене і за мільйони таких, як я. Ти в кожного одна, бо хто хоче мати дві батьківщини — той залишається без жодної. Доки є ти — ми вічні.

Василь Земляк

Нещодавно перечитував книжку Василя Земляка "Лебедина зграя" і мені запали в душу слова письменника-патріота, сказані понад 25 років тому. Та які вони сучасні — бо вічна мусить бути любов до рідної Батьківщини.

Тим часом Україна стала показовим полем-розсадником, де проростають і успішно розвиваються зрадники різних мастей, котрі готові за жменю девальвованих срібняків продати найдорожче — Батьківщину. Доказом цього є понівечення промисловості, сільськогосподарства, остаточна руйнація сіл, стан української мови, культури, науки, освіти, медицини, екології. Де не поглянь, — скрізь вишкіряється руїна. Скрізь хижим птахом шугає запущеність і безладдя. В народу відібрали не тільки мову, церкву, — у нього забрали здатність думати, надіятись, і вже остаточно одурили на останніх шулерських виборах. Адже не секрет, всі бачили, а дехто відчув на власній шкірі, як уміють боротися за свої місця під сонцем чиновники різних рангів. Особливо скаженіли губернатори захід-

них областей. Та не краще було і в інших областях, особливо на сході і півдні. Що ж, чиновники довели, що вони вміють триматися за свої годівниці. Вміють захищати свої теплі гніздечка. І тут же пригадується положення про пряму залежність: "Чим більше тримаються — тим більше брешуть і залякують". Якби вони так уміли боронити свою країну, свій народ, якби вони вміли так розробляти і здійснювати економічні реформи! Для підтвердження наведу тільки один приклад. У 1990 році в Україні було 43 млн. голів великої рогатої худоби, а тепер тільки 9. З чим же ми хочемо йти в Європу?

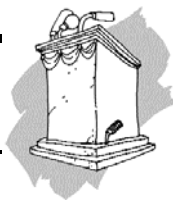
Наше керівництво послуговується старим радянським гаслом: "Будь-якими методами". Їм потрібен був результат, а за ціну і методи їм байдуже. Дано команду згори — і її виконували. Народ буквально з'валтували цими виборами. От тільки не знаю, як тепер цим самим людям в очі дивитися? Та це проблема для чесних, совісних керівників. А ці сіроманці над такими сентиментами навіть не задумуються. Та й кандидати з "Нашої України" не всі вдало були підібрані. Наведу приклад. У нас у Саврані по 143-ому Котовському округу балотувався Сергій Дарієнко. Приїхали в Саврань начальник Одеського штабу С. Козицький і голова обласного проводу НРУ Г.Щіпковський. Не знаю, з ким вони спілкувалися, хто був їхніми радниками. Однак невдало вони підібрали довірених осіб, не сформували агіта-

ЛИСТ ЧИТАЧА ДО ДРУКУ

ційну бригаду. Довірена особа виконувала роль Гавроша, тобто зривала чужі плакати і клеїла свої. Отож роз'яснювальної агітації в районі за блок "Наша Україна" не було. І результат відомий. Я вважаю, що в штабі блоку було допущено низку помилок. Потрібно було увесь керівний склад обох рухів і всіх партій і організацій, що входили до блоку, не заносити до партійних списків, а послати в мажоритарні округи. Нехай би на місцях доводили свою популярність і рейтинг. Адже п. Порошенко пішов на округ — і переміг. Так могли зробити ще добрих 15–20 відомих осіб. Якщо говорити про блок — то він виконав велику історичну місію. Адже вперше переможено Комуністичну партію. І якби президентська команда не так заважала — перемога над комуністичною ідеологією була б ще разочішою. Віктору Андрійовичу буквально зараз потрібно створити команду, щоб вона проїхала по всіх областях і подякувала виборцям за голоси, і записати, чого вони хотіли б, які питання в першу чергу щоб вирішував парламент. Допомогтись, щоб народ бачив, що він впливає на депутатів.

Бо Україна справді і по праву мусить бути нашою!

З повагою і щирими побажаннями
Павло ЗБРОЖКО,

ЯК Я МАЛО НЕ СТАЛА ЧЛЕНОМ ПАРТІЇ

— Саро, твій Мойше до партії вступив.
— Вічно він у щось вступає...

ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Я вирішила піти у велику політику — Батьківщина і демократія, як завжди, мають труднощі, а я їх — двох перших — люблю. Можливо, навіть більше, ніж деякі депутати. Одне слово — пряма дорога мені у політику.

Звичайно, приєднуватися варто не до якоїсь дрібноти, а до парламентських партій. Самі розумієте — перспективи серйозніші, надто років через чотири. Залишається тільки проблема вибору. Тому я по черзі зверталася до всіх партійних осередків, пропонує їм свою безцінну кандидатуру. Ось що з цього вийшло.

У штабі соціалістів мені зраділи, як рідній, а, почувши про мету телефонного дзвінка, навіть перейшли на українську і подякували. Далі процес обіцяв бути не менш приємним:

— Зателефонуєте до Леоніда Омеляновича (це мав би бути мій майбутній секретар міськкому СПУ, ще й домашній його телефон мені дали! — авт.), тільки візьміть з собою дві фотокартки, одразу і заяву напишете. До речі, днями у вашому районі наша конференція, там вам і квиток вручать.

— Ура! А які у вас членські внески?

— 1 % від зарплати, а пенсіонери і студенти платять по 20 копійок щомісяця.

Гм... До пенсії мені ще далеко, від студентства — доволі далеко, а декілька гривень того єдиного відсотка від зарплати — копійка у господарстві теж не зайва.

Дешевше в есдеків — їхні члени платять 0,1 % від зарплати, безробітні, інваліди, матері в декретній відпустці та інші малозабезпечені — взагалі якісь 10 копійок. І на футбол за членськими квитками, кажуть, можна безкоштовно ходити. (Тут зрозуміло — який футбол, така й ціна). Згідно зі статутами до інших партій вступати не можна (плакали мої надії стригти купони одразу в кількох політструктурах, втім, у статутах інших партій — та сама ситуація), зате дозволяється членство в громадських організаціях. Щоправда, есдеки виявилися не такими довірливими, як соціалісти — глухуватий чоловічий голос у слухавці порадив спочатку підійти в осередок — «ми на вас подивимося і вирішимо». Йти треба було аж на ринок «Юність» — до Деснянського районного осередку (за місцем проживання) та ще й після 18-ої. Хто у нас там ближче до

центру Києва?

Ближчими виявилися комуністи — у них офіс по вул. Борисоглібській. Звідти скерували у міськком. Телефонний незнайомець був добрим, як дідусь Ленін:

— Сонечко, а як тебе звати? Скільки років? Домашня адреса, телефон? Давай ми тебе запишемо... А чого це ти раптом вирішила вступати в партію — це ж така рідкість сьогодні?

Моя легенда на тему любові до Батьківщини (див. вище) плюс зворушлива історія про комсомольську юність і батьків — все ще вірних ленинців (тату і маму, пробачте), сподіваюся, звучала переконливо. Співрозмовник вирішив, що я гідна звання молодого комуніста і поділився домашнім телефоном свого бойового соратника — з райкому. Хоч це ще не означало безпроблемного вступу до партії — спочатку мою персону мали вивчити на зборах осередку, відтак двоє комуністів писали б мені рекомендації. Тільки для цього, згідно із статутом, вони повинні мене знати не менше трьох років. Знову пролетіла — серед моїх знайомих трирічної давнини жодного червоного нема. Згідно з тим же статутом я повинна

«зміцнювати дружбу народів» і «вивчати марксистсько-ленінське вчення» — ностальжі, одне слово.

Зате у Верховній Раді є аж три блоки — БЮТ, «НУ» і «За ЄдУ!», а в них — купа партій. Проблема вибору партії вирішується просто — краще, мабуть, вступати туди, де лідер найбільш розкручений. Як Юлія Тимошенко, наприклад.

У штабі «Батьківщини» сказали, що членські внески, взагалі-то, справа добровільна, але «хоча б гривню на рік треба дати». У міськкомі насамперед поцікавилися, чи я бізнесмен. Бізнесмени, мовляв, самі вирішують, скільки кривих грошових знаків можуть пожертвувати на потреби партії. Менш забезпечена публіка має дати «ну, три гривні, ну, п'ять». Питання вступу до «Батьківщини» вирішується під час співбесіди потенційного кандидата у рай- чи міськкомі: «Побачимо, наскільки це у вас серйозно і що ви можете зробити, щоб наша Юлія Володимирівна ще вище піднялася». На співбесіду все ж таки варто прихопити кольорову фотокартку.

Цілком безкоштовне партійне життя у Русі Костенка (УНР, блок «Наша Україна»).

— Прийдете, напишете

Фото О. Кутлахметова

заяву і заповните облікову картку. Внески? Та ми тут нічого не платимо. Але приходьте з понеділка.

У «Партії регіонів» («За ЄдУ!») годі дізнатися, які у них членські внески — і в штабі, і в міськкомі ніхто цього сказати не міг. Зате і в тих, і в інших на моє бажання вступу до партії реагували красномовним мовчанням у слухавці. Після тривалої паузи радили піти туди — в офіс партії.

За членство в НДП з цього ж блоку треба платити «гривню, мабуть, — не більше» — якщо вірити сек-

ретарці, що відповідає на телефонні дзвінки.

Загалом, мою ідею про вступ до їхньої партії незнайомі співрозмовники зустрічали з ентузіазмом, з чого можна зробити висновок, що нові члени їхнім об'єднанням потрібні. Чи потрібні останні потенційним членам — то вже інше питання.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ІНТЕРНЕТ + НДО = ДЕМОКРАТІЯ. НЕ ТІЛЬКИ ЕЛЕКТРОННА

ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Міжнародна конференція «Електронний уряд та електронна демократія», яка відбулася в Києві за підтримки Світового Банку, серед інших питань розглядала інформаційні технології задля розвитку громадянського суспільства і спроби держави контролювати Інтернет.

Україна наразі не належить до держав, в яких Інтернет розвивається семимильними кроками. Для порівняння — в Індії доступ до всесвітньої мережі максимально здешевлений, подбали і про селян у якійсь забутий Богом місцевості: для них з'єднання з «павутиною» — через супутник.

В Естонії найвищий серед пострадянських країн відсоток доступу до Інтернету, в Англії його планують зробити повністю безкоштовним до 2005-го року. В Росії громадський доступ до мережі — на рівні бібліотек. В Україні — відомо як.

Утім, навіть ті можливості, які маємо, використовуються недостатньо. Громадські організації, які є однією з необхідних умов розвитку в країні громадянського суспільства переважно розглядають Інтернет як можливість створення віртуальної візитки — не більше. Частіше не дотягують навіть і до цього рівня. Жодної масштабної громадянської кампанії, яка б використовувала Інтернет як робочий інструмент, у нашій країні проведено не було (окремі вузько спрямовані проекти «погоди» не роблять). Тим часом в кра-

Малюнок І. Павчака

їнах з розвиненим громадянським суспільством давно використовують навіть такий інструмент як оцінка ефективності діяльності організації за допомогою елементарного аналізу її сайту.

На жаль, українські НДО (недержавні організації) поки що не усвідомили, що Інтернет є не лише місцем, де можна повісити сайт-листівку, але й наймогутнішим засобом здійснення власної статутної діяльності та проведення різноманітних громадянських кампаній. До того ж — організаційним і навіть фінансовим ресурсом. Недавня парламентська кампанія, за великим рахунком, не дала нічого нового стосов-

но ефективного використання НДО-можливостей Інтернету.

У цьому сенсі показовою є еволюція Інтернет-політики партійних структур у Європі і США. У політичному житті США Інтернет використовувався вже під час президентської кампанії 1996 року. А під час президентської кампанії 2000 року, що її автор спостерігав, перебуваючи безпосередньо в Нью-Йорку і Вашингтоні, Інтернет став уже невід'ємною частиною виборчого процесу. При цьому програма Демократичної або Республіканської партій ілюструвалася на їхніх сайтах фото- і відеоматеріалами, власне Інтернет-радіо розповсюджу-

вало передвиборчі промови, на партійних порталах задіявалися електронна пошта, відеоконференції, онлайн-голосування, форуми, чати, стрічки новин і т.д. Тому й не дивно, що на одній лише стадії праймериз кандидати зібрали через Інтернет декілька мільйонів доларів у вигляді пожертв. Недарма, за оцінками оглядачів, вибори 2000 року увійшли в історію США як перші вибори, в яких Інтернет — новий засіб масової інформації — відіграв одну з головних ролей.

За деякими даними, аудиторія користувачів Інтернету в Україні за минулий рік збільшилася втричі (з 0,5 млн. на початку року до 1,5 млн. наприкінці), причому темп цього зростання був найвищим серед усіх європейських країн (крім Росії). А потенційна українська аудиторія бажаючих стати користувачами мережі оцінюється як 4–6 мільйонів чоловік. Це збігається з показовою межею у 10 відсотків населення, після досягнення якої в усіх країнах світу відбувалося вибухове зростання Інтернет-послуг, а Інтернет ставав вагомим фактором суспільного розвитку.

Наша держава теж уже усвідомила потенційну значимість Інтернету в політиці. Наприклад, багато українських експертів безпідставно вважають, що Інтернет є доволі ефективним джерелом постачання інформацією під час проведення політичних кампаній. Тому держава намагається взяти український сегмент мережі під свій контроль. Однак легальна боротьба держави з Ін-

тернет-3МІ є безуспішною за означенням, тому що Інтернет-сайти залишаються поза сферою чинності закону про 3МІ. За ідеєю, далі повинна піти й відмова від спроб державного доменного регулювання в Україні (у зв'язку з транскордонністю Інтернету — абсолютно безглуздох). Щоправда, відомі і успішні спроби загнати мережу в державні рамки — її користувачі в Китаї далі Китаю здійснити зв'язок не можуть. Під час парламентських виборів минулого року в Білорусі сайти опозиції були банально недоступними. На щастя, навіть наш рівень демократії з китайським чи білоруським непорівнюваний.

Технологічно Інтернет надає можливість звернутися до необмеженої кількості громадян прямо, причому адресно та з індивідуальним підходом. При цьому питомі витрати значно знижуються. Інститут лобізму також змінюється принциповим чином, тому що можливість об'єднуватися «за інтересами» віртуально, і лобіювати свої інтереси прямо, залишає за бортом поняття посередника. Чи призводить до появи посередника віртуального. Уже тільки це виводить використання Інтернету у першорядну справу будь-якої недержавної організації, що прагне впливати на формування суспільної думки з метою побудови в країні громадянського суспільства.

Володимир ЛИСЕНКО, експерт Всеукраїнського благодійного фонду «Інформаційне суспільство України»

ВЕЧЕРЯ ПІД СУПЕРМАРКЕТОМ

Зумисне починаю із самого кінця цієї історії, яка матиме продовження і позитивний результат завдяки зусиллям багатьох людей, що ДОПОМОГЛИ Любові Капшук та її підопічним у непростій ситуації і спільними зусиллями, вірю, доведуть її до щасливого завершення.

Спочатку була зустріч. Як і водиться в казках та в житті — випадкова. Якось пізно увечері до Люби зателефонувала учениця і попросила зустрітися з нею біля дарницького магазину "Фуршет". Погодилася, бо потрібно було забрати ноти і купити щось на вечерю родині. Зустрілися, скупилася і вже прямувала додому, коли почула кволий голос жінки, що жебракувала біля магазину: "Допоможіть моїй дитині!". Голос зупинив Любу та молоду пару, яка відбулася традиційною реплікою "Багато вас таких зараз" і пішла геть. Але цей голос різнув серце матері, яку вдома чекала дитина такого ж віку, як і на руках у жебрачки. Люба за своїми турботами та потребами власної родини наче й призабула про те, що поруч із її благополуччям ходить горе, а тут воно стояло поруч і простягало до неї з темряви. Ще й досі Люба плаче лише від страдних спогадів про той вечір, коли побачила маленьку Вікторію загорнуту в блаженне міття, та її маму Віку, ледве трималася на ногах від втоми й голоду. "Щось ній було таке, що змусило мене повірити їй", — каже Люба і радісно посміхається. А тоді вона лише змогла сказати Віці "Чекай мене!" — і знову метнулася до крамниці.

НІЧІЯ

...Її мати потрапила до в'язниці, коли доньці було рік чи два. Вікторію віддали у запорізький дитячий будинок "Сонечко", де вона прожила до семи років. Після цього був інтернат № 7 м. Запоріжжя. Коли їй виповнилося дев'ять років, мати вийшла з тюрми і забрала дочку до себе. Але тривало "сімейне" життя недовго і одного дня мати-п'яниця привела свою доньку до дверей інтернату і просто залишила там.

Мати померла у 1994 році, залишивши шістьох дітей сиротами. Свого батька Віка ніколи не бачила. Останнім притулком для Вікторії був інтернат у м. Бердянську. Після закінчення школи-інтернату, випущена у світ широкий, дівчинка бонжувала, але намагалася знайти роботу. Сироту-бомжу ніхто ніде не чекав. Але добрі люди порадили поїхати до Києва, бо там прохарчуватися простіше. Добиралися у столицю разом з подругою Тетяною майже два тижні і в дорожніх пригодах втратили речі і документи. Жити дівчатам довелося знову на вулиці. Віці повезло, — вона познайомилася з хлопцем-спортсменом, але... Мабуть, казка про принца і Попелюшку писалась не для Віки. Невдовзі він її вигнав на вулицю. Вулиця знову стала її домівкою і порадицею. Вуличні друзі привели до ідальні, де якась християнська церква роздає безкоштовні обі-

Фото О. Ващенко

СОЦІАЛЬНІ КОНТРАСТИ

...Одного березневого дня до редакції зателефонувала моя знайома. Крізь сльози вдалося почути: "Допоможіть дитині! Так бути не може! Треба щось робити разом!" Горя та бід на кожного з нас, журналістів, валиться порівну, але Любов Капшук — співачка і викладач музики, яку я знаю як одну з тих жінок, що напевно чи потребують допомоги як для себе, так і для своїх дітей. Одна з найвідоміших викладачів вокалу не має проблем як із заробітком, так і з бажаними отримати уроки, які вона останнім часом, маючи маленьку доньку, дає удома. А її адресу знають майже всі зірки української естради, яких вона свого часу виховала і навчила. Здається, проблем у самої Люби не може бути. Сім'я, як кажуть, — благополучна. Чоловік, син Богдан, якому дев'ять років та маленька Мірей, яку рідні кличуть просто Маша. Тому зрозуміти, що спонукало пані Любу зателефонувати до редакції в такому схвилованому стані, з проханням допомогти дитині, було не просто. "Але дитина може бути дуже хворою. Тоді звертаються до лікарів. До редакції газети телефонують лише тоді, коли повна безвихідь" — подумалося.

Невдовзі Люба сама з'явилася в редакції і розповіла історію, яка дуже змінила її життя і навіть її ставлення до багатьох речей, які відтепер набули в її свідомості іншого сенсу.

ДІТИ НЕ БУВАЮТЬ ЧУЖИМИ, КОЛИ Є СВОЇ

ди. Там Віка познайомилася із Юрою.

НІЩО ТАК НЕ ЗБЛИЖУЄ, ЯК ГОЛОД...

Той, хто знає муки голоду, здатен зрозуміти того, кому голодно. Юрко утратив роботу, батькової пенсії вистачало на кілька днів, і йому якогось дня довелося прийти до благодійної їдальні. Хліб, навіть поданий "Христу ради", хочеться з кимось розподілити. Юрко познайомився з Вікторією.

Познайомилися, подружилися... Саме тоді Віка зрозуміла, що вагітна від спортсмена. Розповіді було нікому, окрім нового знайомого. Юра повів до лікаря, але позбутися дитини вже було пізно. Коли прийшов час пологів, саме Юрко відправив її в лікарню, бо Віку без документів нікуди не приймали. І все ж, завдяки випадку, народила вона доньку в одній з кращих лікарень столиці. Далі було все: і хороше, і погане. Юра наполягав на тому, щоб залишити дитину в пологовому будинку чи віддати у дитбудинок. Віка не змогла. Несподівано її підтримав Олександр Олександрович — батько Юри, який запропонував забрати породіллю з малям додому і назвати дівчинку іменем своєї покійної дружини. Віра маленька стала радістю для старого чоловіка, а Віка не знайшла іншого виходу, як час від часу жебракувати, щоб якось прогодувати себе та дитину і не бути тягарем для сім'ї, що її пустила у свій дім. Всього довелося їй начути-

ся, але ніхто не чув її простих молитов, звернених до Бога з благаннями про шматок насущного...

ЛЮБОВ — ДОБРИЙ ЯНГОЛ ВІРИ

— Коли я дізналася про вік дитини, то була шокована. Вірі було тоді, 19-го березня, вже понад рік, а дитя виглядало як шестимісячне немовля і важило вдвічі менше за мою Машу. Згодом з'ясувалося, що ми народжували майже в один час і в одному пологовому будинку, — розповідає Люба.

Вікторія та Любов з доньками

Усе це з'ясувалося потім, бо того вечора жебрачка, якій Люба просто повірила, не спроможна була будь-що розповісти про себе. Вона вся затремтіла, коли побачила батон, молоко, йогурти та м'ясо, які випадково жінка купила для неї та її дитини.

— Ніч я не спала. Думала, що це мені Бог послав

цю жінку, яку, можливо, вже ніколи і не побачу, — сумнівалася, що адресу свою вона вказала правильно. Дожила до ранку, нагодувала своїх і побігла за цією адресою шукати свою дивну знайому. Виявилось, що вона живе саме там, де сказала. Люба, навантажена пакунками з усім необхідним дитині, кинулася до малої. Разом з Вікторією викупили Вірочку, нарядили в нові вдягачки. Люба по-

ки вони у широкому людському світі почуватимуться самотніми і нікому не потрібними.

— Як подумаю, що в той час, коли я і мої діти їли

Любов Капшук та її учениці — Катя Чілі та Ірина

від пуза, поруч просто помирили з голоду молода мати і така ж як моя Маша дівчинка, в мені все просто перевертається. Не сплю і плачу, коли думаю про це... В мені з'явилася якась сила, що рухає моїми помислами і бажанням допомогти, а коли це роблю, то відчую полегшення на душі, потребу довести цю справу до кінця...

Чи то Любина добра воля й енергія її світлої душі, чи приклад наполегливості зрушили з місця і Юркові справи — йому вдалося влаштуватися на роботу вантажником. Чоловік, який має середню педагогічну освіту, сподівається, що йому вдасться влаштуватися з часом краще.

ЖИТТЯ ЯК ЖИТТЯ

Забезпечити себе і дитину, — то її подальша проблема, яку вона, Віка,

намагається вирішити порядно і чесно. Чоловіки за цей час уже полюбили й оцінили і Віку, і дівчинку. Уже й зараз, коли її реєстрували, то Юрій дав їй на по-батькові своє ім'я, а от прізвище — мамине (Габа), бо Віка не має документів. Отож шлюб зареєструють потім. У своєму новому притулку, де її вже встигли полюбити і головне — повірили, тобто в сім'ї Юрія та Олександра Олександровича, Вікторії не солодко, але, мабуть, і не погано. А після знайомства з Любою Капшук вона не може повірити своєму щастю. У хаті з'явився відносний достаток. У маленької є гарний одяг, вона сита і доглянута. Люба ділиться харчем своєї дитини з Вірочкою, яка почала оживати і розквітати на очах, вони часто ходять на прогулянки з дітьми, іноді, коли у Люби приватні уроки, Вікторія доглядає за дівчатками. Маша та Віра вже подружилися, а з Любою Капшук, за її словами, "створяться дива." Вона каже, що у неї вирости крила, що і у творчості їй відкрилися нові ресурси та можливості. Навіть почала писати підручник про свою майстерню викладання вокалу. І всьому цьому вона завдячує саме тому випадку, чи то волі Божій, яка її звела з

рити у добро та порядність людську молодій жінці, яка, було, вже втратила надію, але не загубила віру. Переодусім, у Бога, бо востаннє, коли голодна і холодна просила милостину під церквою, то зверталася вже не до людей, а до Бога. Каже, що якась сила змусила її вийти у той вечір під супермаркет, куди зовсім не близько від дому, тої ж години поїхала за нотами і мама Люба. Сьогодні вже Вірочка та Віка відходять від голоду, і чоловік, який забрав до своєї убогої оселі дві неприкаяні душі, про це не шкодує, а його старий батько вважає маленьку свою онукою і щасливий від цього. Навіть помолодшав. Відновлять документи, тоді Юрій з Вікторією зможуть одружитися й, дасть Бог, створиться щаслива сім'я. Можливо, що й п'ятеро братів і сестер Віки на її прикладі зможуть повірити у добро та щастя, у підтримку сильних людей, що не втратили доброти та чуйності, які завжди рятують душі людські.

Леся САМІЛЕНКО

УРОК

ну, щоб, збагатившись досвідом мужніх японців, будувати своє майбуття.

— **Хто вам допомагає у роботі?** — питаю Оксану Миколаївну.

— Директор нашої школи Світлана Миколаївна, яка знаходить кошти і виписує для педколективу потрібну літературу.

— **А які проблеми ви-**

ЧИТАЧ ПРОПОНУЄ

КУЛЬТУРА МОВИ ПОТРЕБУЄ НАЛЕЖНОЇ ПІДТРИМКИ

Науково-практична конференція "Українське слово на Півдні України: традиції, конфлікти, новації", що відбулася не так давно, констатувала, що, незважаючи на певні успіхи в деросійщенні середньої і вищої школи, державна мова в Україні і, зокрема, в її південних і східних регіонах ще не посідає належного їй місця. У Запорізькій, Дніпропетровській, Луганській областях та Кримській Автономній республіці не лише вищі навчальні заклади, але й середні школи перебувають на початку стадії переходу на державну мову навчання. Незадовільний стан викладання українською мовою і в навчальних закладах недержавної форми власності. У багатьох середніх школах, які за планом переходу навчання на державну мову мали вже набуту статусу україномовних, такого переходу не відбулося. Таким чином, Положення 10 ст. Конституції України відкрито саботуються.

Конференція звернула увагу й на антиукраїнські заяви, які мають місце на Запорізькому заводі авіаційних двигунів "Мотор-Січ", очолюваному Героєм України В. О. Богуслаєвим. Саме на цьому заводі створено потужний осередок з українофобів під керівництвом його генерального директора, які заявляють про нібито багатомільйонні збитки підприємства через ведення заводської документації українською мовою. Ніби перехід на оформлення документів українською мовою порушить технологічний ланцюг, що призведе до технологічного браку і збільшить число авіакатастроф! Подібні дії слід оцінювати не інакше, як зневагу до української мови, української держави і Конституції.

З наступного навчального року Міністерство освіти і науки України у навчальних програмах різко скоротило кількість аудиторних і позааудиторних годин на викладання дисциплін, очевидно, вважаючи, що в такий спосіб вивільнить значну кількість наукових працівників і внаслідок цього поповнить міністерський чи державний бюджет. Втрати тут будуть більшими, ніж набуток, бо різко впаде не лише рівень знань студентів, а й бажання навчатися в аспірантурі, спад якого вже помітний сьогодні.

Конференція вважає за потрібне просити Кабінет Міністрів та Міністерства вжити дієвих заходів для поліпшення становища щодо переходу вищих навчальних закладів на державну мову навчання. Для цього слід утворити при Президентові наглядову комісію з питань мовної політики, поклавши на неї контроль за виконанням ст. 10 Конституції. Разом із тим, конференція звертає увагу Президента і Кабінету Міністрів на те, що постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 р. № 998 "Про затвердження Комплексних заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови" та від 21 червня 2000 р. № 1004 "Про внесення змін і доповнень до постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 р. № 998" не виконуються. Мабуть, Міністерству освіти і науки України потрібно практикувати форму перегляду контрактів із ректорами вищих навчальних закладів, які не впроваджують навчальних дисциплін у керованих ними вузах, а право перевірки стану викладання державною мовою в освітніх державних і недержавних підпорядкованих закладах, державних установах, підприємствах тощо надати Товариству "Просвіта".

Конференція звертає увагу на те, що Московська церква асимілює українців за обрядом і мовою, а держава, "не втручаючись", насправді підтримує її дії. Таким чином, Південна та Східна Україна втрачає своє національне обличчя, а тому потребує належної підтримки з боку державних структур.

Наталя ВАСИПЕНКО

ЗАХОПЛЮЮЧИЙ ПОЛІТ КРІЗЬ ПРОСТІР І ЧАС! —

таке враження про урок зарубіжної літератури у 75-й середній школі м. Києва склалося в нашого кореспондента, який побував у 8-А класі

На перерві вдалося поговорити із восьмикласниками.

— **Тобі подобається, як у вас викладають зарубіжну літературу?** — запитую білявого хлопця.

— Так. Наша вчителька Оксана Миколаївна цікаво розповідає, проводить різні конкурси, вікторини. Зараз ми вивчаємо японську літературу. Позналились із віршами Мацуо Басьо, сьогодні на уроці продовжимо вивчати творчість Ісікави Такубоку. Цікаві поети, цікава Японія! Усе це треба знати.

— **А що тобі особисто дають уроки зарубіжної літератури?** — запитую дівчинку у світложовтому светрі. Вона на мить замислюється і відповідає:

— Завдяки художній лі-

тературі люди мають можливість не повторювати чужих помилок, учитися на них.

Перерва скінчилася, пролунав дзвоник на урок.

— Сьогодні ми продовжимо вивчати життя та творчість геніального японського поета Ісікави Такубоку, — каже Оксана Миколаївна Коровай. — Що ви дізналися про Японію з віршів Мацуо Басьо та Ісікави Такубоку?

Дівчина на третій парті піднімає руку.

— Японія — цікава країна із давньою та самобутньою культурою, — відповідає вона. — Японці живуть на островах в оточенні океану. Це зробило японців мужніми, мудрими, працьовитими, зосередженими. Вони люблять і цінують свою природу, намагають-

ся жити в гармонії з нею. Шанують і люблять своїх поетів.

— Добре. А тепер подивіться на цей малюнок, — Оксана Миколаївна показує учням альбом з репродукціями картин японських художників. — Це лотос, квітка, яку дуже люблять японці.

Вчителька захоплююче розповідає про Японію — стіни класу зникають, в уяві вимальовуються оповиті білими туманами гори, засніжені основні ліси. Потужні хвилі океану б'ються об скелі. Учні, зачаровані розповіддю вчительки, уважно слухають. Оксана Миколаївна говорить про трагічну долю геніального Ісікави Такубоку.

Лунає дзвоник — після подорожі до далекої Японії учні повертаються в Украї-

никають при викладанні зарубіжної літератури?

— У хрестоматіях малувато текстів, і тому хрестоматії не задовольняють духовні потреби тих учнів, які хотіли б більше взнати про життя та творчість того чи іншого письменника. А знайти потрібні видання нелегко. Інколи доводиться навіть за допомогою ксерокса копіювати деякі твори. Хотілося б, щоб видавці навчальної літератури для школярів врахували це побажання.

Олег ГУМЕНЮК
Фото автора

На фото:

1. Оксана Миколаївна Коровай розповідає учням про культуру Японії.

2. Урок зарубіжної літератури у 8-А класі 75-ї

«ІДУ З ДИТИНСТВА ДО ТАРАСА»

Так називається конкурс, який уже сім років поспіль проводиться в школі-родині № 59 м. Луганська.

Ще 3—4 роки тому в цьому конкурсі брали участь усі навчальні заклади міста — школи, ліцеї, коледжі, університети, а також осередки дитячої творчості. Як підсумок: в обласному драматичному театрі проходив заключний концерт переможців обласного етапу конкурсу, на якому виступали найкращі дитячі колективи області, талановита молодь. Це було величезне свято — пошанування Пророка української нації.

Гідно була представлена і наша школа-родина: зразковий оркестр українських народних інструментів "Червона калинонька", хор, ансамбль бандуристів, гурт української пісні "Рок-солана", читці, солісти-вокалісти, дуети, тріо.

Сьогодні тільки Обласне товариство "Просвіта" (голова В. Ф. Семистяга) опікується цим конкурсом, і таких грандіозних свят уже немає. Це прикро.

Але конкурс живе: він проходить у школах, інших навчальних закладах. І організовують його місцеві просвітяни.

На кожному уроці (а

протягом декади конкурсу "Іду з дитинства до Тараса" кожний урок української мови і літератури є тематичним і розкриває якусь грань життєвого і творчого подвигу Пророка української нації) проводяться бесіди, подорожі, вікторини, учні розгадують кросворди, які вони підготували до конкурсу заздалегідь.

Учителі-словесники готують позакласні заходи. Олена Анатоліївна Осичнюк та Єлизавета Іванівна Колесникова провели театралізовану літературно-музичну композицію "Від Шевченка до Грінченка", яка переконала учнів, що ідеї Пророка української нації вічні й розвиваються у творчості Б. Д. Грінченка (ми вважаємо його нашим краєнином, бо 7 років Борис Дмитрович працював учителем у приватній школі Х. Д. Алчевської в с. Олексівка на Луганщині).

Для учнів шостих класів просвітянка Олена Вікторівна Ходус готує усний журнал "Ти в душі нашій живеш", який поглибить знання дітей про життєвий і творчий шлях письменника. Завершить конкурс "Іду з дитинства до Тараса" літературно-музична композиція "Ми не забули тебе, Тарасе", яку готує з учнями

6-Б класу голова районного осередку "Просвіти" Олена Олександрівна Ішук.

А ще в літературно-музичній композиції "Ми не забули тебе, Тарасе" пролунають 7 пісень на слова Т. Шевченка: "Думи мої", "Бандуристе, орле сизий", "Розрита могила", "Зацвіла в долині", "Встала весна", "Зоре моя вечірняя", "Над Дніпровою сагою", пісні Тараса Петриненка про Украї-

ну, Ю. Рибчинського "Мова".

Конкурс став традицією. А традиція, я вірю, житиме вічно.

Олена ІШУК,
голова осередку
Артемівського району
м. Луганська

ВИДАВНИЦТВО, ЩО ГУРТУЄ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

— Нам потрібна перекладна література з різних галузей науки, мистецтва і просвіти, — зазначав Симон Петлюра у своїй статті "Сучасна українська еміграція та її завдання". І київське видавництво "Юніверс" — одне з небагатьох українських видавництв, що виконують цей заповіт, маючи основним завданням видання іноземної літератури. Безперечно, видавництво не цурається українських письменників і науковців. Зокрема, видано книгу учасника боротьби за незалежність України "На визвольних стежках Європи" Миколи Дейчаківського, посібник для шкіл і вузів "Українська філософська лірика" Елеонори Соловей, спогади "Зі Сходу на Захід" про підневільну працю в часи Другої світової війни Антоніни Демчини, яка нині живе в Канаді, тощо.

"Юніверс" існує вже десять років, але активно почав працювати лише з

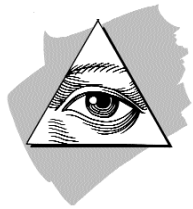
1996 року, коли його директором став Андрій Савчук, а головним редактором — поет і перекладач Олег Жупанський. І треба наголосити: за п'ять років "Юніверс" видав понад 60 назв книг — переклади художньої, наукової і навчальної літератури, що українською мовою з'явилися вперше. Два роки тому перекладом із французької книги "Поетичні твори" Сен-Жон Перса видавництво започаткувало серію "Нобелівські лауреати". Готуються до друку твори Е. Канетті, Г. Грасса, К.Сімона, Ч.Мілоша та багатьох інших нобеліатів. У серії "Філософська думка" вийшли праці Декарта, Канта, Гегеля, Гадамера тощо.

А нещодавно "Юніверс" завершив видання семитомного роману-епосі Марселя Пруста "У пошуках утраченого часу". Це один з наймонументальніших творів не лише французької, а й світової літератури. Його

порівнюють з "Есе" Монтеня та "Людською комедією" Бальзака. Тому і закономірно, що довкола видавництва гуртуються кращі перекладачі України — Григорій Філіпчук, Анатоль Перепадя, Євгенія Горева, Віктор Шовкун, Михайло Москаленко, Олександр Мокровольський, Петро Тарашук. Залучаються і молоді перспективні перекладачі.

Цікаво, що перекладачі епопеї Пруста в Росії, Польщі та Чехії помірливо, заохорювали при перекладі 5—6 томів "У пошуках утраченого часу". Автор українського перекладу Анатоль Перепадя, відбувшись серцевим нападом, у грудні минулого року відзначений премією французької програми сприяння українському книговидавництву "Сковорода".

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь

Продовження. Початок у
ч. 39 (2001 р.), ч. 2, 7—9, 11,
13—16 (2002 р.)

СЯЙВО ВНУТРІШНЬОГО ПРОСТОРУ

Але найперше, на чому зупиняється погляд, — лампада, яка рівенько цвіла перед іконами щосуботи, щонеділі і на всі-всі церковні свята. А їх було сила-силенна. Праворуч біля дверей — був водник, на якому стояла коновка з водою, поруч кована кружка чи глиняний кухоль. А поряд — цеберко бурякового квасу... Можна ще пригадати золільник, ночви, днище, основниці... Всьому своє місце — в горіщі, в коморі, в хатині, під полом, у сінях... Цей домашній сакральний простір наповнювався молитвами, піснями, розповідями, читаннями Святого Письма чи “Кобзаря”, дитячими голосами, материнськими колісанками, колядками та щедрівками, оповідками снів та переказами різних пригод та світових подій, замовляннями баб-повитух та знахарок, писком щойно вилуплених курчат та каченят, нявканням кошенят.

Інколи до хати заносилося щойнонароджене ягнятко або запашне тремтливоноге телятко...

Цей простір був дзеркальним, тому що в ньому відбивалися, віддзеркалювалися ми самі. Хоча саме дзеркало магичним оком своїм стежило за всім суцям у житлі. Воно ніби організовувало цей внутрішній простір. Тому заборонялося до нього часто зазирати без потреби, а, тим паче, перекривлятися. Бо рот буде перекривленим, як у криворотого Івана Куделі.

Для чоловічих потреб було менше дзеркальце, як казали, австрійське, бо трофейне: з австро-російської війни. Це перед ним чоловіки язиком випинали свої щоки, аби лискуче лезо бритви з кістяною колодочкою стинало чорну батьківську щетину. Бо в діда — борода...

І, розглядаючи портретні зображення князя Святослава чи Байду Вишневецького, сам себе питав: а як же голили вони голови? Якими акінаками, якими уламками шаблук? “Наші житла — це прямі віддзеркалення нас самих”, — каже Деніс Лінн, відомий американський психолог.

Організація внутрішнього простору значною мірою пов’язана з організацією нашого внутрішнього життя. Вони взаємопов’язані. І структурні зміни, як в надовколишньому середовищі, так і у внутрішньому просторі нашого помешкання впливають на зміни нашої внутрішньої сутності. Бо це в свою чергу пов’язано з енергополями, які ми можемо підсилювати чи нейтралізовувати. Тому наші пращури цю науку “організації внутрішнього простору” добре опановували. Життя в суцільному соціумі, тобто в мегаполісах ускладнює наше існування, і ми ледве спроможні дати лад тим проблемам, що обвалюються на наші голови, і обертають наше життя на суцільну виснажливу боротьбу за існування. І ми все менше спроможні змінювати свої погляди та установки на життя. Тому і потрібні певні зусилля, аби повернутися до власних витоків і витоків свого роду, аби нав’язувані нам сучасним дегуманізованим суспільством і цивілізацією уявлення змінити, як змінюють русло річки, що губить себе серед все ширшої і глибшої багнюки...

Близько третини життя ми проводимо у власних помешкан-

нях і відомо, що від того, в якому мікрорайоні, в якому будинку, в якій обстановці, з яким освітленням, з яким умеблюванням, розташуванням дверей і вікон — залежить нашій і душевний і фізичний стан. Так, наше житло — це своєрідний організм, через який відбувається нашій зв’язок із Всесвітом. Це ніби наша друга оболонка, що покликана захищати нас і відновлювати наші сили. Воно може стати — це залежить значною мірою від мешканців — точкою перетину двох реальностей: внутрішньої та зовнішньої, яким воно, помешкання, було для наших попередників. Тому рідко коли в хатах зчинялися сварки, бійки, галас. У житлі уникали виголошення брутальних слів. Свист був заборонений...

Сакральність житла означувалася не лише лінією поведінки, а й різними діями: освяченням, обкурюванням ладаном, обнесен-

да, щоб, повертаючись через певні проміжки, зауважувати, що і стеля стала нижчою, і вікна вгрузають у землю, і двері не такі широкі, а дзеркало, облуплене зі споду, підсліпувато вдивляється в тебе і майже не впізнає...

КОСМІЧНІСТЬ БУТТЯ — В УСЬОМУ

Проте було зовсім інше відчуття, коли тебе закривали одного вдома. Все раптом загострювалось. Починало оживати і вступати з тобою в діалог. За вікном було сонячно, радісно, а тут, за зачиненими дверима, все раптом набувало іншого виразу: стіл став поважним, мисник голосно скрикував, коли ти прокрадався, щоб поцупити грудочку цукру, стілець ставав ненадійним, коли ти дотягувався до полиці, де в деці круглі пшеничні коржикі... Щось десь рипіло, ворухилося,

го роду, а, можливо, навіть усього людства за всю історію його існування на цій землі.

Дійсно, є певні символи, що мають характер універсальний, але є символи, які можна прочитати лише в контексті твого роду. Тому кожен суцям намагається намацати свою родову жилу, що губиться вже за другим-третьім коліном. Колективна підсвідомість зберігає деяку кількість первісних образів чи архетипів, які набувають форм інтуїтивних знань або ж передчуттів, що оформлюються в сюжети химерних снів. І, розглядаючи пильно реконструкції трипільського житла в історичному музеї, несподівано для себе виявляв “знайомство” з ним. Ось так само з південного заходу — вхід, три отвори в стінах замість вікон, родове вогнище, глиняна долівка і майже той самий внутрішній простір, оздоблений орнаментом вічноростучих на глиня-

вали особливого значення, в ньому відбилися і давнє звичаєве право, і народна мораль, з відповідними етичними нормами, що їх свято дотримувалися протягом тисячоліття. Саме у весільних обрядах, які є майже однотипними на всій території України, що переконливо свідчить про надзвичайно довготривале формування українців як етносу на всій території розселення наших предків, є відголоски матріархату, бо матері відводиться головна роль у цих багатоденних діях.

Дослідник української старовинної обрядовості Анатолій Пономарьов зазначає, що в багатьох елементах весільного дійства відбилися давні форми шлюбу. Такі, як збір дружини, тобто весільний похід, імітація викрадення нареченої (посад молодой), подолання перешкод на шляху до молодой (перейма), діалог старостів про куніцу та мисливця...

Як відомо, основними актами українського весілля є сватання, в якому згода молодой на шлюб є визначальною, а також заручини, бгання та випікання короваю, оздоблення вільця, дівч-вечір, барвінкові обряди, запросини, вирядження молодого, посад, вінчання, покривання, весільний поїзд, перейма, розплетення коси у молодой, роздача короваю, переїзд молодой до молодого. Пригощування чи снідання молодой, перезва, обрядові зливки... Так, я напевне не в тій послідовності перерахував ці весільні акти, але українське весілля, безумовно, було довготривалою і багатоактовою народною драмою, в якій брала участь велика кількість дійових осіб з відведеною кожному відповідною обрядовою роллю, і всі весільні гості мали свої весільні чини. Тут і князь, і княгиня, і бояри, і дружки, і свати, і сващки, і приданки, і закосяни, і світилки, і коровайниці, і вінкоплетниці, і возниці, і, зрозуміла річ, музики. На кожному з цих актів варто було б зупинитись і розглянути його символіку, його небуденне значення, його місце в цій, я б сказав, космічній містерії, де все виповнювалось особливим змістом і слугувало теперішньо-майбутньому часові. Весілля. Це точка перетину минулого і майбутнього, буденного і сакрального, земного і небесного.

Сходилися два роди, за якими числилася незмірна кількість поколінь з обох боків, аби в ідеальному варіанті започати ще одну галузку роду. Тому і освячення і запрягання відбувалося на найсвятішому — хлібові-коровай. Коровай, дивень, теремок, лежень, шишки, гуски, калачики. Кожен із весільних хлібів мав своє призначення і достосовувався до того чи іншого дійства: паляниця — на сватання, шишки — на запросини, голубки випікалися для коровайниці, а сам коровай, який бгали та місили окремі коровайниці, був сповнений особливого магичного змісту.

Хліб — саме життя...

Далі буде.

Фото О. Цецури

ням свічкою очищаючого вогню (за сонцем) усього житла, окреслюванням нею ж хрестів на сволоках і одвірках, хрещенням, окропленням водою йорданською, обмальовуванням усіх шибок клеченням та лепехою...

Внутрішній простір не просто організовувався, а й систематично очищувався від накопичуваних негативних енергій. Хата була наділена свідомістю. Тому не можна було її оскверняти. Хата — акумулює енергію. Тому вона стає малим храмом родовим. Тому кожен, хто приходив у цей світ і в цей храм, учився взаємодіяти з цим простором, створюючи або ж дотримуючись існуючої гармонії та рівноваги. Але діти намагалися виломитись із цього трибу; яке було щастя, коли батьки йшли з дому і ти залишався з сестрами чи братами на цілий день удома. Можна було поцупити гойдалку і, розігнавшись, підлітати аж до стелі. Все в хаті зміщувалося. Вікна блимали, стіл рухався тобі назустріч і раптово відступав, Боги на іконах аж заплізувалися од такої зухвалості, дзеркало не могло тебе упіймати. Зате можна було розгледіти, що лежить за сволоком... Крейда зі сволока кришилася додолу, мотузок рипів... Яка радість, перемішана зі страхом, виповнювала дитяче ество: гойда-гойда-ша... Якою була неохотною, височезною і широчезною твоя домівка, звідки ти випадеш згодом, неначе з пташиного гніз-

озивалось чужими голосами, і ти не міг знайти затишку в раптом збільшеній в кілька разів хаті... Та найстрашніше було зазирнути у дзеркало, бо там можна було побачити забуті обличчя твоїх пращурів. Бо ти твердо знав, що дзеркала, як і вода та вогонь, мають пам’ять. Не можна було ані блазнювати, ані споневажувати мимікою чи цвірканням сидіти по темних кутках. Проте ти так само швидко почав перейматися спокоєм, як кілька хвилин тому — тривогою. Ти стояв посеред житла, очима до ікон, світло з трьох вікон перетиналося на тобі, духи тих, хто жив до тебе, твоїх дідухів та бабусь, огортали тебе світлом і якимись ледь вловимими словами. Ці голоси ніби виходили з білих стін, і коли ти, заспокоївшись, намагався розгледіти їх присутність, то зауважив лише, як ворухнулися крила вишитих рушників побіля луток... Це також одне із найяскравіших твоїх особистих вражень, яким ти не зміг поділитися навіть із братом, щоб не бути звинуваченим у страхопудстві. І через багато років, натрапивши на роздуми відомого швейцарського вченого Карла Янге, я зрозумів, що таке підсвідома сфера розуму. Вона двоскладова. Одна підсвідомість зберігає пам’ять про твій особистий досвід, а інша — колективна підсвідомість, яка є сховищем досвіду, що накопичувався до тебе за всю історію тво-

них стінах квітів. Але ж там був і хрест — символ космічної осі поміж землею та небом, єдність всіх супротивностей: гори-низу, лівого-правого, горизонталі і вертикалі, що розпросторювались у безмежність простору і безмірність часу. Чотири елементи, чотири складові життя і Всесвіту, що перехрещуються в кожному суцям на землі. Отже, і твоє життя позначене цим перетином. За тобою тисячі-тисячі поколінь, і в тобі самому приховані такі ж інтенції, така ж можливість продовження роду людського. Тому весільний обряд для наших пращурів був також космічним дійством.

МАГІЯ ЛЮБОВІ

Продовження роду. Що може бути відповідальнішим для людини?

“Весілля в українському народному побуті, — зазначається в енциклопедії українознавства, — складна суміш обрядів різних діб, у якій розрізняють елементи родової екзогамічної епохи, впливи грецько-візантійської релігії, містичного характеру і новіші...”

Однією із найважливіших умов шлюбу наших пращурів була та, що дружину необхідно було брати з чужого племені-роду. Саме ця умова убезпечувала наступні покоління від виродження. Згодом дівчат висватували з чужих сіл. Утворення сім’ї для українців — це акт світотворчий, тому йому нада-

БГІШМА-АПАГЕЯ І СВЯЩЕННА ГАНГА

РІЧКОВА БОГІНЯ І
ВОСЬМИЙ СИН ЦАРЯ
ШАНТАНУ

Цар Пратіпа усамітнювався біля священної Ганги для ревного подвижництва. І якось річка в подібності підійшла до відлюдника й сіла на його праве стегно. Здивований Пратіпа мовив до чарівної гості:

— Що привело тебе до мене, красуне? Чим можу прислужитися?

— Я покохала тебе, царю, — мовила юна дівчина. — Покохай і ти мене. Адже кажуть мудрі: закохану жінку не слід відштовхувати.

— Я не можу покохати чужу дружину або жінку не свого стану. Така моя свята обітниця, — відповів Пратіпа.

— Я не заміжня і не з іншого стану. То невже відштовхнеш мене?

— Не можу я пристати на таке. Ти сіла мені на праве стегно, а воно лише для дочок і невісток. Закохана жінка сідає на ліве стегно. Тому й відмовляю тобі, красуне! Будь краще моєю невісткою. Я вибираю тебе для свого сина.

— Що ж, нехай так, — погодилася дівчина, — я одружусь з ним. Але він не мусить знати, хто я і що я. Що б я не чинила, нехай він не перешкоджає і ні про що не розпитує. Тільки тоді доля пошле нам щастя, а тобі — внуки.

Дівчина зникла. А згодом у Пратіпи та його дружини народився син. А що народився він тоді, коли Пратіпа перебував у смиренному відлюдництві, то й назвали його Шантану — Спокійний.

Коли Шантану виріс, цар-батько закликав його до себе:

— Колись, сину, провідала мене невимовно чарівна дівчина. Якщо раптом вона прийде до тебе, візьми її заміж, але не розпитуй — ні хто вона, ні звідки. І що б не робила, ти на те не зважай.

Посадовив сина на царський престол і подався в ліс доживати віку. Шантану ж, ставши царем, часто вирушав на полювання. І якось на березі Ганги помітив юну дівчину, наче богиню краси на лотосі.

Дівчина зашарілася під його захопленим поглядом. А Шантану лагідно мовив до неї:

— Хто б ти не була, стань мені любимою дружиною!

Дівчина підійшла ближче:

— Але з однією умовою: не стримуй і не картай мене, що б я не чинила. Приймаєш цю умову, і я — твоя дружина.

— Авжеж! Авжеж! Звичайно, приймаю! — палко запевнив її цар.

І богиня Ганга стала дружиною Шантану. Та що вона богиня, молодий цар тоді ще не знав. Обоє нестямно кохали одне одного й не помічали, як летять дні, тижні, місяці й роки. У них народилося семеро синів, і кожного дружина бігцем відносила до річки й кидала в бурхливій хвилі. Шантану бачив те, але мовчав, боячися втратити кохану. Та коли народився восьмий син, а дружина і з ним кинулася до річки, Шантану не витримав.

— Не губи безневинної дитини! — заблагав він. — Хто ти й звідки, що так безжально позбавляєш життя моїх синів? Зупинися, не бери на душу ще одного нещасливого гріха!

Тоді дружина прибрала подобу богині й мовила:

— Ти хочеш знати, хто я? Втілення Небесної Ганги, мати вось-

ми напівбогів, які через прокльон мали жити на землі. З тобою я жила, щоб сповнити божий замір — зняти той прокльон. А для цього їхніми батьками могли бути тільки я і ти. Я позбавляла дітей земного життя і вже врятувала сімох наших синів. Але восьмого не встигла, тож він залишиться при тобі. Назви його на мою честь. Дбай про нього, і він стане могутнім воїном, неподоланим у битві. А я полишаю тебе, бо ти порушив дане слово.

Мовила так Ганга й зникла. А невимовно засмучений цар повернувся до столиці, де назвав сина Гангадатта — "Даний Гангою".

Йшли роки. Одного разу Шантану, вже вдівець, знову зустрів біля річки юну вродливицю. І запитав:

— Хто ти й звідки, красуне?

— Дочка рибалки, достославний царю, — чемно відповіла незнайомка. — Човном перевозжу людей через ріку. А батько мій — рибальський ватажок.

Шантану закохався в красуню-перевізницю. І пішов до її батька, просити руки дівчини.

— Ти можеш одружитися з нею, але за однієї умови, — відповів той.

— І що ж то за умова? — поспитав цар.

— Умова така: син, який у вас народиться, посяде царський трон.

Пообіцяти цього Шантану не міг, хоч і палав коханням до Сат'явати — так звали дівчину. Невеселий повернувся цар до палацу: він не міг калічити життя єдиного сина заради власного щастя.

Гангадатта невдовзі дізнався, чому батько засмучений. Він сам пішов до рибалок і заявив, що зрікається свого права на престол. Але батько Сат'яваті поставив нову вимогу: щоб він ніколи не одружувався і не мав дітей. Заради батька Гангадатта пристав і на це.

На своїй колісниці він одвіз Сат'яваті до царського палацу. Шантану вразив самовідданий вчинок сина. Розчулений батько прорік йому бути неперевершеним воїном. А Гангадату після його страхітливої клятви стали називати Бгішма — "Грізний".

У Шантану й Сат'яваті народився син, котрий виріс і посів престол, але невдовзі помер. Дві його дружини, яких викрав йому Бгішма, народили двох синів — Панду й Дгітараштру. Перший мав п'ятьох синів, другий — сто синів і одну дочку. Нащадки Панду називалися пандави, а Дгітараштри — каураві. Битві двоюрідних братів пандавів та кауравів і присвячена "Махабхарата". Бгішма в цій війні був полководцем, він очолював військо кауравів. На 10-й день 18-денної битви Бгішму смертельно поранив Арджун, теж могутній воїн, одружений із сестрою Крішні. Він підступно пустив у нього стрілу з-за спини дівчини, в яку Бгішма відмовився стріляти. Бгішма прожив іще 58 днів і виклав Юдгіштхірі, найстаршому з пандавів, настанови про те, як керувати державою. Ці настанови склали "Шанті-парву", "Книгу миру" — 12-ту книгу "Махабхарати" (всіх книг — 18). Тоді ж Бгішма виклав і воїнський кодекс честі, особливо властивий раджпутам, багато чим схожим на запорозьких козаків.

БГІШМА-МГІШМАКА,
БУШМА-БУШМАКА

У міфі про Бгішму чимало точок дотикання з Україною. Зокрема, суто воїнське ім'я Бгішма відповідає українському прізвищу Бушма й означає "Грізний", "Кого бояться вороги". Компонент *bhish* (синоніми *bhi*, *bhaya*) — "страх", "побоювання", "ляк" (СРС, 475, 482) споріднений з укр. *боятися*, *безбоязний*, *боязливий*, *боягуз*.

Імені Бгішма відповідає інше воїнське ім'я — Бгішмака, що й собі тотожне українському прізвищу Бушмака. Його мав цар Бгішмака, батько Рукміні, дружини Крішні, ім'я якої, в свою чергу, споріднене з латинським прізвиськом Рукмане.

Інше ім'я Пратіпи, діда Бгішми — Пар'яшравас. Воно тотожне імені Переяслав, досить рясно відбитому в давній і сучасній слов'янській топонімії: Переяслав на Київщині, Переяслав-Заліський і Переяслав-Рязанський у Росії, Преслав у Болгарії, Бреслау в Німеччині тощо. Санскр. *para* означає "багато", "дуже", "винятково" й тотожне українським префіксам *пере* й *пре*. Тобто імена Пар'яшравас і Переяслав означають "Багатославний", "Преславний".

У Шантану був старший брат Бахліка, а внука Бахліки звали Бгурішравас — "Багатославний". Це воїнське ім'я тотожне україн-

Смерть Бгішми

ському імені Борислав (наприклад, у відомого українського поета, фронтовика Борислава Степанюка) й відбите в назві сучасного міста на Львівщині. Санскр. *bhuri* теж означає "дуже", "багато". Тобто Бгурішравас та Борислав і собі означають "Багатославний", "Преславний". Бгурі також — імена Брахми, Вішну та Шіви, а ця трійця верховних індуїстських богів уособлює тризуб і праве, ліве й середнє вістря у ньому. Тож ім'я Бгурішравас може означати й Брахмослав, Вішнуслав або Шівослав. А оскільки Шіва — спадкоємець ведійського Рудри, тотожного слов'янському Родові, то й Родослав.

Бгурішравас, цар бахліків, теж підтримував кауравів. На 14-й день битви (війна "Махабхарати" тривала 18 днів) Бгурішравас зітнувся в герці з царем Сат'які, прибічником пандавів. Сат'які почав знемагати, і тоді Крішна попросив Арджуна підсобити йому. Той, неперевершений лучник,

пустив у Бгурішраваса стрілу й відтяв праву руку (сам Арджун — лівша). Лише тоді Сат'які здолав Бгурішраваса.

Бахліка й назва країни (інші назви її — Бактрія, Балх) на південь від ріки Окс (нинішня Аму-дар'я), батьківщина царів-кеїв. Територія на північ по Оксу називалася Согдіана (пор. *Сугдею* і *сугдейців-кравенців* у Криму, про яких пише "Влесова книга"). Окс — грецький варіант назви Вахш, "Бик", а Биком у давнину називався й Дніпро.

Бахліки-бактрійці разом із шаками (скіфами), парфянами й сіндами-сугірами воювали на боці кауравів, тобто проти Арджуні й Крішні. Хоча саме плем'я Крішні і його старший брат Баладева підтримували кауравів. Зазначимо, що імена воїнського й пастушницького божества Крішні рясно відбиті в українських прізвищах (Кришень, Кришненко, Гупал, Гупало, Гупалюк, Гупаленко), як і його старшого брата, землеробського божества (Болудей, Білдей, Балвір, Бальвір, Балбір, Балбиренко). Якщо врахувати, що сінди-сугіри жили на теренах Давньої України, що вони споріднені з українськими сіверами-кімерами (ТРС, 10 — 17), то виходить, що на боці кауравів воювали й кімери-сівери. А каурави — це кравенці, тобто коровичі "Влесової книги". Кравенці ж — давня форма сучасного терміну *українці*.

ГІДРОНІМНИ Й
ТОПОНІМНИ ПАРАЛЕЛІ

Бгішма — син Ганги, тому зоветься Гангадатта — "Даний Гангою", "Гангодан". Але Ганга має і назву Апага, тому інше ім'я Бгішми — Апагея, тобто "Апажин", "Син Апаги-Ганги". А також Апарасута — "Народжений Апагою". У "Махабхараті" річка Апага пов'язується з Араттою, а Аратта — давня назва Пенджабу, з яким Україна виявляє багато зв'язків на різних рівнях.

Арага в санскриті — "ріка", "потік", досл. "Водоплинна" або "Плинновода" (санскр. *ara* "вода" + *ga* "текти", "плинути"; SED, 82).

У ведах *ara* означає найперший із п'яти елементів світу — воду. Різновидами *ara* є *arah*, *arat*, *aras*, *apsu*. *Apas*, *apsu* — "вода" містить санскр. *apsara*; так називаються водні дівки, згадувані ще у ведах, слов'янські русалки. Як і русалки, апсари зваблюють і зачаровують людей. Вони й небесні танцівниці, розважають небожителів і полеглих воїнів у сварзі-раю — небесному царстві Індри (про Індру й сваргу мовить "Влесова книга"). На його прохання апсари-русалки іноді сходять на землю і спокушають праведників, щоб ті нечуваним подвижництвом не похитнули могутності богів (див. статтю "Бгарата — Калідаса — Україна", № 25 за минулий рік).

Імена *Apadeva* — "Бог вод", *Aparati*, *Aparati*, *Apara* — "Владика вод" (санскр. *pati* тотожне укр. *батько*, рос. *батьа*) має ведійський Варуна, тотожний грецькому Посейдонові, скіфському Тагимасадові й слов'янському

Клятва Бгішми

Дажбогові (ТРС, 68 — 81). У ведах атмосферні води-апас звуться матерями й дарують зцілення, довгий вік, а то й безсмертя. Води — дружини Сомі-Чандри, тобто Місяця (на Київщині є річка Шандра, у басейні Дністра — річки Шандрова, Шандровець та інші, а в Пенджабі — Чандра й Чандрабгага).

Річка Апака є в басейні Сейму, Апажа — в басейні Десни. У басейні Сіверського Дінця фіксується яр Опаківський (Апоков колдязь — XVII ст.). Апока — назва річки в Криму. Там же в Криму — гора Олук (с. Тарасівка Нижньогірського р-ну), де збереглися руїни античного міста Кімеріка. Олочна (Опічна) — притока Сіноху (бас. Південного Бугу, Кіровоградщина). Сюди ж річка й село Олішня на Полтавщині (СГУ, 399).

Особливо промовисті прикарпатські й закарпатські факти:

Опака (варіант — Опока) — притока Бистриці-Тисменицької (бас. Дністра); витік у лісі Опачка, населений пункт Опака, гірло Заколоть (Дрогобицький р-н на Львівщині). У верхів'ях — Опачка.

У басейні Дунаю річка Апшиця (притока Тиси) тече з-під гори Алецький Плаєць північніше с. Водиця (Рахівський р-н Закарпатської обл.). У тому ж Рахівському районі були села Апшиця (суч. Водиця), Вишня Апша (суч. Верхнє Водяне), Середня Апша (суч. Середнє Водяне). Нижня Апша (суч. Діброва) — в Тячівському районі. Варіанти їх: Апса, Апсиця, Апсавиця. Там же — потічок Апшинець (п. Чорної Тиси п. Тиси л. Дунаю). Пор. також — гребля Апшинець, гора Апшенеска тощо (СГУ, 23).

Як бачимо, тут Апшиця = Водиця, Апша = Водяне. Отже, пов'язування закарпатських назв Апса-Апша, Апсиця-Апшиця з санскр. *aras*, *apsu* — "вода" цілком слушне й умотивоване.

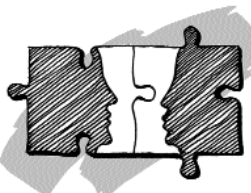
Ці дані ще раз засвідчують існування третього, західного ареалу індоарійської мови (інші два — Індія і держава Мітанні на Близькому Сході, II тис. до н.е.), який простягається від Північного Кавказу до Закарпаття і охоплює всю Україну.

СГУ — Словник гідронімів України. К., 1979.

CPC — Санскритско-русский словарь. М., 1978.

ТРС — *Наливайко С.І.* Таємниці розкриває санскрит. К., 2000.

SED — Sanskrit-English Dictionary. New Delhi, 1993.

ЗОНА ЯК ДІЙНА КОРОВА

Про фінансові оборудки в зоні відчуження, як і про те, якою мірою в цих оборудках задіяна адміністрація зони відчуження (АЗВ) мені довелося писати три роки тому.

Тоді державні перевіряючі “знайшли” суму збитків, завданих державі шляхом “перекачування” бюджетних грошей з Фонду Чорнобиля у приватні кишені на суму близько 15 млн. грн. У підсумковій частині звіту Рахункової Палати від 3.11.98 № 04–1065 читаємо: “...підприємствами зони відчуження не складалася державна статистична звітність про використання коштів Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення”.

Інакше кажучи, АЗВ крутила державними грошима Фонду, як циган сонцем, не спромігшись навіть скласти фінансового звіту, а жоден з перевірених контрактів на виконання робіт не містив дат і необхідних підписів, в актах про виконання не було обсягів виконаних робіт тощо.

Тоді конференція трудового колективу державного підприємства (ДП) “Чорнобильсервіс”, яке обслуговує всю технологію зони — від перевезення начальників і вантажів до виконання робіт на могильниках радіоактивних відходів — ухвалила спільне рішення адміністрації і профспілкового комітету автотранспортників про невідповідність займаній посаді начальника АЗВ п. Гребенюка О.В. А в тодішній постанові ЦК профспілки атомників вказано на ряд порушень законодавства з боку АЗВ.

Член ЦК профспілки Юрій Кириченко, який на той час вже пропрацював у зоні понад 23 роки, висловився однозначно: “Я гадаю, що їм вигідно тримати саме таку зону, як зараз, з такими фінансовими схемами, порядками і керівництвом. Зона давно стала годівничкою для одних за рахунок інших. Тут побудовано жорстку вертикаль і схему дійної корови”.

Тоді ж мені показали виконавчий кошторис бюджетних витрат (тобто витрат з Фонду Чорнобиля) одного з підприємств зони. Дивлюсь і очам не вірю: одна зі статей кошторису: “Відрахування у Фонд Чорнобиля” (26% від основної зарплати). Ця цікава схема відрахування грошей у Фонд Чорнобиля підприємством, яке існує за рахунок Фонду Чорнобиля, нікому не здавалася абсурдною.

Минуло три роки, адміністрацію зони очолив Володимир Холоша. Що змінилося в економічному житті зони? Відповідь на це запитання дає магнітний запис звітно-виборних зборів колективу ДП “Чорнобильсервіс”, яке до зборів і нині очолює колишній полковник КГБ Віталій Строкань.

Микола Тетерін, начальник дільниці підприємства теплотехнічних і електричних мереж зони: “Щорічні скорочення працівників зони ставили перед профкомом важкі проблеми захисту людей від незаконних звільнень, а погіршення фінансування звужували його можливості щодо соціального захисту і надання допомоги малозабезпеченим. Це залишається актуальним і зараз, оскільки звільнені працівники зони залишаються наодинці з пенсією, на яку просто неможливо вижити. Водночас, доводжу до відома, що скорочення працівників призвели нині до того, що мала чисельність персоналу, який залишився, суперечить всім інструкціям, не забезпечує необхідного обслуговування обладнання і устаткування”.

Сергій Будянський, голова

територіального комітету профспілки: “Впродовж півтора року керівництво ДП “Чорнобильсервіс” не відраховувало передбачених коштів у розмірі 0,3% від Фонду оплати праці на утримання і розвиток установ культури і спорту. Доведеться закрити Будинок культури”.

Юрій Кириченко, член ЦК профспілки атомників: “Нас обірали впродовж тривалого часу. Дивитися на це було боляче і прикро, усвідомлюючи, що нас мають за дурнів. Відстоюючи інтереси людей, довелося піти по інстанціях, дійти до міністра Василя Дурдинця, навести докази порушень, але це викликало невдоволення у керівництва зони. Отже, доведеться тепер доживати без взаємної любові з начальством”.

Головна проблема — в чесному, професійному і раціональному використанні коштів, особливо стосовно основних фондів. Якщо нині не витратимося на оновлення основних засобів, то невдовзі не буде на чому зароб-

ходять, і ми змушені брати продукти у борг, скорочуючи асортимент лікувально-профілактичного харчування за рахунок молочних продуктів, жирів, масла. Вважаю, що давно час з'ясувати, куди і на що йдуть гроші.

Впродовж двох останніх років на склади “Чорнобильсервісу” не надійшло жодної одиниці електроінструменту, жодного зварювального апарата... Тим часом, за цей період катастрофічно швидко почали “танути” запаси, які були раніше нагромаджені на складах. Лише впродовж 2000 року зі складів зник метал — 2,5 тисячі тонн — цілий залізничний потяг з 50 вагонів! І все це продано не за ринковою, а за так званою обліковою ціною, тобто в 3–4 рази дешевше. Після такої потужної операції ДП “Чорнобильсервіс” ще залишився з боргом у сумі 50 тис. грн. за доставку металу до залізниці.

Так само матеріалами, за цінами 1996 року (тобто вдвічі дешевше) розраховувалися за нішні послуги зв'язку. При цьому

сфальсифікованими документами, які однозначно тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Наша комісія вжила всіх необхідних для таких випадків заходів, підготувала необхідні документи, залучила АЗВ... Не встигла комісія виїхати за ворота зони, як слідом за нею полетіла відписка: нічого цього немає, все це — неправда.

Повторна комісія підтвердила факти фальсифікації, але вона розглянула лише 4 документи по фінансових махінаціях, а їх сфальсифіковано понад 20. Я підрахував, що в результаті колектив втратив півтора-два мільйони гривень наших власних грошей.

Є наказ АЗВ, в ньому визнано факти фінансових оборудок, але В. М. Строкань (у сфері діяльності якого ці факти визнано) охарактеризував їх сумнівними. Нова перевірка знову повністю підтверджує факти порушень. Водночас комісія знаходить у нетверезому стані на робочому місці

має інструменту: ані щіток, ані шпатель... Ходимо самі, купуємо. Зате всі з адміністрації вимагають від нас якісної роботи. А чим її робити?!

І що це за порядок, коли людина йде у відпустку, а гроші їй виплачують після повернення з відпустки? Лікували аптеку, лікарі нам не дають ліків безплатно, хоч нам і належить... Де нам купувати ті ліки? А в ідальні — або нема чого їсти, або поїси і шлунок болить... Профком багато чого зробив. Зробив би ще більше, якби йому не заважали...”

Володимир Крилов, водій:

“Чого оце ви всі розводитеся — про спецодяг, про різні недоліки... Я на минулих зборах пропонував: посада керівника ДП “Чорнобильсервіс” повинна бути виборною. Ви подивіться на цього керівника (вказує на В. М. Строканя), — ви ж самі бачите — він не хоче працювати. А коли людина не хоче працювати, вона обов'язково зап'є. Обов'язково! І тому всі наші біди внизу йдуть згори. А на нього дивлячись і в інших кабінетах розкладають застілля. Машини нема. “Тойота” Холоші куди зникла? Вона повинна була ще служити, а її продали за безцінь...”

У нас в гаражі кадри змінюються мало не щодня. Дзвінок: “Зняти цього, призначити того”. І починається ворожнеча навколо посади. А в ідальні поїси — живіт болить, це факт.

І головне: треба щось робити з генеральним директором. Бо так працювати не можна. Нам знизу добре видно, що воно там, на горі плаває. Нам, водіям, добре видно, що він витворює...”

Звичайно, це лише фрагменти з виступів на конференції, яку газета “Вісник Чорнобиля” висвітлювала таким чином, неначе мало не головним питанням на сьогодні є: “Де поділася касета із записами виступів?!”

А ось вона — на моєму редакційному столі.

Після конференції Ю. Кириченко, М. Преображенський, інші члени профспілки мали розмову в ЦК з головою профспілки атомників п. Олександром Юркіним і його заступником Струком. Передали касету і розшифровки текстів з касети. О. Юркін пише листа на ім'я міністра і їде на прийом до В. Дурдинця, який після розмови приймає рішення звільнити В. Строканя: “Мені соромно, що вже й профспілка цим займається”.

Інформація про це надходить у колектив, який заспокоюється в очікуванні вжиття заходів. Проте час тече, а все залишається без руху. Саме закінчується термін контракту В. Строканя на посаді генерального директора, а в ефірі так само тихо. Голова АЗВ В. Холоша (начальник В. Строканя) також не подає голосу з цього приводу, по суті, прикриваючи “маларство” свого підвладного.

Знову раз і другий йдуть ходки до О. Юркіна: в чому справа, адже все тут ясно. О. Юркін їде до держсекретаря міністра п. Луцька. Ті самі розмови: так, дійсно, це ганьба, ми його звільнимо. І тихо.

Тим часом активісти профспілки “знаходять кінці” до Адміністрації Президента, де ситуацію розцінюють, як серйозну з юридичної точки зору, радять подавати до Генеральної Прокуратури (“а ми прослідкуємо”). М. Преображенський передає пакет документів за вказаною адресою. Йому обіцяють розглянути і вжити заходів, а рівно через три дні Михайло Вікторович Преображенський зникає зі своєї дачі в Осокорках.

Залишилися плівка з голосом. І дві ніби передсмертні записки: ніби він не вірить у справедли-

СИЛУЕТИ І ТІНІ ЗОНИ

Про корупцію, якою просякнута нішня, все ще (і вже знову) номенклатурна влада в Україні, — писано, фільмовано і говорено багато та переконливо на весь світ. Але корупція — це не тільки те, що зафіксовано на плівках майора Миколи Мельниченка і не лише вислід у справі забитого журналіста Г. Гонгадзе. Тим більше, що кількість плівок (і не тільки від майора М. Мельниченка) продовжує зростати, як продовжує зростати і чисельність жертв. У цьому матеріалі також є плівка, але, на жаль, тіла загиблого поки що не знайдено...

начальника відділу кадрів і готує відповідні висновки і пропозиції. Але В. М. Строканю, так само, як і його ставленику, начальнику відділу матеріально-технічного постачання В.М. Оніщенку все сходило з рук, хоча не тільки працівники складів бачили людей, які, з повними кишенями грошей, як господарі поводитися на наших складах.

Те, що я вам тут доповідаю, дає мені можливість ставити питання про недовіру до керівника підприємства — В. М. Строканя. Сором згадувати про бесіди з ним, коли ми здавали житловий будинок у Вишгороді. Сором нагадувати вам, коли ми засуджуємо якогось рядового робітника за випиті сто грамів, а водночас ми тут щотижня, у всіх на очах, бачимо п'яного генерального директора (схвальні оплески залу).

ЗНИЗУ ВИДНО НЕ ВСЕ

Ганна Павлюк, маляр-штукатур: “Спецодяг своєчасно не дають, ходимо як обірванці, а про матеріали, якими ми працюємо, вже сором казати... У нас немає ні шпалер, ні фарби, ні розчинників, навіть простий крейди немає.

Буває, привозять нам фарби, але сором — вона місяцями не висихає, а нас звинувачують. Не-

ляти заробітну плату. Особливо це стосується залізничного транспорту.

Великою хвилю ДП “Чорнобильсервіс” є підбір і розстановка керівних кадрів за принципом особистої відданості шефу — Віталію Строканю”.

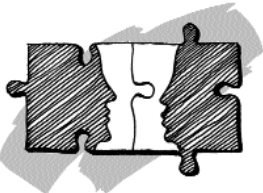
КУДИ І КОМУ ПІДУТЬ ГРОШІ?

Михайло Преображенський, член ревізійної комісії ЦК профспілки атомників, провідний інженер відділу матеріально-технічного постачання: “Поступово нам вдалося встановити чіткий порядок постачання і використання 42-х позицій для обов'язкового гарячого харчування працівників зони (з 15-денним запасом) з розрахунку 350–380 тисяч гривень на місяць. Але ці гроші до нас не до-

відали 152 найдефіцитніші позиції: телефонію, устаткування сигналізації, кабельну продукцію, електротехнічне обладнання, контрольні і вимірювальні прилади, автоматику.

Невдовзі після призначення керівником “Чорнобильсервісу” Віталієм Строканем, наша комісія зафіксувала факт: продано зі складу 48 найдефіцитніших позицій і майже одразу більшість з них закуплено знову. Саме тоді я повинен був комплектувати робототехніку, але те, що було призначено для неї, несподівано пішло “на сторону”.

Далі — більше. У квітні я комплектував замовлення на Рудню Іллінецьку та Вишгород і раптом одного дня помітив, що зі складу зникло саме те, що вже підготовлено для комплектації. Причому, все що продано, оформлено за

АНОМАЛІЇ

висть, що буцімто тут сам гарант Конституції причетний. Почерк ніби його, а ніби й не дуже. Трапилося це перед Водохрещею...

“КОЛИ Я ВІДМОВИВСЯ ПІДПИСУВАТИ...”

Ніхто з тих, хто знав Михайла Вікторовича, не вірить у факт саможубства. Людина чітка, відкрита, сибіряк, рішучий — він далекий від суїцидних настроїв.

Тим часом прокуратура почала “давати”. Завели, було, справу на Ю. Кириченка, і зниклого М. Преображенського, який начебто був десь причетний...

Голос Михайла Вікторовича Преображенського — людини, яка щиро визнала ряд фактів явно кримінальної діяльності керівництва чи не найважливішого підприємства чорнобильської зони — нині сприймається трагічно. Сумлінний, розумний, сповнений творчих задумів чоловік, Михайло Преображенський поїхав на дачу і зник...

Залишилися сумнівного і суперечливого змісту дві записки, але жодних слідів тіла... Темрява.

Подіюють, що В. М. Строканю контракт продовжено і він так само дотримується звичних для себе форм буття і стану. З центральних складів зони в селищі Залісся розпродано кольорові і нержавіючі метали, апаратуру, що вміщувала кольорові та дорогоцінні метали. Начальника відділу постачання В. М. Оніщенка, через якого це йшло, вже звільнено за скороченням. Щоправда, перед цим він змінив матеріальний стан своєї сім’ї. Розмови про те, що, перебуваючи під керівництвом В.М. Строканя, В.М. Оніщенко підробляв документи на реалізацію матеріальних цінностей (зокрема, вписуючи нові позиції у підписані акти), вже не ведуться. Прокуратура трохи “потягала” п. Гукасова, а потім справу закрила за браком доказів.

Юрій Кириченко: “Коли я відмовився підписувати сумнівні акти, до мене в кабінет зайшли круті хлопці у довгих пальто і за допомогою ненормативної лексики попередили про можливу небезпеку для мого здоров’я, якщо я й надалі відмовлятимуся підписувати. Я їх вигнав з кабінету. Загальна тенденція, яка визначає нинішню ситуацію і “розвиток” підприємств зони — скорочення і звільнення персоналу. Люди залякані. Тому, після конференції, скорочення набрало форми розрахунків з “неугодними”. Тоді активісти, як вони розповідають, звертаються знову до людини в Адміністрації Президента. Людина: “Пишіть на Литвина”. “Але ж ризикуємо життям”. Людина: “Пишіть, але не підписуйте”.

Отакі справи в зоні, а водночас, і в осяяній посмішкою Президента країни, яка все більше нагадує зону. Так що, шановні читачі, подумайте, кому вигідно утримувати саме таку зону, такі порядки і таку номенклатуру кадрів, які здатні на все. І ця ситуація утримується роками...

Євген ГОЛИБАРД
Фото О. КУТЛАХМЕТОВА

Це питання поставив не я. І не мені на нього відповідати. Але деякі паралелі між подіями, фактами і документами на це питання постійно виводять.

СТАРТОВА СИТУАЦІЯ

У доповіді “Обставини, причини та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС” (2001 рік, частина 1 — Обставини аварії) читаємо: “Масове будівництво блоків з реакторами РБМК почалося без створення належної наукової та експериментальної бази, без глибокого вивчення і обґрунтування багатьох технічних питань”.

Більше того, офіційний висновок з причин катастрофи на ЧАЕС, яким впродовж багатьох років прикривалися автори проекту ЧАЕС, виходив з того, що аварія стала наслідком “вкрай малоімовірного поєднання порушень... допущених персоналом енергоблока”. (виділення моє — **Є. Г.**).

Під час проектування ЧАЕС московські науковці не дуже переобтяжували себе обрахунками можливих небезпек, пов’язаних із використанням “мирного” атома в Україні. Навіть передбачене у таких випадках можливе переростання МПА (максимальна проектна аварія) в МГА (максимальна гіпотетична аварія) не було досліджено, а його вірогідність не була визначена. Першим, хто ще за 7 місяців до аварії помітив небезпеку та описав загрозу переростання МПА в МГА, був інженер Держатоенергонагляду СРСР (він працював на Курській АЕС) О. Ядрихінський. У своїй роботі “Ядерна безпека реакторів РБМК”, поданій до Головного управління Держатоенергонагляду СРСР 21.10.1985 р. він встановив, що існують недоліки в конструкції, прояв яких призводить до ядерної аварії з неконтрольованим розгоном і плавленням ядерного палива.

На підставі свого дослідження О. Ядрихінський зробив висновок про те, що аварія на рівні МПА, яка супроводжується zalиванням та запарюванням приміщень, кабельних тунелів і шахт, пожежею в них і знеструмленням насосів, обов’язково має призвести до ядерної аварії на рівні МГА з відповідними катастрофічними наслідками. Фактично за 7 місяців до Чорнобильської катастрофи він намалював сценарій подій, які потім сталися на ЧАЕС, коли МПА, зумовлена розривом трубопроводів та паропроводів, заклинюванням поглинаючих стержнів та припиненням охолодження частини реактора, переростає в МГА. А тому робота О. Ядрихінського закінчувалася пропозицією терміново зупинити всі реактори РБМК для реконструкції. Забігаючи наперед, нагадаємо, що саме це й було зроблене потім, після катастрофи на ЧАЕС.

БОМБА ТРИВАЛОЇ ДІЇ

Варто також звернути увагу й на те, яким чином обиралося місце для розміщення прив’язки проекту ЧАЕС на мапі України. Зверніть увагу: чотири ядерних реактори по 1000 мегават кожен (будувалися ще й 5-й та 6-й блоки) було розміщено за 92 кілометри від столиці України таким чином, що в разі вибуху і радіоактивного забруднення місцевості, всі водостоки — Прип’ять з притоками, Сож, Дніпро, Десна, Ірпінь, інші малі річки — сумлінно збиратимуть радіонукліди, переправляючи їх на Київ, на його водозабірні системи водогону, забруднюючи рибу і все живе далі по Дніпру.

Коротше кажучи, шановні громадяни України, схоже на те, що нас із вами, кажучи сучасною лек-

АВАРІЮ БУЛО ЗАПЛАНОВАНО?

Фото О. Кутлахметова

сикою, просто “підставили”. Побудували атомну бомбу поряд із столицею України, навішали локшину про щасливе майбутнє енергетики як виключно ядерної і почали ризиковані експерименти, спрямовані на збільшення потужності, розганяючи ядерний реактор понад межу його номінальних параметрів.

У всьому, що трапилося 26.04.1986, офіційна Москва не тільки звинуватила персонал станції, а й зняла із себе відповідальність за черговий злочин проти України, а також переклала відповідальність за наслідки аварії на нас самих, залишивши нас наодинці з цією бідою, яка продовжує розвиватися. Бо цей стронцій та інші довготривалі елементи нікуди не зникли, не випарувалися, а продовжують нас калічити. Без будь-якої компенсації за цю шкоду з боку Москви.

У контексті всіх інших інвазій з боку Росії на Україну — економічної, енергетичної, приватизаційної, інформаційної, мовної, культурницької, військової, політичної тощо — опромінення малими дозами додає свого немалоого внеску в реалізацію плану ліквідації української нації.

ЧАЕС зупинено, але свою функцію вона виконала — Україну значною мірою перетворено в зону російських інтересів.

Те, що чорнобильська катастрофа 1986 р. була логічним підсумком відповідної роботи, підтвердилося ще у висновках секції № 2 Науково-технічної ради Держатоенергонагляду СРСР (1990 р.):

“Чорнобильська аварія стала не “вкрай малоімовірним поєднанням порушень порядку та режиму, допущених персоналом енергоблоку”, а одним з можливих проявів недоліків проекту. Аналіз... встановлює факт приховання справжніх причин аварії експертами, що розслідували її, і дає право зробити висновки, що хід розслідування причин аварії навмисне був спрямований помилковим шляхом” (виділення моє — **Є. Г.**).

В основі такого висновку лежить ще одна праця відомого інспектора з ядерної безпеки О. Ядрихінського, який вже після аварії, тобто у 1988 році, вдруге аргументовано довів, що РБМК-1000 на ЧАЕС повинен був вибухнути рано чи пізно...

Але цей висновок також було приховано на підставі директив № 1090/Б та 136/11—780, підготовлених і введених в дію КДБ СРСР 30 червня 1986 р., де в переліку даних, що підлягають засекреченню читаємо:

“ 1. Відомості, що розкривають справжні причини аварії на блоці № 4 ЧАЕС.

...3. Відомості про склад суміші, викинутої під час аварії.

4. Зведені відомості про радіаційну обстановку, що містить характеристику забруднення в приміщеннях АЕС і в 30-км зоні.

5. Відомості про фактичний стан активної зони реактора.

6. Відомості про ступінь ураження людей на АЕС разом із відомостями про характер їхньої діяльності й особливості аварії.

7. Зведені відомості про опромінення персоналу станції, ремонтного персоналу, залучених організацій і населення...”

ЧИЯ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І НЕДБАЛІСТЬ?

Дехто досі бідкається: чому це від 1986 року майже всім інвалідам і постраждалим Чорнобиля ставлять сміхотворні діагнози, які нічого спільного не мають з радіацією? І хоч КДБ у нас начебто давно немає, але як бачимо, його справа досі живе. Бо досі ніхто з широкого кола громадян не тільки всієї потерпілої держави, а й її столиці, що під боком ЧАЕС, не знає сьогоденніших “відомостей про фактичний стан активної зони реактора”, не кажучи вже про засекречені КДБ відомості, що розкривають справжні причини аварії на блоці № 4 ЧАЕС.

Того самого КДБ, який тримав під постійним контролем хід будівництва ЧАЕС, інформуючи ЦК КПРС навіть про такі подробиці, як “відхилення колон каркаса машинного зала після монтажу до 100 мм” і “втрати робочого часу склали 3366 людино-днів” (лист за підписом Ю. Андропова від 21.02.79 р. № 346—А). Одразу після цього листа в Чорнобиль прилетіла комісія з 11 відповідальних працівників на чолі з заступником міністра енергетики СРСР Ф. Розп’яковим; висновки її роботи розглядалися в ЦК КПРС, ЦК КПУ.

Але вовтузня навколо ЧАЕС вже тоді була більше схожа на імітацію. Бо вже через рік, на раді у заступника Голови Ради Міністрів СРСР В. Димшиця (протокол від 1.04.1980 № ВД—1675) зазначено: “ на будівництві Чорнобильської АЕС... план виконано лише на 68%, відставання од графіка будівництва становить 2—3 місяці, будівництво не забезпечено необхідним устаткуванням” (підкреслення моє — **Є. Г.**).

Про те, що будівництво ЧАЕС супроводжувалося якоюсь дивовижною недбалістю (ніби будували не потужний ядерний об’єкт, а тимчасовий макет) свідчить також і лист Голови Держкомпраці УРСР Н. Пантелєєва від 21.02.86 № 20—01/5—86 (за два місяці до аварії) на ім’я заступника Голови Ради Міністрів УРСР, в якому читаємо, що плінність кадрів на будівництві ЧАЕС становить 28,5% (!), третина звільнень пов’язана з низькою зарплатою, багато робітників звільняються через погані побутові умови (3—3,5 квадратних метрів житлової площі на одного мешканця), на будівництві не приймають жінок...

За всім цим — підозріла тимчасовість намірів. Нині немає (на-

ПОГЛЯД ЗБОКУ

чебто) КДБ в Україні, немає й Політбюро ЦК КПРС, якому комісія Б. Щербини підготувала звіт про причини аварії, розглянутий на засіданні 20 липня 1986 р., проте у всі наступні офіційні документи з “легкої” московської руки Політбюро—КДБ потрапили такі брехливі формулювання: “...аварія відбулася через цілу низку допущених працівниками цієї станції грубих порушень правил експлуатації реакторних установок... керівники та фахівці АЕС і самі не підготувалися до експерименту... Безвідповідальність і недбалість, недисциплінованість призвели до тяжких наслідків”... Отже, з хворої голови — на здорову.

Ці висновки було офіційно передано у МАГАТЕ, а потім на них будував свою лінію розгляду суд, який засудив керівників ЧАЕС.

ЧАС НАГОРОДЖУВАТИ І ВИБАЧАТИСЯ

А далі “відомості, що розкривають справжні причини аварії на блоці № 4 ЧАЕС” було остаточно приховано під штучно інспірованою, масованою атакою ЗМІ, де серед причин на перший план вийшла екзотика: інопланетяни, кульові блискавки, магнітні бурі, диверсанти тощо.

Серед тих, хто виявив високий професіоналізм, самовідданість, справжній героїзм, не залишив робоче місце до кінця зміни були О. Акімов, Л. Топтунов і В. Перевозченко, яких потім безпідставно звинуватили в злочинних діях. Засудили й керівників ЧАЕС. Засудженням було поставлено за провину аварію в ніч з 25 на 26 квітня 1986 р., а не катастрофу, в яку переросла ця аварія в ніч з 26 на 27 квітня і подальші дні квітня, травня, червня, незважаючи на те, що головною ознакою аварії в ніч з 25 на 26 квітня було пошкодження реактора, а не його повне знищення.

Героїв зробили винними, вимазали їх брудом несправедливих обвинувачень, приховавши свою підступність і власну провину перед цілим народом України. Цю несправедливість конче треба якомога швидше усунути.

Старший інженер управління реактором Леонід Топтунов, начальник зміни блоку № 4 Олександр Акімов і начальник зміни реакторного цеху, парторг блоку № 4 Валерій Перевозченко віддали своє життя, як справжні бійці на полі бою, захищаючи життя тисяч людей.

Тому вони по праву заслуговують статі Героями України.

Доповідь групи незалежних експертів “Обставини, причини та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС”, підготовлена у квітні 2002 року, закінчується пропозицією: “Звернутися з пропозицією до Генерального прокурора України розглянути результати дослідження групи незалежних експертів і змінити рішення прокуратури щодо О. Акімова, Л. Топтунова і В. Перевозченка з формулюванням “справу припинено у зв’язку зі смертю звинуваченого” на формулювання “справу припинено у зв’язку з відсутністю складу злочину”.

Бо у цих загиблих немає складу злочину, натомість є склад героїзму. Героїзму на запроєктованому і побудованому з волі московського керівництва аварійному об’єкті.

Тому залишаються відкритими питання: чи повинна Москва вибачитися перед Києвом за чорнобильську катастрофу, а якщо так, то коли? І чи не Москва має нині опікуватися чорнобильцями?

Стефан КОСТКА

ВІСІМСОТ П'ЯТДЕСЯТ ТРИ МЕТРИ СОРОК САНТИМЕТРІВ ВІД ОКСАНИ ЧЕПЕЛИК...

Оксана Чепелик — активний митець. Перелік різноманітних фестивалів та виставок, у яких вона брала участь, можна розтягнути на газетну шпальту. Трохи менша кількість “резиденцій” та “грантів”.

Чепелик — успішний митець... Арт-мода, відео-арт — жанри сучасного мистецтва, у яких вона реалізується. Нещодавно зняла “короткометражку” за мотивами філософської есеїстики. Чепелик — модерний митець...

— Почнемо з ідеї народження фільму. Чому саме Забужко і до чого тут філософська есеїстика?

— Початок роботи над фільмом збігся з початком літа дев'яносто дев'ятого. Тоді я повернулася з міжнародного фестивалю короткометражних фільмів в Італії. В Монте-Катіно я мала приз за фільм “Іграшки лідерів”. Після чого Міністерство культури запропонувало зняти фільм на півку. Я подала заявку. Шлося там про історичний зріз десятиліття дев'яностих, поданий через призму феміністичного погляду

жінки, яка існувала в ті роки. Під той час вийшла книжка Оксани Забужко “Хроніки від Фортінбраса”. Усе це було дуже близьким до того, що я намагаюся робити. Як на мене, філософська есеїстика Оксани Забужко є досить глибокою. Крім того, вона є символом фемінізму, який сформувався саме в ті роки. Захотілося зробити проект, який був би співпрацею. Я зателефонувала до Оксани. Ми зустрілися. Робота почалася з обговорення. Виникла ідея написання авторського сценарію. Вона спробувала. Згодом виявилось, що написання сценаріїв — не її фах. Писати довелося мені. Тим більше, що

авторитетна режисерська думка заперечувала зйомки філософської есеїстики. У принципі. Вона лякалася цього. Працювати з цим матеріалом справді важко. Але саме цей момент незвіданої території мене й приваблював. Це щось подібне до фільму на базі телефонної книжки. Для нормального кінематографу потрібен або сюжет, або розвиток якоїсь дії. Себто тут треба було придумувати нові закони. Якраз це було мені цікаво. Я вирішила побудувати фільм на розгортанні дії, з героїнею в центрі та двома наскрізними героями-карликами. Тексти Забужко звучать паралельно, або перпендикулярно до

візуальної дії, інколи в контрапункті, інколи породжуючи якісь асоціації.

— Ти везеш цей фільм у Париж. Як аудиторія там передбачається? Агресивні феміністки?..

— Це міжнародний фестиваль фільмів, де режисерами є жінки. Звідси й аудиторія. Спектр від прихильників фемінізму до явних антагоністів. Фільми відібрані для перегляду — повнометражні художні, до-

ри сорок сантиметрів.

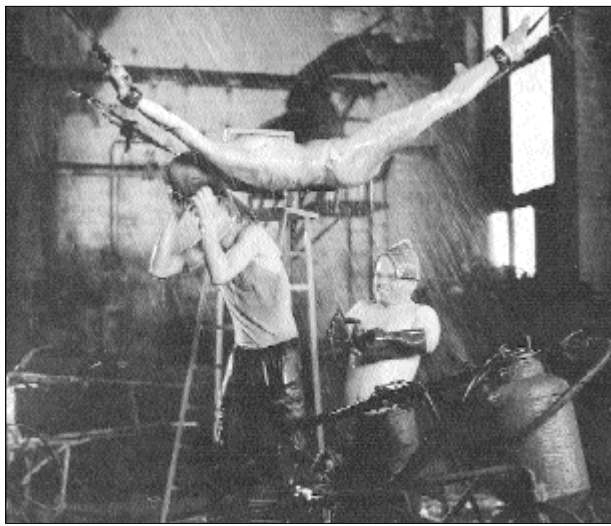
— Коли український глядач зможе це побачити? Чи мала ти розмову з телеканалами, які взяли би за цю справу?

— У нас було три прем'єри. Одна з них у рамках фестивалю “Молодість”. Офіційна прем'єра в Будинку кіно. Була ще й арт-прем'єра в галереї Марата Гельмана. Я спілкувалася з Юрієм Макаровим у їхньому “Сніданку з 1+1” якраз у день показу в Бу-

удинку кіно. Це була, так би мовити, промоція цього показу. Я таки спитала, чи не хочуть вони показати фільм. Ведучий знизав плечима: “Як ти це собі уявляєш? Такий інтелектуальний фільм поруч із передачею “За склом”. Я кажу: “Ну можна, по-перше, не поруч. По-друге, ви ж маєте можливість міняти концепцію того, що випускаєте в ефір”. Потім Юрій Макаров публічно запросив людей на прем'єру. Це мало свої наслідки. Після показу до мене підійшов якийсь хлопець. Він узагалі не має стосунку ані до кіно, ані до мистецтва. Він сказав: “Коли я побачив цю передачу, то записався: “Мушу побачити цей фільм...” Він ніколи не ходив до Будинку кіно. Узагалі не знав, як туди потрапити. Але прийшов, та ще й друзів своїх привів. Йому здалося це чимось таким, що зачіпає за живе. Такою була реакція, так би мовити, народу.

— Добре Оксано. На цьому зупинимось. Решта запитань — після прем'єри в Парижі.

Уляна ГЛІБЧУК

кументальні повнометражні та короткі метр...

— Скільки метрів у твоєму фільмі?

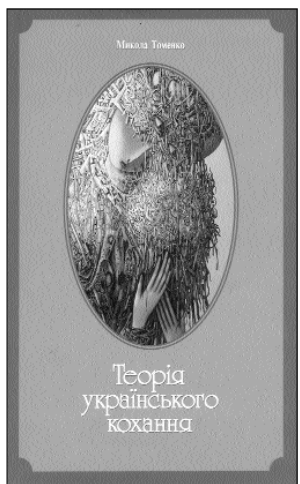
— Тридцять хвилин. Це вісімсот п'ятдесят три мет-

динку кіно. Це була, так би мовити, промоція цього показу. Я таки спитала, чи не хочуть вони показати фільм. Ведучий знизав плечима: “Як ти це собі

УКРАЇНСЬКЕ КОХАННЯ ПОТРЕБУЄ ТЕОРЕТИ-

Про кохання томи і бібліотеки. Від “Пісні пісень” Соломона, сонетів Петрарки, Шекспіра, пасторальних рапсодій, трубадурів Провансу... Тема вдячна, ґрунт — благодатний. Нічого розумнішого людство не придумало. Нехай через мізантропію, мутацію фобій, страхів, гріхів. Уявленнє про темне лоно, дволикого Януса, “хомо хоміні люпус ест”. Усе повертається “на круги своя”. До філософії замкнутого кола любові.

Українське кохання не відстає од світових контекстів. У літературі може й не доскочило шедевральних патологій Оскара Уальда, але дещо таки маємо. Не треба докладати зусиль, перетрушуючи “дівочу” пам'ять... Микола Томенко, відомий український політолог, діяв “на випередження”. Звідси антологія “українського кохання”. Поезія, проза... Не подумайте, що на цьому кінець, крапка. Сама антологія займає лише другу, об'ємнішу частину книжки. Сорок відсотків припадає на філософсько-культурологічну працю “Теорія українського кохання”. Глянцевий папір, ілюстративне оформлення Івана Марчука... Дизайн перфектний. Свій “теорії” пан Томенко дає визначення як іс-

торико-публіцистичній есеїстиці. Вибачливий тон “слова до колег-науковців” напевно свідчить про скромність...

Мовиться там про “теорію” романтики та цноти українського кохання. Стиль сухий, чимось подібний до студентського реферату. Жодних “польових досліджень”. Історичні ракурси, спроба портрету “великих”... Наприкінці словничок синонімів.

Чи “тягне” українське кохання на пристойний міф? Чиє кохання краще: італійське, наше, штату Пенджаб? У повітрі величезні гаки питання...

Уляна ГЛІБЧУК

Вода ріки, в яку двічі не ступають, має властивості магійного свічада. Віддзеркалюючи криваві січі, екзотичні, ніким не бачені пейзажі, фрагменти засмоктаних пісками часу архітектур, або ж дорогі обличчя, вона фіксує їх у Вічності. Ще раз, слідом за Нострадамусом переконує в реальності одночасного існування минулого, сучасного і майбутнього. Варто ледь напружити внутрішній слух, як чуєш відгомін битви Олександра Македонського, або ж кулемети відділки УПА у Волинських лісах. Думка Нострадамуса про подібну одночасність

наводить на іншу, сретичну відносно так званої нормальної логіки, гіпотезу про часові петлі, або ж часові кола. Чим не варіант додати до кіл Дантового пек-

ДОДАТОК ДО КІЛ ДАНТОВОГО ПЕКЛА...

ла. Людина, якщо це, скажімо, кухар, потрапивши у часову петлю восьмигодинного робочого дня — до потемніння в очах смажить плічки, чиновник (плюс-мінус безконечність) перекладатиме папери, ну

а перелюбник довічно тремтітиме під ліжком вподобаної ним феміні. Покарання вічністю Сізіф залюбки покинув би свій камінь задля дещо розмаїт-

шої роботи при казанах. Однак зась. Петля, міцно скручена умілими руками, виключає будь-яку форму перспективи. Такий собі варіант майбутнього без майбутнього для лицемірного честюлюбця будь-якої

політичної орієнтації. Забрюханий по вуха комуніст, який і нині продовжує пашталакати про соціальний рай на землі, згідно з накресленою схемою, матиме вічний тридцять сьомий рік з його партійними чистками та супровідним тваринним жахом, націонал-радикал, з розпухлою од надмірного пафосу рясною, за яловість та беззубість втиратиме вічні соплі біля табірною вогнища, ну а народ, висохлий з нужди руками, у тому ж часовому колі довічно тягтиме колгоспного плуга. Як говорив Христос: по вірі їх воздасться їм...

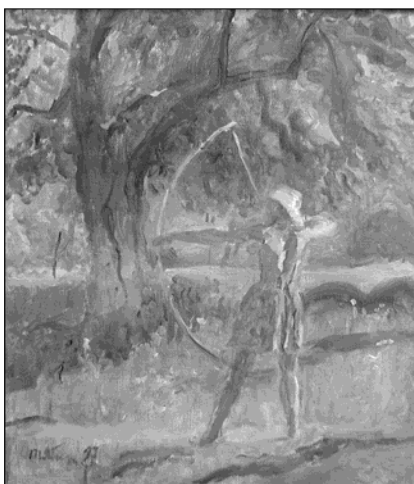
«ПОРИ РОКУ» МАЙЖЕ ЗА ВІВАЛЬДІ...

У Національному музеї мистецтв — відкриття виставки “Пори року” Тетяни Яблонської. Професор, дійсний член Академії мистецтв України, Герой України, народний художник...

Список регалій — помпезний. А ще численні премії, нагороди. “Художник року-1997” — за рішенням ЮНЕСКО.

“Пори року” майже за Вівальді. Найтонші відтінки, нюанси, ледь зримі порухи природи. Зима. Це і перший сніг, і переддень Нового року, і крихкий

“погибаючий” лютий. Плав-но перетікає в цноту пер-

шої зелені. “Сонце прокидається з ромашкою у вусі”. Прозорою кров'ю наливається “білий налив”.

“Відчувати, любити нескінченні зміни в природі, повертати людям, у міру моїх сил, часто вже забуті, прекрасні відчуття. Робити це з усією безпосередністю й довірою до себе, віддатися натхненню...”

Тетяні Яблонській виповнилося 85.

У. М.

27-го квітня о 12 годині (у Лазареву суботу) в Михайлівському Золотоверхому відбується прем'єра канонічного виконання великого хорового твору Кирила Стеценка “Панахида”. Твір виконує хорова капела “Фрески Києва” (худ. керівник Олександр Бондаренко). Присвячується 80-річчю від дня смерті композитора, педагога, протоієрея УАПЦ, що помер у с. Веприк Фастівського району Київської області 29-го квітня 1922 року.

Прем'єра відбудеться за покровительства Патріарха УАПЦ КП Святійшого Філарета.

Дерево має коріння. А людина — рід, заглиблений у рідну історію. Чим більше вона знає про своїх пращурів, тим вільніше тягнеться до сонця. Люди завжди шанували своїх предків. Та сімдесятилітнє більшовицьке панування перервало тяглість поколінь. Урвалася жива нитка пам'яті. Кілька генерацій зросли, не знаючи свого родоводу, тобто без коріння. А таким перекотиполем легко було маніпулювати, легко зомбувати. Наслідки цього відчутні й дотепер. Та, слава Богу, все вертається на круги своя. Люди відновлюють забуте, сягають незнамого. Того, на яке колись було накладене табу.

Отак і я почала цікавитися своїм родоводом, за надто пізно, тільки в останні роки життя мами. Історія пралісі плуталася імен дідів і бабусь, а майбутніми предками пам'ятала одну прадідку Єфросинію. Та й мама могла розповісти про пращурів, про вся, бо їй було понад двадцять років, коли стався жовтневий переворот, і все життя пішло за нею.

Та на допомогу прийшли "Малоросійський довідник" Вадима Милорадовича, який своєю нічною працею зберіг подвиг, розвідка професора Олександра Оглодина "Предки Олександра" та "Помяник Устимовичей".

І от, знайомлячись із родом Устимовичів, до якого належу по жіночій лінії, нарешті переконалася, що українці постали не з попелу, що в них була своя еліта, і вони можуть пишатися своїми достойниками.

Читала, й історія України ніби оживала в персоналіях...

Усі ми знаємо, що козаки захищали рідну землю. Але ось конкретний сотник Городиський Софрон (Сахно), засновник роду, загинув 1678 року під Чигирином. Яким він був? Уявляється жива людина, в якій билосся гаряче, хоробре серце...

Чуємо в думках і піснях, як страждали козаки в полоні, як прагнули будь-що звільнитися. Так ось, син Софрона (Сахна) Устим Сохненко (адже так називали синів) потрапив неповнолітнім у полон до турків під час руйнації Чигирин. Він провів у неволі немало років, спромігся втекти і 1691 року став товаришем (тобто рядовим козаком) Власівської сотні Миргородського полку.

У 1704 — 1705 рр. — уже сотником цієї ж сотні. То, мабуть, був відважний, вправний козак, бо ж вибирали не за вуса. Успішно вів господарство, мав від Мазепи універсал на володіння землею. На старість пішов у ченці (а хіба Палій не гопакував аж до Межигірського монастиря?) під ім'ям Іларіона (за "Помянником" — Софрона), був ігуменом Мотронинського монастиря (авжеж, того знаменитого козацького в Холодному Яр на Черкащині), прийняв схиму і помер у Софронинській пустині.

Його старший син Василь, уже Сахно-Устимович, народився в селі Устимівка на Кременчужчині. Коли досліджують назви сіл, то часто-густо пишуть, що назва пішла від імені засновни-

ка, того, хто першим оселився на тому місці. То чи не Устим Сохненко заснував це село, не від його імені його назва? На Кременчужчині і зараз є два села: одне Устимівка (більше), друге Установка — менше. Якесь з них, мабуть, і заклавав Устим.

Василь розпочав козацьку службу чотирнадцяти років, був значковим товаришем Миргородського полку, брав участь у війнах з Персією і Туреччиною та в будівництві Дніпровської лінії. Одружений був з Марією Яківною Апостол, внучатою небогою гетьмана Данила Апостола.

Його старший син Андрій теж почав службу в Миргородському полку. Отже, три покоління Устимовичів пов'язані з одним полком.

1799) у Кременчуці. Та, мабуть, не тим недоумкуватим, якого "прославив" М. Гоголь, бо став дійсним статським радником і директором Департаменту Морських Військових сил.

Отже, починаючи з Прокопа Васильовича, Устимовичі, розумні, обдаровані, енергійні й освічені, за тих умов ставали "донорами" Російської імперії. Тишій душою, що Адріян Прокопович, старший син Прокопа Васильовича, був ад'ютантом та службовцем з особливих доручень генерал-губернатора, князя Миколи Рєпніна, батька Варвари Рєпніної, котра кохала Тараса Шевченка, одна з перших відчувши геніальність поета, була, за його словами "добрим янголом" під час заслання.

дина великої волі, сильного характеру, потужної енергії, яка до кінця відстоювала свої переконання. І навіть виснажена і хвора, навіть перед смертю не похитнулася.

"Він був сином своєї доби,— писав Ю. Мушкетик, — до того ж, безперечно, сином видатним". Колись я уявляла його таким могутнім, яким він є на портреті в Київському Національному Музеї українського мистецтва. Одного разу, опинившись сам на сам з пращуром, розмовляла з ним.

Тепер я бачила інший портрет Павла Полуботка з книги П. Білецького (Білецький П. Украинская портретная живопись XVII — XVIII. — Л.: Искусство, 1981. — С. 188), на який дуже схожий Євген Аркадійович Ко-

ча, Микола, запам'ятався нащадкам його не лише тим, що брав участь у Кримській кампанії 1856 р., а от ще якими життєвими подіями, вчинками. Про них розповіла своїй доньці Надії Любов Миколаївна Шульгина, дочка Миколи Адріановича.

Демобілізувавшись, як сказали б тепер, Микола Адріанович довгий час перебував у Франції та Швейцарії, захопившись філософією Ж.-Ж. Руссо. Коли ж він повернувся, уже після реформи 1861 р., то побачив, як багато землі мав і які крихітні шматки біля хат селян, вирішив дати їм землю даром, тобто без викупу. Це страшенно обурило навколишніх поміщиків. А ще до цього додало жару те, що Микола Адріанович не по-

Батькам Миколи Устимовича, хоч і ніжно любили сина, примиритися з тим було важко. Вони заявили, щоб у разі цього шлюбу він ніколи до них не приїздив.

Вінчання відбулося. Наречена була одягнена в панську одіж. І довелося Єфросинії Іллівні з роду козаків Черкаських, які потрапили в кріпацьку неволю, пристосовуватися до нового середовища.

І от після десяти років їхнього подружнього життя Микола Адріанович несподівано отримав від батьків листа: вони просили приїхати з дружиною і дітьми. І, на знак примирення, Надія Григорівна промовила: "Миколо, які гарні в тебе діти, а це від матері залезить".

Онука Миколи Адріановича Олександр і його двоюрідні сестри, які були новітні історія

молодшим, Володимир, загинув

КОЛИ ОЖИВАЄ ІСТОРІЯ

Єфросинія Іллівна та Микола Адріанович Устимовичі

нити щось недостойно? Адже його випроводжав батько, напучуючи: "Служи, синку, вірою й правдою Україні, виконуй свій обов'язок, як я це робив. Не посрами імені нашого роду". А якби ввести таку традицію й у сучасному українському війську?..

Служив Андрій і в Генеральній військовій канцелярії, став бунчужним товаришем.

Його ж другий син, Прокоп (1756 — 1814), — розпочав службу в недоброї слави Малоросійській Колегії, з якою змагався, обороняючи автономію України, наказний гетьман Павло Полуботок. Пройшов різні посади в службовій кар'єрі. Був, до речі, і поштмейстером (1789 — 1793), і городничим (з

ським губернатором. Одружився з Надією Григорівною Милорадович. Їй завдячують наступні покоління Устимовичів тим, що стали по прямій лінії нащадками гетьманів Павла Полуботка та Данила Апостола.

І тепер, коли читаю про них, то ставлюся не тільки як до історичних осіб.

Особливо болить душа за мученицьку смерть у Петропавлівській фортеці Павла Полуботка, видатного сина своєї епохи, завзятого відносно незалежності свого краю. Він очолив легальну боротьбу за збереження козацького демократичного ладу. Тепер я знаю, що Павло Полуботок навчався в Києво-Могилянській Академії, кохався в поезії, знав іноземні мови. Це була лю-

Олександр Якович Шульгин

жан, Полуботків нащадок по чоловічій лінії. За свідченням сучасника, Павло Полуботок був руський. І на цьому портреті вгадується світле волосся, а не чорне, як вороняче крило, на тому традиційному (є припущення, що це Леонтій Полуботок, батько гетьмана). Виразні, повні тривоги, внутрішнього неспокою очі, у яких застигло запитання. На мій погляд, це психологічний портрет. Портрет, який не може відповісти, куди він подівся з музею, де мав би бути згідно з підписом під ним у книжці.

Тепер, коли читаю про канцлера, мецената князя Олександра Безбородька, ставлюся до нього не тільки як до видатного державного діяча, високого сановника імперії, а й як до прапра... дядька і думаю, що це наш українець був другою особою в імперії. Майже 20 років керував він політикою Росії і ніколи не зрікався свого українства.

А які пости займав князь Віктор Павлович Кочубей (1768 — 1834), рідний брат моєї прабабусі Олександри Павлівни Кочубей! Визначний дипломат, віце-канцлер (1798), сенатор (1801), міністр внутрішніх справ (до 1812), голова державної ради і комітету міністрів (1827). Характерною його рисою був незвичайний розум.

Але повернемося до Устимовичів.

Син Адріана Прокопови-

хав по приїзді до них із "візитами", чим порушив узвичаєний "етикет". Вони перелякалися, що селяни і від них вимагатимуть того ж. Повідомили в жандармерію про нечуване "беззаконня". На Миколу Адріановича був накладений домашній арешт, книжкові шафи запечатили сургучними печатками, коло будинку вартували жандарми. Мій батько, — розповідала Любов Миколаївна, — загордий, щоб із ними розмовляти, але негайно відрядив посланців до свого батька (Курського губернатора — О. Л.). За кілька днів повернулися посли з листом-наказом самого царя: негайно зліквідувати цю історію. Коли жандарми побачили наказ від "самого" царя — відразу почали розмірковувати, кланялись, вибачались і вийшли "назадгусь" з хати.

Печатки на шафах у бібліотеці порозламували, але залишили, як "доказ"... А другий епізод з життя Миколи Адріановича вже романтичний.

Невдовзі після історії з арештом Микола Адріанович поїхав конем (білим) по своїх полях. Опинився на краю села. Побачив дівчину, яка набирала воду з колодязя. Під'їхав і попросив напиться. (Моя мама розповідала, що ще й поцілував, та отримав ляпаса). За кілька днів приїхав знову, зайшов до хати, чим збентежив матір дівчини, та й посватався.

дом. Колись, якщо людина не знала про свій рід до сьомого коліна, її не поважали. Незнання родоводу оберталося для роду бідою. Знання про свій родовід допомагають осягнути себе, виховати в собі патріота своєї землі, відновити духовність і традиції народу, його культуру. Знання про родовід дуже важливі і в наш технологічний час. З почуття гідності та гордості за Україну зростає у душі сила, яка не дасть змоги зробити хибоного кроку, бо за тобою чатують душі твоїх пращурів. Шануючи їх, ти вчишся шанувати себе. Бо інакше не шануватимуть інші.

Від людини до держави. "Роде наш красний, роде наш прекрасний"... Але щоб відновити відомості про рід, треба збирати спогади батьків і дідів, треба працювати в архівах. Це потрібно не тільки нашим сучасникам, але й наступним поколінням, аби не перервалися сув'язі і традиції поколінь.

Були роди різних верств. Були роди, що належали до української еліти, були роди хліборобські, роди підприємців, роди надзвичайних майстрів. Усі вони важливі для України як діти однієї Матері. Це історія України.

Тому й справа відновлення знань про родоводи є справою патріотичною, до якої обов'язково треба залучати молодь.

Олена ЛЕОНТОВИЧ

ЕКОЛОГІЯ ДУШІ

І засурмив третій ангел, і велика зоря спала з неба, палаючи як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела, А ймення зорі тій Полин і багато людей помирали з води, бо зіграла вона.
З'явлення 8,10-11

Ці пророчі слова святого апостола Івана Богослова сучасні богослови, та й не тільки, прив'язують до страшної і жахливої трагедії в історії людства — аварії на Чорнобильській атомній електростанції квітня 1986 року. Ось нає 16 років, але й погодні перед людством іть питання: що ж таке Чорнобиль? Чи це просто техногенна катастрофа, чи попередження усьому світові? (Тому, до речі, світові, який обіцяв допомогу, а на-томість залишає нас вічна-на-віч із нашими проблемами, з нашим горем...) Чи це нещасний випадок, чи фатальний поворот долі, що ввів у наш лексикон та втілив у наше життя такі поняття, як ліквідація, чорнобильце, зона відчуження, променева хвороба?..

Спонуканням до написання цієї статті стали дві причини. Хочеться ще раз згадати людей, котрі, жертвуючи своїм життям, ішли на боротьбу з невидимим ворогом — радіацією; котрі з великої любові до ближніх робили все можливе, щоб якнайшвидше локалізувати наслідки недбалості та байдужості інших. Серед тих ліквідаторів були й працівники досить відомого ВО "Львіватоменергосремонт", з котрими мені довелося працювати разом у період із серпня 1987 до серпня 1991 років, якраз саме до вступу в Київську Духовну Семінарію. Багато з них уже відійшли у вічність, залишивши по собі добру пам'ять. І ще однією причиною стала випадкова зустріч із мешканцем Деснянського району (Троєщина) міста Києва, котрий просив не називати його імені. (З його рідної домівки, яку він був змушений залишити, було видно Чорнобильську атомну електростанцію.) Саме ця людина розповіла мені про своє рідне село Товстий Ліс, про надзвичайно величний дерев'яний храм в ім'я Воскресіння Христового, збудований у 1760 році у стилі українського бароко. Це один із 85 тисяч переселенців із Прип'яті та Чорнобиля, котрі мешкають саме в цьому районі нашої столиці, і саме в цьому районі з благословення Святейшого Патріарха Філарета мені доручено проповідувати Слово Боже.

Причин цієї трагедії торкатися не буду через те, що й досі чітко не доведено: що ж трапилось на ЧАЕС тієї ночі 26 квітня 1986 року. Я хочу торкнутись історії цього краю і навести деякі статистичні дані, аби

ЧОРНОБИЛЬ ЯК КАРЬ УСВІДОМЛЕННЯ

залучити читачів "СП" до роздумів.

Чорнобиль — дуже давнє місто з тисячолітньою історією. Відомий краєзнавець Леонтій Похилевич у "Сказанні про населення місцевості Київської губернії," виданому 1864 року, пише: "За 2 верстви від містечка Чорнобиля на північ на горі, над річкою Прип'ять, розташувалася Стрежев, де збереглися залишки якоїсь давньої споруди". З історії також відомо, що князь Мстислав Володимирович Мономах 1127 року послав братів своїх проти кривичів, чотирма дорогами. Всеволоду, сину Олега, наказано було йти зі своїми полками через Стрежев до міста Борисова. У літописі також зафіксовано, що восени 1193 року київський князь Святослав 3-й (1175–1194) полював біля Чорнобиля.

У XIII ст. при впадінні Прип'яті у Дніпро об'єднані литовсько-українські війська розгромили татарське військо на чолі з воєводою хана Батия Кайданом, яке йшло за даниною. Це була перша перемога поневоленої Русі над монголо-татарами. Згодом тут утворилося Чорнобильське староство Литовського князівства. Вже у XVIII ст. сю-

ди переселилася громада старообрядців-розкольників зі Стародуб'я. До них приєднувалися однодумці з інших кутків Російської імперії. Старовіри, крім Чорнобиля, селилися в інших ближніх селах, засновували нові, — залишки старообрядських монастирів і скитів збереглися на Чорнобильщині до наших днів. 1600 року Лука Сапега відкрив у Чорнобилі римо-католицький костел. При ньому згодом виник домініканський монастир. У 1769 році поблизу міста поляки четвертували гайдамацького отамана Бондаренка, якого взяли в полон біля Макарова. У середині XIX ст. в Чорнобилі існувало 5 синагог, 3 православні храми і костел. Цікавим є факт, що місто було одним із центрів єврейської духовної культури. Тут поховано 5 чорнобильських пророків. Уже після катастрофи на АЕС до Чорнобиля з усього світу приїхало кілька сотень паломників, котрі сповідують хасидизм. Вони упорядкували свої святині, провели моління і відправи.

Під час Хмельниччини 1650 року для придушення повстання селян і козаків Чорнобильщини було скероване польське військо на

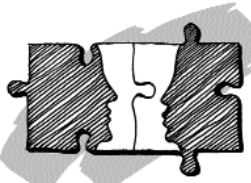
чолі з князем Радзивіллою. У 1750-х роках у цих краях заявилися гайдамаки, а після 1917 року, під час громадянської війни, уся Чорнобильщина була охоплена антибільшовицьким повстанським рухом, що тривав аж до 30-х років.

Десять років тому тут було сформовано історико-культурну експедицію, котра займалася вивченням археологічних пам'яток постчорнобильської культури. У записках цієї експедиції є цікаві дані. У селі Замоща, що над річкою Уж, до евакуації жили старообрядці. Жили замкнуто, ізолювано від світу, за своїми канонами і правилами. Про це село писав також дослідник Леонтій Похилевич у "Сказанні про населення місцевості Київської губернії" так: "Розкольників у слободі 346, називається Замоща. У ній є молитовний дім і жіночий монастир в ім'я Казанської Божої Матері, а за Ушею — за 8 верств від Замоща — серед боліт, вкритих лісами, чоловічий Миколаївський монастир, досить багатий, знаменитий дуже древніми своїми старожитностями, із церквою дерев'яною, на кам'яному фундаменті, зарізом вкритою, в ім'я Різдва Христового, і каплицею

в ім'я Дмитрія Мироточивого, в 1829 році при ігуменні Салафіїлі збудовані... А село Товстий Ліс дуже давнє і вперше згадується в історичних документах ще 1447 року. У 1570-му частина його була надана київським воєводою Андрієм Немировичем Києво-Михайлівському Золотоверхому монастирю".

У Чорнобилі народився і зростав український поет Юрій Бурякivecь, поет-націоналіст, член ОУН, на жаль, мало відомий в Україні. У його творчому доробку є, зокрема, поеми під назвами: "Містечко Чорно-

Биль" (1949), "Село Товстий Ліс" (1950), "Село Замоща" (1951), "Село Стрежев" (1952), "Село Борисова" (1953), "Село Макарова" (1954), "Село Замоща" (1955), "Село Стрежев" (1956), "Село Борисова" (1957), "Село Макарова" (1958), "Село Замоща" (1959), "Село Стрежев" (1960), "Село Борисова" (1961), "Село Макарова" (1962), "Село Замоща" (1963), "Село Стрежев" (1964), "Село Борисова" (1965), "Село Макарова" (1966), "Село Замоща" (1967), "Село Стрежев" (1968), "Село Борисова" (1969), "Село Макарова" (1970), "Село Замоща" (1971), "Село Стрежев" (1972), "Село Борисова" (1973), "Село Макарова" (1974), "Село Замоща" (1975), "Село Стрежев" (1976), "Село Борисова" (1977), "Село Макарова" (1978), "Село Замоща" (1979), "Село Стрежев" (1980), "Село Борисова" (1981), "Село Макарова" (1982), "Село Замоща" (1983), "Село Стрежев" (1984), "Село Борисова" (1985), "Село Макарова" (1986), "Село Замоща" (1987), "Село Стрежев" (1988), "Село Борисова" (1989), "Село Макарова" (1990), "Село Замоща" (1991), "Село Стрежев" (1992), "Село Борисова" (1993), "Село Макарова" (1994), "Село Замоща" (1995), "Село Стрежев" (1996), "Село Борисова" (1997), "Село Макарова" (1998), "Село Замоща" (1999), "Село Стрежев" (2000), "Село Борисова" (2001), "Село Макарова" (2002), "Село Замоща" (2003), "Село Стрежев" (2004), "Село Борисова" (2005), "Село Макарова" (2006), "Село Замоща" (2007), "Село Стрежев" (2008), "Село Борисова" (2009), "Село Макарова" (2010), "Село Замоща" (2011), "Село Стрежев" (2012), "Село Борисова" (2013), "Село Макарова" (2014), "Село Замоща" (2015), "Село Стрежев" (2016), "Село Борисова" (2017), "Село Макарова" (2018), "Село Замоща" (2019), "Село Стрежев" (2020), "Село Борисова" (2021), "Село Макарова" (2022), "Село Замоща" (2023), "Село Стрежев" (2024), "Село Борисова" (2025), "Село Макарова" (2026), "Село Замоща" (2027), "Село Стрежев" (2028), "Село Борисова" (2029), "Село Макарова" (2030), "Село Замоща" (2031), "Село Стрежев" (2032), "Село Борисова" (2033), "Село Макарова" (2034), "Село Замоща" (2035), "Село Стрежев" (2036), "Село Борисова" (2037), "Село Макарова" (2038), "Село Замоща" (2039), "Село Стрежев" (2040), "Село Борисова" (2041), "Село Макарова" (2042), "Село Замоща" (2043), "Село Стрежев" (2044), "Село Борисова" (2045), "Село Макарова" (2046), "Село Замоща" (2047), "Село Стрежев" (2048), "Село Борисова" (2049), "Село Макарова" (2050), "Село Замоща" (2051), "Село Стрежев" (2052), "Село Борисова" (2053), "Село Макарова" (2054), "Село Замоща" (2055), "Село Стрежев" (2056), "Село Борисова" (2057), "Село Макарова" (2058), "Село Замоща" (2059), "Село Стрежев" (2060), "Село Борисова" (2061), "Село Макарова" (2062), "Село Замоща" (2063), "Село Стрежев" (2064), "Село Борисова" (2065), "Село Макарова" (2066), "Село Замоща" (2067), "Село Стрежев" (2068), "Село Борисова" (2069), "Село Макарова" (2070), "Село Замоща" (2071), "Село Стрежев" (2072), "Село Борисова" (2073), "Село Макарова" (2074), "Село Замоща" (2075), "Село Стрежев" (2076), "Село Борисова" (2077), "Село Макарова" (2078), "Село Замоща" (2079), "Село Стрежев" (2080), "Село Борисова" (2081), "Село Макарова" (2082), "Село Замоща" (2083), "Село Стрежев" (2084), "Село Борисова" (2085), "Село Макарова" (2086), "Село Замоща" (2087), "Село Стрежев" (2088), "Село Борисова" (2089), "Село Макарова" (2090), "Село Замоща" (2091), "Село Стрежев" (2092), "Село Борисова" (2093), "Село Макарова" (2094), "Село Замоща" (2095), "Село Стрежев" (2096), "Село Борисова" (2097), "Село Макарова" (2098), "Село Замоща" (2099), "Село Стрежев" (2100), "Село Борисова" (2101), "Село Макарова" (2102), "Село Замоща" (2103), "Село Стрежев" (2104), "Село Борисова" (2105), "Село Макарова" (2106), "Село Замоща" (2107), "Село Стрежев" (2108), "Село Борисова" (2109), "Село Макарова" (2110), "Село Замоща" (2111), "Село Стрежев" (2112), "Село Борисова" (2113), "Село Макарова" (2114), "Село Замоща" (2115), "Село Стрежев" (2116), "Село Борисова" (2117), "Село Макарова" (2118), "Село Замоща" (2119), "Село Стрежев" (2120), "Село Борисова" (2121), "Село Макарова" (2122), "Село Замоща" (2123), "Село Стрежев" (2124), "Село Борисова" (2125), "Село Макарова" (2126), "Село Замоща" (2127), "Село Стрежев" (2128), "Село Борисова" (2129), "Село Макарова" (2130), "Село Замоща" (2131), "Село Стрежев" (2132), "Село Борисова" (2133), "Село Макарова" (2134), "Село Замоща" (2135), "Село Стрежев" (2136), "Село Борисова" (2137), "Село Макарова" (2138), "Село Замоща" (2139), "Село Стрежев" (2140), "Село Борисова" (2141), "Село Макарова" (2142), "Село Замоща" (2143), "Село Стрежев" (2144), "Село Борисова" (2145), "Село Макарова" (2146), "Село Замоща" (2147), "Село Стрежев" (2148), "Село Борисова" (2149), "Село Макарова" (2150), "Село Замоща" (2151), "Село Стрежев" (2152), "Село Борисова" (2153), "Село Макарова" (2154), "Село Замоща" (2155), "Село Стрежев" (2156), "Село Борисова" (2157), "Село Макарова" (2158), "Село Замоща" (2159), "Село Стрежев" (2160), "Село Борисова" (2161), "Село Макарова" (2162), "Село Замоща" (2163), "Село Стрежев" (2164), "Село Борисова" (2165), "Село Макарова" (2166), "Село Замоща" (2167), "Село Стрежев" (2168), "Село Борисова" (2169), "Село Макарова" (2170), "Село Замоща" (2171), "Село Стрежев" (2172), "Село Борисова" (2173), "Село Макарова" (2174), "Село Замоща" (2175), "Село Стрежев" (2176), "Село Борисова" (2177), "Село Макарова" (2178), "Село Замоща" (2179), "Село Стрежев" (2180), "Село Борисова" (2181), "Село Макарова" (2182), "Село Замоща" (2183), "Село Стрежев" (2184), "Село Борисова" (2185), "Село Макарова" (2186), "Село Замоща" (2187), "Село Стрежев" (2188), "Село Борисова" (2189), "Село Макарова" (2190), "Село Замоща" (2191), "Село Стрежев" (2192), "Село Борисова" (2193), "Село Макарова" (2194), "Село Замоща" (2195), "Село Стрежев" (2196), "Село Борисова" (2197), "Село Макарова" (2198), "Село Замоща" (2199), "Село Стрежев" (2200), "Село Борисова" (2201), "Село Макарова" (2202), "Село Замоща" (2203), "Село Стрежев" (2204), "Село Борисова" (2205), "Село Макарова" (2206), "Село Замоща" (2207), "Село Стрежев" (2208), "Село Борисова" (2209), "Село Макарова" (2210), "Село Замоща" (2211), "Село Стрежев" (2212), "Село Борисова" (2213), "Село Макарова" (2214), "Село Замоща" (2215), "Село Стрежев" (2216), "Село Борисова" (2217), "Село Макарова" (2218), "Село Замоща" (2219), "Село Стрежев" (2220), "Село Борисова" (2221), "Село Макарова" (2222), "Село Замоща" (2223), "Село Стрежев" (2224), "Село Борисова" (2225), "Село Макарова" (2226), "Село Замоща" (2227), "Село Стрежев" (2228), "Село Борисова" (2229), "Село Макарова" (2230), "Село Замоща" (2231), "Село Стрежев" (2232), "Село Борисова" (2233), "Село Макарова" (2234), "Село Замоща" (2235), "Село Стрежев" (2236), "Село Борисова" (2237), "Село Макарова" (2238), "Село Замоща" (2239), "Село Стрежев" (2240), "Село Борисова" (2241), "Село Макарова" (2242), "Село Замоща" (2243), "Село Стрежев" (2244), "Село Борисова" (2245), "Село Макарова" (2246), "Село Замоща" (2247), "Село Стрежев" (2248), "Село Борисова" (2249), "Село Макарова" (2250), "Село Замоща" (2251), "Село Стрежев" (2252), "Село Борисова" (2253), "Село Макарова" (2254), "Село Замоща" (2255), "Село Стрежев" (2256), "Село Борисова" (2257), "Село Макарова" (2258), "Село Замоща" (2259), "Село Стрежев" (2260), "Село Борисова" (2261), "Село Макарова" (2262), "Село Замоща" (2263), "Село Стрежев" (2264), "Село Борисова" (2265), "Село Макарова" (2266), "Село Замоща" (2267), "Село Стрежев" (2268), "Село Борисова" (2269), "Село Макарова" (2270), "Село Замоща" (2271), "Село Стрежев" (2272), "Село Борисова" (2273), "Село Макарова" (2274), "Село Замоща" (2275), "Село Стрежев" (2276), "Село Борисова" (2277), "Село Макарова" (2278), "Село Замоща" (2279), "Село Стрежев" (2280), "Село Борисова" (2281), "Село Макарова" (2282), "Село Замоща" (2283), "Село Стрежев" (2284), "Село Борисова" (2285), "Село Макарова" (2286), "Село Замоща" (2287), "Село Стрежев" (2288), "Село Борисова" (2289), "Село Макарова" (2290), "Село Замоща" (2291), "Село Стрежев" (2292), "Село Борисова" (2293), "Село Макарова" (2294), "Село Замоща" (2295), "Село Стрежев" (2296), "Село Борисова" (2297), "Село Макарова" (2298), "Село Замоща" (2299), "Село Стрежев" (2300), "Село Борисова" (2301), "Село Макарова" (2302), "Село Замоща" (2303), "Село Стрежев" (2304), "Село Борисова" (2305), "Село Макарова" (2306), "Село Замоща" (2307), "Село Стрежев" (2308), "Село Борисова" (2309), "Село Макарова" (2310), "Село Замоща" (2311), "Село Стрежев" (2312), "Село Борисова" (2313), "Село Макарова" (2314), "Село Замоща" (2315), "Село Стрежев" (2316), "Село Борисова" (2317), "Село Макарова" (2318), "Село Замоща" (2319), "Село Стрежев" (2320), "Село Борисова" (2321), "Село Макарова" (2322), "Село Замоща" (2323), "Село Стрежев" (2324), "Село Борисова" (2325), "Село Макарова" (2326), "Село Замоща" (2327), "Село Стрежев" (2328), "Село Борисова" (2329), "Село Макарова" (2330), "Село Замоща" (2331), "Село Стрежев" (2332), "Село Борисова" (2333), "Село Макарова" (2334), "Село Замоща" (2335), "Село Стрежев" (2336), "Село Борисова" (2337), "Село Макарова" (2338), "Село Замоща" (2339), "Село Стрежев" (2340), "Село Борисова" (2341), "Село Макарова" (2342), "Село Замоща" (2343), "Село Стрежев" (2344), "Село Борисова" (2345), "Село Макарова" (2346), "Село Замоща" (2347), "Село Стрежев" (2348), "Село Борисова" (2349), "Село Макарова" (2350), "Село Замоща" (2351), "Село Стрежев" (2352), "Село Борисова" (2353), "Село Макарова" (2354), "Село Замоща" (2355), "Село Стрежев" (2356), "Село Борисова" (2357), "Село Макарова" (2358), "Село Замоща" (2359), "Село Стрежев" (2360), "Село Борисова" (2361), "Село Макарова" (2362), "Село Замоща" (2363), "Село Стрежев" (2364), "Село Борисова" (2365), "Село Макарова" (2366), "Село Замоща" (2367), "Село Стрежев" (2368), "Село Борисова" (2369), "Село Макарова" (2370), "Село Замоща" (2371), "Село Стрежев" (2372), "Село Борисова" (2373), "Село Макарова" (2374), "Село Замоща" (2375), "Село Стрежев" (2376), "Село Борисова" (2377), "Село Макарова" (2378), "Село Замоща" (2379), "Село Стрежев" (2380), "Село Борисова" (2381), "Село Макарова" (2382), "Село Замоща" (2383), "Село Стрежев" (2384), "Село Борисова" (2385), "Село Макарова" (2386), "Село Замоща" (2387), "Село Стрежев" (2388), "Село Борисова" (2389), "Село Макарова" (2390), "Село Замоща" (2391), "Село Стрежев" (2392), "Село Борисова" (2393), "Село Макарова" (2394), "Село Замоща" (2395), "Село Стрежев" (2396), "Село Борисова" (2397), "Село Макарова" (2398), "Село Замоща" (2399), "Село Стрежев" (2400), "Село Борисова" (2401), "Село Макарова" (2402), "Село Замоща" (2403), "Село Стрежев" (2404), "Село Борисова" (2405), "Село Макарова" (2406), "Село Замоща" (2407), "Село Стрежев" (2408), "Село Борисова" (2409), "Село Макарова" (2410), "Село Замоща" (2411), "Село Стрежев" (2412), "Село Борисова" (2413), "Село Макарова" (2414), "Село Замоща" (2415), "Село Стрежев" (2416), "Село Борисова" (2417), "Село Макарова" (2418), "Село Замоща" (2419), "Село Стрежев" (2420), "Село Борисова" (2421), "Село Макарова" (2422), "Село Замоща" (2423), "Село Стрежев" (2424), "Село Борисова" (2425), "Село Макарова" (2426), "Село Замоща" (2427), "Село Стрежев" (2428), "Село Борисова" (2429), "Село Макарова" (2430), "Село Замоща" (2431), "Село Стрежев" (2432), "Село Борисова" (2433), "Село Макарова" (2434), "Село Замоща" (2435), "Село Стрежев" (2436), "Село Борисова" (2437), "Село Макарова" (2438), "Село Замоща" (2439), "Село Стрежев" (2440), "Село Борисова" (2441), "Село Макарова" (2442), "Село Замоща" (2443), "Село Стрежев" (2444), "Село Борисова" (2445), "Село Макарова" (2446), "Село Замоща" (2447), "Село Стрежев" (2448), "Село Борисова" (2449), "Село Макарова" (2450), "Село Замоща" (2451), "Село Стрежев" (2452), "Село Борисова" (2453), "Село Макарова" (2454), "Село Замоща" (2455), "Село Стрежев" (2456), "Село Борисова" (2457), "Село Макарова" (2458), "Село Замоща" (2459), "Село Стрежев" (2460), "Село Борисова" (2461), "Село Макарова" (2462), "Село Замоща" (2463), "Село Стрежев" (2464), "Село Борисова" (2465), "Село Макарова" (2466), "Село Замоща" (2467), "Село Стрежев" (2468), "Село Борисова" (2469), "Село Макарова" (2470), "Село Замоща" (2471), "Село Стрежев" (2472), "Село Борисова" (2473), "Село Макарова" (2474), "Село Замоща" (2475), "Село Стрежев" (2476), "Село Борисова" (2477), "Село Макарова" (2478), "Село Замоща" (2479), "Село Стрежев" (2480), "Село Борисова" (2481), "Село Макарова" (2482), "Село Замоща" (2483), "Село Стрежев" (2484), "Село Борисова" (2485), "Село Макарова" (2486), "Село Замоща" (2487), "Село Стрежев" (2488), "Село Борисова" (2489), "Село Макарова" (2490), "Село Замоща" (2491), "Село Стрежев" (2492), "Село Борисова" (2493), "Село Макарова" (2494), "Село Замоща" (2495), "Село Стрежев" (2496), "Село Борисова" (2497), "Село Макарова" (2498), "Село Замоща" (2499), "Село Стрежев" (2500), "Село Борисова" (2501), "Село Макарова" (2502), "Село Замоща" (2503), "Село Стрежев" (2504), "Село Борисова" (2505), "Село Макарова" (2506), "Село Замоща" (2507), "Село Стрежев" (2508), "Село Борисова" (2509), "Село Макарова" (2510), "Село Замоща" (2511), "Село Стрежев" (2512), "Село Борисова" (2513), "Село Макарова" (2514), "Село Замоща" (2515), "Село Стрежев" (2516), "Село Борисова" (2517), "Село Макарова" (2518), "Село Замоща" (2519), "Село Стрежев" (2520), "Село Борисова" (2521), "Село Макарова" (2522), "Село Замоща" (2523), "Село Стрежев" (2524), "Село Борисова" (2525), "Село Макарова" (2526), "Село Замоща" (2527), "Село Стрежев" (2528), "Село Борисова" (2529), "Село Макарова" (2530), "Село Замоща" (2531), "Село Стрежев" (2532), "Село Борисова" (2533), "Село Макарова" (2534), "Село Замоща" (2535), "Село Стрежев" (2536), "Село Борисова" (2537), "Село Макарова" (2538), "Село Замоща" (2539), "Село Стрежев" (2540), "Село Борисова" (2541), "Село Макарова" (2542), "Село Замоща" (2543), "Село Стрежев" (2544), "Село Борисова" (2545), "Село Макарова" (2546), "Село Замоща" (2547), "Село Стрежев" (2548), "Село Борисова" (2549), "Село Макарова" (2550), "Село Замоща" (2551), "Село Стрежев" (2552), "Село Борисова" (2553), "Село Макарова" (2554), "Село Замоща" (2555), "Село Стрежев" (2556), "Село Борисова" (2557), "Село Макарова" (2558), "Село Замоща" (2559), "Село Стрежев" (2560), "Село Борисова" (2561), "Село Макарова" (2562), "Село Замоща" (2563), "Село Стрежев" (2564), "Село Борисова" (2565), "Село Макарова" (2566), "Село Замоща" (2567), "Село Стрежев" (2568), "Село Борисова" (2569), "Село Макарова" (2570), "Село Замоща" (2571), "Село Стрежев" (2572), "Село Борисова" (2573), "Село Макарова" (2574), "Село Замоща" (2575), "Село Стрежев" (2576), "Село Борисова" (2577), "Село Макарова" (2578), "Село Замоща" (2579), "Село Стрежев" (2580), "Село Борисова" (2581), "Село Макарова" (2582), "Село Замоща" (2583), "Село Стрежев" (2584), "Село Борисова" (2585), "Село Макарова" (2586), "Село Замоща" (2587), "Село Стрежев" (2588), "Село Борисова" (2589), "Село Макарова" (2590), "Село Замоща" (2591), "Село Стрежев" (2592), "Село Борисова" (2593), "Село Макарова" (2594), "Село Замоща" (2595), "Село Стрежев" (2596), "Село Борисова" (2597), "Село Макарова" (2598), "Село Замоща" (2599), "Село Стрежев" (2600), "Село Борисова" (2601), "Село Макарова" (2602), "Село Замоща" (2603), "Село Стрежев" (2604), "Село Борисова" (2605), "Село Макарова" (2606), "Село Замоща" (2607), "Село Стрежев" (2608), "Село Борисова" (2609), "Село Макарова" (2610), "Село Замоща" (2611), "Село Стрежев" (2612), "Село Борисова" (2613), "Село Макарова" (2614), "Село Замоща" (2615), "Село Стрежев" (2616), "Село Борисова" (2617), "Село Макарова" (2618), "Село Замоща" (2619), "Село Стрежев" (2620), "Село Борисова" (2621), "Село Макарова" (2622), "Село Замоща" (2623), "Село Стрежев" (2624), "Село Борисова" (2625), "Село Макарова" (2626), "Село Замоща" (2627), "Село Стрежев" (2628), "Село Борисова" (2629), "Село Макарова" (2630), "Село Замоща" (2631), "Село Стрежев" (2632), "Село Борисова" (2633), "Село Макарова" (2634), "Село Замоща" (2635), "Село Стрежев" (2636), "Село Борисова" (2637), "Село Макарова" (2638), "Село Замоща" (2639), "Село Стрежев" (2640), "Село Борисова" (2641), "Село Макарова" (2642), "Село Замоща" (2643), "Село Стрежев" (2644), "Село Борисова" (2645), "Село Макарова" (2646), "Село Замоща" (2647), "Село Стрежев" (2648), "Село Борисова" (2649), "Село Макарова" (2650), "Село Замоща" (2651), "Село Стрежев" (2652), "Село Борисова" (2653), "Село Макарова" (2654), "Село Замоща" (2655), "Село Стрежев" (2656), "Село Борисова" (2657), "Село Макарова" (2658), "Село Замоща" (2659), "Село Стрежев" (2660), "Село Борисова" (2661), "Село Макарова" (2662), "Село Замоща" (2663), "Село Стрежев" (2664), "Село Борисова" (2665), "Село Макарова" (2666), "Село Замоща" (2667), "Село Стрежев" (2668), "Село Борисова" (2669), "Село Макарова" (2670), "Село Замоща" (2671), "Село Стрежев" (2672), "Село Борисова" (2673), "Село Макарова" (2674), "Село Замоща" (2675), "Село Стрежев" (2676), "Село Борисова" (2677), "Село Макарова" (2678), "Село Замоща" (2679), "Село Стрежев" (2680), "Село Борисова" (2681), "Село Макарова" (2682), "Село Замоща" (2683), "С

НАЙІНТЕЛЕКТУАЛЬНІШЕ РАДІО-ШОУ В ПРЯМОМУ ЕФІРІ, ЧИ НАЙЗРУЧНІШИЙ ПІСТОЛЕТ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ?

Відтепер для багатьох любителів темного боку доби слово "північ" асоціюється насамперед зі словозлуккою "Клуб Олівнічників".

Віртуальна бійка глadiatorів думки на Довіра-Ніко FM — явище перманентне. Тут може пожитися будь-хто: ідеологічно неоперений підліток, і доморощений філософ, який прагне отримати визнання своїх унікальних ідей за посередництвом вільних вух Клубу, і звичайнісінький словесний маніяк зі своїм нестримним бажанням складання слів у речення та запускання цих речень в ефір, і спрагнений правди.

За якими правилами проходить віртуальне побоїще? Питання напрошується на "популярне" пояснення. У центрі Клубу сидить ведучий, який щочеснора має казати "Це київська студія Довіра-Ніко FM, це я (нехай буде містер dubleM — олівнічники вмиють розконспірують), не уривайся, терпець — ще кілька грамів балаканини, і Тема Ночі буде відома".

Теми бувають двоякі, троякі, або, не до ночі буде сказано, чотиріаки. Теми варіюються безмежно і неповторно, їхній діапазон напрочуд широкий (пам'ятаю, однієї ночі обговорювалось, як

варто поводитися з полоненими талібами, а наступної — які жінки привабливіші, блондинки або брюнетки). Існують дві телефонні лінії: перша підтверджує запропоновану тему, інша — опротестовує. І ось тоді на сцену виходять усі різновиди Глadiatorів:

1. Глadiatorи-самозванці.

У них можуть бути курячі груди і поїдені корозією думки. Вони гвалтують слухачів вуха розкішним букетом слів-паразитів, ідей-паразитів (такі ідеї як блохи — спроможні стрибнути на будь-яку тему) та супер-nick-ів (наприклад, один настирний олівнічник взяв собі nick "паразит").

2. Знудьговані Глadiatorи.

Таким людям часто (і особливо опісля півночі) немає що робити, а коли немає що робити — не гріх подумати про усякі-різні самотвердження і самокопання. Покоління Знудьгованих не дуже примхливе, вони радіють від самого факту "додзвону" — він доводить наявність фортуни, від якої й до самотвердження рукою подати.

3. Глadiatorи-Гості.

Ці люди випадково або спрямовано натрапили на "свою тему", тобто тему, з якої вони можуть висловитися цікаво і професійно.

Зазвичай такі, в основному бажані, гості, дотелефонуються рідко, влучно і несподівано.

4. Власне Глadiatorи.

Ганьба сурогатам! Нехай справжнє восторжествує!

Диспути, риторики, пітики і всяке таке — головна зброя власне-глadiatorів. Коли два таких суб'єкти стикаються у прямому ефірі, відбувається справжнє шоу. На жаль, подібне трапляється рідко, оскільки Клуб заздалегідь засмічений молодими людьми з першого та другого пункту, з яких ведучий буквально витягає їхні банальні тиради і непомітно переформулює, трансформуючи у щось більш терпиме.

Той, хто дотелефонувався першим, має право замовити музику (музика упереміш з дебатами — чим не ідеал?); пісня лунає на спорожнілому полі бою і готує наступну пару.

Також існує явище на ім'я пей-

КЛУБ ОЛІВНІЧНИКІВ

місяця ділила другий пункт Клубу на власний фан-клуб та жорстку опозицію. Збоку це скидалося на клоунаду, оскільки особа володіла неперевершеною інфантильною тупістю. Вона свято вірила у свою популярність, ніколи не забувала оголосити, о котрій збирається фан-клуб і починала свої виступи зі слів "Здрастуйте, з вами Г. Г."

На противагу скандальній дівчині, одна Особа існує й понині, вражаючи Клубу нечу-

ваною ерудицією та аморально-оригінальними твердженнями. Страшенно цікаво, коли і за яких обставин заїде її ефірна зоря; поговорюють, це станеться в унісон із зіркою Клубу.

Знаю, треба придумати гарний кінець, але за п'ять хвилин північ і вже починається лихо-манка Теми. У вас теж є шанс подарувати Клубу вільні вуха або дотелефонуватися і подарувати вільні думки. Тільки не варто занадто захоплюватися: від недосипання з'являються синці під очима та глadiatorські трицепси.

Грубо кажучи, це — клубна попса. Вони гіпер-популярні або через свій інтелект, або через свою оригінальність, або через свою скандальність.

До останніх належала картава стриптизерка, яка упродовж

джер, скарбничка народної мудрості й дурості; бідний механізм являє висловлювання на тему, гласи вопіючих у пустелі ефіру, маразматичні поеми Інопланетної Світлани, олівнічні інтриги та інші "приправи в асортименті".

На десерт пригадаю так званих Осіб, що часом майорять на обрії Клубу (благо, у них вистачає глузду вчасно зникнути).

Той, хто дотелефонувався першим, має право замовити музику (музика упереміш з дебатами — чим не ідеал?); пісня лунає на спорожнілому полі бою і готує наступну пару.

ПОДВІЙНИЙ ДОКАЗ

Новий телепроект, що з'явився на каналі "1+1", вражає ідеєю, суть якої полягає в обговоренні сенсацийних фактів, що потребують висновків експертів. Чи не парадокс? Пригадуються рядки з російського класика: "І геній, парадокс друг..." Парадоксальна до геніальності і сама телепрограма, яку ведуть Анатолій Борсюк та Дмитро Корчинський, котрому можна було б закинути зраду політиці, та не відмовиш у відданості їй навіть у ролі ведучого програми. Аргумент Корчинського — переконаність у власній думці чи точці зору. Аргумент Борсюка — скептичне ставлення до найочевидніших фактів та логічний коментар до всього, що стверджується партнером. Враження від передач, що вже відбулися, стимулюють до роздумів.

Перша передача, присвячена проблемі існування скарбів Полуботка, у прихильників Дмитра Корчинського відродила надію на реальність існування української спадщини, що могла б озолотити всіх жителів незалежної України.

Натомість позиція Анатолія Борсюка розчарувала: скарбів, за висновком ведучого, нам не бачити, як власних вух. Ні висновки та факти, викладені професійними експертами, ні заяви одного з колишніх лідерів УНА—

ОСТАННІЙ АРГУМЕНТ — ЗА ФАКТАМИ

УНСО, що ставили собі завдання повернути все вивезене з України і нині, і повсякчас, і за царя Гороха, Борсюка-ведучого не переконали, — і він би так і залишився глядачем сам на сам із роздумами про міфічні скарби, якби не тверде переконання партнера, що не поставив останньої крапки...

Тобто, судячи з усього, вибір у глядача є — кому "вперед за скарбами", а кому — зачекати, поки інші зроблять, а тоді заявити про себе голосніше за всіх. Чи не інтригуюче?

Друга передача також не проста, бо була присвячена майже детективній історії відкриття та зникнення розписів художника Бруно Шульца, який на час німецької окупації проживав у Дрогобичі. Там і загинув. Загинув би і його творчий спадок, який по праву можна вважати все-світним надбанням, якби не місце його знаходження, тобто — не стіна дрогобицького помешкання відставного енкаведиста Калюжного, де й був знайдений розпис. Знайдений німецьким режисером, що приїхав разом із сином саме для

того, щоб розшукати фрески єврейського художника, якого розстріляло гестапо. Знайшли німці, вкрали, за даними експертів, євреї, шукають українці. Але якось мляво і невпевнено відбувається пошук, хоча справа вже оголошується кримінальною.

Факт нелегального вивозу — очевидний. Перспективи щодо повернення — вочевидь інтригуючі.

Предмет обговорення, як правило, повинен мати фактичні докази. Аргумент набирає ваги останнього, коли факти не мають реального підтвердження. Можливо, саме це хочуть довести автори і ведучі програми "Подвійний доказ"?

Лариса БЕЗСМЕРТНА

ЧИЙ БОЙОВИК СМІШНІШИЙ?

"Москва сльозам не вірить" — це ми вже знаємо. Цікаво, чи вірить сльозам Вашингтон, Лондон, Париж, Варшава? Як зі сльозами Києву чи Мінську бути? Вірити чи не вірити? Або інакше поставимо питання: "Чи вірять?"

Суто радянська проблема лімітників зрозуміла моєму поколінню — все визначала черга. Проблеми емігрантів почали потужно напружувати світ, зачіпаючи не лише пострадянські терени, але й далекі його околиці. "Риба шукає, де глибше, а людина — де краще" — стара народна приказка ще раз утвердила вікову мудрість. Але ж правила гри та побутові звички й закони, що закріплюють кордони, для громадян різних країн та національностей були і є стрижнем ідентифікації особи. Та все живе, як правило, рухається і має право...

За порушниками стежать, з ними борються і ці процеси є складовою життя будь-якого суспільства. Рефлексує система — реагує народ. Крайнощі — тероризм, як боротьба з глобалізацією системи, що не задовольняє нації та народи.

Рефлексує і мистецтво, тобто реагує

на ці процеси відповідними жанрами творчої продукції. І, якщо згадати запевнення, що з усіх мистецтв для нас найважливішим є кіно, то варто подумати про те, чий бойовик кращий? Можна порівняти мильні опери, серіали, аби зобразити свій висновок — чи задовольняє нас те, що маємо?

Стосовно моди на бойовики, то тут усе набагато простіше, бо диктаторами

Чечню, то домогосподарку, який не вистачає романтичної агресії в царині побутової рутини.

Бойовик завойовує глядача і формує свідомість молоді, що орієнтується на сильних світу цього. Моделювання психологічної конструкції свідомості завдяки кіно-бойовикам — один із найпотужніших механізмів тероризму, з яким останнім часом, тобто з пам'ятного 11 вересня, бореться

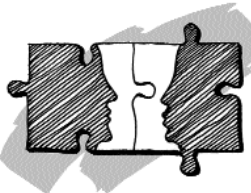

Малюнок І. Павчака

цієї моди є інформаційно-комерційні терористи, які результатом своєї потужної праці планетарного масштабу мають культ зомбі, що останнім часом працює як бумеранг. Масштаби терористичних акцій стали еталоном сили, що зомбує світ протягом останніх десяти років. На Шварценегера російські кінорежисери відповіли пост-совєцьким героєм, який завойовує як не

Америка. Бореться, пожинаючи плоди своєї інформаційної експансії.

Росія має свій полігон на пострадянському просторі. Російський бойовик став культовим кінопродуктом на українському телебаченні. Дивляться його старі й малі, бо більше й дивитися нема чого. Смак дійсності — це наші сльози, яким Москва не вірить.

МІЖ МОЛОТОМ І КОВАДЛОМ

З якого боку не подивитися, 1939 рік можна вважати піком національно-визвольних змагань ОУН на західних теренах України, що перебували під Польщею. І ось у розпал цієї боротьби, використовуючи “споконвічне прагнення” галичан до возз’єднання з Ненькою в єдиній соборній Державі, Галичину, згідно з пактом Молотова-Ріббентропа, окупують радянські війська. А тепер уявіть собі, читачу, що всі в’язні, запідозрені польськими спецслужбами в націоналістичній діяльності, новими окупантами розстрілюються без усякого суду й слідства. Більше того, НКВС провадить нові арешти, не полишаючи й національно свідомих членів т.зв. КПЗУ. І це з перших днів окупації! Отож цілком законірно, що розв’язання війни гітлерівської Німеччини проти СРСР могло здатися галичанам відплатою кривдникам, — адже їм вистачало і своєї війни.

Разом із тим агресія тієї ж Німеччини проти ще одного кривдника — Польщі — робила наших націоналістів союзниками гітлерівців. Але тільки до 30 червня 1941 року, — до демонстративного проголошення ОУН України самостійною, суверенною державою. Скажіть, шановний читачу, чи правомірно нам, громадянам колишнього СРСР, виставляти якісь рахунки самовідданим героям, котрі з 1938 по 1941 рік стояли в обороні своїх, українських етнічних земель, розчакнутих національним поневоленням?! Ось що говорить з цього приводу в “Історичному висновку про діяль-

ність ОУН-УПА (попередній варіант)”, підготовленому два роки тому спецгрупою під керівництвом заступника директора Інституту історії України НАНУ доктора історії С.В. Кульчицького:

“Слід пам’ятати, однак, що населення західноукраїнських земель мало іншу історичну долю. Радянізація обернулася репресіями, які з трудом осмислюються: у віддалені регіони радянська влада депортувала кожного десятого з числа нових громадян СРСР. За цих умов громадяни поглинутої Польської держави не змогли, мабуть, відчути свою причетність до країни, на яку напали. Тим більше, що уряд СРСР після нападу Гітлера відновив дипломатичні

часно Сталінові й Гітлеру, цей чоловік прирік себе на повинь обмов, наклепів, одвертої щонайпідлішої брехні, котра, як видно, чим брутальніша, тим вірогідніша. Заради чого? Заради того, щоб Україна усвідомила нарешті: лише в соборній суверенній державі оборонимо власну гідність. Інших шляхів не дано.

ГОВОРІТЬ КОЛИШНІЙ ЧЕКІСТ

Народ надзвичайно тонко відчув, хто стоїть за його права і хто наживається на його безправ’ї. На щастя, ще живі свідки тієї братовбивчої пори, котра, до речі, ніколи для нас не минала. Отже і згаду-

ЯЛОВІСТЬ НЕ ПРО-

відносини з емігрантським польським урядом і визнав радянсько-німецькі договори 1939 р. за такі, що втратили силу. Сотні тисяч депортованих із Західної України знову стали офіційно вважатися громадянами Польщі”.

То чи можна не співчувати людям, які на власній шкурі відчули всю згубність “національної політики Москви”? Чи могли вони бути певні, що завтра їх не віддадуть ще в якісь політичні найми? Отож — довелося розраховувати тільки на себе, на власне бачення місця України в тісному колі народів.

Саме в цей час і випало діяти Степанові Бандері — людині справді легендарній, а отже й маловідомій в Україні. То більше, що, кинувши збройний виклик одно-

ваний уже нами підполковник у відставці Микола Кренченко з Радомішля засвідчує: “Неподалік с. Оглядів Лопатинського району ми натрапили в лісі на кривку. Оточивши її зусбіч, запропонували здатися. “Подумаємо”, — почули у відповідь. Через кілька хвилин із отвору кривки долинуло “Ще не мерла Україна”... Я тоді вперше почув Гімн України. Не знаю, що мене більше вразило: чи слова, чи зухвалість співаків? А вже коли один за одним пролунали вибухи, коли ми побачили, що семеро молодих вояків, яким тільки жити та бути, підірвали себе гранатами, — якщо й трималися рештки більшовицької полуди, вони спали... Тепер я не раз запитую тих, хто називає бандерівців бандитами: “Хіба ж бандити вмиратимуть та-

кою смертю?” Хочу ще раз підкреслити, що служба безпеки УПА ніколи не порушувала свого слова, зате НКВС часто-густо потоптувало власні обіцянки.

Мій брат Олександр і тітка Ганна голодного 47-го забилися в с. Оглядів, де жили люди, за якими я ганявся по лісах, аби знищити. Ніхто їм не заподівав лиха, — навпаки, ще наділили харчами і побажали доброї дороги. А як чинили в подібних випадках “освободітелі”? Розправлялися з цілими сім’ями, з цілими селами. Скільки разів збирався поїхати в Лопатинський район зустрітися з тими людьми, хоч пробачення в них попросити, але так і не зважився”...

НАРОДНИЙ СУД — ПОЗАПАРТИЙНИЙ

Творення Української Повстанської Армії 60 років тому, в розпал Другої світової війни, було справді героїчним чином. То більше, що далеко не всі командири боївок бажали вливатися в організовані збройні сили ОУН. Були й такі, котрі віддали перевагу дивізії “Галичина”, створеній при військах СС(ОУН-М). Але й значна частина дивізіоників зрештою поповнила УПА після розгрому під Бородами у 1943 р., аби захищати рідну землю від насильницької колективізації та плюндрування національних традицій.

“Громадянська війна завжди має особливо страхітливі наслід-

ки для населення території, на якій відбувається. Не варто співставляти жертви сторін у такій війні (хоч статистика людських втрат у західних областях УРСР відома). Не варто виокремлювати провокаційні дії переодягнутих у форму противника спеціальних команд, які збиткувалися над беззахисним населенням. Не варто, нарешті, як це робилося у недавньому минулому, наголошувати на злочинах однієї сторони, ховаючи в недоступні спецховища документальні свідчення протилежного змісту, “ — зазначається в уже цитованому “Історичному висновку...”, який мав би бути добре відомий кожному, хто називає себе політиками. Незважаючи на ставлення до уроків історії.

Зрештою, військові злочини можуть підлягати розгляді тільки на суто індивідуальному рівні, як це й передбачено Законом України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” від 22 жовтня 1993 р. Хто не розуміє цих елементарних істин, мабуть, не мають морального права навіть називатися громадянами України. Але саме їх найчастіше бачимо на екранах телебачення. Чи випадково це? Мабуть, озлоблена яловість нездатна прощати жовторнової плідності любові. Тож непростенна й згине.

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ

СТЕЖКАМИ ГЕРОЇВ УПА

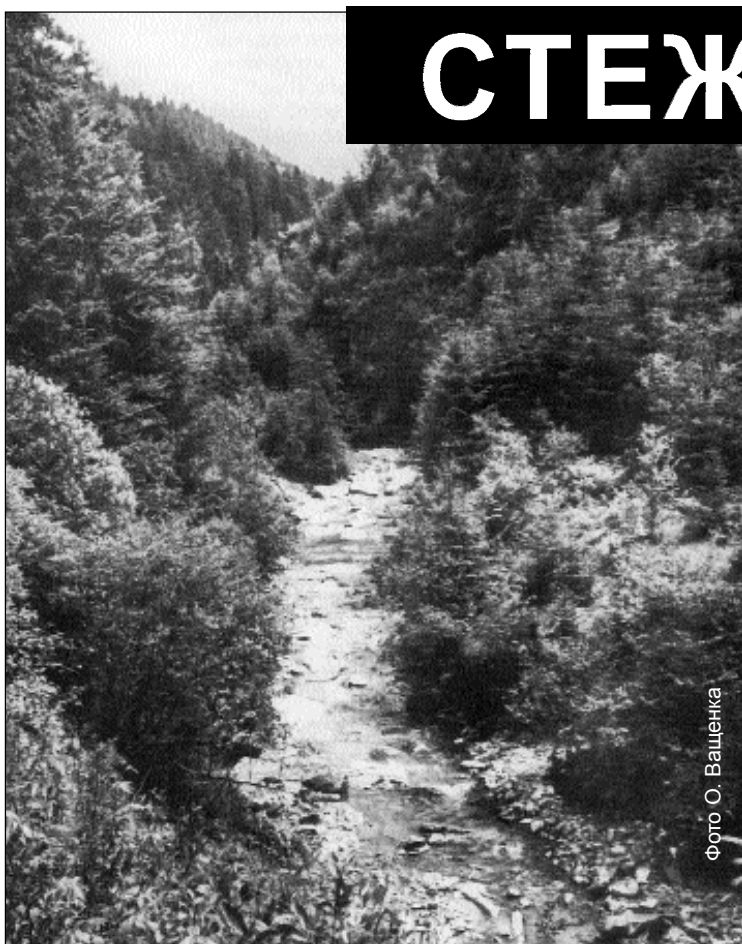

фото О. Ващенко

потужної сили, здатної звільнити всю Україну, ОУН(Б) об’єднує їх в Українську Повстанську Армію.

Офіційною датою народження УПА вважається 14 жовтня 1942 року. Першим командиром УПА був Дмитро Клячківський — Клим Савур. Питання УПА ще й сьогодні не є достатньо розкритим — даються взнаки ретельне замовчування, приховування, перекручування всього, що стосується України. Це тема, трагізм та велич якої ми повинні осягнути та зрозуміти. Ми маємо знати все про себе, про наші помилки та святі справи. Щоб збагнути, хто ми є, на що нам орієнтуватися, що цінувати і як бути далі — щоб розвиватися.

З метою пізнання та вшанування свого минулого, за підтримки Управління у справах сім’ї та молоді КМДА та ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка (в рамках програми “Шляхами українського визвольного руху”) студентами київських вузів, членами туристичного клубу “Скіфи” КНЕУ, молоддю Тернополя та Рівного з 12 по 14 жовтня торік було здійснено пізнавально-патріотичний похід “Стежками УПА”.

Запам’ятався Тернопільський історичний музей з його експозиціями.

Волею долі ми потрапили на виставку світлин, роздрукованих із нещодавно знайдених негативів. У них міститься рідкісна та цікава інформація про побут борців за волю України. Зі слюзами в очах глядачі впізнають обличчя

своїх батьків, сестер, братів, подруг та друзів. Вдивляючись у них, розумієш, що то були звичайні люди (і не тільки українці), — але як вони вірили, з якою волею прагнули Свободи! Будучи вже вільними, вони боролися за нашу волю та щастя.

Далі відбулося знайомство з молоддю Тернополя. Після щирих привітань та урочистостей ми разом вирушили у подорож. На меті стояло відвідання м. Кременця, сіл Білокриниці, Стіжок та штабу УПА-Південь в Антонівцях.

У Кременці на нас чекала зустріч з учнями місцевого ліцею, організували українську дискотеку, яка сподобалася усім: була ретельно підібрана збірка сучасних творів та хітів різних музичних напрямів. Під час дискотеки проходили цікаві конкурси. Молодь втомилася від постійного засилля іноземної музики та її плагіатів. Слухаючи та відпочиваючи під власну, ми відчули себе Українцями в Україні, Людьми на Землі.

Мандруючи селами та містечками Тернопільщини, мали нагоду зустрітись із багатьма цікавими людьми — організовували біля могил героїв урочисті вшанування, спілкувалися з ветеранами визвольної боротьби. Ці сивоголові дідуся та бабусі не закликали нас до війни, до переворотів — вони бажали нам любові та натхнення у мирній, свідомій праці.

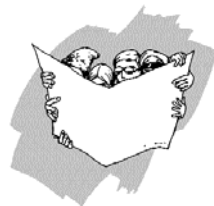
14 жовтня, у неділю вранці, разом з п. Петром та тернопіль-

ським ансамблем української пісні ми від’їхали до Рівного з красивою піснею, яка поєднала наші душі — час не відчувався. День Покрови Пресвятої Богородиці, до якої українці завжди зверталися в молитві у важкі для нас часи. Вона давала сили козакам, до неї молилися і воїни УПА. У цей день у Рівному відбулось освячення Свято-Покровського собору, який споруджено на знак глибокої вдячності до Богоматері. Одночасно з храмом було освячено пам’ятник С. Петлюрі та каплицю, яка увінчує світлу пам’ять про українських героїв, що полягли у боротьбі за Незалежність України в 30—50-ті роки ХХ ст.

До собору в Рівному йтимуть люди, як до своєї святині, йтимуть з особливим душевним трепетом: адже храм цей є ровесником та символом Нової, Незалежної, Соборної України, яка перебуває під захистом Пресвятої Богородиці. Біля собору ми зустріли В. Ющенка, якому розповіли про свою патріотичну подорож. Віктор Андрійович запевнив наших хлопців та дівчат, що майбутнє маємо в своїх руках і ми гідні кращо.

Привітавши рівнян з Днем міста на присвяченому цій даті концерті, мали поспішати до вокзалу. З поверненням до Києва відчутнішала єдність душ, думок, цілісність усього світу, духовна сила рідної нашої матері — України.

Олег ДРЕГАЛО, м. Тернопіль

ЧИТАЧ ПРОДОВЖУЄ РОЗМОВУ

ЗАМАХ НА КОЗАЦЬКІ СВЯТИНІ

Не здолавши нашу землю у відкритій боротьбі, ворог здолав її хитрістю, підлістю, підступом. Попідрубавши під корінь сотні тисячі малих річок, знесли могутнього вояку, потім скував його ланцюгами гребель, чав душити... І зупинив! А без руху Дніпро ретворився на гниле болото. І ніхто не сміє чи прокинутись ще отруєний хімією і радіацією наш Дніпро-Славути, чи скине те ганебне ярмо й проти кого поверне свій гнів: проти підступних ворогів-зайд чи проти нікчемних зрадників, які продали свого батька в рабство. Та зашавши українцям ще "молочний брат" Дніпра — величний і порожистий Південний Буг — козацька річка.

Як прояв великої любові дав Милосердний Творець нам ці дві великі річки. Як у прадавньому раю кохався, зростав і мужнів у Межиріччі український народ. І коли Дніпра як справедливого, але суворого батька часом побоювався, то веселого й щедрого брата його любив усім серцем так щиро, що звав його Богом.

Та прийшов час останнього іспиту на гідність зватися народом. Сповнений гнівом Дніпро вичікує, чи ми витримаємо випробовування на зрілість, чи захистимо свого батька під скалічено-чужинецькою назвою Південний Буг? А чи Дніпрові-Славути доведеться зірвати всі оті шльози й греблі та й змити чужу нагбу з України разом з атомними станціями, урановими шахтами й кар'єрами, разом із пігмеями, які не захотіли стати народом і захистити свої святині, славу своїх батьків і дідів.

— Ми вас цивілізували! — нахабно заявляють нам зайди з ПУ та інших АЕС. І вбивають річку за річку, трують землю. Самі ж неспроможні за все життя слова нашого вивчити.

Може, то й добре. Бо так їх краще видно...

Та вже мало окупантам обзивати нас дикунами. Вони замірилися на більше — позбавити нас історії і — землі. Сьогодні козацькі могили муляють їм, бо свідчать, що ці землі споконвіку були нашими, українськими. А ми — українці — споконвіку жили й живемо на своїй — рідній! — прабатьківській землі, яка тому й зветься Україною.

І задумали зайди "виправити" історію і знищити оті німі, але промовисті свідчення, заливши їх, як і Запорозьку Січ, водою. Спочатку Ташлицьким водосховищем. Не вдалося Костянтинівським — спробуємо Бакшалинським. Впіймали облизня там — знов повернулися до Олександрівського.

Останні події свідчать про серйозність намірів атомників знищити останні козацькі святині. Їх не стримує недоторканність заказника "Гранітно-степове Побужжя", рішення обл-, рай-, міськ-, сільрад, 250 тис. підписів миколаївців, заклик 40 народних депутатів і провідних учених, звернення світової громадськості. Навіть закони чужої їм України вони знехтували. Ще б пак, адже вони заручилися підтримкою Миколаївської облдержадміністрації. Але не тієї адміністрації, яка багато років мужньо опиралася тиску згори, захищаючи інтереси мешканців області. Не втрималася нова адміністрація, — погодилася не лише з будовою (протизаконною!) Ташлицької ГАЕС, але й новими тарифами за електроенергію.

Тисячі наших громадян уже позбулися житла і разом із пацюками порпаються в контейнерах зі сміттям. Завтра армія бомжів може подвоїтися, бо ми не матимемо чим оплатити житло, комунальні послуги, а тепер ще й електроенергію... А як перекинуть Південний Буг і залюють археологічні пам'ятки, то вже ніхто не зможе довести, що задовго до москалів тут жили українці. Так ми станемо прибудами на "ісконно-російській землі!"

"І поделом!" — додам я по-їхньому. Бо якщо ми промовимо й зараз — туди нам і дорога!

Б. МОРОЗ,
депутат Миколаївської
міськради 33-го скликання

фото О. Кутлякова

ЕНЕРГІЯ. ЩО ВКОРОЧУЄ ПАМ'ЯТЬ

7 листопада 2001 року о 6-й ранку над Хмельницькою АЕС спостерігалось саяво, помітне за сотні кілометрів. Якщо на ХАЕС не було пожежі, то подібне явище могло статися від іонізації повітря під дією значного збільшення кількості радіоізотопів. Таке світіння повітря відоме у природі перед землетрусами або виверженнями вулканів. Геолого-геофізичними та гідро-геологічними дослідженнями в зоні діяльності АЕС встановлені негативні техногенні впливи на надра у вигляді різкої активізації карстових процесів, підтоплення промислових даючих або, навпаки, створення велетенських водних депресій та (увага!) **зниження сейсмічної стійкості** порід під АЕС (Г. В. Лисиченко, Ю. Л. Забулонов та ін. Еколого-економічні аспекти розвитку атомної енергетики в Україні. К., 1996). Особливо це небезпечно для території України, яка характеризується посиленнями природними радіаційними процесами й активними виділеннями радону з її надр.

Про що може свідчити саяво над Хмельницькою АЕС? Наслідки недавнього 6-бального землетрусу в Тернопільській області та прорив радіоактивних вод на ХАЕС? Можна, звичайно, вважати, що це окремі, не пов'язані між собою події. Насправді ж це — система. Різка зростання щільності радіації (повторюю) знижує сейсмічну стійкість порід у надрах. Як наслідок, відбувається посилене утворення як природних, так і техногенних радіоізотопів, котрі й викликають іонізацію та світіння повітря. Природа нас **попереджає** саявом, невеликими аваріями, що кінцевим наслідком нашої діяльності буде осідання земної

поверхні, або ж, не дай Боже, землетруси. Тож як можемо довіряти нашим фахівцям, якщо і після Чорнобиля десятикратне збільшення науково-дослідних центрів та інститутів, без натяку на гумор, зацікавлюють читачів, що від діючих і незабаром добудованих блоків АЕС якіснішими стануть поверхневі та підземні води, очистяться ґрунти та повітря, зменшиться опромінення довкілля?! Не віряться? То почитайте, наприклад, "Заяву про екологічні наслідки діяльності Хмельницької АЕС..." у газеті "Україна молода" від 31.01.2001 року або таку ж "Заяву..." про будову блоку №4 Рівненської АЕС у тій же газеті від 17.01.2002 року. Дивно тільки, чому ті прагматичні німці та шведи відмовилися од подібних чудес?

Справжнім глумом над Україною стала публікація в "Комсомольській правді" від 13 лютого ц. р. розвороту "7 мифов о Чернобыле", де з допомогою підтасовок, — з посиланням на зарубіжні авторитети! — всі наші страждання знову називають "радіофобією". Ядерний російський клан святкує перемогу над Україною і здоровим глуздом. Жодна українська газета не друкує статті про радіаційну небезпеку, яка нависла чорною хмарою над нашою землею. Навпаки — передрукують матеріали "КП", але вже без застережень академіка Д. Гродзинського. Станом на кінець 1997 р. (після цього року дані чомусь від нас приховують) загальні витрати і збитки від Чорнобильської трагедії складала 128 млрд. дол. США. І все це лягло на плечі українського народу. Тепер цей атомний монстр висмоктує всі соки з держави, і, як заявили нещодавно в ЗМІ, паразитуватиме ще сотні

років.

Доводиться чути у ЗМІ твердження диваків, що людина одержує за своє життя дозу опромінення, наприклад, від природного радону у десятки разів вищу, ніж від усієї енергетики разом із Чорнобилем. Ось чому, начебто, АЕС ніякої загрози людству не несуть. Проте природна радіація стабільно діє з часу зародження "людини розумної". АЕС, які дають величезну кількість ядерних відходів, спровокували різке зростання щільності радіації в дуже короткий проміжок часу. З'явилися сотні нових радіонуклідів! Усе живе на нашій землі не виробило до них захисних механізмів, і, як наслідок, спостерігається деградація і природи, і населення. Непередбачувані за своєю дією нукліди проникають у кров, клітини, кістки, мозок, статеві органи, придушують імунітет і спричиняють різке збільшення онкологічних та інших захворювань. Неупереджена медицина давно довела, що саме постійні великі дози найбільш небезпечні для клітинних елементів імунної системи. За даними доктора біологічних наук Віталія Поліщука за останні роки українські АЕС сумарно "забезпечили" щонайменше 3 мільйони додаткових смертей.

Те, що не довершили голодомори, розстріли, переселення, війни, продовжують комуністичний Чорнобиль та інші АЕС, а комуністично-шовіністична номенклатура підступно скеровує гнів народу на незалежність України.

Стверджуючи, що АЕС виробляють електроенергію в 1,2–1,5 рази "дешевшу", ніж теплові електростанції, атомний клан допомагає знищувати вугільну промисловість. Щоб довести перспективність атомної енергетики, автори проектів бу-

Прочитав у числі 15 "Слова Просвіти" статтю Олександра Малицького "У зашморгу енергозатратної політики". Дуже радий, що саме моя улюблена газета нарешті прорвала інформаційну блокаду, яку влаштував в українських ЗМІ атомний клан. Як член ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, сподіваюся, що започаткована вами ініціатива не згасне і ви продовжите тему. А як фахівець, котрий має власний погляд на АЕС, висилаю свої замітки.

дівництва АЕС зумисне багато чого не врахували. Наприклад, "забули" про гігантські затрати на зберігання радіоактивних відходів, обслуговування сотнями років уже закритих блоків, не врахували в повному обсязі затрати на вилучення з сільськогосподарського виробництва високоякісних чорноземів і втрачену від цього вигоду на сотні тисячоліть.

За підрахунками американських фахівців, щоб очистити до 2020 р. від радіоактивних відходів територію атомного підприємства в м. Гандфорт (штат Вашингтон), потрібно витратити 200 млрд. дол. США. На подібні витрати, котрі необхідно буде знайти при закритті кожної з наших атомних станцій, не вистачить прибутку від електроенергії, виробленої всіма блоками українських АЕС за весь період їхньої роботи. То скільки коштує нам одна кіловат-година "най-дешевшої" атомної електроенергії? Цілком очевидно, що навіть без урахування величезних коштів на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи, атомна енергетика безмежно збиткова.

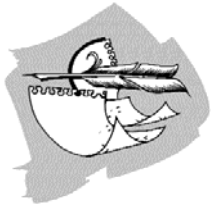
Світова практика і теоретичні викладки свідчать, що надійно зберігати радіоактивні відходи практично неможливо. А "наш" атомний клан розвинув шалену діяльність щодо створення радіоактивних могильників в Україні. Що їм наша Батьківщина? Вони нагромадять собі капітали і втечуть, а смертоносне атомне сміття залишиться нам!

Легковажне ставлення владних чиновників до атомної енергетики вдарило по Україні зорею Полин, та не навчило. Найвищі посадовці сповіщають "радісну" новину: кредити на будову двох атомних блоків виді-

лять нам "щедро" Росія. Що ж, їхні кредити повернуться в їхню кишеню як оплата за проекти, за тепловидільні елементи (тепли), на які можна будь-коли безконтрольно піднімати ціни, за добування блоків. Україна ж довгі роки розраховуватиметься за кредити чистою електроенергією та транспортуванням, собі на шкоду, конкуруючої російської електроенергії на Захід. Чи це не божевільня? Маючи лише розвіданих запасів українського вугілля більш як на 300 років, знищуємо вугільну галузь, а самі ліземо у пашу ядерному удаву, бо "атомній енергетиці немає альтернативи!" У Німеччині споживання вугілля на одного жителя учетверо вище, ніж в Україні, там відмовилися од АЕС і понад 60 % усієї електроенергії одержують на вугільних електростанціях. У менталітеті українців Богом генетично закладене дбайливе ставлення до природи. Ось чому Україні більше підходить приклад Німеччини.

Окупанти, свідомі чи несвідомі, завжди прагнули пристосувати під себе чуже для них довкілля. Гідромеліорація, осушення боліт, зрошення чорноземів, поглиблення і повороти рік, будівництво велетенських каналів і водосховищ, створення екологічно найшкідливішої атомної енергетики, спорудження гігантських металургійних, хімічних та інших комбінатів — усе це кардинально порушило гармонійну екосистему України. На жаль, Україною й досі управляє колоніальна адміністрація, котра й нав'язує нам чужу ментальність і веде країну до ядерної та екологічної загибелі.

● **Володимир ВІТЕНКО,**
інженер-геолог
з 30-річним стажем,

Далекого 1961 року відомим тепер українським поетом Василем Симоненком було написано кількадесят віршованих творів, що стали класичною нашою спадщиною в царині красного письменства. Це, зокрема, такі, як "Чую, земле, твоє дихання", "Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з рідною хатою", "Варвари", "Прокляття", "Береги в снігу занімілі", "Дотліває холод мій у ватрі", "Моралісти нас довго вчили", цикл творів "Тиша і грім", низка епітафій "Мандрівка по цвинтарю", поема "Червоні конвалії", поема для дітей "Цар Плаксіє та Лоскотон", також чимало ліричних шедеврів про кохання, та де-що інше.

У грудні 1961 він написав кілька творів і серед них 14-го "Скільки в тебе очей..." і 26-го "Україно, п'ю твої зіниці".

Щодо цього останнього вірша, то у, можна сказати, поважному київському видавництві "Наукова думка" у книжці "Ти знаєш, що ти — людина" (упорядник В. А. Гончаренко, наклад 10 тисяч примірників), що вийшла нинішнього року, на сторінці 97 стоїть дата під цим віршем 26.12.1961, а на сторінці 138 під тим-таки твором, лише з назвою "Задивляюся у твої зіниці", дата — 1962. Книжка, очевидно, мала вийти найповніша — це помітно неозброєним оком з перших сторінок, а вийшла лише з претензіями на найповніше видання творів. Немає в ній ні прози, ні публіцистики, ні критичних заміток, ні листів, ні, тим паче, щоденника. Та й примітки, хай вибачать видавці, примітивні.

Можливо, це просто недогляд чи неувважність видавців, хоча для деяких читачів, мабуть, це не має суттєвого значення, для більшості це байдуже, але на істориків літератури подібне просто справляє прикре враження. Особливо, якщо йдеться про життя поета і його творчість. Адже нині вже написані та оприлюднені на шпальтах часописів спогади знайомих, колег, очевидців про те, що Василя Симоненка було в Черкасах жорстоко побито й це стало, ймовірно, причиною його ранньої смерті у 28-літньому віці у грудні 1963 року. Подейкують, за злочинною змовою тодішніх місцевих владців, а може, була і вказівка з центру. А хто ж про це скаже...? Лише тогочасні свідки... Вони ж не вороги собі...

Підтвердження цьому — самі поетові твори, рядки з поезій того часу, уривки зі спогадів, поетових листів і щоденникових записів.

Згадаймо хоча б отакі віршовані рядки із "Монолог маленького привида" ("Кипатий барометр"): "Моє життя потрошене, мов жито, Ціпами божевільня і злоби", "І кров моя червоно цебеніла У банку із рожевої руки", "І чорна ніч звелась в очах у мене", "Моїм убивцям у голодні вени Влили мою дитинно-чисту кров", "Розтоптаний жорстокістю нікчем". Це помста правдоборцєві за його відстоювання українських інтересів, а на той час за подібне "нагороджували" тортюрами і знущанням, в'язницями і засланням.

Автор закликає в образі малого привида до боротьби з катами. Це не просто кати, а одвічний і підступний ворог, це "відгодована злість, і хитрість, і закута в броню брехня", це вузькоколі й куцоногі, які правлять світом. Хоч, як пише поет, у нього немає

«ОДІЙДІТЕ, НЕДРУГИ ЛУКАВІ... ДРУЗІ, ЗАЧЕКАЙТЕ НА ПУТІ»

страху за плечима, він з докором дивиться на світ і закликає спопеляти байдужі серця, а сліпоту й холопство проклясти. І хоча авторова печаль не має межі, він закликає нас "у відчаї не гнутися, А вибухати, як нові сонця!"

І він вибухає, бореться словом правди і свого синівського обов'язку перед Україною, перед рідною матір'ю. Якими б не були матері, які нас породили, ми їх не вибираємо, ми лише завдячуємо їм своєю появою на світ. Інша річ, які ми вдячні сини і дочки. І рідній землі також.

*Можна вибрать друга і по
духу брата,
Та не можна рідну матір
вибирати.*

Бо то вже буде чужа мати, як і чужа, не рідна Батьківщина. Це не вибирається. Це дано вищим смислом Природи. І від неї нікуди не дінешся. Хіба, відцуравшись рідної матері чи Батьківщини, станеш злочинцем, бандюгою. Прикладів більше, ніж удосталь.

Всі ці роздуми пов'язані у Василя Симоненка з майбутнім: "Щоб квітував на диво всього світу Козацький геніальний родовід!" Хоч:

*Ми винуваті, що міліють рі-
ки
І лисинами світять береги.
Що десь духовні лупляться
калі-*

*ки
І виростають ваші вороги.
Тут на думку спливають ряд-
ки великого поета Олександра
Олеса, написані ним у 1909 році:
Ми останні вже весла лама-
ли
І далекі були береги...*

*А над нами мушкети блищали,
І сміялися з нас вороги.*

Протягом століть та і в нинішні, здавалось би, вільніші часи щодо висловлення власних свободлюбивих думок, над Українським (в Основному Законі з великої літери — прим. М. В.) народом не просто сміялися, а його нищили фізично й духовно будь-якими засобами. Війни і голодомори, терори і переслідування, звичайнісінькі вбивства і постійні здирства, винищення і вигнання тощо — все це та багато іншого застосовувалося і випробовувалося на нас, українцях. Здається, у світі немає такого іншого народу, як наш, котрий витерпів стільки страждань і мук, горя і лиха.

*Уже народ — одна суцільна
рана,*

*Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсувана петля.*

("Пророцтво 17-го року")

Та завжди є застереження, все стверджується через "але":

*Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили...*

Згадуються мені часи закриття літературної студії, точніше, обласного літературного об'єднання імені Василя Симоненка в Черкасах 1972 року.

Для нас, молодих тоді літстудійців, хоча й не всіх — це добре відомо, його ім'я було мало не святом. Літстудійці збиралися на другому поверсі бібліотеки в редакції газети "Молодь Черкащини". Там висів праворуч на стіні портрет поета в рушнику, були книжки, лежали підшивки різноманітних газет. Ми читали кла-

сичні, модернові й свої твори, обговорювали їх у міру свого розуміння й освіти, читали власноруч підготовлені лекції з історії рідного краю, країни, розбирали, аналізували літературні течії, їхні школи чи то в Україні, чи в світі, намагаючись застосовувати тодішні критичні праці зі світової й вітчизняної філософії, філології, літературознавства тощо. Це була, принаймні для мене особисто, велика школа не лише літературознавства, історії чи філософії, а й школа життя...

Пересвідчився: багато добрих, освічених, щирих і працьовитих людей живе і творить як у цьому наддніпрянському місті, так і по всій Україні. Розумні й гарні бібліотекарки, дотепні художники, з широким світоглядом архітектори, веселуни-журналісти, тодішні початківці й "почарківці" поети, прості звичайнісінькі люди давали читати заборонені на той час рукописи, книжки, окремі вірші й щоденникові записи Василя Симоненка, різноманітні народознавчі, літературознавчі, філософські, історичні праці. Хто підтримував морально, порадою, втишенням заспокійливим словом... Усім нині і завжди буду я вдячний...

І от навесні, в одну з літературних п'ятниць нас просто не допустили в приміщення черкаської "молодіжки". Спочатку говорили, що, буцімто, десь немає

тися, одурені, можливо, прозріють, і "одійде в морок підле і лукаве", "пощезнуть всі перевертні й прибуду і орди завойовників-заброд". Хочеться дуже вірити в це пророцтво великого поета.

Пригадуються його вірші й думки про "цвинтар розстріляних ілюзій", "мільярди вір заритих у чорнозем", "міста-ренегати", поетових колег, ровесників, нині відомих людей у політиці і в літературі.

У щоденнику за місяць до відходу у вічність пише, що в Черкасах він став ще самотнішим, що ті, на кого він сподівався, "виявився звичайнісіньким флюгером", стали користюльцями... А скільки їх ("Нікчемна, продажна челядь, Банда кривляк для втіх..."), лакуз і холуїв ще тепер, разом із шовіністами, намагаються донизити наш народ і Україну?!

*Вони прийшли не тільки за
добром,
Прийшли забрати ім'я твоє,
мову.*

*Пустити твого сина
байстрюком.
З гнобителем не житимеш
у згоді:*

*Йому "панять", тобі тягну-
ти*

віз.

("Курдському братові")
Василь Симоненко не зламався. Він дивився прямо правді в очі. І боровся до загибелі. І запівав це нам, якщо для нас нині суцільно він щось та означає.

*Не заколисуй ненависті силу,
Тоді привітність візьмеш за
девіз,*

*Як упаде в роззявлену моги-
лу*

*Останній на планеті
шовініст.*

Для нього, в його думках і творчості понад усе була Україна. Він щогодини, щомиті бився з чортами ("Ходить їх до біса на землі"). Задля України він жив. Окрім неї для нього не існувало авторитетів, нікого, особливо ж держав-монстрів:

*Хай мовчать Америки й Ро-
сії,*

Коли я з тобою говорю.

Мається на увазі США, що на захоплених землях знищеного тубільного населення ("Жиріє з крові змучених народів") сьогодні, під приводом пошуку терористів, бомбить вже іншу державу, при цьому там руйнується все, гинуть невинні люди. І Московщина. Історія завоювань нею інших земель і народів відома. Хоч є в нього і такі студентські вірші як "Завжди ми, Росіє, з тобою", але є й "Брама", де "Сотні літ наруга і тортури Мертвих повертають у гробах...", а сторожа (вже не при мечях) Нову жертву кидє під мури З тряпкою брудною на очах, є й твір "47-й рік" про голод, "Українська мелодія".

Ось тому пише він у поезії "Де зараз ви, кати мого народу?", щоб "кати осатанілі" не забували ніде, що:

*Народ мій є! В його гарячих
ж и -*

лах

Козацька кров пульсує і гуде!

Будучи літературним консультантом, редактором видавництва "Молодь", працюючи над виданням книжки Василя Симоненка "Лебеді материнства", цю строфу, що починається словами "Ради тебе перли в душу сію, Ра-
ди тебе мислю і творю" не вдало-

Так уже мала скластися доля цієї жінки, щоб, народившись українкою у казахському селі Іртишеську (радянському ГУ-ЛАЗІ), виховуватись у столиці Киргизії Фрунзе (зараз Бішкек), аби озватися до світу голосом розтерзаної Прип'яті, де вона керувала літературною студією "Прометей" при місцевому палаці культури. І що цікаво: голос той, високо забринівши в унікальному публіцистичному фільмі Ролана Сергієнка "Поріг" (який уперше ще 1988 року розповів правду про страшний наслідок чорнобильської катастрофи), одразу відлунув і в Німеччині, і в Америці, — особливу віршом "Радіофобія". Але тільки через роки — в Україні.

Сьогодні, читачу, Ви знайомитеся із статтею та новими віршами **Любові Сироти**, написаними українською мовою.

ПРИП'ЯТЬ — 2000

Зелена, квітуча пуста сучасного міста примар. — Ні зойку, ні сміху, ні хрусту. Лиш вітер — господар і цар, та промені сонця в листі втамовують сум самоти. Стомилися будинки барвисті без рідної їм суєти. Тому навіть шепіт, здається, Мов грім у квартирах луна. Тут розпад і тлін крають серце... А зовні — буяє весна! Неначе у сні абсурдним не можеш збагнути — хоч сказись! — як ці, майже справжні, джунглі із лісом будівель зрослись? Не сон! Не фільм фантастичний — реальність жакніш від химер! "Невже цей пейзаж стане звичним на всенній Землі відтепер?" — терзатиме душу до скону ця думка, як совість жива. Не випустить зона з полону нікого, хто тут побував! — Тягнутиме вперто, магічно до себе, мов смерть навісна. І в серце вцілітиме вічно нещадно тиха весна.

ВИБІР

Спливає час, кільцюючись в роки: з біблійної, квітневої хвилини фатальний розпад сіє по світах. А ми, хто тут ще — чи живі таки? Чи дотліваєм, як сліпі жарини зорі, що загубилась в полинах?

Цей розпад, розпач — то наш біль чи страм? І де притулок відшукать стражденим? Господь чекав на наше каяття — й не дочекався! Пече минуле нам. Аж стогне, прагне свята сьогоднішня. Та віє гіркою з майбуття. І все ж Господь чека...

НЕ УБИВАЙТЕ АНГОЛА В СОБІ

Не убивайте Ангола в собі, не підтинайте, не ламайте крила! Не піддавайтесь нищій ворожбі, які б вона Вам блага не цідила.

Хоч погляд Ангола суворіша немов, коли збивається на шлях порочний, проте лиш Він дарує Вам любов. Він — Ваш зв'язок з небесним домом Отчим.

Відчувши, що стає за тягара, Він може Вас покинути назавше! Тоді так боляче впаде зоря, відлунням тонкострунним серце втявши...

І загарчить насичене нутро, що душу перетравлює на тління! Але всі блага світу, царський трон Вам пеклом стануть без Його світіння.

Не здайтесь сатані у боротьбі! Не дозволяйте злим думкам гніздитись. Не убивайте Ангола в собі! Йому так важко буде відродитись.

І поки Ангол Ваш дзвенить крильми, і поки небо ще зоріє Вами, спішіть звільнитися з тенет п'єтми,

МОДЕЛЮВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

ЩО ПОСІЯНЕ — ВРОДИТЬ

Майже п'ять років тому в колі колишніх прип'ятчан (клуб "Земляки") народилася ідея надати всесвітньо відомому скорботному дню 26 квітня позитивного імпульсу Надії на спасіння людства з допомогою щорічного 10-хвилинного (з 17.00 до 17.10 за Гринвічем) єднання людства в спільному прагненні Миру, Злагоди, Добра й Любові. Саме з опублікування 28.01.98 р. Звернення жертв Чорнобильського катастрофізму до землян у газеті "Ваше Здоров'я" й започаткувалася щорічна міжнародна акція "Спасенна планета", яка вже з першого кроку — 26 квітня 1998 року — знайшла чимало прихильників як в Україні, так і в Німеччині, Австрії, Болгарії, Росії, США. Думаю, це сталося завдяки усвідомленню головного уроку Чорнобиля — того, що без духовного відродження людство перетворить планету на "мертву зону", якою стала наша прекрасна Прип'ять. Але ж понад шість мільярдів землян переселяти буде нікуди!

Зазначу, що акція в жодному разі не підмінює зусиль релігійно-духовних, культурно-просвітніх і соціально-політичних інституцій, а лише доповнює їхню повсякденну працю на ниві духовного оновлення, збагрюючи ґрунт для благодатних посівів. Тож цілком природно, що вона знайшла підтримку і на державному рівні. Однак подеколи зустрічається й повне нерозуміння важливості та практичних наслідків акції: дехто вважає її суто релігійною, дехто — наївною чи декларативною, а дехто взагалі несерйозною, мовляв, у суспільстві занадто багато злободенних проблем, аби перейматися "дурницями".

Так, сьогоднішні проблеми потрібно розв'язувати, але не забуваючи про день завтрашній, пам'ятаючи, що всі найгірші, злободенні проблеми — від економічного занепаду й росту злочинності аж до воєн та екологічних і техногенних катастроф — мають довгий хвіст у минулому. Шари земні й надземні насичені явищами злодійства. Епідемії, катаклізми та інші біди фізично й духовно залежать від цих нашарувань. Тож, що посіяли, те й пожинаємо! І чи можна дивуватися з того, що відбувається на планеті, коли свідомість багатьох із нас ще й досі не здатна сягнути далі своїх побутових, тілесних потреб? Людина, яка не вчиться мислити про Вище, перетворюється на плазуну, притягуючи негативні енергії. Безліч хвороб і вбивств породжено думками руйнування. Дійшло до того, що ми готові занепасти навіть Матінку-Землю, тільки б не замислюватися про наслідки своїх дій і помислів. Саме духовна деградація та злочинна безвідповідальність завели людство в це згубне коло постійних злободенних проблем, вічної боротьби з наслідками власної недосконалості та неприйняття шляху духовного оновлення, вказаного Спасителем ще 2000 років тому. Для невірних у Вищу Мудрість, для людей прагматичних змушена навести деякі положення з ноосферної концепції видатного українського вченого, академіка В. І. Вернадського, як наукового підґрунтя акції "Спасенна планета". Не випадково серед науковців, які одразу підписалися під "Зверненням до землян", був і послідовник Вернадського академік Д. М. Гродзинський.

Ще напередодні другої світової війни В. І. Вернадський

писав: "Ідея об'єднання людства стає реальною тільки в наш час. Ясно, що створення такого Єднання є необхідною умовою організованості ноосфери, і до нього людство безумовно прийде". Якби це було почуто тоді, наскільки б менше темних нашарувань перекривало цивілізацію від допомоги Сил Вищих! До речі, соратник Вернадського П. А. Флоренський, розглядаючи реальне існування оболонки Землі, підвладної впливу людської думки і духу, назвав її "пневматосфера". Але як би ми не називали цей тонкий шар планети, кожна людина врештешт має збагнути, що від якості її думок і почуттів, від спрямованості її дій залежить усе, що коїться на Землі. Бо, як твердить закон Вернадського:

"МАКРОКОСМ — У МІКРОКОСМІ"

Учений бачив розвиток біосфери як Великий Процес, котрий розгортається в просторі-часі системи Земля та є просторово-часовим (ПЧ) відображенням ще Величнішого Процесу, що розгортається в масштабі Світобудови, відображенням еволюції Всесвіту. Тобто "Космос ліпить лик Землі". Своєю чергою патологічні порушення космічного коду в умовах Землі негативно впливають на космічні процеси, бо відбувається постійний взаємовплив космічного ієрархічного ланцюга (КІЛ) та біологічного ієрархічного ланцюга (БІЛ). Прямі та зворотні зв'язки їх включають інформаційні, енергетичні, речовинні взаємодії, через які відбувається обмін інформацією, енергією та речовиною. У цій схемі можливе підтримання динамічного балансу (гомеостазу) як окремих ланок, так і ланцюга в цілому, що дає змогу з єдиних позицій розглядати проблеми охорони біосфери і Космосу від забруднень на речовинному та польовому рівнях. Усі види забруднень проявляються в порушенні інформаційної, енергетичної й речовинної структури КІЛ та БІЛ, що веде до порушень гомеостазу, до змін просторово-часових параметрів у кожній із означених ланок.

У системі, виведеній зі стану динамічного балансу, починаються патологічні процеси — "хвороби" (так само, як це відбувається в організмі людини — однієї з ланок вказаного ланцюга). Існує критичний поріг дисбалансу, перевищення якого веде до ввімкнення механізмів інтенсивної корекції "хворої" ланки з метою приведення її до параметрів, визначених умовою динамічного балансу. Такі процеси можуть бути несподіваними (наприклад, для популяції людства), прискорено порушуючи всі форми інформаційної, енергетичної, речовинної організованості КІЛ-БІЛ.

Простіше кажучи, все негативне на Землі зумовлене забрудненнями на фізичному та духовному рівнях. Адже ми — людство — вже довели планету до критичного порога дисбалансу. Ось чому так важливо інерції бездуховності протиставити точно спрямовану, благодію, спільну енергію людства, яка цілком реально спроможна поліпшити стан тонкого шару планети, а це у свою чергу позитивно вплине на морально-психічне й фізичне здоров'я кожної людини. Та й виграють усі — і людина, і суспільство, і природа, бо що менше помилок, то менше наслідків невігластва (починаючи з побутового й техногенного і до політичного та планетарного рівнів).

Отже, у світлі ноосферної

концепції Вернадського, щорічна міжнародна акція "Спасенна планета" може розглядатися як одна з форм спільного впливу людства на гармонізацію ноосфери Землі, тобто — практичного моделювання майбуття!

ЛЮБОВ УРЯТУЄ СВІТ!

Це не просто слова. Це і є головний принцип оновлення світу, той ключ, який відчинить людству браму в краще майбуття. І якщо кажуть, що перед смертю людини часто відкривається Вища Мудрість, наведу фрагмент з останнього інтерв'ю ще одного нашого видатного земляка, відомого оперного співака Анатолія Солов'яненка: "Любов мусить рухати світом! Краса, Любов і Добродійність повинні спасти світ, бо не може людина жити в оточенні зла, непримиренності, заздрощів, усього поганого, що створює негативні поля навколо нас. Цього не повинно бути! І духовність має виховуватись, — ми маємо проїнятися думкою про необхідність докорінних переломів. Подбати про те, щоб наш дух нарешті возсіяв над усім оцим, щоб він піднявся і сказав нам: "Хлопці! Люди! Куди ви йдете? Вам треба йти таким шляхом, щоб ви радість відчували від цього життя!". Щоб наші діти потім сказали якісь вдячні слова, що ми їм полишили не тільки Чорнобиль та погану екологію, що ми залишимо їм Надію..."

Як це перегукується з тим, що нещодавно написав у своєму листі один із подвижників акції "Спасенна планета" американський письменник Дуглас Лемб: "Я так сильно хочу, щоб життя у цьому світі стало краще! І мене завжди дивувала думка, що насправді це зовсім не важко зробити — потрібно лише, щоб усі люди поважали життя, поважали одне одного та цінували цю прекрасну планету!". Він, до речі, зробив копії з матеріалів про акцію і відправив їх різним суспільним та релігійним громадам (передусім — Українській православній та Українській католицькій церквам Бостона), а також у редакції газет, включаючи російські та українські видання в Бостоні й Нью-Йорк Сіті. "Це чудова ідея — спрямована дія молитви, бо Господь завжди відповідає на всі молитви! — зазначив Дуглас, назвавши акцію "Спасенна планета" Днем Всепланетарної Молитви. І це дуже точне визначення!

Антипод молитви — лихослів'я, як і всі інші негативні прояви, навпаки, створює своєрідний "темний магніт", який збурює і забруднює простір. До речі, близькість і лихослів'я за своїми наслідками набагато шкідливіші, аніж викиди отруйних газів техногенних виробництв, бо породжують жахливу духовну руйнацію, не кажучи вже про хвороби, пов'язані із забрудненням атмосфери. Але страшніше всіляких хвороб — руйнування тонких навколопланетних шарів. Скільки ж молитов і добрих думок потрібно, щоб заповнити ці виразки простору! Міць мислительної енергії — таїна, про яку міркували мудреці всіх часів і народів. Отож маємо зрозуміти, що наша енергія дає неабиякі наслідки, і потенціал думки, довірений кожному, може бути використаний мудро й ошадливо — на користь світу, чи безглуздо й ганебно — на шкоду всьому сучасному. Таким чином, саме молитва покликана стати великим досвідом і доказом вищих проявів духу, бо, промовляючи молитву, звернену до Всевишнього

го, ми дбаємо про користь усього Світу.

DIO VEDE — DIO PROVVEDE

"Бог бачить — Бог забезпечить", — зазначив, одним із перших відгукнувшись на акцію "Спасенна планета", професор Уго Персі з університету м. Бергамо, який переклав "Звернення до землян" на італійську і передав його в екологічну асоціацію LEGAMBIENTE (Ліга Довкілля), що має свої осередки в 15 містах Італії. А перші щирі подвижники цієї ідеї з Вашингтонського університету професор Поль Брайнс (який ще 1998 року ввів текст Звернення в World Wide Web) та Біргітта Інґемансон продовжують розповсюджувати "Звернення" і афішу із запрошенням на черговий мітинг, що знову відбудеться 26 квітня о 9.00 (за місцевим часом) на майдані Дружби в м. Moskow Штату Айдахо (США) та закликають тих, хто не зможе прийти, в урочий час подумки приєднатися до акції. У Німеччині також поширюється коло релігійних, екологічних та суспільних громад, які підтримують акцію, про що повідомили екологи Йохана Шумаєр й Сюзана Кеннінг із Мюнхену, та одна з перших пропагандистів цього проекту, викладач німецької мови Київського політехнічного університету О. С. Омелячук. Ольга Сергієвна, крім того, залучає до акції й своїх студентів, — як і викладач української літератури Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, доктор філології Анатолій Ткаченко та доктор психології з Московського університету Адольф Хараш. Минулого року до них приєдналися студенти й викладачі з Києво-Могилянської Академії. Таким чином складається своєрідний духовний ланцюг між студентами українських вузів, Вашингтонського, Московського та італійського (м. Бергамо) університетів.

Отож географія "Спасенної планети" дедалі розширюється. Проте ця важлива акція стане повноцінною, матиме значний практичний ефект лише тоді, коли охопить більшу частину людства. Звичайно, для цього потрібні значні зусилля суспільних, державних та міжнародних організацій, усіх людей доброї волі. А чи набере акція чинності Дня Всепланетарної Молитви вже цього року — залежить саме від Вас, дорогий читачу! Розкажіть про неї родичам, друзям, знайомим. Прочитайте їм "Звернення до землян". І 26 квітня (щороку!) з 20.00 до 20.10 за київським часом (з 17.00 за Гринвічем), запаливши свічки, приєднуйтеся до неї — у колі родини чи друзів, у храмі чи наодинці з Усєвишим та власною совістю. Відчуймо себе бодай у цей час єдиною Божою родиною, де кожен відповідає за кожного і за стан нашого спільного дому — Землі. І, дасть Бог, ми заслужимо кращої долі.

Любов СИРОТА

БОРотьба з наслідками — безрезультатна

Доводиться визнати: загальнолюдська трагедія, що сталася 11 вересня 2001 року, є характерним симптомом нинішнього етапу розвитку людства, який супроводжується злиднями, духовним спустошенням особистості, екологічними катастрофами, витонченою злочинністю, тероризмом і реальною загрозою виникнення термоядерного планетарного конфлікту. Знищено багато видів рослинного і тваринного світу материків та Світового Океану, порушений озоновий шар, активно забруднюється навколишній космічний простір. **Ми деградуємо, тобто реально переступили межу, за якою уже розпочався незворотний процес загибелі людини як біологічного виду!**

У процесі наукового дослідження причинно-наслідкового зв'язку цього незворотного процесу, встановлено, що проблема має глибоко комплексний характер. Розкриті закономірності первнів живої речовини дозволили встановити головний принцип її еволюції, тобто причину, що змусила безсмертні одноклітинні організми ступити на щаблі еволюції, організовуючись у багатоклітинні організми всіх рівнів, втрачаючи при цьому свободу і, отже, знаходячи смерть. На перший погляд, означена дія в еволюції живої речовини здається парадоксальною, але, як переконують наукові дослідження, напрямок цього еволюційного кроку був єдино правильним, тому що він спрямований до реалізації вищої і єдиної мети: через багатоклітинну організацію створити функцію Розуму.

Наукові дослідження закономірностей первнів живої речовини, її вищої організації як людини соціальної, уможливили визначення першопричини трагедії цивілізації. **Зроблено висновок, що всі вищезазначені загальнолюдські проблеми породжені однією загальною причиною — недосконалістю людини як біологічного виду в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, що зумовлена винятково гетеротрофною (тваринною) формою харчування.** Серед цих проблем варто виділити основні:

— **соціально-політичні** (способи нагромадження й розподілу засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **соціально-економічні** (способи видобутку засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **медико-біологічні** (причина старіння організму, невиліковних хвороб і передчасної смерті);

— **біокосмічні** (неможливість виходу людини за межі Землі на тривалий термін, а також життєзабезпечення традиційною гетеротрофною їжею й утилізації біо-відходів).

Важливо відзначити, що саме людина, недосконала в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, є найбільш агресивною, найбільш хижою шлунковою істотою в Природі і, перебуваючи на Вер-

шині харчових ніш усього живого, практично вичерпала їх, чим і зумовила незворотний процес власної загибелі й загибелі всього живого.

Споконвічна боротьба людини з наслідками не розв'язує проблеми, а тільки посилює її з неоправною втратою вищих цінностей — людських життів і часу. Те саме — боротьба з тероризмом, джерела якого виходять, насамперед, із незгоди певних осіб, груп і прошарків суспільства чи цивілізації, з політикою владних структур, що реалізується через насильство. З іншого боку, об'єкт незгоди, тобто політика, є також формою насильства, за допомогою якого

ційними етапами, тобто між двома рівнями досконалості: *попереднім* — людини примітивної, але хитрої, що займає вищий ярус тваринного світу завдяки сформованій функції Розуму, та *наступним* — Людини Розумної, Людини Космічної. Тобто ми подолали тільки 2% свого висхідного еволюційного шляху між двома суміжними еволюційними етапами. Характерною ознакою цього шляху є *спадкоємність* у енергоречовинному обміні, що підтверджується як антропологічною (фізіологією організму), так і функціональною (розмноженням, харчуванням) *спорідненістю* між людиною і твариною.

2. Дія двох природних супе-

могою законів Природи (голод, холод, хвороби, епідемії) і за рахунок соціальних дій (злидні, рабство, насильство, конфлікти, війни). **Фактично війна є закономірним процесом природного добору в межах єдиного, функціонально невідновлюваного, а тому недосконалого, біологічного виду — Homo Gastro Faber (людини — майстра шлунку) — за ознаками тваринного світу: агресивності і хижості. При цьому завжди передусім знищуються розумні індивіди.** Весь трагізм людської історії — на шляхах видобутку їжі, адже вона при цьому спрямовує свою діяльність лише на удосконалювання знаряддя вбивства!

активної еволюції, є природним, еволюційним розв'язанням проблеми. **Прикладною роботою наукової Концепції активної еволюції є розроблений на біохімічному і генетичному рівнях науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”**, відповідно до якого практично реалізується процес активної еволюції людини, тобто якісний еволюційний стрибок через якісну зміну її енергоречовинного обміну з навколишнім середовищем.

Важливо відзначити, що розроблений науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації” узгоджується з найбільш значимим відкриттям ХХ століття в галузі біології — відкриттям автотрофних тварин. Отож ланцюг еволюції живої речовини замкнувся. Природа сама подбала про збереження живих свідків — автотрофних тварин, як найбільш значимої ланки в єдиному ланцюзі еволюції живої речовини і, отже, дає нам підтвердження реальної можливості переходу людини як біологічного виду на автотрофне харчування — реальної можливості порятунку. Ясна річ, у парі з духовним розвитком: зміна енергоречовинного обміну людини як саморегуючої і самовідновлюючої біосистеми закономірно і неминуче приведе її до еволюційного наслідку — функціонального вдосконалення й досягнення гармонії: внутрішньої (душі й тіла) і зовнішньої (з біосферою).

Людина зазнає також якісних змін на антропологічному рівні, а саме:

— значно збільшиться якість Розуму, сягнувши 100% його використання, що засвідчить перехід на активний — ноосферний етап розвитку;

— значно зменшиться кількісний показник фізіологічної можливості функції розмноження, що визначатиметься Розумом;

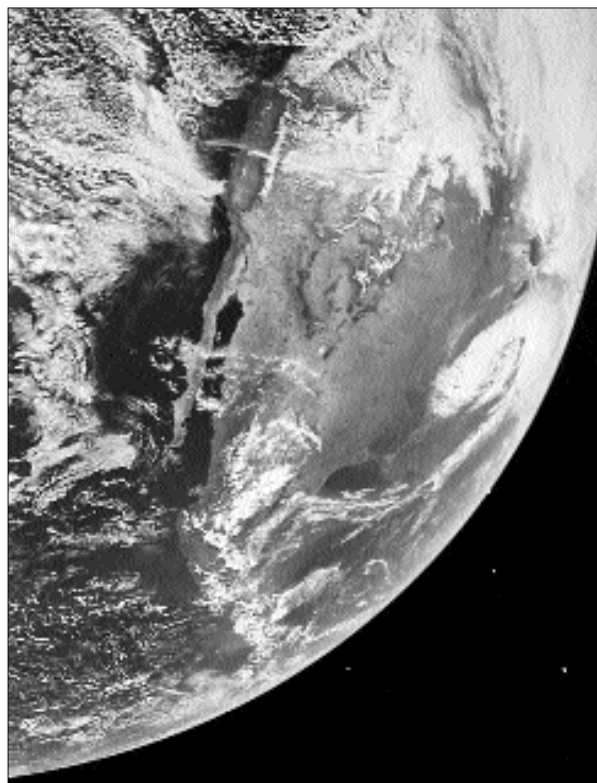
— значно збільшиться тривалість Життя.

Автотрофне природно-генетичне харчування, що ґрунтується на забезпеченні харчової ніші організмами, котрі створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу, стане єдиним і надійним способом лікування хвороб століття, — завдяки усуненню причин їхнього утворення і розвитку. Людина стане досконалою космічною істотою, часткою планетарної соціально-природної системи, з єдиною мовою — мовою того народу, що відкриє людству шлях спасіння і безсмертя, тобто шлях активної еволюції. **Іншого шляху порятунку людства та біосфери планети Земля — нашої спільної оселі в живому просторі Космосу — я не бачу!**

• **Віктор ЛУЦЮК**, академік Російської Академії природничих наук, автор наукового проекту “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”, м. Севастополь

У ЛЮДСТВА Є ШАНС ВИЖИТИ!

Автотрофне харчування — це забезпечення людства їжею, що дає необхідні для життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу або хемосинтезу, повністю знімаючи проблему голоду.

владні структури нагромаджують та розподіляють засоби існування. При цьому головним інструментом політики є економіка, що полягає в насильницьких способах видобутку засобів існування, насамперед їжі, при цьому гроші є їх еквівалентом і мірою. Таким чином, йде постійна боротьба двох сил за засоби існування за принципом: з одного боку, агресивне, хиже бажання відняти їх за будь-яку ціну, з іншого боку — сила, не здатна віддати. У цій боротьбі завжди перемагає сильніший. Тому ця дія, як і сам принцип, характеризує низький — тваринний — рівень виживання людини як біологічного виду.

ПРИЧИНИ? ОСЬ ВОНИ!

Протиприродне для людини застосування фізичної сили (насильства), як основного засобу в процесі життєзабезпечення на даному етапі її еволюції зумовлено такими причинами, як:

1. Дуже низький рівень розвитку сучасної людини як біологічного виду.

Недосконалість сучасної людини зумовлена, насамперед, її роздвоєністю між двома еволю-

речностей:

— *суперечність, спричинена дією антиентропійного принципу розвитку живої речовини.*

Відповідно до цього принципу жива речовина при життєзабезпеченні, що здійснюється винятково через процес постійного видобутку їжі, повинна мати мінімальні витрати своєї внутрішньої енергії. Внутрішня енергія живої речовини, її кожної біологічної системи має закономірно накопичуватися задля реалізації основної функції живого — розмноження. Ця суперечність спричиняє одну із наймерзенніших людських вад — лінощі, котрі є гальмом активного вдосконалення людини, що неминуче породжує ще й такі вади, як гордіня, гнів, нечесність, одним словом — зло;

— *суперечність між інстинктом розмноження (основної функції живого) і потребою в їжі та просторі, як фатальна й непримиренна суперечність між свободою і необхідністю.*

На цю закономірність вказував Томас Мальтус ще в 1798 році. Відповідно до об'єктивно існуючих законів кількість народонаселення збільшується в геометричній прогресії, а видобуток засобів існування, насамперед їжі, — в арифметичній. Усунення диспропорції здійснюється за до-

Для запобігання незворотному процесу загибелі цивілізації, насильства, конфліктів і воєн людству дається усвідомлення своєї трагедії та активне усунення її першопричини. **Ця можливість може бути реалізована тільки через відкриття принципово нової невичерпної харчової ніші, тобто автотрофного харчування — за теорією першого президента АН України В. Вернадського — як єдиного гаранта умови виживання людства. Таким чином, відкриття принципово нової невичерпної харчової ніші є закономірним еволюційним стрибком людства до якісного нового, активного етапу в еволюції живої речовини — ноосфери.**

ЩОБ ВИЖИТИ, МУСИМО СТАТИ ДОСКОНАЛИМИ

Перемога Розуму Людини над смертю, тобто над своєю основною недосконалістю, передбачена ще М. Ф. Федоровим, розвинута до наукової і соціальної думки К. Е. Цюлковським, В. Ф. Купровичем і В. К. Винниченком, науково обґрунтована як закономірна еволюційна неминучість академіком В. І. Вернадським і розроблена нині на рівні **Концепції**

НОВИНИ ВІД
“ВОЛЯ МУЗИКА”

“АРМАДА” ПОВЕРНУЛА “АТЛАНТИДУ”

Відомо, що через деякі природні катаклізми материк Атлантида, населення якого, якщо вірити легенді, за рівнем розвитку випереджало родичів з інших материків, пішов під воду. З тих пір зацікавлені ламають голову над тим, що ж саме сталося. Не залишилася байдужою до загальної думки і група “Армада”, що не тільки записала пісню “Атлантида”, але і зняла в співдружності з відомим українським кліпмейкером Віктором Придуваловим на неї кліп. Усім, кому доводилося читати “Божественну комедію” Данте чи дивитися фільм “Володар Кілець”, буде близька нова відеоробота “Армади”.

Зйомки проходили в холодному павільйоні Київнаукфільму, де головний герой відеокліпу (який доречніше було б назвати фільмом, оскільки робота вийшла не просто яскравою, а претендує на звання як мінімум кращого кліпу України останніх років), відчуваючи повну самотність всесвітніх масштабів... провалюється в інший світ: “Падаю вниз, хапаю життя невміло”. Не знаю, наскільки тісно самотність пов’язана з потойбічним світом, але таким є бачення пісні “Атлантида” режисером кліпу Віктором Придуваловим. “Завжди, знімаючи відеокліп, я слухаю слова і намагаюся, щоб зміст тексту пісень передавався через відеоряд”, — говорить Придувалов.

Головного героя відеокліпу грає соліст “Армади” Кадим Тарасов, він же, власне, і робить “прогулянку” по рівнобіжних світах, де його зустрічають колеги по групі в різних образах, наприклад, гітарист Андрій Малигін з’являється перед Кадимом — гордим і владним царем Атлантиди при повному параді — у царській короні й у шикарній червоній мантії. Зустрічає і милу дівчину у фантазійному вбранні, а також другого гітариста Віталія Тарана в образі злого героя... До речі, демонстрація відеокліпу відбувається найближчими днями і на презентації нового альбому “Армади”, що має назву “Ніжність”.

“П.ОМ.ІДОРИ ЙДУТЬ”

Однозначно відповісти на запитання, що таке альтернативна музика, украй складно. З одного боку, і Пилипа Кіркорова можна назвати альтернативою групі “Руки Вгору”. Але уявити собі Пилипа Кіркорова, що критикує владу (“А у вашій Думі той же балаган, тільки в піджаках, а не в кросівках”, — пече російська тринадцятилітня альтернативниця Віллі Віллі) чи ремствує на те, що його пісні “негідного формату” (“Тартак”) і йому відмовляють у ротатії!.. Так що ж це таке — альтернатива?

Відповідь на це риторичне запитання можна знайти у збірнику альтернативної музики “П.ом.ідори йдуть”, що вийшов нещодавно на студії “Воля Музика”. Це, напевно, найепатажніша платівка, що з’явилася в Україні впродовж останніх років. Одна назва альбому, трансформована з головної пісні збірника у виконанні пітерської команди “Чавунний Скороход” за назвою “П... йдуть”, говорить сама за себе. У збірнику багато відомих, а також молодих, але гідних “просунутого” слухача імен: крім вищезгаданих виконавців (“Тартак”, “Чавунний Скороход” і Віллі Віллі) у збірнику представлені і найвідоміші композиції “ТНМК”, популярних російських панків “Король і Блазень”, що випустили альбом на лейблі ж “Воля-Музика” “ДАТ” і “Армада”, “Білків”, “Димної Суміші”, De Shifer, “Африки” та інших “неформатних” виконавців.

При слові “неформат” багатьох музикантів кидає в жар, бо ніхто, включаючи і тих, хто активно користується цим словом, не знають, що воно означає. Тепер же, прослухавши збірник “П.ом.ідори йдуть”, можна буде скласти своє уявлення про команди, яким регулярно, виправдовуючи своє музичне неучство, інші сильні шоу-світу цього говорять: “Ваша творчість не підкріплена паперами”.

ОБЕРЕЖНО, НА УКРАЇНСЬКІЙ ЕСТРАДІ — НІКІТА!

Наталка Пилип’юк у музичному середовищі більш відома як співачка, що має мілітаристське сценічне ім’я Нікіта. До її нового іміджу вже звикли і навіть не глузують перифразами на кшталт: “Найстрашніший звір Нікіта”, бо за цим псевдо живе і успішно працює молоденька, дуже приваблива жінка, яка не може похизуватися тим, що все життя займалася музикою і співала. Спершу Наталка малювала і навіть мріяла стати професійним художником, але природа правила своє. Співати їй хотілося завжди і співала для себе та своїх близьких.

У 1993 р. — уперше вийшла на сцену і відразу стала лауреатом конкурсу ім. Івасюка. Відтоді працювала у львівському театрі пісні, керівником якого був Андрій Панчишин. Грала ролі у виставах “Під великим возом” та “Три хрести” і мала шалений успіх у глядача.

У 1994 р. і до 97-го за допомогою свого продюсера Олександра Єрченка почала підкорювати пісенний олімп. Судячи з результатів, підкорила, отримавши нагороди і лаври всіх рангів.

1994-й — Перша премія в жанрі поп-музики на Всеукраїнському фестивалі “Первоцвіт” (м. Чернівці).

1995-й — Друга премія на міжнародному фестивалі “Романси Славутича” (м. Славутич).

Третя премія на Всеукраїнському телефестивалі “Мелодія” у Львові та лауреатське

Нікіта

звання на міжнародному фестивалі “Пісенний вернісаж” у Києві.

Наталка Пилип’юк — лауреат Гран-прі міжнародного фестивалю естрадної пісні ім. Клавдії Шульженко, що проходив у Харкові.

А ще у 1997-му році співачка отримує запрошення, тобто прохання подати свої дані для записання їх в Енциклопедію України, а роком раніше її визначили як одну з п’ятдесяти найперспективніших людей Львівщини і про це свідчить каталог “Львівщина—96”.

Усе це довело факт існування таланту співачки і Наталка вирішила стати професійним майстром своєї справи. У 1998-му з відзнакою закінчила

Львівський Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка, отримавши диплом диригента.

Та й цього цілеспрямованій дівчині було замало. Вирішили “шибонуті” епатажну публіку одіозним псевдо, що на той час асоціювалося з кіногероїнею, що була дівчиною-кілером, дівчиною-боєм і роковою леді Нікітою. Героїня французького кіноваріанту якось ближча нашій естрадній Нікіті і за духом, і за формою. Але французька стрічка не стала такою популярною в Єв-

Сметаніна “Мовчи” і почалося, власне, нове життя співачки. Майже як у житті самої героїні фільму, що інтригує шалену аудиторію прихильників її талантів.

Львів’янка переїздить до столиці, співає в нічних клубах Києва і працює, працює... З’являються відеокліпи на пісні “Мовчи” та “Ялиночка”, численні записи на радіо та телебаченні України.

Помітили Нікіту і у далекому зарубіжжі. У 2000-му вона бере участь у святкуванні днів міста Альберскунт (Данія) і має там шалений успіх.

А у 2001-му їде з України в Бахрейн до міста Манама, де у нічному клубі співає пісні українською, англійською та арабською мовами. Ця поїздка допомогла їй заробити кошти і на свій перший альбом, який нещодавно з’явився у продажу і був випущений аудіокомпанією “Атлантік”. “Хамелеон” від Нікіти — це збірник її найкращих та найулюбленіших пісень. Та найяскравішою сторінкою творчості сама Нікіта вважає роботу над піснею Олександра Єрченка на слова Ганни Чубач “Спішу на вогні ваших душ”.

Вона завжди поспішає на вогні душ численних, не байдужих до її творчості.

Зверніть увагу: на українській естраді — НІКІТА!

Спілкувалася
Леся САМІЛЕНКО

НЕ КОСМОНАВТ, ТО СКРИПАЛЬ...

День Космонавтики — зоряне свято для всіх, хто дивиться на зорі і любить мріяти. У цей день народжуються не всі, але тим, хто народився квітневого зоряного дня, властива мрія стати космонавтом чи астрономом.

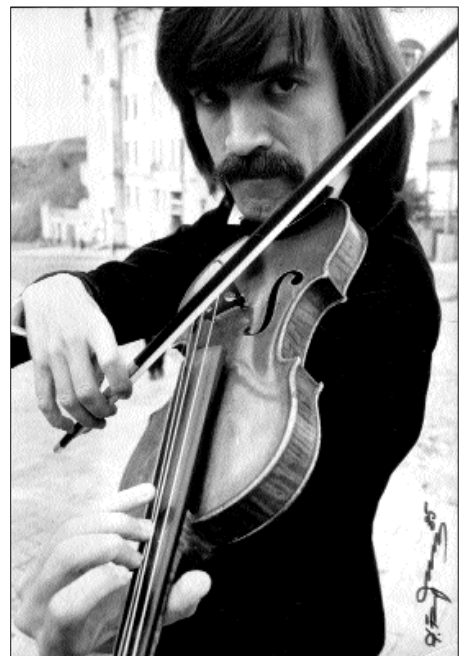
Так сталося і з хлопчиком, який народився 12 квітня і відразу ж отримав знамените ім’я — Кирило Стеценко. Дехто й зараз плутає ім’я одного з найвідоміших українських композиторів з його знаменитим онуком, який на сьогодні є народним артистом України, відомим скрипалем та ведучим спеціалістом у галузі менеджменту Київського національного університету культури і мистецтв. Остання його спеціальність реалізується як потреба часу і держави у навчанні і створенні професійної бази українського шоу-бізнесу. Кирило, власне, заснував і продовжує як організаційну, так і викладацьку роботу у цьому навчальному закладі, який, здавалось би, зовсім не відповідає його генетичному та освітньому рівню. Але, судячи з усього, згуртувавши навколо себе своїх друзів та однодумців, він і в цьому знайшов себе. Талант педагога Кирило Стеценко-молодший успадкував від батька, який усе життя присвятив педагогічній та просвітницькій діяльності. І одинадцятого квітня у стінах КНУКМ відбулася своєрідна презентація кафедри менеджменту та святкування дня народження Кирила Стеценка, якому у той день ще не виповнилось, але мало вже скоро виповнитись... Такі люди ніколи не бувають старими чи молодими. Старими народжуються і молодими йдуть від нас. Він справді зо-

ряний скрипаль, який об’їздив весь світ із концертами. Іноді йому аккомпанує прекрасна піаністка і його рідна сестра Ліна, що, кажуть, дуже схожа зовні на Лесю Українку.

Про себе Кирило-іменинник розповів лише те, що хотів у дитинстві бути або астрономом, або футболістом, бо скрипка йому набридла в родині, де всі грали... грали... грали. Іноді співали і грали, або викладали музику, як батько. Але вчитися грати таки довелося і за межі академічної музики та академічного життя він вирвався сам, коли почав створювати і грати у рок-гуртах, що свого часу були дуже популярними в Києві і збирали навколо себе національносвідому молодіжну еліту. “Еней” свого часу був паролем до входу в середовище... І саме це та й інше, а конкретніше, написана самим Кирилом пісня на слова Василя Симоненка “Ти знаєш, що ти Людина...” і призвело до того, що його “взяли”. Саме фактом репресованості та нагледу з боку КДБ Кирило Стеценко пояснює той факт, що став добрим скрипалем. Стан “поднадзорності”, на його думку, посприяв сконцентрованості уваги на музикуванні.

З часів перебудови мав усі можливості жити і працювати в Америці, але повернувся, бо тут було що робити. Без його участі, мабуть, не відбулася б і “Червона рута” і... і... і... Є що згадати на сьогодні Кирилові, що народився старим і знаменитим.

Тож редакція тижневика “Слово Просвіти” щиро вітає іменинника і зовсім не

Кирило Стеценко

шкодує, що не відбувся астроном чи футболіст, а є Кирило Стеценко — один з двигунів сучасного українського шоу-бізнесу, скрипаль, чоловік та батько сина і доньки, що, можливо, втілять у життя всі батькові дитячі мрії.

Л. С.

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редактори: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп’ютерна верстка:
Ірина Шевчук та Олег Бесський.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.org.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

РЯДКИ З ЛИСТІВ

ЧИ ПОТРІБНА
ТАКА СТАТТЯ?

“З нетерпінням щотижня чекаємо чергового номера шанованої нами газети “Слово Просвіти”. Але прикро, коли деякі автори дозволяють собі в такій поважній газеті підносити дикунські звички до рівня національних традицій, як це читасмо в статті “Упродовж десяти років співаємо не той гімн”.

Зі словами цього Гімну йшли на бій і вмирили сотні героїв, у тому числі герої Базару, герої Крут, воїни Української Повстанської Армії.

Текст цього Гімну є символом єдності українського народу, бо слова до нього написав наддніпрянець, а на музику ці слова поклав представник Західної України.

Прикро, що у нас не переводяться бузини. Автор статті розпочинає непотрібну дискусію, наводячи такі самі аргументи, які вже висували антидержавники, і робить цим ще більшу шкоду, сіючи між нами розбрат.”

Гнат БІЖИК,
м. Нова Каховка

“Дякую редакції за те, що серед наших численних побутових негараздів не забуваєте зазірнути і в корінь. Тільки, може, не треба великої роботи, а просто взяти за Гімн України чудовий Гімн до Бога: “Боже, великий, єдиний, нам Україну храни...” ? Величнійшій пісні на сьогодні у нас немає.”

Олександр БИВШЕВ,
м. Краматорськ

“Для нас із дружиною (а моя дружина — росіянка) найкращою піснею, яка викликає справді сильні почуття національної гідності, громадянського достоїнства, давно стала пісня Тараса Петриненка “Україна, Україна...” Ця пісня має велику силу єднання і патріотичного натхнення. Її й треба було б узяти за Гімн.”

Віктор САХНЕНКО,
підприємець-будівельник

“Дійсно, гімн повинен возвеличувати народ і захищати Україну. З цього погляду, можливо, й не все в нашому історичному гімні передано так, як нам хотілося”.

Проф. Євген Регушевський,
заст. голови Всеукраїнського товариства “Просвіта”

До листа пан професор додав свій варіант тексту, де знаходимо такі слова:

Хай ліси, степи широкі
і надра, і води
Служать вічно, служать щедро
для всього народу.
В праці будемо зростати,
в праці для України,
Щоб у щасті та достатку
жила наша зміна.

“Коли йдеться про національний гімн, то плюралізм (перепрошую) — зовсім зайвий і недоречний. Це називається неперемінливістю.”

Володимир Хоменко,
м. Звенигородка
Черкаської обл.

ГІМН УКРАЇНИ ЩЕ ТРЕБА СТВОРИТИ

Щиро зраділи, коли отримали велику кількість полум'яних відгуків на публікації в ч. 2 (119) від 11 січня ц. р. “Упродовж десяти років співаємо не той гімн” та “Україна без гімну”. Багата палітра думок у листах читачів підтвердила слушність нашого наміру — звернути увагу громадянської на необхідність відповідальнішого ставлення до Національних Символів. Дякуємо всім, хто надіслав на адресу редакції свої варіанти тексту і міркування, фрагменти яких наводимо.

Тільки **Нація** здатна побудувати Національну Державу. У фундамент цієї будови, окрім економічної, соціальної і моральної основ, закладаються також Національні Символи — Гімн, Герб і Прапор — що мають виконувати важливі **функції орієнтирів національної свідомості громадян, національної політики держави і Знаків Гідності Нації**.

З відомих історичних причин, Україна і український народ знаходяться нині на перших етапах розвитку національної свідомості громадян, тому політика держави ще не стала національною, а Національні Символи ще не набули для широкого загалу вагомості Знаків Національної Гідності.

Та що вже там говорити про Символи, коли навіть **мова — ця органічна суть і засіб існування Нації** — ще не стала невід'ємним елементом життя кожної особи і всієї спільноти.

Українська Політична Нація зараз перебуває у підлітковому віці. А що має велике історичне і, навіть, праісторичне минуле, якого ніхто не віднімає, то це на сьогодні не має вирішального значення, бо для позитивного оновлення країни потрібні дії, а не лише спомини.

Самі по собі посилання на великих наших попередників та заклики пишатися героїчною іс-

торією (у якій, між іншим, українці впродовж останніх 380 років не спромоглися побудувати власної держави і дотепер ще тільки стоять на початку її будівництва), не дуже сприяють формуванню умов для підного життя сьогодня, а нерідко навіть створюють враження тимчасовості і нелогічності нинішнього нещасливого і нічемного життя, яке ось-ось, само собою, має перейти в щасливе.

Не перейде. Не перейде само собою, не перейде без боротьби. Біда тільки в тому, що не дуже є кому боротися. Щоправда, вже є кому сперечатися, але полеміка — це ще не боротьба.

Політичну Націю треба творити. **Творити спільноту однодумців.** Треба вчитися думати,

мислити ширше і, не відкидаючи величчю історичного минулого та традицій, зближуватися між собою на **спільному розумінні складного комплексу проблем сьогодення і конкретних ефективних методів їх практичного розв'язання**.

Ніхто не повірить гарячим запевненням політичних крикунів про те, що держава вже доросла і самостійна, якщо її народ не здатний скинути із себе цілком конкретне злочинне ядро антиукраїнської влади і якщо Нація, в її нинішньому стані, не здатна нагодувати навіть своїх дітей!

Бо “вороженьки” України самостійної, Державної, Національної **не випаруються самі собою**, не “згинуть... як роса ...”

СИНИ НЕБА І ЗЕМЛІ

Почнемо з прапора, символу державного суверенітету, символу честі, доблесті і слави. Відповідно до цього підбиралися кольори, їх взаєморозташування. Іноді додаткові символи, як правило, національні тотеми.

Чому наші далекі предки використали в прапорі ці два кольори — жовтий і блакитний? Що мало означати таке поєднання? Тлумачення: пшеничний лан на тлі блакитного неба — суто народне. Але ж поєднання цих двох кольорів ми зустрічаємо і на гербах: блакитний щит із золотим символом (лев, сонце, стріли та інше). Виходить, що ці кольори є символами не матеріальними, а духовними, божественними.

Отож: блакитний колір. Як правило, ми його часто пов'язуємо з блакитним небом. Коли ми дивимося із Землі в Космос, то бачимо над собою блакитний купол. А якщо подивитися з Космосу на Землю, то побачимо, що вона теж блакитна. А чи знали про це наші древні предки? Звичайно, знали, але далеко не всі, тому що такі знання належали до таємних, відомих вузькому колу людей і передавалися через посвячення. Ці знання дійшли і до наших днів.

Наведу цитату з Лідбітера, яку він знайшов у Буддійських писаннях: “Наш владика Будда сказав: “Віддалене од нас багатьма тисячами сонячних систем, існує помешкання блаженства, що називається Сукхаватті. Люди, народжені в цій благословенній сфері, істинно щасливі. Вони перейшли золотий міст і досягли семи золотих гір; для них після цього немає ні печалей, ні горя”.

Дослідники-теософи трактують “сім золотих гір” як сім підрозділів ментального плану, тобто небесного. Я думаю, цього достатньо, аби пересвідчитися, що два кольори нашого прапора є аурою Неба і Землі.

Отож два кольори — золотий і блакитний — Небо і Земля.

Поєднання їх на прапорі мало означати: “З

нами воїни Батька Неба і Матері Землі — ми непереможні”. Звернемося до Велесової книги:

*Се Перунець прийшов і повідав нам
Ото скільки праху на землі,
стільки і воїв небесних.
То вони будуть у поміч.
Раті ідуть од хмар до землі
І се дід наш Дажбог на чолі їх.*

Державний прапор потрібно шанувати як святиню і називати його “жовто-блакитним” безглуздо. Назва прапора теж повинна бути стан-

дартною — **золото-блакитний**. Форма символу є джерелом вібрацій. І для того, щоб символ діяв згідно із завданням, необхідно надати йому стандартної форми і правильно розмістити в просторі.

Щодо герба князя Володимира, то тут усі дослідники, а їх було близько сорока, погодилися, що пояснення “тризуба” зводяться до шести груп:

1. Знак, як символ державної влади.
2. Знак, як церковно-християнська емблема.
3. Знак, як світсько-військова емблема.
4. Знак, як геральдично-нумізматична фігу-

КОРІННЯ

ра.

5. Знак, як монограма.

6. Знак, як геометричний орнамент.

О. Пастернак, досліджуючи Тризуб, чомусь не звернув увагу на тотожний символ у руках Посейдона, Амфітрита та Прозерпіни як магічний жезл впливу на матеріальний світ. Правда, в руках Посейдона він трансформувався в острогу, що вказує на те, що в Греції цей символ запозичений і не до кінця усвідомлений.

С. Наливайко у своїй праці “Велесова книга” — індійські паралелі, досліджуючи слов'янську та індійську міфологію, описує тризуб. Один з верховних божеств індійського пантеону Шіва іконографічно зображується з Тризубом. У ньому він уособлює середнє вістря, тоді як Вішну — ліве, а Брахма — праве.

С. Плачинда в Словнику давньоукраїнської міфології дає пояснення “Берегині”: “Берегиня (оберега) — найстаріша богиня добра і захисту людини від усякого зла. Традиційний малюнок Берегині — символічна постать жінки із застержено піднятими руками. Схематичне зображення Берегині трансформувалося в Тризуб, що довгі століття вшановувався і використовувався як оберег, а згодом у боспорських царів — українців та київських князів України-Русі стає Національним Гербом”.

Зображення Тризуба можна побачити тільки в руках богів. Верховний бог наділявся цим знаком на довгій ручці — другорядні — з короткими. Це дає змогу ототожнювати його з магічним божественним жезлом, скіпетром управління гуннами матеріальним світом.

Тризуб використовувався як магічний символ, як символ Триєдиного Бога. Тому і князь Володимир вибрав своїм гербом символ, що перекликається з його іменем — володар мирів.

Оскільки Тризуб є божественним символом, то й повинен бути золотого кольору.

Анатолій ВАСИЛЬЧУК

Хмельницька область

«І ПОКАЖЕМ, ЩО МИ, БРАТТЯ, КОЗАЦЬКОГО РОДУ»

Восени цього року минає 140 років відтоді, коли був написаний вірш П. Чубинського «Ще не вмерла...» Нині, коли кожен громадянин нашої держави прагне глибше сприйняти пісню-гімн, усвідомити її ідейно-духовний потенціал, виробити своє ставлення до неї, виникають певні труднощі. Діапазон особистих оцінок, позицій щодо гімну — нерідко надто широкий: від захоплення і повного схвалення слів та музики, духовного багатства до певних сумнівів, а то й критики, інколи різкої і несправедливої. Причин цьому чимало. На нашу думку, основними з них є: невідповідність громадян до сприйняття й розуміння статусу пісні-гімну в державному, громадському й духовному житті; незнання повного тексту та культурно-історичних умов її створення; брак знань і умінь сприймати її ідейно-духовне багатство, художньо-образний, символічний потенціал та ін.

Історія функціонування пісні «Ще не вмерла...» переконливо свідчить про таке. Після написання П. Чубинським цього вірша у вересні 1862 року і швидкого його поширення (згодом — і як пісні) на теренах етнічних земель українців панівні режими вдарили на сполох. Самодержавно-російські, польсько-шляхетські і русько-боярські власті почали в цьому вірші вбачати крамолу, небезпеку для свого існування. Самого автора було жорстоко покарано і відправлено подалі від України-Батьківщини — до Архангельської губернії.

Вірш Павла Чубинського, покладений на музику композитором М. Вербицьким, став загальнонаціональним гімном у період УНР і в умовах сучасної незалежної України. Пісня на слова П. Чубинського завоювала серця і душі все ширших кіл української інтелігенції, всього народу. Впродовж останніх десятиліть XIX ст. і на початку XX ст. твір «Ще не вмерла...» вже сприймався як загальнонаціональний гімн у всіх регіонах України і навіть за її межами в осередках співвітчизників.

Як прекрасна пісня з високими ідейними, духовними і художніми якостями, що відповідають нашій ментальності (про це ми ще скажемо), вона подобалася десяткам і сотням тисяч українців, представників інших національностей, які сповідували ідеї волі і свободи, рівноправності всіх народів. Через жорстокі цензурні умови, заборону української мови і культури, переслідування борців за волю і самостійність України текст пісні «Ще не вмерла...» П. Чубинського знали не всі бажано. Тому до нашого часу збереглося чимало варіантів пісні, що свідчить про справді всенародну любов до неї. Звичайно, науковці мають докласти всіх зусиль, щоб виявити першотекст вірша П. Чубинського «Ще не вмерла...», вивчити деякі зміни, які з різних причин вносилися в цей текст, усе це зважити й прийти до науково обґрунтованого висновку.

Дослідники історії написання цієї пісні Л. Білецький, В. Сніжко, Ф. Погребенник, Д. Чередниченко та інші scrupulously й сумлінно вивчали, а деякі з них — і нині продовжують вивчати умови створення тексту, його варіанти, поширені серед народу. Особливо є корисною книжка, видана Д. Чередниченком (Чубинський П. Сопілка. — К.: Задруга, 2001), у якій наводяться нові наукові факти, зокрема про першотекст вірша П. Чубинського «Ще не вмерла України і слава, і воля». Гармонійно поєднуючи в собі науковий професіоналізм і український патріотизм, Д. Чередниченко висловлює цікаві думки, відновлює автентичний текст пісні-гімну, обґрунтовує на широкому культурно-історичному тлі положення, які допомагають глибше й усебіч-

ніше зрозуміти націєтворчу, державотворчу роль у сучасному житті вірша-пісні «Ще не вмерла...» П. Чубинського — М. Вербицького.

Наші спостереження за функціонуванням Державного Гімну України в сучасному суспільстві, за ставленням до нього молоді, зокрема студентів, і дорослих, представників різних сфер життя, галузей культури переконливо свідчать, що переважна частина громадян високо оцінює ідейні, духовні й художні якості тексту вірша «Ще не вмерла...» П. Чубинського. Деяким громадянам не подобаються окремі слова, положення, наприклад, «Ще не вмерла Україна» (зазначимо, що в першотексті вірша автор написав так: «Ще не вмерла України і слава, і воля», як стверджують останні дослідження). Є громадяни, які вважають, що і перший рядок вірша «Ще не вмерла України і слава, і воля» і деякі інші положення написані, мовляв, за заручниками зразками. Тому зупинимося на цих та подібних питаннях докладніше.

Науці відомий факт, що поштовхом до написання вірша «Ще не вмерла...» П. Чубинського стала почута ним у 1862 році одна сербська пісня. Але всі пошуки і вітчизняних, і зарубіжних дослідників сербської пісні, на мотив якої міг орієнтуватися П. Чубинський, по сьогодні не увінчалися успіхом. Цей факт (достат-

Павло ЧУБИНСЬКИЙ
СОПІЛКА

ньою мірою все ж не підтвердження), вважаємо, зумовив те, що дослідники недостатньо приділяли уваги вітчизняним джерелам, які міг творчо використати П. Чубинський під час написання цього вірша і його доопрацювання.

Віддамо належне досліднику Д. Чередниченку: у вже згаданій книжці він наводить дуже цікаві й переконливі, неспростовні наукові факти, матеріали, які свідчать про вітчизняне походження і першого речення вірша П. Чубинського «Ще не вмерла України і слава, і воля», і всього твору. Важливо знати, що в козацькому літописі Григорія Граб'янки, закінченого 1710 року, має місце знаменита фраза Богдана Хмельницького: «Та ще не вмерла козацька Мати!»

Як чудовий знавець української культури, зокрема літератури, П. Чубинський, вважаємо, не міг не знати драми «Милість Божія» (авторство якої одні дослідники приписують Ф. Прокоповичу, інші — І. Неруновичу). Її було написано 1728 року й «висловлено в Київській академії з нагоди відновлення гетьманства Данила Апостола» (Д. Чередниченко). Тут є знамениті рядки, слова Богдана Хмельницького, які підносили бойовий дух українців, надихали їх на подвиги в ім'я волі України:

*Коли шабля при нас є,
то ще не змарніла
Знаменита у світі ко-
зацька сила.*

*Доказали ми слави немало чужої,
За ганьбу помстимося,*

*бо сили такої
Не змогли вороги ще
у нас подолати,
Бог живий, і не вмерла
козацька Мати!*
(Виділення Д. Чередниченка).

Близькі і споріднені за лексикою і духом до виділеного положення творчо переосмислені крилаті слова Т. Шевченка «Наша пісня, наша дума Не вмере, не загине!»

Пантелеймон Куліш у відомому посланні «З того світу», адресованому Варфоломееві Шевченку, від імені свого великого побратима — Тараса пише:

*Годі, браття, сумувати:
Ще не вмерла наша Мати!*

Таким чином, крилаті висловлювання «Ще не вмерла наша Мати!», «Бог живий, і не вмерла козацька Мати!» та подібні їм (за браком місця ми їх не наводимо) упродовж століть утверджувалися в культурі і свідомості українського народу. Це був дуже поширений поетичний прийом, символічна метафора, яка набувала ознак присяги Україні, впевненості в перемозі над її численними ворогами.

Відомо, що початок польського гімну «Ще Польща не загинула (не зникла), Якщо ми живемо!» майже такий самий, як і в українського гімну. Твір Юзефа Вибицького «Мазурка Домбровського», який став національним гімном Польщі, написаний 1797 року. Вище ми навели наукові факти, що неспростовно свідчать: крилаті висловлювання «Та ще не вмерла козацька Мати!», «Не вмерла козацька Мати!», «Бог живий, і не вмерла козацька Мати!» та подібні їм за змістом і духом тотожні висловлюванням «Ще не вмерла України», «Ще не вмерла України...» і були поширені серед наших предків значно раніше (фіксовані у вітчизняних писемних пам'ятках з 1710 року, пошуки будуть продовжені). Так що глибоко помилялися ті, хто вважав, що висловлювання «Ще не вмерла...» вперше виникли в польській літературі.

Щоб глибше зрозуміти ідейно-духовне, морально-естетичне багатство вірша «Ще не вмерла України...», згадаймо таке. Текст цього вірша вперше був надрукований у четвертому числі журналу «Мета», що вийшов у грудні 1863 року, разом із творами «Мені однаково...», «М. Костомарову», «Заповіт» Т. Шевченка. Видавці, не маючи точної інформації про вірш «Ще не вмерла...», щиросердно вважали, що автором його є Т. Шевченко, настільки вони були високої думки про ідейний і художній рівень цього твору. У цьому останньому вони, безумовно, не помилилися.

Справді, П. Чубинський глибоко любив і знав безсмертні твори геніального Кобзаря України. Дослідники ще не давали ґрунтовної порівняльної характеристики, за окремими винятками, змісту, лексичного складу, художніх образів і символів, архітектоніки вірша П. Чубинського «Ще не вмерла» і окремих творів Т. Шевченка. Наведемо деякі штрихи до цієї багатообіцяючої проблеми. Отже, «Тарасова ніч» Т. Шевченка і «Ще не вмерла...» П. Чубинського. Великий Кобзар у своєму творі з любов'ю пише про керманців національно-визвольних змагань — Наливайка, Павлюка, Тараса Трясила. Їх же уявляє і П. Чубинський. В обох творах іде мова про гетьманів. Якщо Т. Шевченко вживає висловлювання «доля-воля», то П. Чубинський їх римує в перших двох рядках. У «Тарасовій ночі» тричі вжито підсилювальне і закличне слово «нехай», у «Ще не

ТОЧКА ЗОРУ

вмерла...» — двічі слово «хай». Крім цього, спільними для лексичного складу обох величин за змістом і духом творів є слова Україна, гетьман, воля, слава, доля, брати (браття), козак, козацтво, вернути, зброя (гармата), панувати, святий, гинути, москаль, поганий, могила. Отже, майже всі опорні, ідейно і духовно навантажені слова вірша «Ще не вмерла...» є і в творі «Тарасова ніч». Тут Т. Шевченко прославляє велику перемогу козацько-селянського війська, яке вщент розбило 22 травня 1630 року під Переяславом польсько-шляхетську загарбницьку армію Конецпольського. П. Чубинський теж проводить думку про історичний Переяслав, коли пише:

*Гей Богдане, Богдане,
славний наш гетьмане,
Нащо віддав Україну
москалям поганим?*

Багатоаспектна близькість і спорідненість (змістова, ідейна, моральна, духовна і художньо-естетична) двох титанів Українського духу — Тараса Шевченка і Павла Чубинського, їхніх творів «Тарасова ніч» і «Ще не вмерла України і слава, і воля» переконливо свідчать про те, що в Державному Гімні України відображені вершини національної вартості. І вони забезпечують вічність, безсмертя цієї скарбниці Українського духу.

Стисло згадані в цій статті ідейно-духовні зв'язки Державного Гімну України з літературою Козацької доби, творчістю Т. Шевченка, П. Куліша, інших діячів української науки і культури сприяють збереженню і поглибленню наступності та спадковості поколінь, вихованню молоді в національно-гуманістичному дусі, розвитку духовності, державності українського народу. Закарбований в історичній пам'яті Нації, в її багатогранній культурі, Гімн України став могутньою ланкою в історичному розвої рідного народу.

Ми глибоко переконані в тому, що спроби принизити окремі положення Гімну України, а то й весь текст його є цюнайменше безвідповідальними, не спрямованими на зміцнення незалежної України.

Глибоко переконані в тому, що стаття Є. Голибарда «Упродовж десяти років співаємо не той гімн» — украї суб'єктивна, суперечлива і упереджена. Статтю-відповідь «Велич Національного Гімну» відомого вченого О. Пономаріва вважаємо науково виваженою, обґрунтованою.

На нашу думку, Державний Гімн України (віримо, що в майбутньому весь текст вірша «Ще не вмерла України і слава, і воля» буде цією Національною Святиною, як це і було в історії) має мобілізуючий, наступально-бойовий, по-лицарському шляхетний характер. Він відповідає національному характеру, ментальності рідного народу.

Мета нашої нації, шляхи і засоби боротьби за волю і свободу, незалежність Української Держави в пісні-гімні чітко художньо вирізьблені і навечно записані на скрижалях історії.

Юрій РУДЕНКО,
професор Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова,
Юрій ЄЛІСОВЕНКО,
професор Київського гуманітарного інституту,
Іван ЮЩУК,
професор Міжнародного інституту лінгвістики і права, заслужений діяч науки і техніки України

РЯДКИ З ЛИСТІВ

Знайшовся у читацькій пошті й такий зразок, сказати б, досить саркастичної реакції на підняте питання:

*Гине наша Україна,
і слава, і воля.
Та коли ж нам усміхнеться
ось ця клята доля?
Вороги нас не бояться,
не гинуть на сонці,
Скрізь панують вороженьки
у нашій сторонці,
Хто ж положить душу й тіло
за нашу свободу?
Президенти, депутати —
обранці народу?
Ми чекаєм порятунку
від Сяну до Дону —
Може, з'явиться Месія нам
на допомогу.
А поки нема Месії,
будемо чекати
Та безладдям українським
світ весь дивувати.
Хто ж положить душу
й тіло за нашу свободу,
Може, знайдуться герої
іншого народу?*

Оксана Румянцева,
м. Севастополь

«Ніхто не звинувачує Павла Чубинського. Він швиденько виклав на папері почуття, які його переповнювали, і поділився з однодумцями. Він не мав часу відшліфувати текст. До того ж, сказати «Ще не вмерла...» на той час, коли Вкраїна лежала пошматована, роздerta, — вже багато важило.

Нині нам цього замало. Зараз оте «Ще не вмерла...» викликає нязковість, щоб не сказати — сором, але аж ніяк не повагу до гімну чи самих себе.

Нам потрібний гімн, який був би суголосний сучасним проблемам, який би об'єднував і надихав».

Галина Сагатюк,
член «Просвіти», м. Іллічівськ
Одеської обл.

Із зацікавленням читав виступ у вашій газеті Євгена Голибарда щодо змісту Національного Гімну України і — майже повністю — поділяю думки автора. А через якийсь час до мене, неначе з небес Господніх, прийшли рядки і, за кілька хвилин, я записав їх. Хтось скаже: «За кілька хвилин!?» Так. Та ще плюс усе життя:

*Наша слава, наша доля —
Наша Україна.
Її вистраждана воля
Вистойть, не згине.
І від заходу до сходу —
Вільна і єдина,
Захистить свою свободу
Завжди Україна...
І чужинці та забродили
Мають пам'ятати:
У козацького є роду
Сила їх здолати.
Доки з Божої блакиті
Боже сяєво лине,
Україна буде жити.
Слава Україні!*

Анатолій КРАВЧЕНКО,
м. Донецьк

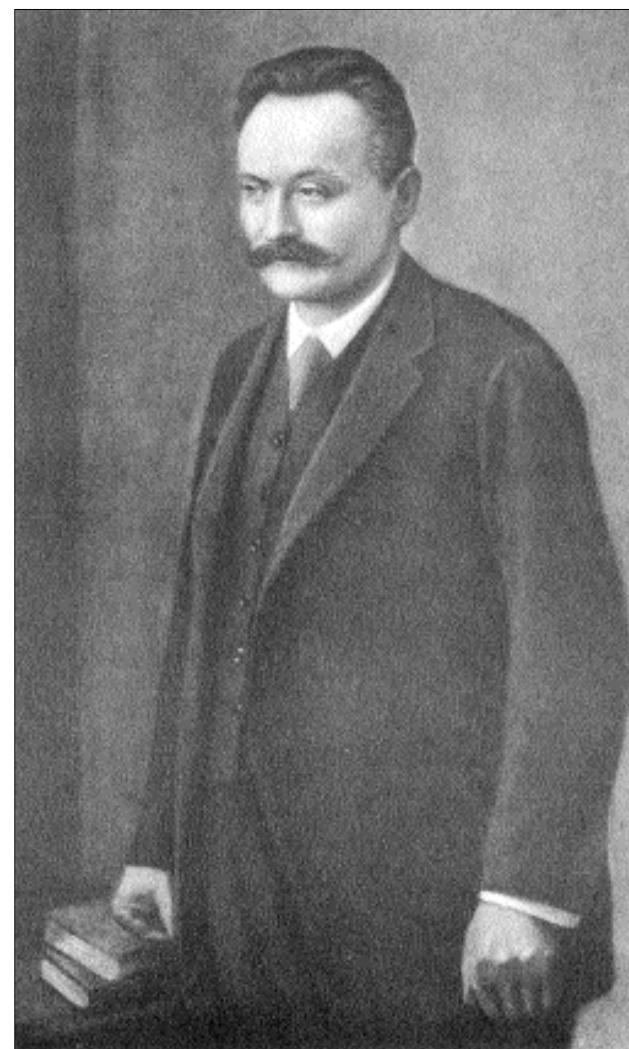
ДЖЕРЕЛО СТРАЖДАНЬ УЯРМЛЕНОЇ ДУШІ

КНИЖКА МАЛОВІДОМИХ ТВОРІВ ІВАНА ФРАНКА

“Бували часи мертвіші і глухіші, та нинішній час тим, власне, сумний і скандальний, що в ньому переважну рухову силу виявляє назадництво, погорда до власного народу і його думок та ідеалів, лакейське прислужництво, що без сорому в масці політичного bon sens-a, політичної практичності, або бліда безхарактерність, що, мов соняшник до сонця, тягнеться до посад і авансів. Само собою все те не було би ще таке страшне, якби з усіх боків не роблено рівночасно заходів, щоб у народі здушити решту

почуття морального, затруїти сумління підростаючих поколінь, зломити все, що могло б бути на перешкоді темним силам, угрунтувати — бачиться, на віки вічні — панування облуди і кривди людської” (Франко Іван, “Мозаїка”, Львів, “Каменярь”, 2001, с. 221)

Так напрочуд злободенно писав видатний письменник, вчений і громадський діяч Іван Франко 105 років тому у майже невідомій для широкого читачького загалу статті “Між своїми”.

Іван Франко. Художник З. Павлюх. Пастель. 1893

Вагомі і визначальні його твори (вірші, поетичні переклади, літературно-критичні та публіцистичні статті, що не увійшли до 50-томного академічного видання) надруковані у книжці Івана Франка “Мозаїка”. У цьому однотомнику знайшли місце далеко не всі твори, що не потрапили до 50-томника (а таких, за попередніми підрахунками, назбирується більш як на 10 томів, якщо не брати до уваги п’ятитомник “Апокрифів і легенд” і шестикнижжя “Галицько-руських народних приповідок”), а лише ті, які своєю тематикою, ідейно-політичним спрямуванням не вписувалися в попередню епоху нищення українства.

У “Мозаїці” представлено чотири тематичні цикли творчості Івана Франка, хоч стосуються вони різних його стилів (художньої творчості, чи інакше, белетристики, літературознавства, публіцистики і науки) і жанрів у межах кожного стилю. Насамперед це твори, де порушувалися питання національної виокремленості, а звідси й національного усвідомлення і національного руху як суспільно-політичної сили. Потім це єврейська тематика у широкому комплексі її аспектів: від поезії і перекладів до статей — “Семітизм і антисемітизм у Галичині”, “Жидівська держава”, “Мої знайомі жиди”. Затим літературно-критичні статті зі своєрідним кутом бачення, як це “Із лектури наших предків”, “Причинки до оцінення поезій Тараса Шевченка”, “Поет зради” (Адам Міцкевич) тощо. І нарешті статті, спрямовані проти ілюзій і явно хибних доктрин марксистських, тобто прокомуністичних, соціал-демократичних партій: “Соціалізм і соціал-демократизм”, “До історії соціалістичного руху”.

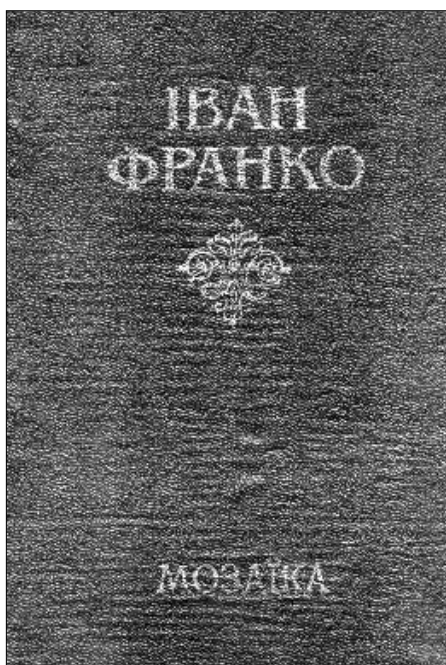
Вірш, який став популярною піснею “Не пора”, виражав державні ідеали українського народу й тому не міг бути надрукований у застійні часи як і поезія “Розвивайся ти, високий дубе”. Поема “Великі роковини” мала в своєму змісті ту думку, що Україна “Ще не вмерла і не вмере”, а вірш “Ляхам” трактував ідею українського самостійництва в національному плані. До “Мозаїки” ввійшли також вірш “Хрест” і по-

езії із циклу “Жидівські мелодії”.

Національні питання тут порушено в низці публіцистичних статей, що й нині не втратили своєї злободенності: “Теперішня хвиля а русини”, “Ukraina irredenta”, “З кінцем року”, “Як не по конях, так по оглоблях”, “Між своїми”, “Український і галицький радикалізм”, “Двоязичність і дволичність”.

Питання москвофільства, полонізації для Івана Франка було вельми болючим, що, як він пише в праці “Двоязичність і дволичність”, “з питання політичного робиться питанням етичним.” Зокрема, він розбирає й аналізує конкретні випадки, характерні як для Галичини, так і для Великої, за його ж означенням, України.

Питання мови для нього — також “глибоко психологічна проблема, якої коріння сягає мало досліджених досі тайників — зв’язку людської психіки з тими нібито конвенціональними, а проте так дивно органічними системами звуків, що називаємо **рідною мовою**” (виділено І.

Франком).

Що ж воно таке, — запитує Каменярь, — рідна мова, чим вона ліпша для нас від усякої іншої, що вадить нам змінити її на всяку іншу? Практик, утилітарист, не задумуючися ані хвилини, скаже, що це спосіб комунікації людей з людьми, що мова дає можливість комунікуватися з більшим числом людей. Та якась потаємна сила в людській природі каже: — Ні! **“Ти не маєш до вибору; (виділ. І. Франком)”** в якій мові вродився і виховався, тої без окалічення своєї душі не

можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою”. І чим вища, тонша, субтельніша організація чоловіка, тим тяжче дається і страшніше карається йому така переміна” (там же, с. 265).

Великий Каменярь наводить для прикладу двох геніальних українців — Миколу Гоголя і Тараса Шевченка. У Гоголя обставини, серед яких він творив, були безмірно корисніші, ніж ті, серед яких пройшло бурлацьке та невиліницьке життя Шевченка! А що ж бачимо в їхній духовній діяльності? Франко пише: “У Гоголя прудкий хід на недосяжні височини артистизму, та на тих височинах заворот голови, внутрішнє роздвоєння, чорні сумніви і упадок у дебри містицизму; а у Шевченка рівну, ясну дорогу все вгору та вгору, все на вищі, світліші височини, до таких гармонійних акордів гуманної євангелії, як “Марія”. Які були причини такого кінця Гоголевої кар’єри, різні різно пояснюють, та все-таки серед тих причин важне місце займають відчуження геніального українця від рідної мови та його болюча внутрішня трагедія” (там же, с. 266).

Таке роздвоєння, заміна рідної мови на чужу, зазначає Каменярь, наводячи конкретний приклад діяльності москвофіла Івана Наумовича, паралізує не лише духовну діяльність, втрачається “живе чуття до живих потреб рідного народу і вимог сучасності”. Без сумніву, талановитий, енергійний і невтомно працюючий чоловік, але з малою освітою, при тім сильно вразливий Іван Наумович був жертвою найрізніших сугестій і скавав з однієї суперечності в іншу.

“Одиноким якорем рятунку для такого чоловіка, обик основної освіти, — підкреслює Іван Франко, — могла бути гаряча і непохитна любов до рідної мови і до рідного народу. Вона давала б його хиткому човну той доконче потрібний баласт, без якого нема рівного і певного курсу. Що відірвання від рідного ґрунту, поперед усього від рідної мови, мало фатальні наслідки на весь психічний устрій і на всю літературну працю Наумовича, на се маємо класичне свідчення його самого” (там же).

Причини цього явища —

винародовлення, відступ від рідної української мови, культури тощо — розкриває великий вчений зі світовим ім’ям, психолінгвіст Олександр Потебня, зроблений ним у великій за обсягом рецензії (опублікована 1880 року) на збірник “Народні пісні Галицької й Угорської Русі” одного з членів “Руської трійці” Якова Головацького. За це глибоко наукове дослідження славетний мовознавець нагороджений золотою медаллю Академії наук.

Потебнею ґрунтовно доведено, що “взагалі винародовлення зводиться на дурне виховання, на моральну хворобу: на неповне користування наявними засобами сприйняття, засвоєння, впливу, на ослаблення енергії думки; на мерзотність здичавіння на місці витіснених, але нічим не замінених форм свідомості; на ослаблення зв’язку підростаючих поколінь із дорослими, що замінюється лише слабким зв’язком із чужими; на дезорганізацію суспільства, антиморальність, зпідлення... Денаціоналізація все-таки призводить до економічної і розумової залежності і слугує джерелом страждань”.

За Франком, тотальне нищення українства йде як від східного сусіда, так, зокрема, і західного. Хоч він писав у статті “Між своїми”, що запанувало “по цей бік Збруча москвофільство... а по той бік Збруча омосковлення, з одного, і безпардонне народодовольство та революційне якобинство, з другого”.

Знесення всіляких привілеїв, всякого поневолення і визиску зароджувалося в мислителів давно, але виокремилось та сформувалося все це як наука пізніше. Зокрема, пригадується із вивченого, що марксизм як наука постав із трьох складових частин. Це: праці французьких утопістів-соціалістів Фур’є та Сен-Сімона, англійців політкоекономістів, зокрема, Роберта Оуена, німецьких філософів Гегеля, Канта, Фесрбаха й багатьох інших мислителів. А Франко-дослідник пише, що ідейна будова соціалізму постанала “завдяки працям двох німецьких жидів Карла Маркса і Фрідріха Енгельса і головне заходами третього німецького жиди Фердинанда Ляссаля” (там же, с. 401).

Соціал-демократичний рух же оформився на теоретичних працях відомих діячів комуністичного руху, агітаційної діяльності соціалістів-

революціонерів. Іван Франко пише, що прокламований зразу як філантропія, як постулат християнської любові і справедливості супроти бідних та покривджених, соціалістичний рух у XIX столітті робиться світоглядом цілих поколінь учених, релігією мільйонів мас, могутнім двигачем політичного та соціального розвою, окликом боротьби, для одних — найвищим ідеалом, метою поступу, з якої осягненням кінчиться властиво історія, а для інших — грізною небезпекою, синонімом перевороту та перемоги варварства й нового деспотизму, найбільшим ворогом індивідуальної свободи та загального поступу (с. 400). Тут Каменярь особливо застерігає, що соціалізм і соціалістичні організації, як взагалі весь марксизм, заслуговують на пильну увагу кожного освіченого українця, який цікавиться громадськими справами і не хотів би блудити навпомаки в сутолоці нових фактів та суперечних змагань і теорій.

Цьому підтвердження є також у праці Івана Франка “Із історії робітничого руху в Австрії”, де він ще раз наголошує, що “програма — основана на доктринах Маркса та Енгельса, в якій, незважаючи на її мниму свободололюбність, у основі лежить ідея деспотизму та поневолення не тільки тіл, але ще більше душ і думок людських” (с. 355). До речі, у статті “Соціалізм і соціал-демократизм” Іван Франко глибоко і всебічно простежує та аналізує названі ідеї, а в праці “До історії соці-

лістичного руху” пише про те, що “більша часть думок “Комуністичного маніфесту” (1848 р. — М. В.) Маркса й Енгельса запозичена без подання джерела... навіть перепсована та баламутно передана з іншого маніфесту, написаного 1843 р. ученим фур’єристом Віктором Консідераном” (там же, с. 407).

Відомі теоретики марксизму черпали не лише зміст свого маніфесту з маніфесту В. Консідерана, але навіть форму, титули розділів. 33 паралелі, що засвідчують плагіат Маркса і Енгельса, нарахував В. Черкезов. А Іван Франко вже порівнює обидва маніфести, та подає свої невтішні для послідовників марксизму, соціалізму та всієї соціал-демократії висновки.

Мислитель-Франко сміливо стверджує: взявши на озброєння пізніші програми, вироблені на підставі Марксових доктрин, оброблена соціал-демократами програма державного соціалізму аж надто часто пахне державним деспотизмом та уніформізмом, що проведений справді в життя цей принцип “міг би статися великим гальмом розвою або джерелом нових революцій” (там же, с. 422). “Та й загалом всевладність комуністичної держави, — підсумовує Іван Франко, — в практичній переведенню означала би триумф нової бюрократії над суспільністю, над усім її матеріальним і духовним життям”.

М. В.

Не так уже й багато українців, чиї імена відомі усьому світові. Один із них — Микола Васильович Гоголь. Це до нього наш великий пророк Т. Г. Шевченко звертався: "Ти смієшся, а я плачу, мій великий друже..."

Народився М. В. Гоголь у селі Великі Сорочинці, на Полтавщині, в сім'ї, що мала давні козацькі традиції. Його батько, Василь Панасович, був українським письменником, організатором домашнього театру Д. П. Трошинського, мецената, нащадка старовинного козацького роду, далекого родича Гоголів-Яновських. Для цього театру В. П. Гоголь написав дві п'єси з тогочасного українського побуту. Свій родовід Гоголі (Яновські) вели від Остапа Гоголя, одного з оточення Богдана Хмельницького, що пізніше, уже після смерті засновника Козацької держави, певний час був гетьманом на Правобережжі України. Микола Васильович гордився своїми славними предками, і саме полковник Остап, як його часто називає Самійло Величко в своєму "Літописі", став прообразом величної постаті Тараса Бульби в однойменній повісті великого письменника. Старший син Тараса Бульби, Остап, не випадково одержав це ім'я від автора.

Дитинство майбутнього геніального письменника пройшло в селі Василівці, недалеко від Миргорода. В 1818-19 рр. малий Микола навчався в Полтавському повітовому училищі, а в 1821—28 рр. — у Ніжинській гімназії вищих наук. Одночасно з ним у гімназії навчалися такі видатні діячі культури, як Н. В. Кукольник (1809—68; автор драматичних творів та повістей, на слова якого М. Глінка написав ряд музичних творів, у тому числі музику до драми "Князь хованський"), Е. П. Гребінка, В. М. Забіла, поезії якого "Не щебечи, соловейку" та "Гуде вітер вельми в полі", покладені на музику тим же М. Глінкою, стали українськими народними піснями, художник А. М. Мокрицький та інші.

Ще в роки навчання збирав ук-

жинської гімназії вищих наук в 1828 році, і уже переконавшись у своєму літературному покликанні, він в одному з листів до матері писав: "...Маменька, буду писати на іноземному мові, коли рідна була упосліджена і практично заборонена? Отже закономірно, що творчість М. В. Гоголя вивчається в наших школах як творчість класика української літератури, що писав російською мовою.

З малих літ під впливом сімейних переказів та легенд мав глибокий інтерес до історії своєї батьківщини. Це захоплення переросло в бажання написати велику працю з історії України. Цей задум Микола Васильович пов'язував з переїздом до Києва, де мріяв посісти кафедру історії в Університеті Святого Володимира. Ці плани не здійснилися також, однак 1834 року він став ад'юнкт-професором кафедри загальної історії Санкт-Петербурзького університету.

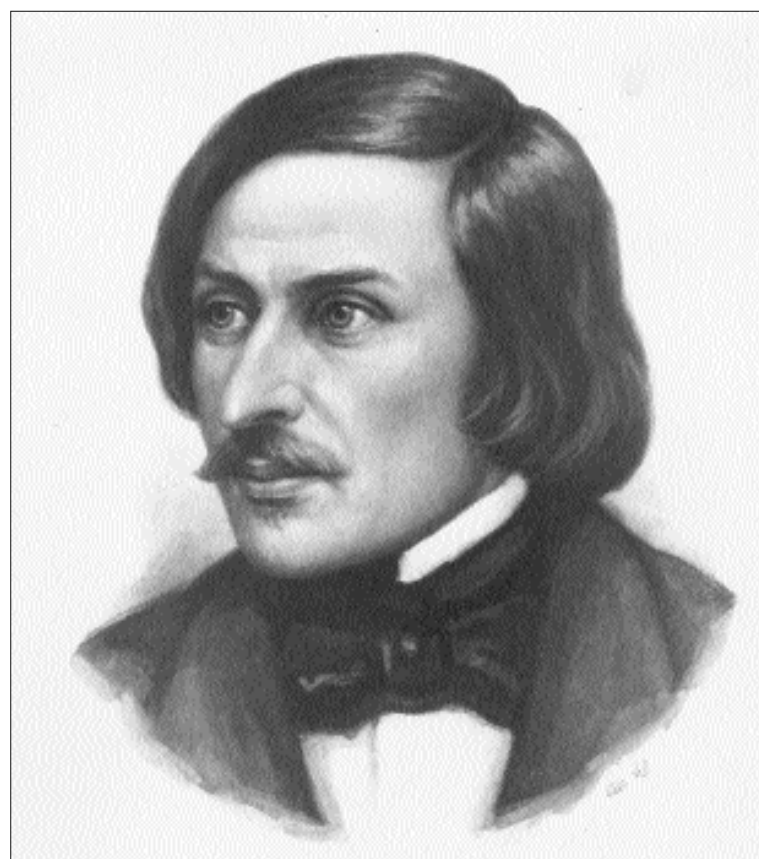
Доля тісно пов'язала М. В. Гоголя з Чернігівщиною. Тут, у стінах Ніжинської гімназії вищих наук, яка задумувалася її засновниками братами Безбородьками як універси-

його інтересі до вітчизняної історії, знайшов тут, крім гостинного прийому, багатющі колекції українських старожитностей, що пізніше стали основою Київського і Чернігівського історичних музеїв. Саме тут він уперше читав для друзів і гостинних хазяїв свою комедію "Одруження".

Очевидно, не випадково є і та обставина, що перший в Росії пам'ятник великому письменнику було споруджено саме в Ніжині ще 1880 року. Цей пам'ятник споруджували на громадські кошти під орудою спеціального комітету, до складу якого входили, крім місцевих діячів, відомий історик, один із засновників Кирило-Мефодіївського товариства М. Костомаров, письменники Л. Глібов, Д. Григорович, І. Тургенев, драматург О. Островський, а також студенти Ніжинського історико-філологічного інституту, художники-передвижники на чолі з М. М. Ге.

Автором проекту був уродженець Чернігівщини, академік П. П. Забіла.

Іменем М. В. Гоголя названо вулиці, театри та інші об'єкти культури як на Чернігівщині, так і в ба-

М. В. ГОГОЛЬ І ЧЕРНІГІВЩИНА

(До 150-річчя від дня смерті письменника)

тет, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатові, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатові, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатові, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатові, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатові, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатові, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

твір.

І. С. Тургенев залишив у своїх спогадах про М. В. Гоголя колоритний словесний портрет великого письменника: "Его белокурые волосы, которые от висков падали прямо, как обыкновенно у казаков, сохранили еще цвет молодости, но уже заметно поредели, от его покатого гладкого, белого лба по прежнему так и веяло умом... Говорил на о, других для русского уха менее любезных особенностей малороссийского говора я не заметил".

Сучасники залишили про М. В. Гоголя спогади, що з різних сторін характеризують цю геніальну людину, але, думаю, тут достатньо і цих свідчень.

1952 року світ відзначав 100-річчя від дня смерті великого письменника. Поштові відомства ряду країн вшанували його пам'ять випуском поштових марок. Так, пошта СРСР випустила серію багатокольорних поштових мініатюр, що складалася з трьох марок. На марці номіналом 40 копійок представлено портрет письменника роботи Ф. Меллера поряд з літературними персонажами з "Тараса Бульби". На марці в 60 копійок подано репродукцію малюнку Б. Лебедева "Гоголь і Белінський". Заключна марка серії, номіналом в 1 карбованець, представляє Миколу Васильовича в товаристві кобзаря на тлі сільського краєвиду. 1959 року радянська пошта повторно звернулася до образу М. В. Гоголя і випустила марку номіналом у 40 копійок з портретом письменника та сценою з його геніальної комедії "Мертві душі".

Того ж 1952 року в Румунії було видано дві марки, присвячені цій же пам'ятній даті. На марці в 55 банів ми бачимо портрет письменника і сцену з повісті "Тарас Бульба", яку, до речі, такий всесвітньвідомий каталог, як "Міхель", називає

головним твором письменника. На марці в 1,75 лей зображено портрет письменника і розкриту книгу. Польська пошта емітувала того ж 1952 року марку номіналом 25 грошів з портретом письменника.

Вшанувала пам'ять великого українця і пошта Німецької Демократичної Республіки. Тут також було видано марку з портретом М. В. Гоголя. Звичайно, в усіх цих випадках вшановували пам'ять "великого російського письменника", про Україну там ніхто і не згадував. Крім поштових марок, звичайно ж, випускалися конверти першого дня, штемпелі спецпогашень тощо.

Українська пошта марок, присвячених цьому великому сину України, ще не випускала. І хоча в березні 2002 року минуло 150 років від дня його смерті, однак у плані видань дирекції "Марка України" — імені Миколи Васильовича не видно. Говорять, що зроблено це з тієї причини, що Укрпошта взяла собі за правило не відзначати дати смерті видатних діячів. Традиції інших поштових адміністрацій світу для них, як бачимо, не указ. Думаю однак, що це саме той виняток, який є в кожному правилі. М. В. Гоголь — постать такого масштабу, яку варто вшанувати, і то якнайшвидше, незалежно від тієї чи іншої дати. І ця подія працюватиме на імідж України. Це тим більше можливо, що в заданому документі передбачено видання незапланованих марок.

Втім, заради істини, слід сказати, що українська пошта, незважаючи на згадане самообмеження, все-таки пам'ятає про Миколу Васильовича і видала в 2000 році дві поштові марковані листівки, присвячені Сорочинському ярмарку. На одній із них бачимо молодого Гоголя в товаристві своїх літературних персонажів, автором малюнка є художник Володимир Лемзяков.

Говорячи про вшанування письменника засобами художньої мініатюри, якою є поштова марка, хотілось би побажати, щоб в основу одного з сюжетів було взято портрет М. В. Гоголя роботи іншого великого сина України — І. Ю. Рєпіна.

Б. КИРИЧОК,
історик, член Асоціації
філателістів України

Ніжин. Будинок колишньої гімназії, де вчився М. В. Гоголь

раїнські народні пісні та думи, а також матеріали до українсько-російського словника, частково використані пізніше в передмові до "Вечорів на хуторі близ Диканьки" в словнику, що складався з 74 позицій, так обґрунтувавши цю публікацію: "...на всякий випадок, щоб не спом'янули мене недобрим словом, випишу сюди в азбучному порядку ті слова, які в книжці цій не всякому зрозуміло".

Переїхавши до Санкт-Петербурга, тодішньої столиці імперії, що сталося після закінчення ним Ні-

жогові, проживаючи в готелі "Царград". Пам'ятаю, як в 1943 році, потрапивши в щойно визволене місто, я побачив на обгорілих стінах готелю чудом уцілілі меморіальні дошки з іменами М. В. Гоголя, Т. Г. Шевченка, О. С. Пушкіна, що в різний час тут мешкали. Зараз на цьому місці Будинок ювелірних виробів, а де меморіальна дошка? А в Качанівці, в гостях у відомих меценатів Тарновських, він був частим і бажаним гостем (1835, 1837, 1848, 1850 рр.) Та й не дивно, адже Микола Васильович, при-

ДАЙ, ВЕСНО, ПЕРВОРОДНУ НАСОЛОДУ!

Сергій БУРЛАКОВ

Балко Горлиць, острове Орлів,
Кута громом скеле Щукувата,
Вже, можливо, час ваш пролетів.

Що ж тепер?
Сидить і жалкувати?

Ще воркують горлиці... орли ж
Гордощі свої відклекотили.

До крайсвіту борозни лягли,
Задиміли труби міцнотілі.

Острове, так де твої орли,
Орлани,
орлиці,
орленята?

Щонайвищу хмару розтяли
Вигроми —
То міць гримить крилата.

І згадала змерхла височінь,
Як хилилась чисто в зелен-руту,
Як широку розпластали тінь,
Орлій клекіт лився на Славуту.

З пам'яті ніколи не зітру:
В березі крутому
З відрами й коромислом сестру...

Рокотання грому.

А вона ж босенька — боже мій! —
По стежинці поспіша додому.

Бризки з відер.
Дощик-самосій
З ніг змиває пилюгу і втому.

Винесла на гору,
Мокра вся.
Занесла джерелицю до хати,
Все обличчя радістю сія:
Хай тепер порадується мати!

Скатеркою столик застеля...
Висушивши платтячко дівоче, —
Слухає, як дощик розмовля,
Як громами світ увесь гуркоче.

ЦЕ НЕ ГРА

Крин.
Криниця.
Кричники і криця.

Крила вкрили.

Молодик іскриться.

Луг.
Лугар.
Луговка.
Залугів'я.

Це не гра.
Не витяг із прислів'я.

Корінь.
Звук.
Промовиста монада.

Квіття — з лук.
Це стиглості принада.

Гнізда слів.
Густий заміс.
Зачаття.

Грім і гнів
В однім ляду,
Як браття.

ЩЕ СОНЦЕ СВІТИТЬ ВИСОКО

Дощем заплакати,
засміятись лугом,
Задуматись деревами дібров,

Байдужжя дух ще душу не зборов,
Ще сонце світить високо
над пругом.

З-за річки хмари насувають
цугом...
Жаго говорить, —
гони гарячу кров!
Ще юності порив не охолов,
Ще келих слави
недопито з другом.

Дай, весно, первородну насолоду,
Усій істоті неув'ядну вроду —
До молодой пісні донести!

Дай для любові і для висоти,
Щоб той прозрів,
хто заважа народу...
Не захлиниш від розпачу і мсти!

НЕ УЯВЛЯЮ МОЛОДІСТЬ СУМНОЮ

Не уявляю молодість сумною,
Хоч зрідка огорта її печаль,
Якщо хтось вдарив зрадою лихою,
Чи на зізнання щире промовчав.

Не уявляю молодість сумною.
В обіймах цвіту,
в паморозь, і в сніг,
Вона ж бо зачаровує красою
І розсила кризь добрі жарти сміх.

Вона, іще довірлива і чиста,
Як перша квітка в гарному гаю.
В ній вимрійка,
в ній вигадка іскриста,
Прийдешнього в ній поклик пізнаю.

Квітуюте, дні! Органьте, океани,
Робото, попросись до юних рук!
Вони всесильні —
не юрба, не клани...
В них вічних весен чути перегук.

Не уявляю молодість сумною.
І там, де вітер грає з-під крила,
Вона зорею зводиться ясною,
Незнані грані серцю розкрива.

МЕЛОДІЯ ВЕСНИ

Зчорнілий сніг з лугів зника —
У тиші забриніла ніжно
Гінка мелодія струмка,
З гори скотившись
До підніжжя.
А ти, любов'ю молода,
Моїм очам розкрила вроду,
Неначе радісна вода,
Що в простір вирвалась
з-під льоду.

Гучні проломи поміж хмар...
У свіжу прохолодь зазим'я
Згойднув світи весни дзвонар,
Вслухаймось:
Бій чи перемир'я?

Отак ідем: хто з лісу, а хто в ліс —
Першоджерела людності шукати...

А хтось обрав провидцем індуїзм
—
У нього свій і погляд, і примати.

Сакраментально світиться
Санскрит,
Ховаючи і наших днів начала...

І як усе болюче нам
Розкрити?

Чого ж так довго наша суть
мовчала?

І знову переконуєшся всоте,
Де б не прийшлося летіти чи іти,
Вчорашньої відради чисті соти
Уже ховають присмак гіркоти.
І думаєш: а, може, на контрастах

Судилося нам вік земний прожити.
Ось тільки ж день силнув у доли
рястом,
А вже, дивись,
потьмарилась блакість.
А вже в тобі нові озвались тембри,
І помисли, і ритми, і слова.
Тож не журись:
на грозянім і темнім
Ще яскравіше сонце виплива.

Весна... Весна...
Йй ні кінця, ні краю.
Яких ще див
В цім дійстві виглядаю?
Якого щастя жду
На віковому зломі,
Де йдуть в однім ладу
Здорова міць і втома?
Ударили в ярки
Розкотисті потоки,
Розкущились думки,
В гіллі заграли соки.
Летить, бринить, співа —
Все в одному пориві,
Аж кругом голова —
На безкінечній ниві.
Весна... Весна...
Йй ні кінця, ні краю.
Яких ще див
В цім дійстві виглядаю?

Знання втомилось від методик,
Від блокування і структур,
Його живить раптовий дотик
До таємничих партитур.
Нам хизуватися ще рано
На острівці, бо днів екран
З усіх кінців несе незнане,
Як гуркітливий океан.
Знання, бунтуючи в системах,
Бува, такий вступне кульбіт,
Що не знаходиш смислу в схемах,
Не можеш знане зрозуміть.
Інформаційний біг вібрацій
До дна прониже все єство...
І ми втікаємо від праці
У підсвідомість, як в житло.

Легке тепло — і м'яко тане сніг,
Важким Дніпром пливе
остання крига,
І на карнизи дзвінко промінь ліг,
І таїна небес
гулку глибінь розкрила.
Ковзкі позамовкали ковзани,
Так синьо-синьо цінкають синиці,
Струмок озвався на згірку,
а за ним
Вже весняні підводяться зірничі.
Сприймаю все. Душею увіллуюсь
В цей плин, в цей гул,
в ці чисті передзвони,
На споконвічне диво задивлюсь,
Втягнуся у веселі перегони.
І думкою в далеке полечу,
Безмежжя переміряю очима,
В цей день і неможливе
по плечу —
Прозоро проступає грань незрима.
А вже осонням ходить чистотіл,
Бо він морозу зовсім не боїться.
Іскристий шпак
до двору прилетів —
Затріпотіли
від натхнення крильця.

«ДОЛОНІ В КРАПЕЛЬКАХ РОСИ»

Ми єдиного поля жито...
...і вкупі нам
в Україні жити...

Така провідна думка поетичної збірки віршів "Долоні в крапельках роси" Нестора Чира з Надвірної, що на Івано-Франківщині, виданої цього року видавничо-поліграфічним товариством "Вік" у Коломийській друкарні імені Шухевича.

Як написано на титулі, Нестор Чир присвятив книжку своїй дружині за любов і терпіння. Любов для автора — всеохоплююче почуття. Ця тема пронизує майже кожен твір у збірці, де образно перекликаються авторське болісне сприйняття дійсності і переживання його ліричного героя.

Ще змалку над родиною Івана Чира, Несторова батька, як і всіх українців Засяння (тепер польські землі), нависла загроза або фізичного знищення, або негайного виселення з рідних осель. За довоєнним злісним договором Молотова-Ріббентропа в листопаді 1945 року підрозділи польської армії вигнали українців зі своїх хат, споконвічних українських земель. Ішов ганебний торг сталінського режиму з режимом польського комуністичного уряду за поділ території, незважаючи на людські долі, їхні життя. Тоді родина Чирів ледве вижила, як і багато інших наших співвітчизників.

Другого удару вже сам Нестор зазнав 1969 року, маючи власну дружину і родину. Підступна пухлина спинного мозку паралізувала ноги, загрожувала його життю. Хоча до цього він був здоровий спосіб життя, активно займався спортом, мав певні успіхи.

Можливо, усвідомлення трагізму людського існування, драматизм і боротьба за власне виживання, любов і допомога дружини й друзів, любов до рідної країни зробили його поетом. Звичайно, без іскри Божої цього б, напевно, й не було. Але оте напосння любов'ю, як він сам пише, мабуть, зробило з нього активно-но-політичному плані (він утретє обирається депутатом обласної ради), і в особистому. Любов до людей праці, до волі свого народу — це теж, здається, причина його поетичного погляду на світ.

Несторова творчість виросла з віри у сумлінну людину на рідній землі. Про це, наприклад, йдеться у таких віршах, як: "До України", "Не в пустелі мовчання", "Весняна рілля" тощо. Поет стверджує думку ліричного героя, що любить землю віч-

ною жагою, тому й пізнає її щасливу мить, хоча рідний край живе в ньому і страждає щодень. І хай там що, а він любить край свій і кохану, як і "цілющі вечори Карпат". Він розуміє, що немічні серцями зачіпають скверну, але очищуються, одвіється зайве...

Якщо перший розділ книжки "Вірою і молитвою" ненав'язливо в художній образній формі окреслює громадянську позицію автора, то другий "Поклич мене, любове" заклічно і пристрасно вводить читача у коло вічної теми — любові:

Карагани хмар
небом туляться,
Над Карпатами —
зорепад.
А моя любов
щемно журиться,
Що уже прийшов
листопад.

Тут, зазначає автор, лежить "шлях під поглядом богів", "ненаситна душа захотіла, щоб від любові твоєї згоряв". Про це ж у віршах "Дума про тебе", "Чому гортаєш сум, неначе книжку", "За сірим тлом холодного вікна", "Я тебе непогасну, як вічність..."

Третій і завершальний розділ книжки "Амплітуда серця" складають сонети, де автор ідейно, в художній формі поєднує громадянські мотиви і почуття особистої любові, вічності і скороминущості людського життя. Напевне, сама форма класичного античного вірша найдужче схиляє Нестора Чира до осмислення життя чи то однієї людини, чи всього покоління.

Несхожі ми: хто альфа,
хто — омега,
Хто гліду плід,
а хто — його лоза,
Хто монумент,
а хто запал бенде-
ги,
Один, як віск,
а другий — як гроза.

Всім же нам, нині сущим, жити й творити на рідній землі, якщо ми її справжні сини і дочки — так стверджує поет. Ми з одного поля — українського. Нам нема чого шматувати волю і незалежність нашої держави. Але осягаймо істину. Хто через власні болі й сумніви, хто завдяки праці на рідній землі. Та повіримо авторові Нестору Чирі, що лише з любові "плід зросте любові".

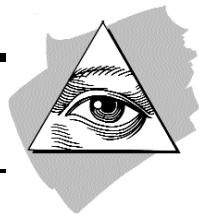
Михайло ВАСИЛЕНКО

ЗНАЙОМІ НЕЗНАЙОМЦІ З «БАГАТОБАРВНОГО ЛІТА»

Нещодавно побачила світ доволі цікава книжка "Багатобарвне літо", присвячена 95-річчю Київського національного економічного університету, що складається з творів студентів та викладачів навчального закладу. Укладачі надзвичайно вдало розмістили вірші, взявши до уваги тематику творів, а не прізвища чи вік авторів. Звичайно, зустрічаються й досить шаблонні тексти, недосконалі рима, занадто пафосні рядки. Певно, таке трапляється через поспішність, чи недостатню роботу зі словником. Але всі пое-

зі в книжці безперечно щирі — від серця. "Весна з-під брів Твоїх сміється над листопадом", "тримають зорі небеса", "А верби — віти запашні купали в ночах солов'їних", "Піском гарчим побіжу за обрій долі". "І щастя в Світ приходить жити, В той Світ, де є кого любить". Від кохання байдужості, від дружби до заздрощів і брехні. Клейдоскоп емоцій юності, "багатобарвне літо".

Тетяна ТКАЧЕНКО

ДУША ВСЕ Ж ПРАГНЕ ЗБАГНУТИ

Про трипільську культуру сьогодні багато мовиться серед археологів і культурологів, істориків і філософів, ідеологів і політиків, у колі фахівців і аматорів, у студентських аудиторіях і широкому загальному шанувальників її. Видатна цивілізація часом стає вигідними козирями для політичних маніпуляцій ідеологів та культурологів — на шпальтах газет на цю тему друкується чимало дискусійного матеріалу, що потребує об'єктивної оцінки фахівців.

Етнічна приналежність трипільської культури є проблемою походження європейських народів і нерідко подається у перекручуваннях. Як ось у виданому нещодавно Інститутом археології НАНУ тритомнику "Стародавня історія України". Керівник авторського колективу академік П. Толочко заявив у пресі: "...ми впали в небезпечну крайність, підгрибаючи все, що погано лежить, і миттєво проголошуючи це українською історією. Нею вже стала трипільська культура..." І маніфестує спільні зусилля науковців академічного видання: "Ми намагаємося поставити все на свої місця... Головна мета вченого — її величність істина". Керованим авторами (у погоні за омріяною "істиною") вважають, що трипільська культура за своїм походженням чужорідна Україні, бо трипільське населення прийшло — у скульптурній пластиці образів трипільців відтворено обличчя людей Близького Сходу з великим горбати носами і т. п.

Та чи не напускають науковці на чолі з головним офіційним істориком непроглядного туману такими "істинами" на своїх співвітчизників? Щодо "горбатих носів", то в гончарній пластиці народних майстрів Полтавщини, Чернігівщини, Слобожанщини, Київщини, Уманщини, Поділля (обидва боки Славути) з минулих століть і аж по сьогодні саме ці горбаті носи і є виразними й, мабуть, улюбленими деталями їхнього натхненого образотворення. Тоді, виходить, і вони, наші традиційні гончарі, також прийшли? Досі у більшості археологів, дослідників енеоліту, починаючи від В. Хвойки, який її відкрив, зв'язок трипільської культури з українською історією не викликав сумнівів. Пошлемося на академіка Б. Рибаків (одного з учителів академіка П. Толочка), якого дуже важко запідозрити в українському "патріотизмі" та "міфотворчості", але саме він ствердив ("Новітня концепція", 1990): "Я обстоюю позицію, що українці живуть автохтонно, тобто споконвічно на корінній слов'янській землі. При цьому я спираюся на трьох китів історичної науки: Нідерле, який створив "Слов'янську енциклопедію", академіка Грекова, історика держави і права Юшкова". І раніше, в 1965 р. ("Археология СССР", №1—2) він підкреслював: "тільки слов'ян можна вважати прямими нащадками трипільців". Питаємо в головного офіційного історика П. Толочка: хто ж і чію історію підгрибає? Трипільську культуру, що "погано лежить" на землях українських?

Цілком унісон академікові, своєму патроніві, доктор історичних наук Л. Залізняк у статті "Про трипільців, семітів та незбагненну українську душу" взявся розтлумачувати генезу трипільської культури і заплутався сам... поміж двох сосон. Автор займається вивченням мезоліту (пізнього кам'яного віку) — саме його матеріальною культурою, що не має ознак етніч-

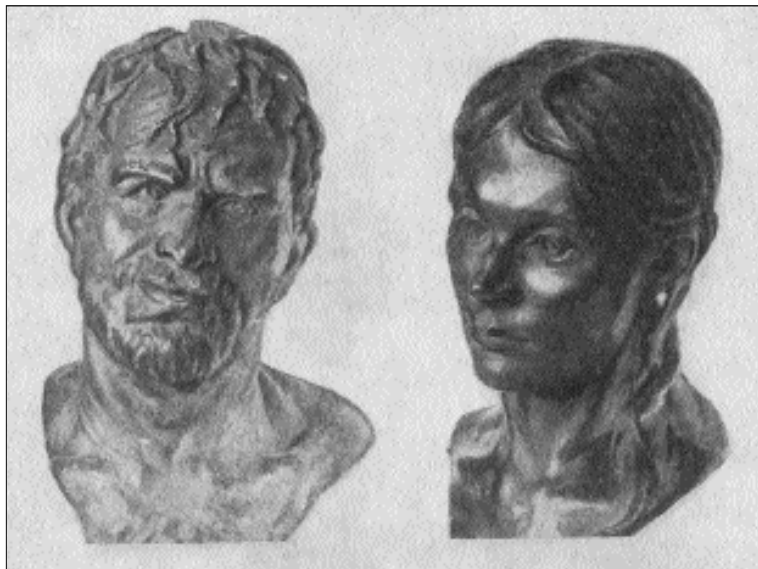
ної приналежності, він намагається переконати, ніби трипільці прибули з Малої Азії: там стався демографічний вибух і надлишки населення розселилися на Балкани, до Індії, Аравії, у Північну Африку. Згодом заселили Молдову та південь і лісостеп України. Проте одне тут неясно: звідки ж у Малій Азії зібралось стільки населення? За територією вона менша за Балкани!

Усе те, що не співвідноситься з точкою зору офіційної археології (хоча академік Б. Рибаків і академік П. Толочко зі своїм колективом видання "Стародавня історія України" — чинники офіційної науки, а які полярні думки стосовно трипільця!) Л. Залізняк іменує аматорством або "міфотворчістю". Однак шановний професор не звинувачує у "міфічності" самоозначень "богообраного" народу і не піддає глумові "Мифы русского народа", а надміри патріотизму в їхніх ідеологіях не наважується (як це б мало впливати з його логіки) віднести до розряду національного безглуздя. Подаючи трипільців як малоазійців, він вказує, що "ці люди належали до східносередземноморського антропологічного типу, ...невисоким зростом, темною пігментацією, скошеним чолом і великим носом своєрідної форми". (Певно, принциповий історик власними очима тепер (!) побачив цих людей з темною пігментацією? Але ж не особливо прихильний до трипільської культури доктор історичних наук Д. Телегін в "Археології України" (Київ, 1994) пише, що населення на території України було одного й того ж антропологічно-

ри Європи і Азії, ще раніше ("Неолит Украины", 1969, "Энеолит Украины", 1974) довів: "Релігійно-космічні уявлення племен бугодністровської культури і генетично пов'язане з нею трипільля були, безсумнівно, індоєвропейськими, що має підтвердження в індоіранській і, особливо, у давньогрецькій міфології й символіці". Сама бугодністровська культура генетично входить у мезоліт, "а разом з тим, як своєрідний етнокультурний міст між неолітом Східної і Західної Європи".

Упродовж XIX—XX століть офіційними чинниками історія українського народу систематично спотворювалася. Ця практика продиктована тенденціями ідеологічного спрямування. Знані класики Маркс і Енгельс визначали, що є народи "історичні" (вважайте, читачу, панівні — цебто завойовницькі), великі, а є "неісторичні", тобто малі, що мають лягти погноєм задля могуття "історичних". Такими безперспективними народами вони назвали й слов'ян. Цілковито за такою указкою професор гарвардського університету О. Пріцак уперто переінакшує історію України-Руси (М. Грушевський своєю багатотомною фундаментальною працею не переконав його), приписуючи заснування Київської Русі хозарами, що були тюрками ("Хозарська держава — попередниця Київської Русі", "Віче", 1992).

Геть не спровокований українським буржуазним (!) націоналізмом, а задля історичної правди поляк М. Красуський 1880 р. на свої кошти видруковує "Древность малороссийского языка", де з допо-

Зовнішній вигляд людей епохи неоліту та енеоліту з Надпоріжжя. Реконструкція М. М. Герасимова

го типу з часів мезоліту, потім неоліту і в добу трипільську. (Для пояснення пропонуємо фото з реконструкції людей цих епох).

Трипільська цивілізація, сформувавшись саме між Дністром і Дніпром, досягла найвищого розквіту й проіснувала як цілість майже 2 тисячі років, а нині закономірно постає велетенською духовною цитаделлю, навколо якої схиляються списи речників ідеї глобалізму. Тож і не дивно, що вона, за умоглядними версіями певної категорії археологів (теорія міграції культур), неначе той циганський табір, мусила блукати по широтах і меридіанах — то була на Близькому Сході, то опинялася на Балканах, увесь час зазнаючи (за чимись міркуваннями!) "ін'єкцій" сусідніх племен, етносів чи етнічних масивів. А між тим доктор археології В. Даниленко, глибинно дослідивши давні археологічні культу-

могою порівняльного аналізу європейських мов обґрунтовує власну тезу: "Займаючись тривалий час порівнянням арійських мов, я дійшов переконання, що малоросійська мова не тільки старіша від усіх слов'янських... а й санскритської, грецької, латинської та інших арійських". (Його висновків ніхто, до речі, не спростував). То чому ж не дослуховуються до цих визначень ті, хто береться написати правдиву історію українців?

У роки панування комуно-більшовицької влади право визначати істину мав всесильний ідеологічний відділ ЦК КПРС, який нічого не вивчав, але вершив долю науки. Традиція таких суддів склалася і в Інституті археології України. Очевидно, що за своїми науковими потугами наші археологи не спроможні аргументувати: з чого ми, українці, постали? де наші прародителі? І чи переривається зв'язок по-

ИНВЕКТИВА З ПРИВОДУ

колінь? Та спадковість культур археологічних? То, може, ставаймо до роботи очищати од завалів нашу історію, не рвучи пуповину нашого первородства? Але прислухаймося і до висновків, не заангажованих ідеологічними постулатами, найавторитетніших зарубіжних істориків.

Англійські вчені Кларк і Пігот ("Передісторичні суспільства") визначають: "Між Карпатами й Кавказом місце групи індоєвропейських народів. Вони — предки кімерійців і скитів". І додають: "Середній Схід, Індія, Пакистан, Месопотамія, Близький Схід, колонізовані людьми з території України". Австралійський історик Г. Чайльд ("Досвіток Європейської цивілізації") зазначає: "Міграція з причорноморських степів не тільки на Південний Схід — Месопотамію та Іран, але й на Південний Захід — на Балкани, до Трої. З причорноморських степів у найранішій цивілізації розвивалася індоєвропейська мова". Англієць Сір Леонард Вуллі ("Початки цивілізації. Історія мови") дослідив, що племена арійців вийшли з українських земель і були творцями нових держав і їхньої культури, де вони поселилися, зокрема і в Месопотамії. Чеський лінгвіст Нідерле довів, що мова трипільців — праслов'янська мова, і вважає коліскою індоєвропейців територію на південь од Прип'яті.

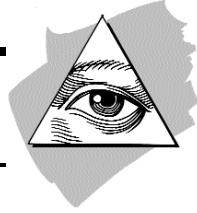
Запитуємо у "знавців": де ж насправді був отой демографічний вибух, що зумовив розселення індоєвропейської спільності? де з'явилися найдавніші хлібороби з огляду на міркування світової історичної науки?

Трипільська цивілізація відкривається нам, нинішнім і прийдешнім нащадкам, як найунікальніша оаза духовного буття наших попередників на Євразійському материкі, якщо до вислідження її комплексно докладуть зусиль історики і мистецтвознавці, археологи і мовознавці, астрономи й етнографи, релігієзнавці й архітектори, астрономи і художники, фольклористи і міфологи, естетики і епіграфологи. Ми, сьогочасні, не лише зацікавлені минулим і уважні співпереживачі того прекрасного, що було на нашій землі, не тільки спадкоємці величного побутування і вершинних злетів космовідань наших прапредків, ми, насамперед, є покликані Вищим Розумом уберігати світоносні ідеали нашого перводуху та примножувати плин космопланетарної енергії образотворення. І знаймо: ні хозаромислий О. Пріцак, ні імперієць М. Погодін, ані наш усезнаючий академік Толочко, ні новітній "...знавець" М. Попович, не кажучи вже про різної масті "німців" чи "доброжелателів", не віднайдуть нам правди нашої історії. Ось тому не уярмлена чужими догмами українська душа постійно прагнутиме досягнути давню історію рідної землі і її людності в істинності, а не в кривотлумаченнях.

Олександр ФИСУН,
художник, член НСХУ,
історик мистецтва;

Вадим МИЦИК,

- директор Тальнівського музею історії хліборобства, археолог, лауреат премії ім. В. Хвойки

СВІДЧЕННЯ

К. П. Чечеров, нач. лабораторії інституту ім.Курчатова:

“26 квітня 1986 р. перших потерпілих в аварії на ЧАЕС привезли до Москви в лікарню № 6. З аеропорту їх везли в автобусах, реанімомобілях, машинах “швидкої допомоги” і увесь цей транспорт (сидіння, підлокітники, спинки крісел) виявилися забрудненими радіаційним пилом такою мірою, як внутрішня поверхня гарячої камери після розділу активного зразка. День за днем з лікарні № 6 у відділення перебували особисті речі постраждалих, білизна, взуття для пакування та відправки на поховання невинувинуваних, але всі такі радіоактивних відходів. Кількість речей, що направлялась через відділення на поховання, свідчила про безпрецедентні масштаби виробничої аварії”.

А. А. Д’яченко, полковник, канд.

техн. наук:

“Спектрометричний аналіз показав, що мазок з підлокотника автобуса, на якому привезли до Москви перепромінених співробітників Чорнобильської АЕС, містить часточки ядерного палива! Майже одночасно стали відомі результати перших вимірів потужності дози гамма-випромінювання поблизу аварійного блоку ЧАЕС (27 квітня 1986 р.). Вони були вищі, ніж та верхня межа, на яку розраховані засоби радіаційної розвідки, створені для використання у випадку ядерної війни”.

А. Дятлов, заступник головного інженера по експлуатації 2-ї черги ЧАЕС: “Оскільки аварія виявилась настільки серйозною, що вина у ній загрожувала не позбавленням премії, не перервою або крахом кар’єри, а самою свободою, то тут уже не до принципівості. Честь, совість, якщо вони й були,

— геть! Кому вони потрібні?”

О. Акімов, начальник зміни блока № 4 (передсмертна записка, 1986 р.):

“Ми все робили правильно!”.

ДОПОВІДЬ СРСР ДЛЯ МАГАТЕ (1986 р.):

“Першопричиною аварії стало вкрай маловірогідне поєднання порушень порядку й режиму експлуатації, допущене персоналом енергоблоку”.

МАГАТЕ, INSAG (1988 р.):

“Причиною аварії була немислима сукупність людських помилок і порушень правил експлуатації у поєднанні зі специфічними особливостями реактора, які посилювали ефект помилок і призвели до підвищення реактивності”.

Рішення (проект) секції № 2 НТР Держатоменергонагляду СССР (1990 р.):

“Аналіз... дає можливість встановити факт приховання істинних причин аварії експертами... Хід розслідування причин аварії був навмисне спрямований хибним шляхом”.

Г. Копчинський, М. Штейнберг (1991 р.):

“Наміри приховати дійсні наслідки аварії виявились марними. У цій ситуації треба було знайти причини аварії, які б меншою мірою прояснювали справжню картину стану справ у країні та не ставили під сумнів рівень безпеки ядерної енергетики в цілому. Так з’явилося гасло — винен персонал”.

Г. Шашарін, заступник міністра Міненерго СССР (1991 р.):

“Урядова комісія і ті, хто готував матеріали для МАГАТЕ, не хотіли правди. У звіті дано не всю наявну

інформацію, а те, що стосується причин аварії було дібрано однобічно, навіть тенденційно. Це було явним замовчуванням найважливіших речей. Сказавши, що винен персонал, вони тим самим практично загробили атомну енергетику”.

Б. Рогожкін, начальник зміни станції (1996 р.):

“І все-таки, може хоч хто-небудь залишився, кому наші долі не байдужі?”

В. Брюханов, директор ЧАЕС (1999 р.):

“З пред’явленими мені звинуваченнями не згоден...”

М. Доллежаль, Головний конструктор РБМК (2000 р.):

“Вини конструкторів та інженерів, які створювали реактор для ЧАЕС, немає”.

3 ПЕРШИХ ВУСТ

В’ячеслав САБАЛДИР, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки:

“По-перше, виявлені нами обставини аварії багато в чому відрізняються од опублікованих офіційних документів. По-друге, ми встановили причини і відтворили увесь хід подій по хвилинах. Разом ми приступили до третьої частини нашої роботи — допомогти фізикам встановити: скільки, яких і де розщеплюваних матеріалів залишилося і що треба робити, щоб усунути можливі небезпеки в перспективі”.

Уся наявна у нас інформація суттєво відрізняється од тієї, що публікувалася раніше. Вважаю, що після оприлюднення наших даних різко зміниться настрій і ставлення керівників держави щодо проблеми Чорнобиля. Бо дехто в українських верхах вважає, що Чорнобиль вигадали журналісти і письменники, що там нічого страшного не було і нічого не буде, мовляв, можна жити спокійно і забути про аварію”.

Юрій САМОЙЛЕНКО, голова Комітету ВР:

“Завдяки нашій Асоціації “Зелений Світ” вдалося ще у березні 1990 року Указом тодішньої Верховної Ради УРСР від 29.03.1990 р. № 8985-XI “оголосити 26 квітня Днем Чорнобильської трагедії”. Зараз багато хто зацікавлений у тому, щоб цю трагедію, яка почалася у 1986 році і продовжується досі, якнайскоріше забути”.

Але це було б несправедливо не тільки по відношенню до безневинно загинув, засуджених і звинувачених несправедливо, а й до нинішніх і майбутніх поколінь.

Ми спостерігаємо різке збільшення захворюваності в Україні, але ніхто не хоче слухати академіка Возіянова, який впродовж кількох років попереджає українське суспільство про онкологічне нашествя.

А це пов’язано з помилковою оцінкою обсягу викидів під час аварії на ЧАЕС. Одні експерти офіційно стверджують, що з реактора було викинуто 3,5 % паливних матеріалів, а за нашими оцінками — майже на порядок більше.

Ми чітко встановили, що лише до 15 травня 1986 року було госпіталізовано понад 10 тисяч уражених осіб, із них четверта частина — діти. І доти, доки не буде сказано правди про Чорнобиль, доти ми не знаємо правду про стан здоров’я населення”.

Наталія БАРАНОВСЬКА, старший науковий співробітник інституту історії України НАНУ:

“Нині, під тиском встановлених фактів, ми вимушені змінити сам концептуальний підхід до оцінки аварії. Як історик я починала працювати з довірою до тих офіційних документів, які існували. Коли ж ми зібрали документи матеріали всіх оперативних груп, всіх міністерств, відомств і установ, які працювали у проблемі аварії і її наслідків, коли з цієї мозаїки ми “зліпили” цілісну картину, тоді наші висновки стали суттєво іншими, порівняно із доперішніми”.

В’ячеслав САБАЛДИР:

“Офіційна версія аварії виходила з того, що персонал проводив експерименти, припустився помилок, стався вибух, реактор розлетівся, суд над директором ЧАЕС це підтвердив і закрили питання”.

Ми зібрали практично всі документи, записи, ескізи, нотатки, записи службові і приватні, свідчення, пояснення тощо про те, як діяв персонал станції, пожежники, військові і

В переддень 16-тої річниці сумної події група незалежних експертів з питань Чорнобильської катастрофи підвела чергові підсумки роботи у формі Доповіді. Завданням групи був пошук істини стосовно подій, що трапилися перед, під час і після трагічних вибухів у квітні 1986 року на ЧАЕС. Укладачі Доповіді погодилися поділитися з нашими читачами своїми здобутками.

Фото О. Кутляметова

СКАЗАТИ ПРАВДУ

т.п. У нас не було жодної версії, ми просто встановлювали картину подій, хвилина по хвилині, починаючи від 1 квітня 1986 року, низуючи на часову вісь всі події, операції на блоці, поведінку людей, розмови, записи, показання приладів тощо.

Коли ми дійшли до вибуху, то побачили, що на станції відбулося зовсім не те, що потім було відображено в офіційній версії аварії.

Тут ми побачили, що інтереси, зацікавленість, оцінки щодо правди у висвітленні фактів одразу розійшлися: те, що відбувалося на ЧАЕС — це одне, а те, що відображалось особами з Центру — це, нерідко, зовсім інше.

Ми розглянули всю часо-просторову систему подій: де і хто знаходився, чим займався, що бачив; по кожному приміщенню, по кожній людині, по кожному переміщенню, поведінці кожної особи і по кожній зміні обстановки — звуку, доповіді, реакції, команді, падінню, руйнуванню, зміні температури, інших параметрів тощо впродовж 25-27 квітня”.

Головний експерт, який готував на ЧАЕС московський інститут “НИКИЭТ”, це підвищення потужності реактора. Про те, що вони були на станції і що тоді робили, про це й зараз вам скажуть, тільки по секрету, “на вушко”.

Досі ще багато хто вважає, що оте “стало-

ся” відбулося в один момент і один раз. У кожному разі, таке враження випливає з перших публікацій про події на станції в квітні-травні 1986 року. Проте, як читаємо в Доповіді “Обстоятини, причини та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС (квітень, 2002 р.), істина полягає в тому, що на 4-му блоці відбувалася ціла серія вибухів і руйнувань, причому, впродовж тривалого часу.

У ніч з 25 на 26 квітня 1986 року, після підвищення потужності реактора до 1000, а за деякими робочими записами — до 2648 (!) мегават, коли обидва генератори стояли, а басейн-барбатор не вправився з прийняттям зайвої пари, що утворилася внаслідок потужного тепловиділення, велика кількість пари вибила захисні кришки і пішла у вивідні башти. Верхня частина цих бетонних башт-труб упродовж 20 метрів по висоті була неармована. І вони не витримали. А кожна важила 1258 тонн. І вся ця маса упала на блок і зруйнувала ряд систем, у тому числі: вентиляції, охолодження реактора, кабельні мережі тощо. Виникли пожежі.

Таким чином, сталася МПА (максимальна проектна аварія) і спрацювала АЗ-5 (автоматичний захист №5, який відключає реактор).

Було перебито трубопроводи і вода перестала надходити в одну половину реактора. Через 15 хвилин два твели розплавився і відбувся “простріл” (вибух з викидом радіоак-

тивних мас). Активні матеріали потрапили у воду, якою охолоджували реактор, а отже й на людей. Не зважаючи на пару і бризки радіоактивної води, персонал станції продовжував відновлювати стабільність роботи станції і йому це, врешті, вдалося.

Нейтронна реакція в реакторі 4-го блоку припинилася 26.04.1986 р. о 1 год. 40 хв. Від цього моменту утворення тепла в активній зоні відбувалося внаслідок залишкового тепловиділення в паливі та, можливо, внаслідок певних хімічних реакцій. Нічна зміна займалася ліквідацією наслідків від вибухів та охолодженням реактора в умовах опромінення, які навіть важко собі уявити. Залежно від отриманих доз (про справжній рівень яких ніхто не здогадувався) та самолочуття, люди один за одним відбували до лікарні.

Денна зміна приступила до роботи 26 квітня о 8 год 00 хв. Є документ, в якому перелічено записи в журналах блоку № 4. За даними цих записів та свідченнями персоналу денної зміни можна перекоонатися, що МПА була локалізована до кінця дня 26.04.86 р. Водночас, протягом майже 20 годин відбувався напружений пошук шляхів запобігання виникненню МГА (максимальної гіпотетичної аварії) — єдине, що залишалося робити, бо всі системи управління і локалізації були пошкоджені.

Як бачимо, внаслідок МПА керований РБМК перетворився у бетонний циліндр, в якому знаходилося без контролю і управління 200 тонн ядерного палива і 1800 тонн графіту, а також значна кількість цирконію, бору та барію. Уся ця маса постійно підігрівалася залишковим виділенням тепла радіоактивних елементів, утворених у реакторі.

Велетенська радіологічна міна була в бойовому стані, час її вибуху залежав лише від довжини “бікфордова шнура”, який було вже підпалено.

О 21 год. 30 хв. у реакторі сталися один за одним три вибухи, як кажуть свідки, вулканічної сили. Зірвало кришку реактора і викинуло назовні 20 млн. кілограмів активних матеріалів. Вибухи тривали до 4 год. ранку 27.04.86.

4 травня реактор “ожив” знову, а 6 травня, коли газета “Правда” повідомляла, що реактор заглушено, стався новий потужний вибух з викидом 30 млн. кілограмів.

Далі викиди різної інтенсивності тривали перманентно, аж доки не було засипано реактор доломітом. Проте, й після цього, реактор активно “видихав” радіонукліди до кінця вересня, аж поки його не оббудували “укриттям” (саркофагом).

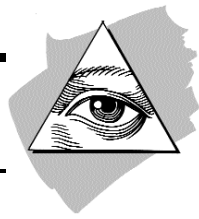
Нині це “викинуте” хтось споживає. Споживаємо й ми. У літературі є дані обстежень військовослужбовців з частин, що розташовані на забруднених територіях України і Білорусі; захворюваність, в середньому — 80 %.

Автори Доповіді закінчують висновками про те, що звинувачення персоналу у виникненні аварії є абсолютною безпідставними і пропонують зняти всі звинувачення з Олександра Акімова, Леоніда Толпунова і Валерія Перевозченка.

Ці справжні герої заслуговують нагород і шанування їх пам’яті.

Підготував

Євген ГОЛИБАРД

СВІДЧЕННЯ

К. П. Чечеров, нач. лабораторії інституту ім. Курчатова:

“26 квітня 1986 р. перших потерпілих в аварії на ЧАЕС привезли до Москви в лікарню № 6. З аеропорту їх везли в автобусах, реанімообілях, машинах “швидкої допомоги” і увесь цей транспорт (сидіння, підлокітники, спинки крісел) виявилися забрудненими радіаційним пилом такою мірою, як внутрішня поверхня гарячої камери після розділу активного зразка. День за днем з лікарні № 6 у відділення прибували особисті речі постраждалих, білизна, взуття для пакування та відправки на поховання невинувинних, але все-таки радіоактивних відходів. Кількість речей, що направлялась через відділення на поховання, свідчила про безпрецедентні масштаби виробничої аварії”.

А. А. Д'яченко, полковник, канд.

техн. наук:

“Спектрометричний аналіз показав, що мазок з підлокотника автобуса, на якому привезли до Москви перепромінені співробітники Чорнобильської АЕС, містить часточки ядерного палива! Майже одночасно стали відомі результати перших вимірів потужності дози гамма-випромінювання поблизу аварійного блоку ЧАЕС (27 квітня 1986 р.). Вони були вищі, ніж та верхня межа, на яку розраховані засоби радіаційної розвідки, створені для використання у випадку ядерної війни”.

А. Дятлов, заступник головного інженера по експлуатації 2-ї черги ЧАЕС: “Оскільки аварія виявилась настільки серйозною, що вина у ній загрожувала не позбавленням премії, не перервою або крахом кар'єри, а самою свободою, то тут уже не до принципівості.

Чесť, совість, якщо вони й були,

— геть! Кому вони потрібні?”

О. Акімов, начальник зміни блоку № 4 (передсмертна записка, 1986 р.):

“Ми все робили правильно!”.

ДОПОВІДЬ СРСР ДЛЯ МАГАТЕ (1986 р.):

“Першопричиною аварії стало вкрай маловірогідне поєднання порушень порядку й режиму експлуатації, допущене персоналом енергоблоку”.

МАГАТЕ, INSAG (1988 р.):

“Причиною аварії була немислима сукупність людських помилок і порушень правил експлуатації у поєднанні зі специфічними особливостями реактора, які посилювали ефект помилок і призвели до підвищення реактивності”.

Рішення (проект) секції № 2 НТР Держатоменергонагляду ССРСР (1990 р.):

“Аналіз... дає можливість встановити факт приховання істинних причин аварії експертами... Хід розслідування причин аварії був навмисне спрямований хибним шляхом”.

Г. Копчинський, М. Штейнберг (1991 р.):

“Наміри приховати дійсні наслідки аварії виявились марними. У цій ситуації треба було знайти причини аварії, які б меншою мірою прояснювали справжню картину стану справ у країні та не ставили під сумнів рівень безпеки ядерної енергетики в цілому. Так з'явилося гасло — винен персонал”.

Г. Шашарін, заступник міністра Мінерго ССРСР (1991 р.):

“Урядова комісія і ті, хто готував матеріали для МАГАТЕ, не хотіли правди. У звіті дано не всю наявну

інформацію, а те, що стосується причин аварії було дібрано однобічно, навіть тенденційно. Це було явним замовчуванням найважливіших речей. Сказавши, що винен персонал, вони тим самим практично загробили атомну енергетику”.

Б. Рогожкін, начальник зміни станції (1996 р.):

“І все-таки, може хоч хто-небудь залишився, кому наші долі не байдужі?”

В. Брюханов, директор ЧАЕС (1999 р.):

“З пред'явленими мені звинуваченнями не згоден...”

М. Доллежал, Головний конструктор РБМК (2000 р.):

“Вини конструкторів та інженерів, які створювали реактор для ЧАЕС, немає”.

3 ПЕРШИХ ВУСТ

В'ячеслав САБАЛДИР, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки:

“По-перше, виявлені нами обставини аварії багато в чому відрізняються од опублікованих офіційних документів. По-друге, ми встановили причини і відтворили увесь хід подій по хвилинах. Зараз ми приступили до третьої частини нашої роботи — допомогти фізикам встановити: скільки, яких і де розщеплюваних матеріалів залишилося і що треба робити, щоб усунути можливі небезпеки в перспективі.

Уся наявна у нас інформація суттєво відрізняється од тієї, що публікувалася раніше. Вважаю, що після оприлюднення наших даних різко зміниться настрої і ставлення керівників держави щодо проблеми Чорнобиля. Бо дехто в українських верхах вважає, що Чорнобиль вигадали журналісти і письменники, що там нічого страшного не було і нічого не буде, мовляв, можна жити спокійно і забути про аварію”.

Юрій САМОЙЛЕНКО, голова Комітету ВР:

“Завдяки нашій Асоціації “Зелений Світ” вдалося ще у березні 1990 року Указом тодішньої Верховної Ради УРСР від 29.03.1990 р. № 8985-XI “оголосити 26 квітня Днем Чорнобильської трагедії”. Зараз багато хто зацікавлений у тому, щоб цю трагедію, яка почалася у 1986 році і продовжується досі, якнайскоріше забути.

Але це було б несправедливо не тільки по відношенню до безневинно загинув, засуджених і ганьблених неправдою, а й до нинішніх і майбутніх поколінь.

Ми спостерігаємо різке збільшення захворюваності в Україні, але ніхто не хоче слухати академіка Возіянова, який впродовж кількох років попереджає українське суспільство про онкологічне нашествя.

А це пов'язано з помилковою оцінкою обсягу викидів під час аварії на ЧАЕС. Одні експерти офіційно стверджують, що з реактора було викинуто 3,5 % паливних матеріалів, а за нашими оцінками — майже на порядок більше.

Ми чітко встановили, що лише до 15 травня 1986 року було госпіталізовано понад 10 тисяч уражених осіб, із них четверта частина — діти. І доти, доки не буде сказано правди про Чорнобиль, доти ми не знатимемо правду про стан здоров'я населення”.

Наталія БАРАНОВСЬКА, старший науковий співробітник інституту історії України НАНУ:

“Нині, під тиском встановлених фактів, ми вимушені змінити сам концептуальний підхід до оцінки аварії. Як історик я починала працювати з довірою до тих офіційних документів, які існували. Коли ж ми зібрали документи матеріали всіх оперативних груп, всіх міністерств, відомств і установ, які працювали у проблемі аварії і її наслідків, коли з цієї мозаїки ми “зліпили” цілісну картину, тоді наші висновки стали суттєво іншими, порівняно із до-теперішніми”.

В'ячеслав САБАЛДИР:

“Офіційна версія аварії виходила з того, що персонал проводив експерименти, припустився помилок, стався вибух, реактор розлетівся, суд над директором ЧАЕС це підтвердив і закрили питання.

Ми зібрали практично всі документи, записи, ескізи, нотатки, записи службові і приватні, свідчення, пояснення тощо про те, як діяв персонал станції, пожежники, військові і

В переддень 16-тої річниці сумної події група незалежних експертів з питань Чорнобильської катастрофи підвела чергові підсумки роботи у формі Доповіді. Завданням групи був пошук істини стосовно подій, що трапилися перед, під час і після трагічних вибухів у квітні 1986 року на ЧАЕС. Укладачі Доповіді погодилися поділитися з нашими читачами своїми здобутками.

Фото О. Кутляметова

СКАЗАТИ ПРАВДУ

т.п. У нас не було жодної версії, ми просто встановлювали картину подій, хвилина по хвилині, починаючи від 1 квітня 1986 року, низуючи на часову вісь всі події, операції на блоці, поведінку людей, розмови, записи, показання приладів тощо.

Коли ми дійшли до вибуху, то побачили, що на станції відбулося зовсім не те, що потім було відображено в офіційній версії аварії.

Тут ми побачили, що інтереси, зацікавленість, оцінки щодо правди у висвітленні фактів одразу розійшлися: те, що відбувалося на ЧАЕС — це одне, а те, що відображалось особами з Центру — це, нерідко, зовсім інше.

Ми розглянули всю часо-просторову систему подій: де і хто знаходився, чим займався, що бачив; по кожному приміщенню, по кожній людині, по кожному переміщенню, поведінці кожної особи і по кожній зміні обстановки — звуку, доповіді, реакції, команді, падінню, руйнуванню, зміні температури, інших параметрів тощо впродовж 25-27 квітня”.

Головний експеримент, який готував на ЧАЕС московський інститут “НИКИЭТ”, це підвищення потужності реактора. Про те, що вони були на станції і що тоді робили, про це й зараз вам скажуть, тільки по секрету, “на вушко”.

Досі ще багато хто вважає, що оте “стало-

ся” відбулося в один момент і один раз. У кожному разі, таке враження впливає з перших публікацій про події на станції в квітні-травні 1986 року. Проте, як читаємо в Доповіді “Обставини, причини та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС (квітень, 2002 р.), істина полягає в тому, що на 4-му блоці відбувалася ціла серія вибухів і руйнувань, причому, впродовж тривалого часу.

У ніч з 25 на 26 квітня 1986 року, після підвищення потужності реактора до 1000, а за деякими робочими записами — до 2648 (!) мегават, коли обидва генератори стояли, а басейн-барбатор не впорався з прийняттям зайвої пари, що утворилася внаслідок потужного тепловиділення, велика кількість пари вибила захисні кришки і пішла у вивідні башти. Верхня частина цих бетонних башт-труб упродовж 20 метрів по висоті була неармована. І вони не витримали. А кожна важила 1258 тонн. І вся ця маса упала на блок і зруйнувала ряд систем, у тому числі: вентиляції, охолодження реактора, кабельні мережі тощо. Виникли пожежі.

Таким чином, сталася МПА (максимальна проектна аварія) і спрацювала АЗ-5 (автоматичний захист №5, який відключає реактор).

Було перебито трубопроводу і вода перестала надходити в одну половину реактора. Через 15 хвилин два твели розплавилася і відбувся “простріл” (вибух з викидом радіоак-

тивних мас). Активні матеріали потрапили у воду, якою охолоджували реактор, а отже й на людей. Не зважаючи на пару і бризки радіоактивної води, персонал станції продовжував відновлювати стабільність роботи станції і йому це, врешті, вдалося.

Нейтронна реакція в реакторі 4-го блоку припинилася 26.04.1986 р. о 1 год. 40 хв. Від цього моменту утворення тепла в активній зоні відбувалося внаслідок залишкового тепловиділення в паливі та, можливо, внаслідок певних хімічних реакцій. Нічна зміна займалася ліквідацією наслідків від вибухів та охолодженням реактора в умовах опромінення, які навіть важко собі уявити. Залежно від отриманих доз (про справжній рівень яких ніхто не здогадувався) та самопочуття, люди один за одним відбували до лікарні.

Денна зміна приступила до роботи 26 квітня о 8 год 00 хв. Є документ, в якому перелічено записи в журналах блоку № 4. За даними цих записів та свідченнями персоналу денної зміни можна перекоонатися, що МПА була локалізована до кінця дня 26.04.86 р. Водночас, протягом майже 20 годин відбувався напружений пошук шляхів запобігання виникненню МГА (максимальної гіпотетичної аварії) — єдине, що залишалося робити, бо всі системи управління і локалізації були пошкоджені.

Як бачимо, внаслідок МПА керований РБМК перетворився у бетонний циліндр, в якому знаходилося без контролю і управління 200 тонн ядерного палива і 1800 тонн графіту, а також значна кількість цирконію, бору та барію. Уся ця маса постійно підігрівалася залишковим виділенням тепла радіоактивних елементів, утворених у реакторі.

Велетенська радіологічна міна була в бойовому стані, час її вибуху залежав лише від довжини “бікфордова шнура”, який було вже підпалено.

О 21 год. 30 хв. у реакторі сталися один за одним три вибухи, як кажуть свідки, вулканічної сили. Зірвало кришку реактора і викинуло назовні 20 млн. кіорі активних матеріалів. Вибухи тривали до 4 год. ранку 27.04.86.

4 травня реактор “ожив” знову, а 6 травня, коли газета “Правда” повідомляла, що реактор заглушено, стався новий потужний вибух з викидом 30 млн. кіорі.

Далі викиди різної інтенсивності тривали перманентно, аж доки не було заспано реактор доломом. Проте, й після цього, реактор активно “видихав” радіонукліди до кінця вересня, аж поки його не оббудували “укриттям” (саркофагом).

Нині це “викинуте” хтось споживає. Споживаємо й ми. У літературі є дані обстежень військовослужбовців з частин, що розташовані на забруднених територіях України і Білорусі; захворюваність, в середньому — 80 %.

Автори Доповіді закінчують висновками про те, що звинувачення персоналу у виникненні аварії є абсолютно безпідставними і пропонують зняти всі звинувачення з Олександра Акімова, Леоніда Топтунова і Валерія Перевозченка.

Ці справжні герої заслуговують нагород і вшанування їх пам'яті.

Підготував
Свєген ГОЛИБАРД

ДІАГНОСТИКА — СІЛЬ НАШОГО БУТТЯ

вважає діагност Володимир ГОТЛІБ

ФАС І ПРОФІЛЬ

Вологість повітря, чергування ночі й дня, недружелюбність середовища досить відчутно позначаються на життєдіяльності. Часто людина ще не відає, що зміна місця роботи, проживання серйозно позначаються на її здоров'ї, зате організм, усі його нервові центри вже чимдуж сигналізують про небезпеку, що наближається. Хто зуміє почути застереження, той убезпечить себе від лиха. Але в буденній завірюсі щастить, ясна річ, далеко не кожному. Тому й потрібна кваліфікована порада.

Майже півтора десятиліття літ ультразвукових досліджень утвердили Володимира Готліба в лікарській еліті столиці як авторитетного діагноста. Траплялося, коли той чи той лікар, дізнавшись, що пацієнт проходив УЗО у Готліба, відмовлявся від власного висновку про перебіг недуги — його діагнозам вірять без застережень. Що ж, Київський міський онкоцентр (поліклінічне відділення), де утверджувався авторитет Готліба, інституція відповідальна сама по собі. Помилка тут обходиться надто дорого... Правду кажучи, Володимир Готліб усе частіше почуватися відповідальним і за чужі помилки. Така натура... Чим тут зарадиш?

Але чому взагалі хворіє людина? Що їй бракує в цьому світі для того, аби жити вічно? Саме така допитливість хлопчини з мальовничого села Велика Тур'я, що на Івано-Франківщині, і привела його в медінститут. І фах лікаря-терапевта здобувся ним не тільки теоретичними й практичними заняттями в лабораторіях і клініках, але й напруженим пошуком відповіді на щойнайскоревенніше — задля чого створена людина? Що лягає в основу її фізичних недуг? Як пов'язані вони зі стражданнями моральними? Так ось і народжувалось переконання, що людина — дитя Землі, належне Космосові. А Святі Заповіді — її Конститу-

ція.

Чи суперечить це переконання науці? Аж ніяк, вважає Володимир Готліб. Адже, розглядаючи будову Всесвіту — від ДНК до Галактики — наука спостерігає ту саму еволюційну закономірність. І найзатятішим скептикам Володимир Андрійович радить прислухатися хоча б до зауваження Б. Паскаля щодо слухності підкидання монети задля з'ясування буття Бога: "Давайте зважимо наш можливий виграш чи програш, якщо Ви поставите на Герб, себто на Бога. Вигравши, ви здобуваєте все, а програвши, нічого не втрачаєте... Таким чином, якщо не грати не можна, ліпше відмовитися від розумування в ім'я життя, доцільніше ризикнути ним в ім'я незмірно значнішого виграшу, настільки ж можливого, наскільки можливе й небуття".

Діагностичні методики лікаря Готліба ґрунтуються на неподільності діяльності внутрішніх й зовнішніх чинників. Люди надзвичайно різні, але найбільше розрізняє їх ставлення до ближнього. Заходить ось пацієнт — кипить, мов реторта на повільному вогні, вважаючи, що "камінці" в жовчному міхурі не його ж вина, а триклятих обставин. То хіба допоможе такому хірургічне втручання? Процеси самоотруєння організму, спровоковані способом життя, триватимуть після операції ще інтенсивніше. Лікувати потрібно причину, а не її наслідки. У цьому й полягає роль діагноста-цілителя.

До речі, порівняння людського організму з ретортою зовсім не довільне. І річ не тільки в тому, що 80% його — вода, отже, певні енергетичні припливи й відпливи в організмі, спричинені місяцевими фазами, цілком закономірні. Найголовніше ж те, що й космічні вібрації (промені, енергії) беруть таку ж активну участь у його діяльності, як і всі доступні нам енергетичні чинники. Тому мають цілковиту слухність усі, хто намагається споживання їжі, наприклад, виокремити в якоюсь мірою незалежний від довілля цикл. У цьому разі бодай причин для виникнення шкідливих решток в

організмі явно поменшає. Адже навіть елементарне спостереження, так само, як і мислення, potwierджують: кожного конкретного моменту в організмі відбуваються абсолютно відмінні реакції. Біохімічний аналіз слини чи сліз радісної та розлюченої людини видають різочий спектр змін, які відбуваються з організмом — упродовж усього життя. Спосіб і якість нашого мислення визначальні в такому разі.

Як Ви вже здогадалися, читачу, Володимир Готліб — активний прихильник медичної астрології в діагностичній практиці. Він спирається на цілком конкретні здобутки сучасної астрології, котра, як і астрологія, підтверджує взаємозалежність усіх складових нашої Сонячної системи. З усіма належними висновками. Власне, саме сукупність усіх надбаних знань і надала змогу сорокарічному діагносту не тільки ствердити себе в медичному світі, але й завоювати визнання й щирі любові пацієнтів.

Зовсім не просто відстоювати свої погляди таким цільним натуром — життя постійно вимагає компромісів. З чорнобильською катастрофою ця відмінність зробилася ще разючішою — надто багато між нами людей, здатних не тільки жити за чужий кошт, але й почуватися при цьому щасливими. Отож довелося йому відкласти кандидатську про віддалені наслідки черепних травм під натиском віддалених наслідків каталізму, якому призначено було стати межею меж епохами. З усього видно, стверджує В. Готліб, що саме п'ятнадцятиріччя по виходу на ЧАЕС поставить перед українським суспільством нові запитання, на котрі слід буде обов'язково відповісти кожному — від конкретного громадянина до держави. Медична діагностика відіграє наразі роль глибокої розвідки, об'єктивно констатуючи згубність наявного стану речей не тільки у радіоактивно опроміненому середовищі, але й у людській психіці... Отож публікації "Слова

Просвіти" про ці проблеми — дуже вчасні, вважає лікар.

Не зайве буде зазначити, наприклад, що вже після перших місяців діяльності колишнього прем'єра Лазаренка діагност Володимир Готліб зауважив у колі своїх колег: "Цей чиновник скінчить за ґратами". На жаль, медичні діагнози не завжди впливають на оздоровлення суспільства...

Та спектр зацікавлень Володимира Андрійовича Готліба залишився б неповним, якщо не згадати тут про таку його пристрасть, як історія. Слідом за доктором історичних наук Миколою Чмиховим він має сміливість обстоювати гіпотезу, що з XXVIII ст. до н.е. українці створили дев'ять повноцінних держав. І лише в XVI–XX ст. це державотворення зазнало істотних змін. А те, що нація — випадок капіталістичного способу життя, Готліб вважає псевдомарксистським вульгарним стереотипом, який перекидав етнічні категорії в соціально-економічні. Адже категорія нації виникла ще в античному світі! Римляни вже ніяк не плутали поняття gens, populus, natio, що відповідають сучасним визначенням "плем'я", "народ", "нація". У своїх розвідках медик засвідчує: українців називали нацією в політико-юридичному значенні навіть у XIV–XVI ст. — після розпаду галицько-волинської державності (Natio Ruthena). І в наші дні Україна витворює нову політичну націю — поряд з етнічними українцями в цьому процесі беруть участь усі справжні патріоти, які люблять і поважають її культуру, історію, вважаючи своєю Батьківщиною.

...Щоранку спостерігаючи зелену аuru сосон, веселу метушню птаства, він вгадує погоду на день наступний. Ці настроєні сосни зовсім не схожі на сиві карпатські смреки, але видається лікарєві, що вони перемовляються між собою — сонцем, вітрами, птахами. Адже все у нашому житті пов'язане найтоншими струмами, сповито у часі й просторі в досить прозорий летючий кокон планети, де кожна причина породжує певний наслідок. Але від аварійних викидів Калуського хімікомбінату страждає не так людність Великої Тур'ї, що зовсім поряд, як високогірний Турківський район, що в сусідній області. І так — у всьому. Аж до нашої буденної поведінки... Лікар лише ставить діагноз. А вже сам хворий мусить подумати, як і що змінювати, як жити далі.

● Остан СВИТЛИК

ДОБРІ СПРАВИ

«КАРІТАС» — ДЕСЯТЬ РОКІВ ДОПОМОГИ ЗНЕДОЛЕНИМ

Сьогодні "Карітас" — це реальна допомога Церкви тим, хто її потребує.

"Прийдіть, благословенні Отця мого, візьміть у спадщину Царство, що було приготовлене вам від сотворення світу. Бо я голодував — і ви мені дали їсти, мав спрагу — і ви мене напоїли, чужинцем був — і ви мене прийняли, нагий — і ви мене оділи, хворий — і ви навідалися до мене, у тюрмі був — і ви прийшли до мене"... Саме ця ідея лежить в основі діяльності харитативної місії "Карітас", яка ось уже десять років працює в нашій області, — сказав на прес-конференції 12 січня 2002 р., підводячи підсумок праці служби "Карітас" за 10 років і 2002 рік, її керівник, отець-декан настоятель Свято-Воскресінського собору УГКЦ Микола Сімкайло. В шести деканатах діють шість благодійних ідалень, у яких харчується щоденно понад 500 дорослих і дітей. Працює благодійний фонд — за минулий рік видано грошової допомоги на суму майже 4 тисячі гривень. Здійснюється домашня опіка над літніми одинокими громадянами. На постійному обліку перебуває 186 чоловік. Безкоштовні ліки видано із благодійної аптеки 5519 малозабезпеченим особам.

За підтримкою "Карітасу" будинок-інтернат для престарілих та інвалідів, лікарня "Госпіс", інфекційна лікарня, обласна клінічна дитяча та міська клінічна лікарня № 1, притулок для неповнолітніх, а також громадян-інвалідів і групи отримали: постійної близьини — 96 мішків, лікарняні ліжка — 32 шт., матраси — 150 шт., інвалідні візки — 21 шт. Чотири рази на місяць надаються безкоштовні перукарські послуги, всього обслужено 543 чоловік.

Успішно завершено щорічний різдвяну акцію "Святий Миколай іде до сиріт". У ній разом з Мальтійською Службою зібрано понад 33 тис. гривень, на які закуплено подарунки для шести сирітських закладів, у яких проживає 704 дитини. (Спеціальна школа-інтернат с. Микуличин — 120 дітей; Залучанський будинок-інтернат для дітей з фізичними і розумовими вадами — 130 дітей; Долинський дитячий будинок — 102 дитини; Угорницька школа-інтернат — 225 дітей; Перепінська школа-інтернат — 105 дітей; Івано-Франківський притулок для неповнолітніх — 32 дитини. Кожен дитини із цих закладів св. Миколай вручить гігієнічні і фруктові набори, подарунки за дитячими листами до св. Миколая. Сотні жителів міста і області долучились до цієї акції, готуючи подарунки за листами. Майже сотня організацій, підприємств, церков виділили кошти, що склали 33 тисячі гривень, на які закуплено ковдри, покривала, спідню білизну для дітей, покривала на ліжечка, інвентар. Майже щорічно "Карітас" допомагає громадянам, матеріально потерпілим від стихії як в області, так і в інших регіонах. Своїм сусідам, Мукачівському і Рахівському районам Закарпатської області, потерпілим від повені в 1999 р., організовано допомогу на суму понад 242 тис. гривень.

При "Карітасі" діють соціальний підрозділ, реабілітаційний центр у с. Вістові Калуського району для uzалежених від алкоголю і наркотиків, споруджується регіональний центр "Карітас" в с. Крихівцях Івано-Франківської міськради. Кілька років працює служба анонімної допомоги наркомаман і алкоголікам, а також благодійний фонд допомоги молодим жінкам і матерям "Скарб життя", діє програма для молоді "Фарватер", яка має вести боротьбу з одинокістю молодих людей і ні в якому разі не допускати саможубств (які, на жаль, збільшилися по всій Україні). "Карітас" має допомогти бідним, повернути багатьом віру в життя, щоб вони стали справжніми громадянами своєї України.

Степан БОЙКО
м. Івано-Франківськ

ХІБА ЦЕ З НАМИ СТАНЕТЬСЯ?

У багатьох місцях Києва з першого тижня квітня красувалося дуже експресивне оголошення: фото зляканої молодої жінки на фоні страшної старої увінчувалося запитанням "Хіба це з нами станеться?" Так виглядало запрошення на семінар, де мова йшла про старість (6-го квітня, увечері, у приміщенні Миського Центру Здоров'я). Промова молодій ведучій починалася з роздумів про старість. Складалося враження, що відвідувачів хотіли мало не залаяти безвихідно старості. Теорія увінчувалася постулатом, що людина не є тілом і що інформація, яку ви знаєте про себе, не є істиною. "Щоб усвідомити для себе, що ви не тіло, релігій не треба. Якщо ви визнаєте, хто ви є, то смерть перестане існувати" — повідомила. І це, певне, є, серед іншого мовленого, ключовим. Цікавим був момент, коли ведуча, після слів "з допомогою мудрості ми переступимо смерть", витягла "буквар" кришнаїтів Бхагават-Гіту і почала зачитувати звідти цитати. І то було не

РЕПЛІКА З ПРИВОДУ

одне змістове протиріччя. Доречніше було б сказати, що протиріччя виникали для тих, хто залишав захід. Для тих, хто залишився, усе вимовлене було найлогічнішим, найістиннішим (якщо брати до уваги мімічні реакції слухачів). Судіть самі: "Матеріальні речі щезають... У тілі знаходиться неприродно... Як ми купуємо нову машину, так і душа бере нове тіло... Той факт, що ми шукаємо у собі досконалу особистість, свідчить про те, що така особистість є, і це є Бог..." Перед прасатом (солодким частунком) була, як то водиться у кришнаїтів, мантра-медитація (на звуки). З позиції досвідченого психолога та, почасти, здорового глузду зібрання те мало б бути скоріш за все класифіковане як типове промовання мізків. Багато людей після подібних зібрань стають адептами подібних "навколоріччя вірувань" — на довгі, бува, роки.

фото Олега Гумєнюка

Прогулянка корисна і старому, і малому

Не раз і не два розпитував у людей, як іти далі — від села до села, хутора, церкви, монастиря, вітряка, лісництва й т. д. Пам'ятаючи їхні настанови, звертав за кладками, за деревами, за крайніми хатами — на нові путівці, й давно вже знаю, що без доброї поради у дорозі не обійдешся, і завжди та порада буде найдоброзичливішою, а щодо подробиць, усі, кого зустрічав, здається, намагалися перевершити один одного і згадати кожну прикмету розпитуваного шляху, аби той невідомий їм по дорожній не заблукав та прийшов, куди йому треба, й напевне, й найшвидше.

...Шанують наші люди (і скрізь по Україні) подорожніх, люблять погостити про дорожку — і далеку, і близьку, і навіть ті, що у житті вважаються небалакучими, на цю тему відгукуються радо, що вже мовити про тих, хто має відкрити вдачу і до слова охочіший.

Людина, в якій запитуєш про дорогу, мовби перебирає почуття відповідальності за твоє, подорожнього, майбутнє, в яке ти вирушаєш, розпрощавшись із нею, і вже сам-один, безборонний у невідомості, де стільки перехрестів та поворотів, оманливих стежок і примарних прикмет, що можуть і завести не туди, куди треба.

Рідко коли відчуєш стільки турбот про себе, як у хвилини розпитування дороги!.. Надто ж, коли розмовляєш не з одним стрічним, а одразу з кількома людьми. Обов'язково у таких випадках спалахне суперечка між тлумачами шляху: як треба йти, а як не треба, і, звісно ж, про шлях, що найкоротший і найпростіший. Кожен із співбесідників не лише вражає турботою про тебе, а й заявляє власне право на краще знання краю, всіх отих орієнтирів, що мають обов'язково впасти в око мандрівників, і які лише він один годен змалювати найточніше. Отже, чим більше людей зустрінеш, тим складнішим у їхній інтерпретації виявиться потрібний тобі шлях, навіть найпряміший, де жодного разу звертати не треба.

Люблю я розпитувати дорогу і навіть тоді, коли добре її знаю, все одно часом запиту: — Не скажете, як пройти?.. За цим запитанням може й інша балачка постати, і людина стрічна запам'ятається, і де зустрів її, не забудеш.

От, приміром, багато літ проминуло, а пам'ятаю, як застав нас із братом та другом Миколою Титовим дощ у Думанцях. Доїхали сюди автобусом із Черкас, а далі — до Чубівки, Онуфріївського монастиря, треба йти

ВЕЧІРНЯ ЗОРЯ, СВІТЛА ЗОРЯ...

пішки, а дощ... Нудилися під деревом, у центрі села, нарікали на те, що день пропав, а який мав бути день!..

Один за одним почали з'являтися під нашим деревом люди, теж перейняті на своїх путівцях дощем: бабуся підійшла, чоловік з велосипедом зупинився, ще один завернув — із вулиці під рукою, дві жіночки з торбинами, видно, до магазину зібралися, а він навпроти нас, та зачинений. Люди одного села, всі вони знали один одного, але допитливо поглядали на нас, нетутешніх, а під дощем, то ще й наче неприкаяних. Отже, на їхню допитливість та співчуття треба було першими озватися. Сказали, що на Чубівку ідемо, воно й недалеко, знаємо, та що поробиш із цим дощем.

— Я ж казав, що літо буде дощове, — мовив чоловік із вудками, звертаючись до нас із пафосом таким, мовби він саме нам про це казав, а ми сумнівалися.

— А звідки ж ви знали?

— По прикметах. Якщо береза розпуститься раніше вільхи — жди дощів. А коли вільха розпуститься, а береза ще ні — буде суша. Раніше старі люди все знали, не те, що зараз, і час по зірках угадували.

— Вечірня зоря, світла зоря... — мовила бабуся, і так її слова задумово прозвучали, наче щось далеке й незабутнє у них озвалось, може, пам'ять про батька-матір, може, молодість і любов, може, увесь той далекий час, коли люди все знали і про життя, і про щастя, і про ті ж далекі, невідомі нам, зірки.

— Мій дід, було, вийде вночі на вулицю і по Стожарах визначить время, три то чи п'ять часов, — значимо додав чоловік з велосипедом.

— А зараз ті прогнози, що скажуть, те й збрешуть, — розгортає думку одна з жінок.

Зі статечною певністю призвідця усієї розмови — рибалка — продовжив:

— Он я скільки посилав запросов, чого сонце літом ходить посередині неба, а мі-

сяць — тільки стороною пройде? А як зима, навпаки, сонце тільки по небу черкне, а місяць — всю ніч у вишині. Думаєте, знають?!

— А куди ж ви запроси посилали?

— Забув адреса, бо давно вже посилав, років з двадцять назад. А ви думаєте, що тепер знають? — звертається до мене, просто-таки підкреслюючи іронічне ставлення до всіх отих, хто мав би знати і про сонце, і про місяць.

— А відповіли вам?

— Писали, що розберуться, та й досі розбираються, — сказав уділиво і вийшов з-під дерева дивитися на небо.

— Видно їх, тих, що про погоду кажуть, змалку марою не лякали і дідків вони ніяких не бачили, — узагальнив чоловік з велосипедом.

Тим часом рибалка повернувся під дерево, до нас, але повідомити нічого утішного не міг.

— Ото, мати, хмара пішла на Чигирин, а, може, й на Кам'янку. Хіба його розбереш, як воно крутиться та й годі.

Дощ нарешті перестав і всі ми полегшено зітхнули, кожен подумавши про свої шляхи й клопоти, яким зашкодила мимовільна облога.

Шлях нам не треба було розпитувати, знайомий шлях, але ж усі, з ким звів нас дощ під старим деревом, один з-перед одного заговорили про те, як таки найкраще йти до Чубівки.

Вже й пішли, а навздогінці долинали поради, де треба нам повернути і що повернути треба ліворуч, а не праворуч, і не біля колдязя, а коло старої груші, отой, що їй, мабуть, сто років, самі побачите!..

Побачили ми стару грушу, і повернули, де треба, і в Чубівку, звісно, прийшли, але знову опиняючись на знайомому шляху, я дорогу перепитую, і, здається, кожного разу оповідають мені про неї все докладніше. Тільки от печаль — ні разу я вже більше не зустрічав отої бабусі, що в розмові перед дощем згадала:

— Вечірня зоря, світла зоря!..

Ні слова більше, зосередившись на своєму, далекому, не мовила. Що ж в її душі пригадці тій озвалось?.. — згадаю інколи і з сумом подумаю, що вже ніколи про це не дізнаюся. А було, було ж, мабуть, у тих словах щось важливе і про життя, і про щастя?.. Те, що і нам час би знати

Анатолій СКРИПНИК

Наполеон Орда

Трапляються в цьому житті, дорогий читачу, особистості, котрі служать немов унікальним ферментом для своєї епохи, — брав уроки у Шопена, вдосконалюючи свою майстерність гри на фортепіано, малярську освіту здобував у славетній студії п. Жерара в Парижі, де в середині 1840-х років був директором Італійської опери. Написав і в 1873 році видав "Граматику музики", надзвичайно високо поціновану С. Монюшом. Та що казати — лишень про його безкорисливу дружбу з А. Міцкевичем написати можна блискучий роман! А ще ж цей чудовий композитор — добре відомий сучасникам — піаніст, педагог, ху-

ЕПОХА, ВІДТВОРЕНА ОРДОЮ

дожник жив у Австрії, Швейцарії, Італії, з 1833 — у Франції... І скрізь лунала добра слава про нього — безкорисливого, людяного.

Малодосліджена сторінка його життя припадає на Віленський університет — юнака виключили звідти за участь у таємному студентському товаристві "Зоряне". Виключення лишень прискорило подальший розвиток подій: участь у збройному повстанні 1803—31 рр., поранення, втеча за кордон після придушення народного невдоволення, змужніння й становлення особистості. Отож лише про цей період можна створити прекрасний бойовик.

Ім'я й прізвище цього митця таке ж рідкісне, як і його доля — Наполеон Орда. Народившись у с. Вороцевичі Пінського повіту Мінської волості (тепер Іванівський район) у родині інженера-фортифікатора 11 лютого 1807 року, назавше пов'язав творче своє життя з Україною, хоча вірно любив Литву, Білорусь, Польщу, які платили йому такими ж вірними друзями.

Його романси й пісні на слова С. Вітницького й А. Плуґа співала вся Європа, а Ліст і Шопен захоплювалися мазурками, полонезами й вальсами композитора. До речі, гроші, виручені від продажу виданого ним "Альбому творів польських композиторів", маестро Наполеон роздав менше влаштованим друзям — умів допомагати всім, вважаючи щедрість душі

найвищим благом, яке дається людині.

Як художник, Орда найбільше відомий своїми замальовками архітектурних пам'яток, місцевостей, пов'язаних із життям і діяльністю видатних людей тієї епохи, — на теренах України, Білорусі, Литви й Польщі. Для того, щоб їх зафіксувати, сховавши усю Волинь та Берестейщину. Архітектурні

замальовки художника виділяються точністю й документальністю, що має неочікуване значення, власне, для історії архітектури. А взагалі й нині замальовані Ордою пам'ятки, що не збереглися до наших днів — замки в Ольшанах, Крєві, Пінську, Камінецька вежа, садиби і палаци в Бугановичах, Молодові, Ружанах, монастирі, серед яких особливо виділяється картезіанський — у Березі Картузькій та багато інших, мають неабияку історичну цінність.

Плідний період у мalarстві Наполеона Орди припадає на Волинь, батьківщину матері, де він працював домашнім учителем у нащадків гетьмана К. Острозького. Доля багатьох картин цієї пори — 60-ті роки XIX ст. — невідома. На диво врівноважений, багаторий, мужній, він завжди був зразком душевності й витримки. Помер у Варшаві 26 квітня 1883 р., поїхавши провідати хворого друга.

Нашадки волинських вихованців Орди могли б і відгукнутися — нещодавно минуло 195 років з дня його народження.

Картезіанський монастир в Березі Картузькій. З малюнка Н. Орди, XIX ст.

Остап СВІТЛИК

СИЛУЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ (творчість Сави Божка)

Сава Божко — це письменник із суто українською художньою ментальністю: його цікавили національна культура, фольклор, колорит народного побуту, характер родинних і сімейних стосунків, доля й світовідчуття народу, проблеми села й міста, зростання самосвідомості нації, життя й розвиток регіонів, історичний та сучасний колорит степів, степової України, визвольний рух та його ватажки, складність і протиріччя національного духу, колізії української історії, сучасні мистецькі (літературні, театральні) тенденції.

Сава Захарович Божко народився за старим стилем 11 квітня, за новим — 24 квітня 1901 року на Донеччині на хуторі Крутоярівці (зараз це — село Межівського району Дніпропетровської області) у сім'ї селянина. Навчався: спочатку

цюючи у вузі, він "протягував націоналістичні ухили, боротьбу з Хвиловим розцінював як боротьбу за наркомівське місце". За прояв націоналістичного ухилу Божка виключили з партії, членом якої він був з 1920 року.

25 червня 1938 року органами НКВС було зроблено висновок, що письменник є "одним з активних

"В степах" — це унікальний в українській літературі твір, у якому знайдено й розгорнуто особливу концепцію бачення української дійсності, що й нині надає йому рис самобутнього, яскравого й актуального явища в національній художній культурі.

Роман Сави Божка ще у період своєї публікації став резонансною літературною подією, був поміченим у всеукраїнській пресі чималою низкою загалом досить прихильних рецензій. А. Ковтуненко відзначає, що їх було близько двадцяти й що вони з'явилися у таких помітних виданнях, як "Літературна газета", часописи "Червоний шлях", "Життя й революція", "Молодняк" тощо.

"В степах" — це роман про соціальні й психологічні реформи, про форсований, надзвичайно динамічний період у розвитку суспільства в Україні на межі XIX–XX століть; це роман про усталене й нове життя, про особистісну й громадську психологію під час реформувань, про конфлікти й зіткнення, інколи дуже гострі, болючі, що неминуче стаються у процесі великої реформації, про той період у житті суспільства, народу, нації, коли все навколо підлягає змінам і замінам.

У творі змальовано чабанське життя, його традиції та специфіку, зображено українське село за часів панщини та у пореформений період, розвиток шахтарської справи, урбанізації, революційного процесу, виділено різні характери, психології, долі.

"В степах" — твір епопейного ґатунку. Одна з характерних його ознак — поліперсонажність. Дійові особи Сави Божка є експресивними, рельєфними, імпульсивними натурами, які виразно передають вагому сутність національного характеру.

У романі, як зазначалося, дві частини — "Чабанський вік" та "Сполохи". Проте концептуально й проблемно не вони розділяють твір, а шостий розділ "Чабанського віку", наприкінці якого у дію вводиться образ молодого німця Генріха Наймана, який приїжджає до Зачепилівки для проведення господарських перетворень і з яким пов'язано розв'язку мотиву духовно-соціальних реформ.

Поява Генріха Наймана є тим рубіконом, що розділяє два світи у романі "В степах". Перший світ — одвічно природний, селянський, традиційно плінний, розмірено безсюжетний, це світ Зачепилівки та її споконвічного існування. Другий — це світ ділової напруги, змін і новацій, економічних та соціально-духовних перетворень, зовнішніх та внутрішніх реформ. Перший світ — статичний і незмінний, другий — динамічний і непередбачуваний.

З цього розділу суттєво змінюється колорит і тональність роману "В степах". Натомість ліричних інтонацій, відступів, сюжетів уводяться цифри, економічні показники, факти виробничої дійсності, масштабні міркування економічного ґатунку. Змінюється й масштаб мислення. У мові персонажів з'являються нові географічні й мислительні категорії,

ритм стає напруженішим, це раціональний і прагматичний господар. Він відзначається неабиякою енергійністю, дієвістю, наполегливістю, сам постійно працює й підтримує вправну роботу інших.

Молодий німець дивиться на Україну як на перспективний і дуже багатий край, але: "Мені здається, що ваші поміщики просто не вміють господарювати", — узагальнює він власні спостереження щодо української дійсності Івану Петровичу Рудану. Розвиваючи свою тезу, Генріх Найман з відчутним сарказмом говорить про українських господарів своєму братові, Густавові, так: "Вони не вміють використовувати навіть того, що в них є".

Важливим моментом у другій частині роману є така деталь, як наростання у Генріха Наймана розчарування навколишньою дійсністю: "Все розкладається... Все грабується, пане Зільберовський... Уся ця проклята азійська держава росла на грабунках. Грабують всі".

Він усе глибше починає усвідомлювати нездійсненність своїх планів на поступове окультурення української реальності. З'являються нові пріоритети в його свідомості: він прагне жити за тими жорсткими канонами, що навколо панують.

Генріх Найман, як і Сапрон Джермеля, — концептуальні персонажі роману "В степах". Це не лише антиподи, але й символи різних духовно-психологічних тенденцій, епох.

Історія писалася живцем...

Сапрон Джермеля — це символ одвічного чабанського й селянського життя, степового буття, де все є розміреним, заздалегідь визначеним, внутрішньо статичним. Генріх Найман уособлює собою невпинність і неминучість радикальних змін у людському житті, способі мислення, це образ невпинного реформатора. У романі "В степах" змальовано, як проходить час Сапрона Джермелі й настає доба Генріха Наймана.

У своєму романі С. Божко змалював кінець "чабанського віку", його останні десятиліття, роки й дні, перехід України від "чабанського віку" до підприємницької доби.

У романі виділяється такий важ-

ливий аспект, як українці та Україна в контексті європейської ментальності. Україна у зображенні С. Божка постає як ментальність романтиків, як реальність з виразними романтичними доміантантами (навіть у своїх концентровано негативних виявах). Європейці, насамперед Генріх та Густав Наймани, — суцільні прагматики, люди раціональної психології.

У романі є ще один важливий образ, на розвитку якого й побудована, власне, романна дія. Це — степ. Розвиваючи цю тезу, варто її уточнити: у романі дві узагальнені дійові особи — степова природа й людина.

Протягом усієї романної дії С. Божко розглядає проблеми "природи й вічності", "степова природа й цивілізація", "роль людини у житті степу".

Природа у романі "В степах" — цілісна та велична, людина — складна та непередбачувана. Природне у творі є віковичним, людське — мінливим. Природа у С. Божка — це організм матерії та духу, сенс єдності живого й неживого, людина у письменника — носій і творець історичних векторів цивілізації, ускладненої та суперечливої свідомості. Природа у творі — це завершеність краси, людина — частка природи, що прагне (на рівні підсвідомості, поривань, різноманітних перетворень) рухатися до цієї завершеності в красі.

Романіст синтезує категорії природи й людини в ще одній важливій проблемі — "природа людини" й показує, що вона (природа людини) значно драматичніша за навколишню степову дійсність.

Сава Божко часто змальовує степ — у розгорнутих пейзажах, картинах, історичних екскурсах — це незамінна константа його світорозуміння.

"В степах" містить чимало вставних історій. Вони є ретроспекціями (цілком сучасна риса романної композиції) й посилюють поліфонічне звучання життєвої стихії на просторах українського степу, зображеної в романі.

Роман "В степах" обґрунтовано можна характеризувати як епічну розповідь у зчеплених життєвих історій, або як епопею панорами життєвих мікросюжетів і перипетій. Це роман векторів соціокультурної та духовно-психологічної історії, що розгорталася в степах сходу та півдня України.

С. Божко — помітний письменник в українській літературі XX століття, зі своєю концептуально-проблемною та інтонаційно-стильовою "нішею". Він був з тієї когорти митців, завдяки яким визрівало й формувалося явище, що його було визначено "національним художнім Відродженням".

Твори й творчість Сави Божка відзначаються культурною багатогранністю. У них сфокусовано ментальність української історії, поетику національної свідомості, епічність реформенної доби.

Твори й творчість Сави Божка відзначаються культурною багатогранністю. У них сфокусовано ментальність української історії, поетику національної свідомості, епічність реформенної доби.

● **Ярослав ГОЛОБОРОДЬКО**, завідувач кафедри української літератури Херсонського державного педагогічного університету, завідувач кафедри українознавства Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, доктор філологічних наук, професор

У шпиталі. 1929 р.

в сільській школі, згодом у Павлоградській учительській семінарії, а 1923 року, вже будучи автором кількох книжок, закінчив у Харкові Комуністичний університет ім. Артема.

Писати він розпочав у межах 1917 року. Значною мірою це сталося під впливом поширення національного руху та національних ідей в Україні. 1921 року публікує вірш "Плуг і молот".

Наступного, 1922-го року С. Божко випускає одразу три невеличкі історико-публіцистичні книжки — "Козаччина", "Хмельниччина" й "Гетьманщина".

1925 року письменник публікує свою нову художню роботу — історичну повість "Над колицкою Запоріжжя".

У 1927 році виходить друком книжка "Чабанський вік" — перша частина майбутнього роману "В степах".

1928 – 1929-й роки — друкуються "Сполохи", що незабаром стають другою частиною роману "В степах". Протягом цих же років фрагменти роману "В степах" з'являються в часописах "Службовець", "Селянка України", "Всесвіт", а також у "Літературній газеті".

Апогеєм творчої діяльності С. Божка став 1930 рік, коли окремим виданням вийшов роман "В степах" та побачила світ історико-публіцистична повість "Українська Шампань".

На межі 20 – 30-х років XX століття для Сави Божка настали важкі часи.

Під час мешкання письменника у Харкові на нього почали здійснювати тиск, внаслідок якого 1932 року він залишив столицю й переїхав до Херсона.

Трагічні події розпочалися для Сави Божка з 1935 року. У збірці історико-документальних нарисів та матеріалів "З порога смерті" (1991) повідомляється, що "бюро Херсонського міського партії 14 листопада 1935 р. розглянуло його персональну справу й виявило, що, пра-

учасників антирадянської націоналістичної організації, за завданням якої веде підривну контрреволюційну роботу". У книжці "З порога смерті" зазначається: "Після трусу на квартирі 27 червня 1938 р. Божка заарештували".

Слідство (у фіктивній справі) тривало дуже довго — понад 10 місяців. Строк утримання письменника продовжували вісім разів. На першому ж допиті він визнав себе винним. Проте на судовому процесі, що відбувся 29–30 травня 1939 року (варто зауважити: судили швидко, поспішали), С. Божко відмовився од своїх показань: "До мене слідчий застосовував методи фізичного впливу, і я змушений був давати вигадані показання. Тепер, на суді, від даних мною показань відмовляюся".

Особливою нарадою при НКВС СРСР Саву Божка було засуджено на 5 років ув'язнення у виправно-трудовому таборі. Покарання письменник відбував у м. Ухті до 1942 року.

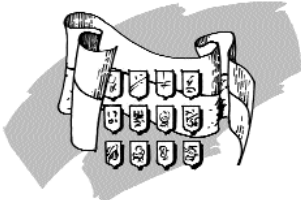
Під час війни він добровільно став рядовим і проходив військову службу в дивізійній та фронтовій газеті. Після війни певний час письменник працював у херсонській обласній газеті "Наддніпрянська правда".

Помер С. Божко у 46 років. Це трапилося 27 квітня 1947 року. Поховано його на "малій батьківщині", у селі Крутоярівці.

Лише через тринадцять років, 24 серпня 1960 року, рішенням Президії Херсонського обласного суду вирок Особливої наради при НКВС СРСР було скасовано, а справу письменника припинено з однозначним формулюванням: "за відсутністю складу злочину".

Саву Божка без перебільшення можна назвати потужною величиною в українському літературному русі 20-х років XX століття.

Центральним у його різноаспектній творчості став роман "У степах", тому що С. Божко й писав роман як, можливо, головний або, принаймні, етапний для себе твір.

Це відомі слова Лесі Українки. Отже, стосуються вони й Вінниччини. Не раз мандрувала її шляхами — і щоразу душа тішилася від рідкісної краси цієї землі.

Цього разу дорога проспалася від Тульчина на південний захід — і то були нові враження, від яких замирало серце. Та все по порядку. Отже, Тульчин, перші згадки про який — від 1607 року. Цікаво, що в документі Львівського магістрату 1648 р. містечко згадується під назвою Нестервар. Історики досі не можуть дійти спільної думки про такі незвичну тодішню назву, яка згодом змінилася на Тульчин — теж загадкового походження.

У війні 1648–54 рр. Тульчин було визволено від шляхетського війська повстанцями під керівництвом М. Кривоноса та І. Ганжі. Та врешті за Андрусівським договором місто залишилося під Річчю Посполитою, а невдовзі його загарбала Туреччина — до 1699 року. З другої половини XVIII ст. Тульчин належав польським магнатам Потоцьким. Про це нагадує яскрава пам'ятка, що нині є власністю нашого народу: величний палац, поруч якого був розкішний парк "Хороше" з водограями, альтанками, ставками, мармуровими і бронзовими статуями. Саме місце його розташу-

лася ліпнина та мармурове облицювання стін. У палаці Антополя — психоневрологічна лікарня (між іншим, до людей з особливими потребами тут ставляться з усією відповідальністю). Що нині в палаці Комаргорода — до речі, досить нетипова споруда — не зрозуміло. І там, і там — здичавілі парки, за якими ніхто не доглядає: звичне явище у наших широтах. Саме там уперше побачила величезні ясени, котрі могутньою, ще зеленою, кроною підкреслювали глибину неба. І хоч які краєвиди на неповторному рельєфі Вінниччини відкривалися очам — наприклад, у Бронниці, понад Дністром, на високій горі — але попереду було справ-

«КРАСА УКРАЇНИ — ПОДІЛЯ...»

вання та масштаби вражають і тепер, хоча споруда, якщо й не втрачена остаточно, то заслуговує на куди кращу долю. Звісно, всі ці зайшли експлуататори добряче визискували наш народ, але нині те, що він створив, може стати предметом його власної гордості, чи не так?

Історія Тульчина багата на яскраві факти, пов'язані з постатями інших культур. Цілий рік тут жив російський полководець Суворов, тут написав свою "Науку перемагати". З 1806 по 1807 рік перебував І. Котляревський. Тульчин посідав значне місце в історії декабристського руху. Бував тут і Ю. Словацький, і О. Пушкін, і наш художник І. Сошенко. Гонти й Залізняка саме в Тульчині провели трагічні останні дні, чекаючи на страту...

Про визначного композитора М. Леонтовича (хто не знає бодай його обробок народних пісень, зокрема "Щедрика" й "Дударика"?), нагадує пам'ятник. Родом він — із цих країв, а загинув за таємничих обставин у домі своїх батьків.

Є в Тульчині красназнавчий музей, є й ентузіастки-красназнавці, як-от В. Святелик, котрий вибирав по архівах матеріали й, по суті, власними силами спромагається видавати брошури з історії міста. Гарно написав він в одній із них: "Як у краплі води відбивається увесь світ, так в історії Тульчина віддзеркалюється історія всієї Європи". Хоч як крути, а все це завдяки магнатам Потоцьким...

Зізнаюся: нічого не знала про уцілілі садиби та палаци у Антополі й Комаргороді. Власниками двох перших сіл були польські графи — відповідно Четвертинський і Комар. Коли шляхтянка Косаківська, що володіла маєтком у Мурованих Курилівцях, відмовилася присягнути на вірність Катерині II, її власність було конфісковано й передано тому-таки Комарові (й такі сюжети траплялися серед польської знаті). Нині в пам'ятці архітектури XVIII ст. у Мурованих Курилівцях — школа-інтернат. Палац, звісно, перебудований, але розпочато роботи з відновлення інтер'єру в окремих приміщеннях, де зберег-

жне диво. І воно відкрилося знову-таки на горі, і знову над Дністром — побіля скельного монастиря с. Лядова.

Співав вітер, "горовий і п'яний" (М. Зеров), ще буйне різнотрав'я горнулося до ніг, а перед зором величний Дністер вигинався могутнім луком, грав плесом проти сонця. Внизу, по той бік, — уже Молдова, і там, і тут, куди сягне зір, — поважні, величні гори із білими вапняковими складками, які нагадують про колишнє праозеро. Подумалося: земля творить мовчазну молитву до неба, й собі праглося помовчати, вслухаючись у вічність. Гори поросли кизилом, що якраз дозрів і обсипався на землю, скумпією з яскравим листям, бруслиною: їм тут привільно й затишно. І скрізь — шматочки кремнію, який так чудово очищає воду.

А що ж сам скельний монастир? Заснований він, за окремими свідченнями, Антонієм Печерським, існує донині. У 1939 році храм, відовбаний у скелі, було зруйновано совітами. Зараз є невелика скельна церква, будується нова. Дістатися туди на прощу — справа непросте. Але дорога до храму не зростає.

Інший, сказати б, прахрам, абсолютно таємниче свідчення людського генія, не дає спокою своєю загадковістю. Маю на увазі святилище в знаменитій Буші на Ямпільщині. Так, це місце переважно асоціюється з яскравою сторінкою в історії визвольної боротьби українського народу проти польських поневолювачів. Саме тут, у місті-фортеці Брацлавського полку, героїчно тримали оборону проти польської шляхти. У лютому та березні 1654 р. вороги намагалися оволодіти Бушею, але це їм не вдалося. У листопаді цього-таки року 60-тисячне військо знову оточило фортецю. Козаки та місцеве населення мужньо оборонялися. Коли більшість захисників загинули, дружина сотника Завісного Мар'яна, щоб не потрапити в полон, висадила в повітря пороховий льох. М. Старицький увічнив ці героїчні події в драмі "Оборона Буші"

...раму, точніше, до Буші 1884 р. відкрив ук-Антонович. Отже, на мена-вапняку, вирізь-ень, люди-авколішки, у, оленя з і стоїть за на рамка з На архео-логічному з'їзді в Одесі того-таки 1884 р. цей рельєф класифікували як рідкісну пам'ятку монументальної скульптури часів язичництва слов'ян. Щодо часу його створення, то думки істориків розійшлися майже на півтори тисячі років — від початку нової ери й аж до XVI століття! Мистецтвознавець Д. Степовик у книзі "Скарби України" наголошує: цей рельєф — унікальний, подібного немає ніде, його ні з чим порівняти. Упродовж XX ст. про нього згадують у всіх дослідженнях з історії культури східних слов'ян. Чітке зображення оленя, півня й дерева прочитується як символи, що прикрашали язичницький храм. Храм мав наземну та підземні частини, які сполучалися печерами.

Д. Степовик нагадує: 1961 р. український археолог В. Даниленко, який очолював експедицію, що розкопувала територію поблизу рельєфу, спробував розшифрувати текст у рамці. "Аз єсмь Миробог жрец Ольгов" — такий був напис глаголицею. Експедиція виявила і прочитала на рештках кам'яних стін інші написи. Там зустрічаються імена язичницьких ідолів Перуна і Хорса, князів Олега та Ігоря. Отже, часові рамки створення рельєфу — період князювання Олега (882—912)? Скульптурний Миробог — найдавніший відомий нам портрет у східнослов'янському мистецтві? Хоч як є, вібруюча аура таємничості оповиває це зображення просто неба. Добре, що місце доглянуте, є частиною Бушанського заповідника. Уявляється: деінде цей рельєф став би місцем паломництва туристів, які з усього світу намагалися б потрапити до унікального місця. Та — не в нас... Воно має особливо охоронятися — від руйнівних сил стихії та й від рук сучасних варварів, які скрізь люблять фіксувати: "Тут був я"...

Південно-західна частина Вінниччини понад Дністром — місце поселень ще з часів палеоліту. Саме біля сіл Лядови, Нагорян, Озаринців існували стоянки первісних мисливців за пізнього палеоліту — 40–13 тисяч років тому. Отже, благословенна земля обжита з давніх-давен.

Людмила ТАРАН

РОДОСЛОВ

ШЛЯХ ЛЕМКІВСЬКИХ ЦЕРКОВ

Лінія Керзона розділила нас, лемків, каже історик Андрій Шляхтовський, у двадцять років умовно на польських і словацьких. Операція "Вісла" — депортувала нас у Крим, Запорізьку область. Але кліматичні умови, навколишнє середовище не дали змоги більшості з нас адаптуватися там, і другою батьківщиною нам стала Галичина. Тут виростили наші діти, внуки, зберегла наша культура, звичаї. Кожні два роки охочі їдуть до столиці Лемківщини — містечка Криниці. В лісі (недалеко від містечка) маємо культурний центр, де проводимо фестивали, "лемківські ватри", відвідуємо села наших дідів-батьків, запишуємо фольклор, бо небагато тут лемків, їх більше в Словаччині та Україні.

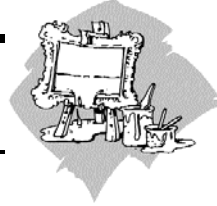
Цього року в середині літа на зафрахтованому автобусі ми здійснили давню омріяну експерсію "Відвідини лемківських церков". Майже в лісах, у невеличких містечках стоять дерев'яні старовинні церкви, дуже гармонійні у цьому гірському пейзажі. Більшість давно вже стали костьолами, однак зберегли, на наше відчуття, душу українського храму. Через півстоліття після операції "Вісла" ці храми ремонтуються, реставруються, кілька з них повернули греко-католикам. В Криниці недавно у співпраці з українським архітектором-лемком Григорієм Лібовичем з Тернополя збудовано православну церкву за кошти, які виділяє Європейський союз. Україна не вклала туди ні копійки, хоча щорічно на рівні прем'єр-міністрів Польщі і України в цьому курортному містечку проходять економічні форуми і, звісно, гостей знайомлять з дуже маленькою лемківською громадою, яка доживає віку і з великими потугами утримує музей "Лемківщина" та кілька українських шкіл. Адаже це ж не Богом забута земля, а географічне місце гілки українського роду, якого знає цивілізований світ Європи.

Погляньмо, каже п. Андрій, поляки лише на теренах Галичини відремонтували понад сотню костьолів, недільних шкіл, своїм коштом в Івано-Франківському університеті ім. В. Стефаника відкрили на факультеті "українська філологія" польську філологію, а також польські класи в школі № 14. Зараз поляки старанно відбудовують костьоли в центральній (Лівобережній) Україні, впевнено просуваючись на схід. Є села в Галичині, де проживає 15–20, іноді змішаних, родин, і це дає підставу полякам відреставрувати костьоли. На Лемківщині приблизно така ж ситуація з українцями, але ніхто їм не допомагає.

Варто усвідомити, що реставрація і відновлення церков Лемківщини — не менш важливе завдання, ніж реставрація їх в Галичині чи Києві. Це також наші корені, частка української цивілізації. І дуже важливо, як вона демонструватиме Європі нашу культуру, зрештою, це імідж України. На етнічному фестивалі в нашому місті очікується делегація лемків з Криниці, де вони радо зустрінуться зі своїми братами, а хор "Лемківщина" готує розширену програму, аби разом з гостями показати свою Лемківщину минулого і сьогоdnішнього дня. Успіхів вам, дорогі лемки.

Степан БОЙКО

P. S. У містечку Шаргороді на Вінниччині в 1999 році на реставрацію польської катедрі св. Магдалини витрачено 500 тис. злотих, і стільки ж на костьол в м. Вінниця. В обох костьолах є органи, бібліотеки, а служби ведуться польською і українською мовами.

У церкві, розписаній у Катеринославі 1911 року “українським Чурльонісом” — Юхимом Михайловим, — й досі спортзал... Кілька виступів преси у цій справі не мали жодного ефекту.

Про уродженця Таврії українського художника Юхима Михайлова (1885—1935) вже розповідалося на сторінках преси. Та все ж нас турбує доля творинь “українського Чурльоніса” — саме так назвав свою статтю про нього 1986 року в “Літературній Україні” палкий пропагандист спадщини художника Юрій Васильович П’ядик із Києва. Торік влітку мені пощастило ознайомитися з роботами Михайлова у приватній колекції Юрія Васильовича. Вразило, що роботи в цій колекції зовсім маленькі. Але ж не розмірами визначається мистецька вартість твору...

Основну спадщину митця його дружина, рятуючи картини, вивезла за кордон — спершу до Німеччини, а потім до США. Там відбувалися виставки його робіт 1989—1990 років. Кореспондент Асошіейтед Прес, інші американські мистецтвознавці вітали сонячний український талант (власник колекції, зять художника Юрій Чапленко надіслав мені ксерокопії статей). Той же Юрій Чапленко разом із дружиною, донькою художника Тетяною підготував і видав 1988 року у США розкішний альбом, присвячений життю і творчості Юхима Михайлова. Талант, який зродився в таврійських Олешках, але був засланий у непривітний північний Котлас (ось вам антитеза: південь-північ, сонце-хмарі...), відкрився світові!

До речі, порівнюють його з литовським художником Чурльонісом неспроста: у творчості обох дивовижно поєдналися живопис і музика, а завдяки метафоричності їх вважали символістами. Окрім того, обидва спиралися на традиції національного фольклору.

Ось що згадувала вдова митця

Ганна Олексіївна Михайлова (1890—1979), корінна москвичка, яка всім серцем полюбила Україну і її народ. За спогадами Ганни Олексіївни, того року чоловіка послали в касарні (казарми) Катеринослава. “Полкове начальство, дізнавшись, що має художника, взяло його до бригади, що розмальовувала полкову церкву. Нелегко було це робити, бо стелю треба було малювати, лежачи на спині, на дошках. Спина терпла, фарба крапала на обличчя. Але це вже було справді тримісячне свято: без догляду начальників, улюблена робота за фахом!...” (цитую за збірником: “Юхим Михайлів. Його життя і творчість”, виданим

про цю прикметну споруду майбутні архітектори і будівельники? Навряд...

Колишній храм страшенно стиснутий зусібч різними господарськими будівлями, ангарами, гаражами тощо. Його навіть сфотографувати до ладу важко! Це — зовні, а всередині? Стеля і стіни храму забілені в ті часи, коли нас оберігали від релігійного опіуму. Юні гімнасти охоче позують під бадьорим плакатом “Привет участникам соревнований!” Директор спорткомплексу повідомив, що вже були тут представники церкви (чи церковної громади) і порушували питання про повернення храму віруючим...

Колись, на початку століття, ця церква стояла на просторій Абрамівській площі. 1930 року, у розпал індустріалізації, площу віддали під будівництво нинішньої Придніпровської академії будівництва та

полку, яка збереглася дотепер всередині подвір’я будівельного інституту (зараз у ній спортивний зал). У цій церкві в 1918 р. мене хрестили, а всередині церковної огорожі була похована моя бабуся — Марія Костянтинівна (померла десь в 1923—1925 рр.)

Я докладно цитую різні джерела, щоб переконати і себе, і читачів, що йдеться саме про церкву, яку розписував Юхим Михайлів. На старих фотографіях збе-

ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ ІСТОРІЇ

1988 року в США).

Де ж та церква? Чи збереглася вона? Чи не втрачена у руйнівних хвилях войовничого більшовицького безвірництва? Такі питання виринали, коли ми з краєзнавцем Валентином Старостіним у грудні 1997 року вирушили на пошуки цього храму. На нас чекала невеличка сенсація, якою хочеться поділитися із зацікавленими читачами — церква частково вціліла. Стоїть вона, щоправда, без куполів-бань і використовується зовсім не як культова споруда. В ній нині спортзал Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Подумалося: чи знають

архітектури (якийсь час цей заклад називався Інженерно-будівельним інститутом і лише віднедавна дістав нинішню назву). Мій знайомий, нині покійний, викладач Дніпровського гірничого інституту Віктор Максимович у рукописній праці “Моє місто” (1984) згадує, що до революції його дід мешкав саме навпроти, у цьому куточку старого Катеринослава:

“У той час місце перед його будинком являло собою майже порожню т. зв. Абрамівську площу (вона зараз уся зайнята будівлями інженерно-будівельного інституту). Якраз навпроти будинку розташовувалася церква 228 піхотного запасного

реглюся зображення цієї Хрестовоздвиженської військової (ще казали — офіцерської, а директор спорткомплексу каже — гусарської) церкви, збудованої в характерному і досить типовому для того часу неоросійському стилі. Її спорудження завершилося 1911 року, що збігається з появою в місті Юхима Михайлова. Отже, практично немає сумніву в тому, що він розписував саме цю, а не якусь іншу церкву. Є також відомості, що куратором або консультантом при будівництві був відомий у місті фахівець, любитель церковної старовини, дослідник архітектури Володимир Машуков, який під час Першої світової війни

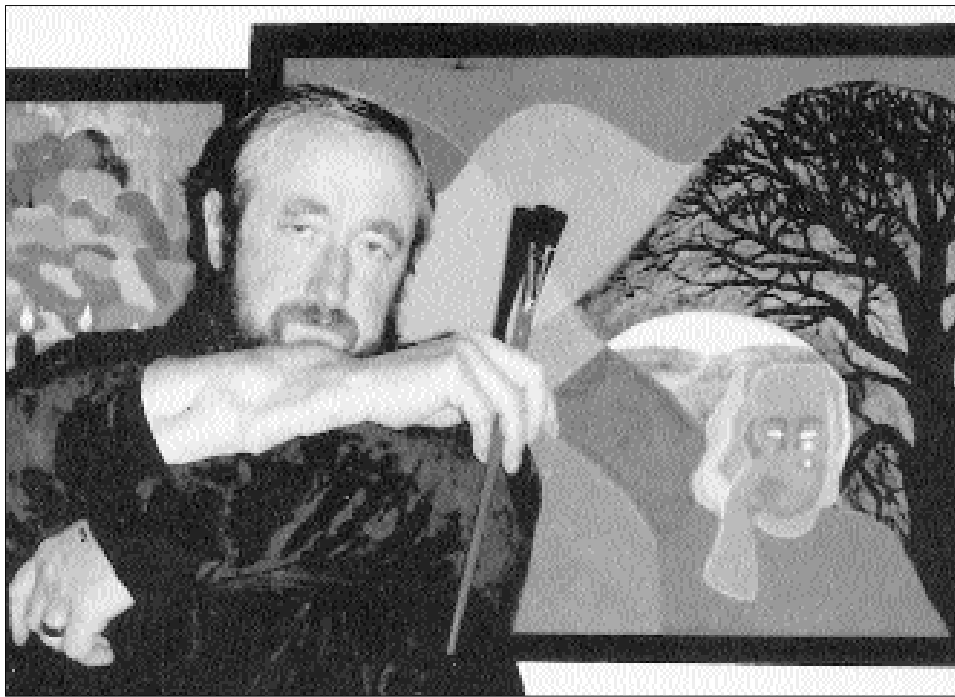
фотографував у Галичині тамтешні церкви. Цікаво й те, що з Катеринослава Михайлова перевели служити у Крим — до Севастополя... Та це — окрема й малодосліджена сторінка його біографії.

Підсумок: храм, розписаний Михайловим, стоїть давнім символом агресивного безбожництва. Несамовіть згадується ще один улюблений символ художника Михайлова, символ України-чайки: “Ой горе тій чайці, чаєчці-небозі, що вивела чаєняток при битій дорозі”. Скільки ж можна залишатися нам при битій дорозі Історії?

●

Микола ЧАБАН,

БАРВА І ХАРАКТЕР —

Стефан-Арпад Мадяр за роботою

З нагоди 385-ї річниці друкарні Києво-Печерської лаври, в приміщенні якої нині розташований Музей книги і друкарства України, фонд останнього поповнився торік унікальними експонатами. Серед них і лаврське видання “Тріоді пісної” 1640 р., що побачило світ у той час, коли на чолі книговидавничої справи тут стояв визначний релігійний і культурно-освітній діяч, засновник Києво-Могилянської

академії митрополит Петро Могила. Видання “Тріоді” цікаве саме вміщеними у ній “синаксарями” — короткими оповідями про життя святих, переклад яких із грецької на українську мову зробив Тарасій Земка. Цінність великоформатної книги доповнюється ще й майстерним художнім оформленням, багатим на барокові гравюри.

Музейну колекцію поповнили книжки, ви-

дані XVIII ст. у Києві та Чернігові, а також мініатюрний “Псалтир” 1-ї половини XIX ст. До зібрання книг XX ст. належить рідкісне видання “Прикрас рукописів Галицької України”, що здійснене 1922 р. у Жовкві (Львівська обл.). Усі ці книги — щедрі дар талановитого київського художника, відомого видавця й мецената Стефана-Арпада Мадяра, що багато років підтримує тісні зв’язки з Музеєм книги і друкарства України.

Визначальна риса характеру С.-А. Мадяра — залюбленість у рідний край, його своєрідне мистецтво. Народився Стефан-Арпад на мальовничій землі Закарпаття у небагатій родині угорця Йосипа та словачки Марії. Як найдорожчу реліквію сім’я зберігала картину відомого закарпатського художника першої половини минулого століття Адальберта Ерделі, — зображений ним літній сад став першим художнім досвідом хлопчини, який ще в дитячі роки захопився малюванням, особливо берегів Латориці. А здобувши фахову освіту на графічному факультеті Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова, став неабияким живописцем та графіком, що засвідчили його виставки “Варіанти безконечності”, “Колір енергії, енергія кольору”, котрі з великим успіхом експонувалися в Австрії, Німеччині, Угорщині, Швейцарії.

Отож Стефан-Арпад Мадяр по праву вважається одним із провідних фахівців України в галузі історії мистецтва, іконографії. А ще в його доробку — робота у видавництвах як художника-графіка, ілюстратора книг, причому багато з них на престижних книжкових вернісажах були удостоєні найвищих нагород. Він також один із тих, хто відроджував сучасне книгодрукування релігійної літератури в Україні.

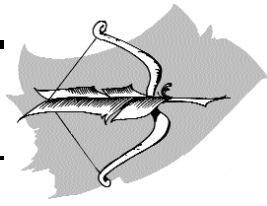
Багато діячів культури, співробітників музеїв, мистецьких установ із вдячністю говорять про спонсорську діяльність митця — активного члена благодійної міжнародної організації “Тріумф серця”. Окрасою зібрання Музею стали придбані за його допомогою і такі книги, як “Євангеліє” (1733 р.) з ілюстраціями Аверкія Козачківського, знаменитий “Києво-Печерський патерик”, виданий лаврською друкарнею у 1859 році, “История графа Рымникого князя Итальяского Суворова” (1853 р.) з багатьма чудовими ілюстраціями Тараса Шевченка, широко знані Гоголівські “Вечера на хуторі близ Диканьки” (видання 1874—1876 рр.) з літографіями видатних художників Костянтина Трутовського, Івана Крамського, Іллі Рєпіна.

Плідна діяльність С.-А. Мадяра — художника і вченого у теоретичній та практичній дослідницькій роботі в галузі кольорознавства, впливу кольору на сприйняття людини. Він творець унікальної теорії, яка обґрунтовує зв’язок внутрішнього кольорового біорезонансу людини з навколишнім середовищем. До речі, ця теорія дедалі більше знаходить різнобічне практичне застосування.

Отож ця мудра і щедра на добро людина робить усе, що може, для піднесення духовності і культури в Україні. Мистецтво його посправжньому служить красі — спільному нашому благу.

Микола ГЛАМАЗДА,
мистецтвознавець

●

Із Григорієм Фальковичем ми мали зустрітись у редакції пополудні 17 квітня 2002 року.

Ми хотіли поговорити, як двоє українських поетів: Григорій Аврамович нарешті погодився принести мені свою книжку "Шляхами Біблії пройшла моя душа", про яку я чула багато хорошого від відомої поетеси і критики Людмили Таран. Звісно ж, що й робота єврейського культурно-просвітницького товариства імені Шолом Алейхема, яке очолює Григорій Фалькович, мене дуже цікавила: настав час "Слову Просвіти" оглянутися на діяльність подібних громадських організацій, аби розповідати про них просвітянам. Лексикою минулих літ — обмінюватися досвідом. Але сталося так, що зустрілися ми одразу після мітингу солідарності, на якому йшлося і про акт вандалізму, що його зазнала в Києві синагога Бродського. Отож, розмови про "чисту поезію" не могло бути. Моє перше запитання прозвучало, на жаль, закономірно для того дня:

Л. Г.: *Сьогодні все впирається в слово "погром". Мені здається, що це неможливо, мені хочеться, аби цього слова ніколи не було в обігу в незалежній Україні... Але маємо говорити об'єктивно: що це було — погром, хуліганство, провокація?*

До речі, розбите вікно в книгарні "Сяйво" ніхто не демонструє в телерепортажах, хоча марширують хулігани і цю письменницьку книгарню не обминує... Але я не намагаюся нікого виправдати: я хочу знати, чому це могло статися?

Г. Ф.: Останнє запитання якнайтісніше пов'язане з відсутністю поки що відповіді на Ваше sacramентальне: "що це — погром, хуліганство, провокація?". Лише точний "діагноз" дозволяє адекватно визначитися з причинами "хвороби". Як уже стало відомо, органи слідства в оперативному режимі відпрацьовують різні можливі версії тих сумних подій. Разом із тим, якщо продовжити медичні аналогії, подія біля синагоги Бродського засвідчила, як на мене, наявність у нашому суспільстві певної хвороби.

У світі ніщо не трапляється випадково — це один з основних постулатів юдаїзму. Все є наслідком наших вчинків, нашого способу життя. Друге правило: Всевишній ніколи не вдається одразу до повномасштабних покарань. Він завжди попереджає людину (родину, громаду, країну), часом робить своєрідне "щеплення" з ознаками основної хвороби — це болять, але це не смертельно. Якщо адекватно повестися, можна повністю одужати. Здається, саме в цьому контексті варто було б проаналізувати певні вади нашого суспільства, і спробувати визначитися, від якої хвороби зроблено нам щеплення.

Л. Г.: Тобто, хвороба, на Вашу думку, все-таки існує?

Г. Ф.: На початку нашої розмови Ви самі вжили термін "акт вандалізму". Якщо зважити на масовість тої ганебної акції, на віковий склад її учасників (переважно, молодь і підлітки), на деякі інші обставини, то жодних сумнівів не залишиться. Інша річ, наскільки сприятливим чи несприятливим виявиться суспільний організм для тих хвороботворних бактерій. До речі, тут абсолютно коректні аналогії з організмом звичайної, як то кажуть, практично здорової людини. Доведено, що в кожному з нас живуть небажані мікроорганізми (віруси, бактерії тощо), які лише за певних обставин починають непропорційно активно розмножуватися і беруть над нами гору. В надрах будь-якого суспільства ворухатся мікроби расизму, антисемітизму, комунізму, фашизму тощо. В ідеологічному і духовному контекстах стерильна чистота протипоказана людству. Всевишній виокремив нас із тваринного і рослинного світу саме тим, що нагородив нас правом

і мукою вибору між добром і злом. Зрештою, сутність суспільства визначається лише пропорціями, співвідношенням у ньому здорового (чистого) і хворобливого (брудного). Будемо відвертими, аналізуючи наші суспільні проблеми. У сьогодиншній Україні, м'яко кажучи, відсутня злагода між християнськими конфесіями, між поколіннями, між симпатиками різних соціально-економічних моделей, між владою і народом, тобто, між українцями. При цьому було б наївно говорити про абсолютну безхмарність міжнародних взаємин.

Це правда, що в незалежній Україні немає державного антисемітизму. Це правда, що до останнього часу в державі не було масових антиєврейських заходів, які супроводжувалися б побиттям євреїв і пошкодженням культових споруд. Але ж сталося. До речі, як людина, що відчувала антисемітизм у власній біографії, я не вірю, що мої ровесники-антисеміти і люди старшого віку, які були завзятими реалізаторами відповідної державної політики і яких я знаю особисто, так от, я не вірю, що

останніх подій суспільна температура в Україні підвищилася. Це — позитив. Певен, що спільними зусиллями громади і держави подальшому розповсюдженню хвороби буде покладено край.

Л. Г.: *Тут я дозволю собі відступити від нашої "злободенної" теми. Ваша книжка поезій "Шляхами Біблії пройшла моя душа" надзвичайно цікава, зокрема, і тим, що буквально в кожному вірші простежується національна самоідентифікація автора — це викликає захоплення цільністю осягнення вами своєї духовної вітчизни. До того ж, вірші промовляють до читача українською мовою. Можливо, саме завдяки вашій поезії я наважуюся вас запитати: хто вони, українські євреї сьогодні? Які вони? Що їм Україна, яка вона для вас? Чому ми так мало про це говоримо?*

Г. Ф.: Євреї сьогодні — питома частина загальноукраїнської громади. Ми, як і решта населення, вчимося, працюємо, захоуємося попри все, дивимось телевизор, хворіємо, лаємо владу і Раду, зрештою

Григорій ФАЛЬКОВИЧ: «ЗА УКРАЇНУ ДАТЬ ОДВІТ ПЕРЕД МОЇМ ЄВРЕЙСЬКИМ БОГОМ...»

вони докорінно змінили своє ставлення до євреїв. Однак найбільше засмучує те, що цього разу антисемітський пароль "Бий жидів" був підхоплений представниками молодшої верстви українського суспільства. Будь-який симптом — це попередження. Наскільки вагомим було попередження 13 квітня і яку хворобу воно засвідчує, ми, певне, дізнаємося уже найближчим часом.

Л. Г.: *Але я не хочу, щоб про Україну і українців говорили як про погромників...*

Г. Ф.: Я розумію Вашу позицію інтелігента-патріота України. Мені теж небайдужий імідж нашої спільної Батьківщини. Проте згадаймо, наприклад, Німеччину 30-х років. Цивілізована держава, де, безперечно, було чимало інтелігентів і патріотів, котрі напевне не хотіли, аби про німців говорили, як про націю погромників. Але погроми відбулися: спочатку — традиційні, "старомодні", з побиттям вітрин, вікон! І, звичайно, самих євреїв, а потім — новітні, з урахуванням останніх тогочасних технологій, крематоріїв, переробної інфраструктури тощо. Тобто, як на мене, загалом правильна, але інертна думка: "Я не хочу, аби про мою країну говорили погано" мусила б набрати статусу мотивації до певних суспільних дій і звучати так: "Я не хочу, тому і не дозволю, аби трапилось таке, після чого про мою країну говоритимуть погано". До речі, ми з Вами, мабуть-таки, не випадково опинилися на одному мітингу, причому, попередньо не домовляючись про це, як і кілька тисяч інших людей — представників різних верств, віросповідань, націй. Невипадковим є і майже одностайне засудження акту вандалізму з боку мас-медіа. Я вважаю, що українське суспільство адекватно відреагувало на сумні події 13 квітня. Підозра в антисемітизмі прикра і образлива для нормальної людини і збиткова для держави — як у моральному, так і в матеріальному сенсах. Як відомо, нормальний організм відповідає хворобі підвищенням температури і наступним знищенням хвороботворних елементів. Як наслідок

голосуємо за них, виходимо на злиднену пенсію, нам обіцяють краще життя, вкотре обдурюють і т.п. Україна — наша Батьківщина (я ще не відвик писати це слово з великої літери) — і цим все сказано. Більшість з нас не виїхало за кордон, до речі, на велике здивування наших сусідів-українців. Щоправда, останнім часом ми вже почали відчувати себе євреями не тільки за ставленням до нас з боку інших людей, а й за самоощінок. Привичаємося до єврейських свят і громадських організацій, до синагоги, до єврейської книжки, до мови іврит тощо. Ми пам'ятаємо не тільки Бабині Яри і погроми, але й свідомо замовчуваний героїзм єврейського народу, його внесок у скарбницю світової духовності, культури, наукового і технічного поступу. При всьому цьому ми захоуємося в українок, беремо з ними шлюби, покращуємо демографічну ситуацію. Тепер щодо себе. В однім з американських видань мене назвали "єврейським українським поетом", в іншій антології — "українським єврейським". Я пишу про себе — тобто про українську землю, яка мене народила і годує. Я пишу про себе — тобто про свою єврейську душу, яка впродовж останніх тисячоліть не переінакшила притаманної лише їй сутності, не зрадила свого Бога і своє національне коріння, не позбулася одвічної пам'яті, пошани і любові. Я пишу українською мовою і вдячний їй за можливість висловити себе у Слові.

Л. Г.: *Земля Ізраїлю, держава Ізраїль — нині нас усіх це хвилює, бо війна з Палестиною може обернутися світовою війною... Погляньте, антиєврейські виступи є і в Росії, і у Франції, в інших країнах... Як би не було, але християни не можуть бути спокійними, коли загрожена Церква Різдва Христового, — наша святиня...*

Г. Ф.: Земля Ізраїлю ніколи не могла поскаржитися на брак уваги до себе — вона споконвіку і приваблювала, і хвилювала народи світу, до речі, іще задовго до того, як на

ній з'явилися попередники тих, хто дістав згодом назву "палестинці". Досить згадати стародавніх єгиптян, асирійців, вавилонян, римлян тощо. І завжди вона була саме "Землею Ізраїлю", і завжди ставлення до неї було своєрідним випробуванням для народів і для держав. На жаль, і, до речі, з чималими втратами для себе, не всі гідно проходили це випробування. Не є винятком і сучасна конфліктна ситуація. Водночас, антиізраїльські виступи у країнах Заходу визначають головню економічно-політичні чинники (нафта, майбутня операція проти Іраку тощо) та тиск численних арабських громад у цих країнах, а не принципові підходи з позицій моралі, гуманізму, історичної правди тощо. Не будемо згадувати активно дискутовану зараз "політику подвійних стандартів" Заходу щодо боротьби з тероризмом — і так все з'ясовано. Але не хотілося б подвійних стандартів стосовно духовних святинь, наприклад, могили одного з наших прабатьків Йосефа, Йосипа

Прекрасного, пам'ять якого шанують не тільки юдеї та християни, а й самі мусульмани, і прах якого було перенесено до Ізраїлю з Єгипту. Ніхто не заперечує статусу Церкви Різдва Христового. Саме цим, мабуть, і скористалися найзатятіші палестинські терористи, які сподівалися уникнути відповідальності за свої нелюдські злочини, переховуючись у храмі і захопивши святих отців як заручників. Але ж не забуваймо, що цю споруду тримає на собі Земля Ізраїля, і саме їй належить визначальна роль у минулому і в майбутньому людства. Щодо цього позиції юдаїзму і християнства збігаються. Так от, зараз загрожена сама свята Земля Ізраїля, її статус, її місія.

Л. Г.: *Мені запам'яталася фраза, яку священики народу ізраїлевого повторюють невтомно: єврейський народ повинен бути як одна людина з одним серцем... Думаю, що це мрія духовних пастирів кожного народу. Як стати українському народу однією людиною з одним серцем? Ви теж частина цього народу. У нас різні національності, різні віри, але хотілося б говорити про єдину політичну націю...*

Г. Ф.: Бажано не повторювати рецептів приготування страви під назвою "єдиний радянський народ" — абсолютно неістинна була річ. Тоді самоідентифікували себе як євреї переважно лише релігійні люди. Синагог майже не було — зруйновано або передано під якісь заклади. Національна та духовна самобутність винищувалася фізично. Але життєдайність народу розрахована на тисячоліття. І ось ми маємо в Україні цілу єврейську спільноту. Мені імпонує підхід, коли надбання певних народів сприймаються як загальнолюдський даробок. В такому контексті можливе призначення Ізраїлю — бути своєрідним полігоном цілої людської спільноти для напрацювання моделей поведінки за найнесподіваніших обставин.

Євреї вийшли з рабства за Божим велінням, і це було зверненням до всіх: "Люди, будьте вільними! Господь не любить рабів!" Тора бу-

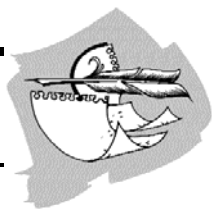
ла дана не лише євреям — це послання людству взагалі. Випробовування, які випадали на долю єврейського народу, служили засторогою для інших народів, ставали уроком для всіх: "Учіться, люди, дивіться і не повторюйте наших помилок!" Це сумна і почесна обраність — бути пробним каменем, на якому перевіряється духовність, мораль, перспективи людства. Зараз певний моральний вибір треба зробити і Україні — народові і владі. Сподіваюся, що і Ізраїль, і Україна витримують з честю всі випробування нинішнього часу.

Л. Г.: *Повернімося до поезії. Іван Дзюба, автор передмови до вашої книжки, виокремив українсько-єврейський контекст її як самототожність: він же оцінив діяльність вашого товариства як такого, що послугоується українською мовою, — наскільки правдиве останнє твердження? Розкажіть про товариство Шолом Алейхема.*

Г. Ф.: Наше товариство утворено наприкінці 80-х років. Це — добровільне об'єднання киян, переважно інтелігенції, яким небайдужі не тільки проблеми відродження єврейської духовності, культури і традиції, а й взаємозбагачення і взаємопроникнення єврейської та української культур. Тож не дивно, що національний склад членів і друзів Товариства не обмежується лише євреями. Свого часу товариство імені Шолом Алейхема було чи не єдиним у Києві осередком єврейського культурного відродження. Практично першими в Україні ми почали видавати єврейську газету — "Ейнікайт" ("Єднання"), яка виходить і понині. Тепер ситуація суттєво змінилася на краще — з'явилися чудово обладнані Громадські центри, функціонують інші єврейські організації, створено навіть Асоціацію єврейської преси. А ми продовжуємо жити. Разом зустрічаємо традиційні свята, запрошуємо до себе єврейських та українських акторів, літераторів, фахівців у галузі культури та мистецтва, самі співаємо, читаємо вірші, вряди-годи перехилиємо чарку. Головне, що ми цікаві одне для одного — зі своїм неповторним життям, досвідом, уподобаннями. Ми бережемо нашу колективну пам'ять. І майже кожний член нашої спільноти гідний окремої розмови на шпальтах газет — чи то українських, чи то єврейських. До речі, гадаю, що зараз наше Товариство чи не єдина суто самодіяльна єврейська громадська організація, яка працює на власному ентузіазмі, без відповідного фінансування.

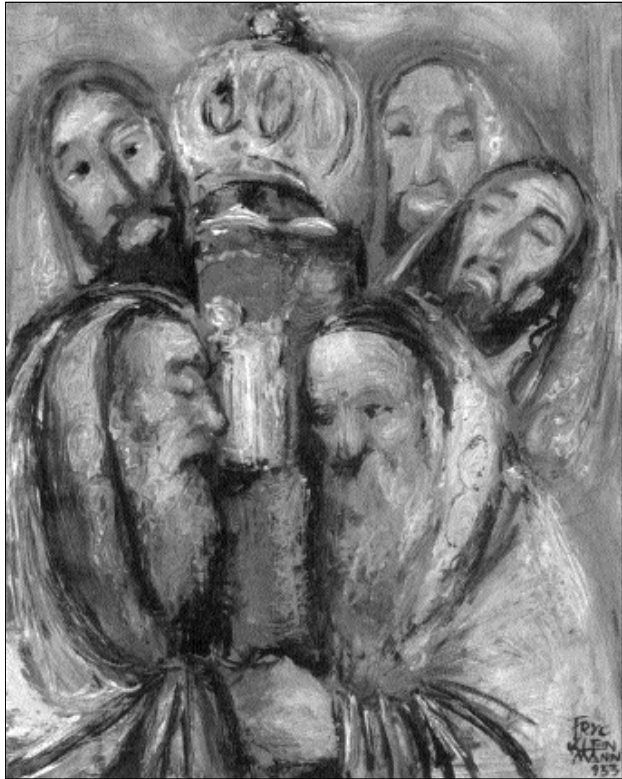
Л. Г.: *Хочу закінчити розмову вашим поетичним запитанням з проханням не риторичної відповіді: "Де мій Київ? Де мій Ізраїль?"*

Г. Ф.: З часу написання цитованого Вами вірша я й сам намагався дати собі відповідь на це запитання. Але попередньо треба було визначитися із самими об'єктами — "Що є для мене Київ і що є Ізраїль?". Спочатку виникла ідея двох Батьківщин: по-перше, фізичної, де народився і без чого тобі важко, майже неможливо жити, і по-друге — духовної, яка визначає систему твого світосприйняття, вибудовує певні ідеали, моделі поведінки, систему аргументації тощо. Але з'ясувалося, що Київ, моя фізична Батьківщина (і, ширше, — Україна), мабуть, ще від самого дитинства закарбувалася на моїй душі непорушно-материнськими морально-етичними принципами і цінностями, неповторною образною системою, якоюсь, начебто чуттєвою, але водночас і метафізично-незбагненою мелодією. Водночас Ізраїль увиходить до моїх снів спогадами тисячолітньої давнини, гаряче пахне пустелею, кличуть біблійні гори і сучасні оази: *я там колись уже був, зараз там живуть мої друзі...* Все переплелось... Я не знаю відповіді на Ваше за-

Григорій ФАЛЬКОВИЧ

Шляхами Біблії пройшла моя душа
Крізь повсякденні радості і чвари,
Повз варту запорізького коша,
Крізь молитви, погроми, яничари.
До витоків, до першоджерела —
Вклонитись батькові моєму, Аврааму —
Шляхами Біблії душа моя ішла
І вже була неподалік од Храму.
Та вдарив грім. І випала імла
У тій землі. А потім — в Україні.
Шляхами Біблії душа моя пройшла.
Ні, не пройшла — лишилась там і нині.

Ф. Клейнман. "Євреї з Тороу"

Я самого себе заперечу,
До утішних світів не пристану.
Я пробачу свого передтечу.
На Месію чекать перестану.
Стану вільним, легким і порожнім —
Листям, цвітом, сніжинкою, пилом,
Стану знов шукачем подорожнім
І дорогою, і небосхилом.

Чи ж хотітиму й далі, як нині,
Аби хтось, о непевній годині,
Пригадав моє слово, мій вид,
Задивившись у мій небозвід,
Моє листя між пальці мнучи,
По мені — по дорозі — йдучи...

Солов'ї трагічної наснаги,
Вивчені на маминім плачі,
Не втамують сонячної спраги
І мене одспівують вночі.

ДЕ МІЙ КИЇВ? ДЕ МІЙ ІЗРАЇЛЬ?

Що їм до отої веремії?
Де він, той забутий Вавилон?
Плачуть українські Єремії
Про народ мій і про мій полон.

Вік по віку плине крізь повіки,
Бористен гойдає верболіз.
Не всихають
вавилонські ріки,
За роками прибуває сліз.

Де чия?
Вже добирати годі.
І пливуть в намулі
та імлі
Слізозьки земних
усіх народів
По мій чорнобильській
землі.
По мені течуть —
не обминають,
Моє тіло
й душу обминають.

Солов'їне серце на долоні
Схаменулось —
ожива поволі.
Козака в турецькому
полоні
Одспіває кантор
на Подолі.

Пам'яті С. Тельнюка
Звитягу коси колисали,
Шаблі гострилися
на жнива.
Гетьманові універсали
Читай, посічена жидва.

Радіймо!
Повімо нащадкам:

Лиш воля всесвіт одчиня!
Радій, з'валтоване дівчатко,
І ти, забите жиденя.

Ген-ген, лепечина пір'їна
Шугає в синю незабуть.
Загомонила Україна —
Лакизою не хоче быть.

Навіки Україні слава!
Не одцураймось волі ми!
Радій, жидівочко ласкава,
У землю втоптана кіньми.

ЄРУСАЛИМ

Тут щокроку — мечеті, собори,
Навперейми шпигі та хрести,
Різномовна юрба, наче море.
До чийого притулку плисти?

У злидоти своє зубожіння.
Може, й ви обікрали мене —
Ти, всевладне небесне тяжіння,
Ти, непевне тяжіння земне.

У біблійну закинтий далеч,
Де спілкуються мертві й живі,
Я, духовная покруч і каліч,
Що я знався на тім божестві?

Десь у єресі щиродитинній,
Що і досі ніяк не мине,
Вірив я — на планеті єдиній
Бог єдиний, як серце одне.

Де кордон поміж спраги й жадоби?
Може, знайдеться десь на віку...
Обирай собі храм до вподоби.
Обирай собі храм до смаку.

Не від фараонів ми тікали
Під покровом Божої руки,
Ми любов, ми істину шукали
Крізь кордони, смерті та роки.

Із мого біблійного далека
Кожен день — неначе немовля.
Український Фенікс — птах Лелека —
Чорно-білим символом кружля.

Чорно-білий, чорно-Чорно-бильний...
Стежечка в асфальтовім гаю
Обминає розпач мій невірний
І бадьорість роблену мою.

Не лічу образи і погрози.
Не лікую рани і жалі.
Не роблю, не слухаю прогнози.
Споглядаю Всесвіт на Землі.

Тут убито стільки мрій і храмів,
Стільки мов сплюндровано поспіль.
Я — прямиий нащадок Авраамів.
Де мій Київ?
Де мій Ізраїль?..

ЯД ВАШЕМ*

Хай перед собою завиню,
Тої миті я не зупиню —
На сльозі, на зойкові, на щемі
Інших тут немає, в Яд Вашемі.
Тут у небі — теж не зупиню —
Вічний дим од вічного вогню.

Вхід до крематорію як брама —
Урочисто нищено мій рід,
Мабуть, ще від жертви Авраама
Гріх єврейський числить родовід.

Наші дітки — свічки прозорі,
Їх убито у жорстокий час.

Он вони у Всесвіті — як зорі,
Господи, то ж як багато нас.

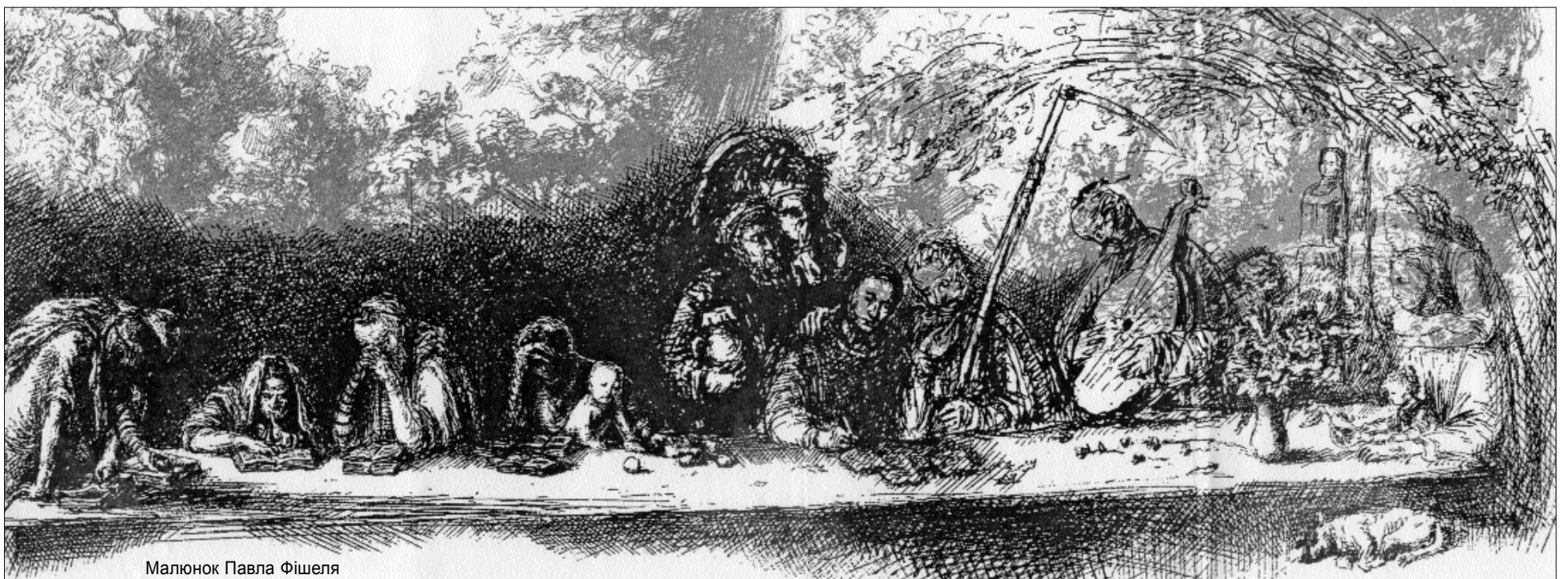
Господи, що ми тебе відкрили,
Чим перед тобою завинили,
Не євреї — люди як такі?
Може, й досі подзвін молитовний,
Трупний дим,
солодкий дим жертвовий,
Небеса смакують залюбки?

Де ти, надлюдино, супермен,
Завітай до Цвинтаря Імен.
Ні травинки, ані деревця
(не здригайся, не одвертай лица),
Ні тужливих плит,
Ні братніх ям —
Білий аркуш з нетвоїм ім'ям.

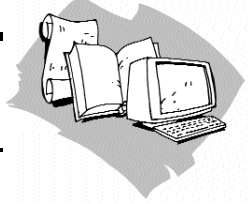
Аркуш. Листя. Листячко. Листочок.
Наче труни — папки у рядочок.
Листя, листя... Стільки літ підряд
На землі — всесвітній листопад.
До реєстру Вічного Плачу
Я й своїх кровинок долучу:

Мої дід та бабуся:
БЕНЦІОН і ФАНЯ — убито
фашистами на Житомирщині.
Рідні батькові сестри:
БРОНЯ і МАНЯ — з двома
діточками, Маєчкою та Мелсином —
забрано до Бабиного Яру.
МІР'ЯМ — з донечкою (імені і року
народження уже нікому згадати),
ЕСТЕР — з трьома дітками,
хлопчиком і двома дівчатками
(імена невідомі), ЄВА — їх усіх забито
на Житомирщині.
Мій батько — ФАЛЬКОВИЧ
АВРААМ БЕНЦІОНОВИЧ і брат моєї
матусі — ВАХОВСЬКИЙ ЙОСИП
АРОНОВИЧ — загинули на фронті
під час Другої світової війни.

*Яд Вашем (дослівно: ім'я та пам'ять) — Інститут і музейний комплекс в Єрусалимі, присвячений жертвам геноциду євреїв під час Другої світової війни, "Музей катастрофи".

Малюнок Павла Фішеля

Коли заходить питання про мову, наші уявлення про цей дивовижний дар природи, як правило, зупиняються на одній із її функціональних особливостей — засобі спілкування. А між тим, ще понад сто років тому видатний український вчений Олександр Потебня в численних своїх працях висвітлював і досить переконливо ствердив думку про те, що людська мова — це не тільки засіб спілкування, але водночас і один із засобів пізнання. Власне, як він зазначає, людська діяльність, що спрямована на всебічне пізнання світу. Виявляється ця діяльність у формі одночасного розкладання всього, що ми чуємо й бачимо, на окремі елементи та приведення розкладеного до чіткої математичної системи символів. Останні якраз і дають змогу людині, на основі образних уявлень, створювати безмежну кількість словесних комбінацій. Подібне, на його думку, ми чинимо й з числами. Чисел всього десять. А комбінації — безмір. Справді-бо, весь набір звуків, що ними користується людина для висловлювання своїх почувань і думок, також можна звести до восьми засадничих. З голосних звуків основним уважається “А”, який навіть на ґрунті однієї мови у своїх діалектних формах має завершений цикл видозмін в тому ж слові: кінь, кинь, кунь, конь, кень, каняка. Серед приголосних основними вважаються: Б, В, Г, Д, З, М, Р, які, багаторазово відлунюючись, велляризуються та палаталізуються, також мають завершений цикл видозмін: бвін, дзвін, звін; гвізда, звізда тощо. І кожний із усього переліку живих звуків вміщує в собі свою неповторну барву чи ознаку. Отак, як дощочка краплина, переломлюючи в собі під різним кутом сонячний промінь.

Однак, на відміну од системи чисел, що ґрунтується на мертвому знакові, який не має в собі жодної чуттєвої та образної видозміни, кожне живе слово найперше постає на основі образно-чуттєвого сприйняття світу. І тоді як число позанаціональне в своїй знаковій умовності, слово завжди безпосередньо пов’язане з родовими особливостями людини. Тому для неї воно не просто певна ознака чи поняття. Для кожної людини те чи інше слово вміщує в собі якесь свої індивідуальні відмінності: свій притаманний лише їй сприйняття образ, свій колір, смак і запах. А також безліч інших відчуттів, що відповідають її характеру, способу світосприйняття й мислення. Тому той самий звук кожна людина вимовляє по-своєму. Своя в кожній людині і манера говорити. Один мовить спокливо, інший — швидко. По-різному вибудовують люди і мовні звороти та окремі вирази. Скажімо, хтось скаже: хотілося б. Інший — хотіло-б-ся. Ще інший — ся-б-хотіло. Коли ж говорити про мову загалом, то можна стверджувати, що її фонетика завжди співвідноситься з національними особливостями душі народу. А морфологія — відповідає способу його світосприйняття й мислення. Тобто — його ментальності. “Мова народу, — зазначає у своїй праці “Рідне слово” видатний український педагог Костянтин Ушинський, — краший, що ніколи не в’яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворюється весь народ і вся його батьківщина; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси і ріки, її бурі й грози — весь той глибокий, повний думки і почуття, голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суворой батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні, в рідних мелодіях, в усних народних поетів”... І далі: “Мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв’язок, що з’єднує віджилі, ті, що живуть та майбутні покоління народу в одне велике, історичне, живе, ціле”. У світлі сьогоднішніх наукових концепцій, така оцінка мови постає ще більш виразною. Адже кожне живе слово, як символ, як окремий кодовий сигнал, на енергетичному рівні завжди характеризується певним модулем. І цей модуль знову ж таки пов’язаний з родовими особливостями людини, з її акустично-артикулярним паспортом. Ось як про це говорять у своїй книзі “Прелесть тайни” геолог Р. С. Фурдуй та фізик Ю. М. Швайдак: “Що ж стосується акустично-артикулярного “паспорту” людини, то він формується під час внутрішнього розвитку в рідні

материнської плаценти під впливом артикулярно-акустичних “паспортів” предків. Тому істинне пізнання речей відбувається на зоряній мові предків”. Позтому истинное познание вещей происходит на звездном языке предков”. А коли врахувати, що оте “зоряне” слово предків, як символ, наділене ще й силою зворотного впливу на людину та середовище її буття, то стає зрозумілим, чому відлучення од рідної мови обертається наслідками її духовного переродження та виродження як виду. Цим же пояснюється і надзвичайно уважне ставлення предків до кожного слова. Особливо в дні свят, під час обрядодійств, молитов та замовлянь. Тобто, в просторово-часових точках зародження нових течій та напрямків існуючого буття. Звідси — особливе значення мови як одного з найпотужніших виховних засобів, як алгоритму подальшого розвитку буття нації.

Нині, не розуміючи отого давнього змісту багатьох слів та окремих виразів, змісту

та передумовою пізнання видимої течії буття. На цьому рівні сила слова виявляється в його здатності викликати в людині певні поверхневі рефлексії. Воно пробуджує почуття, бажання, думки; створює той чи інший настрій; викликає конкретні уявлення. Засобом понятійної сутності слова в суспільстві людей відбувається поширення певних знань, чуток, настроїв; створюється відповідне інформаційне середовище. Для прикладу візьмемо слово “зерно”. Як понятійна сутність на рівні суспільно-побутового сприйняття, зі словом “зерно” ми уявляємо конкретний рослинний продукт: жито, пшеницю, овес, просо, ячмінь тощо. Воно викликає у нас певні почуття, бажання й думки, що пов’язані з конкретною трудовою діяльністю людини та її харчуванням: сіяти, збирати, переробляти, запасати, зрештою — споживати.

Друга сутність слова — образна. Вона виявляє себе на рівні філософського та мистецького сприйняття. На цьому рівні,

створило плід сторицею”.

Тут, як бачимо, слово “зерно” постає уже зовсім в іншому сприйнятті. Так само як і інші слова притчі: сіяч, птиці небесні, терня, камінь. Їх значення Ісус пояснював своїм учням.

Третя сутність живого слова — семіотична (знакова). Вона виявляє себе на рівні фольклорно-містичного сприйняття. На цьому рівні слово, як символ, ніби поєднує в собі понятійне й переносне значення, фокусуючи й спрямовуючи їх зміст у позареальність. Слово, вжите в символічному значенні, стає модулятивним чинником, що впливає на об’єкти, суб’єкти, явища та процеси, які відбуваються з ними. І тому воно стає передумовою створення нових та реформування існуючих видимих і невидимих течій і напрямків розвитку буття. На цьому рівні сила слова виявляється в його здатності викликати надглибокі рефлексії. Воно впливає на підсвідомість людини, обумовлюючи напрямки її психологічної діяльності. Засобом знакової сутності слова, на тверде переконання

семіотичної сутності слова обумовлюється певними періодами циклічності, в межах яких, на переконання пращурів, відбувається зародження та формування окремих стихій і течій існуючого буття. Тобто, в межах просторово-часових змін. Тут слово ніби втрачає свою понятійну й образну суть і виконує функцію надтонкого модулятивного сигналу. Дана сутність слова пов’язана з вірою людини в його силу. Для прикладу знову беремо слово “зерно”. На рівні фольклорно-містичного сприйняття зерно, як символ, асоціюється з явищем оновлення існуючого буття; зародженням всього живого, як наслідку проявлення родової сили в безмежному розмаїтті образів. Звідси — космогонічний характер символу. Зерном ми посіваємо на Новий рік, аби все зароджувалося, плодилося й множилося — жито, пшениця, вівці, курчата, гусята, голівне ж — діти, що приносять радість кожній родині:

Сійся, родися, зерно крилате!

Родися, радість, у кожній хаті!

Зерном ми посіваємо й молодят, аби здобувалися на господарство та продовжували рід. У природі чоловіча стаття посіває на життя: Сонце посіває, а Земля приймає й родить; чоловік посіває, а жінка приймає й родить. Тому на Новий рік, звичаєво, має посівати лише чоловік — хлопчик. Жінка ж посіває на смерть. Тому покійника, звичаєво, посіває жінка — кухарка. Молодят посіває жінка-мати — вона віддає свою родову силу молодій, бо сама відтепер переходить до стану бабусі. І вже родити — не її справа. Раніше вважалося негостим, коли одночасно народжувала мати й донька або невістка. Відповідно до давнього народного звичаю, батьки, які оженили сина чи віддали заміж доньку, мають відійти од родового життя. Усвідомлюючи сутність символу зерна, для ритуального посіву завжди беруть добірне зерно, стежачи, аби там не було жодного розбитого чи зіпсутого. Бо це ж принесє несподівані збитки, каліцтва та хвороби. Що вже казати, коли нині, не розуміючи значення символу, на Новий рік часто посівають дівчатка й жінки. Та ще й не зерном, а крупкою! Чи то можна сподіватися на добро?! — сказали б наші предки.

Отже, як бачимо, слово одне, але залежно від рівня його сприйняття, значення й сила цього слова зовсім різні. Проте, як зазначає Олександр Потебня: “Кожного разу, коли ми вживаємо слово, воно постає тільки в одному значенні. Слово, як акт думки, неодмінно має лише одне значення”. Таким чином, людина володіє силою живого слова. Та коли вона не розуміє його сутності, то тоді вона може повернути силу слова в геть небажаному для себе напрямку.

Микола ТКАЧ

СИЛА РІДНОГО СЛОВА

Кожний звук — знак голосу. А слово — то уже співзвуччя. Цілий світ. І життя, мов папороті цвіт, має таємницю за основою. Пізнавали, важили й копали... Та дарма збагнути до пуття ніч коротку в переддень Купала, у яку немає вороття. І любов, що землю обіймає. І душа, що вічна — як вода, — в зародку первинності дрімає світло непорочного труда. Але, як відлуння таємниці, нам дано співзвуччя, ті слова, у яких законами криниці невмируща сила оживає. І на тлі безмежного й малого, в кожному дереві з кореня до віт, все, що народилося у слові, — то чітке уявлення про Світ.

народних символів, ми воістину почасти говоримо й чинимо не відаючи що. Особливо в царині народної звичаєвості та обрядовості, що до певного часу складали цілісну систему інформаційного взаємозв’язку природи й людини, були її міфопоетичною основою світобачення. Інколи це нерозуміння виглядає доволі курйозно. Ну, скажімо, сьогодні на рівні пересічного міщанина досить часто можна почути такий вираз: “розбираєця, як свиня в апельсінах”. По суті це — абсурд. А виник цей абсурдний вираз внаслідок спотворення на російський штиб давньої української приказки: “Тямить, як свиня в опальцінах”. Тут давнє українське слово “опальчини” — перли. Порівняйте: перст — перстень, палець — опальщина. Інший варіант цієї приказки добре відомий з Євангелія: “Не кидай свиням перла”. Отже, “апельсіни” виникли на ґрунті невіддаленого перекладу приказки російською мовою. Минув час, суть слова втратилась. І ось уже спотворену приказку депутат Верховної Ради Смірнов перекладає на українську мову, озвучуючи від мікрофону на всю Україну: “Тямить, як свиня в помаранчак”. Отак опальщина стала помаранчею. І подібні приклади, на жаль, не поодинокі. Як бачимо, навіть на рівні звичайного, понятійного значення живого слова.

Проте, СЛОВО, як образ думки, як вияв почуттів, як один із основних засобів інформаційного зв’язку, завжди має триєдину сутність і триєдину силу.

Перша — понятійна сутність слова. Вона виявляє себе на рівні суспільно-побутового сприйняття. Тут слово постає в своєму прямому вияві, як конкретизуюча ознака окремого об’єкта, суб’єкта, предмета, дії, події, явища існуючого буття. Тому слово, вжите в прямому значенні, є класифікатором живого й неживого світу

на відміну од суспільно-побутового, слово постає уже не в прямому, а в переносно-значенні, як узагальнююча ознака, що проливає світло на зародження й розвиток існуючого буття. Слово класифікує уже не предмети, об’єкти та явища, а процеси, що відбуваються з ними, та їхні стани. І тому воно стає передумовою пізнання невидимої течії буття світу. На цьому рівні сила слова виявляється в його здатності викликати в людині глибинні рефлексії. Воно пробуджує свідомість людини, спонукає до самоаналізу, до осмислення власних дій, до самопізнання; покликає до творчої діяльності та самовдосконалення. Засобом образної сутності слова в суспільстві людей створюються й поширюються певні ідеї, концепції, уподобання, світоглядні та моральні принципи; створюється відповідне моральне середовище та норми людських взаємин. Для прикладу беремо те саме слово “зерно”. Як образну сутність на рівні філософсько-мистецького сприйняття, зі словом “зерно” ми уявляємо узагальнений образ істини, знань, мудрості, рушійної сили буття. Воно викликає у нас узагальнюючі почуття, бажання й думки, що пов’язані з духовним життям людини; її ставленням до себе, інших людей, до цілого світу і Бога. Ось притча про сіяча. Подаю її за Остромировим Євангелієм давньоукраїнською книжною мовою. Реконструкція українською абеткою. Це ще один доказ глибини українського слова.

“Речев Господь притчу сію: “Ізійдеві сіяїї сіяїї сімені своєго. І єгда сіяшев, ово впадео при путі і попрано бистео. І птиці небесїїї позьобашаї іє. А другое впадео на каменї. І, прозяб, усохшео, зане не імеашео влаги. А другое впадео посредї тернїя. І вздрастео тернїє, і подавио іє. А другое впадео на землі добрій. І, прозяб,

РЯДКИ З ЛИСТІВ

ЧИ ПОТРІБНА
ТАКА СТАТТЯ?

“З нетерпінням щотижня чекаємо чергового номера шанованої нами газети “Слово Просвіти”. Але прикро, коли деякі автори дозволяють собі в такій поважній газеті підносити дикунські звички до рівня національних традицій, як це читасмо в статті “Упродовж десяти років співаємо не той гімн”.

Зі словами цього Гімну йшли на бій і вмирили сотні героїв, у тому числі герої Базару, герої Крут, воїни Української Повстанської Армії.

Текст цього Гімну є символом єдності українського народу, бо слова до нього написав наддніпрянець, а на музику ці слова поклав представник Західної України.

Прикро, що у нас не переводяться бузини. Автор статті розпочинає непотрібну дискусію, наводячи такі самі аргументи, які вже висували антидержавники, і робить цим ще більшу шкоду, сіючи між нами розбрат.”

Гнат БІЖИК,
м. Нова Каховка

“Дякую редакції за те, що серед наших численних побутових негараздів не забуваєте зазірнути і в корінь. Тільки, може, не треба великої роботи, а просто взяти за Гімн України чудовий Гімн до Бога: “Боже, великий, єдиний, нам Україну храни...” ? Величнійшій пісні на сьогодні у нас немає.”

Олександр БИВШЕВ,
м. Краматорськ

“Для нас із дружиною (а моя дружина — росіянка) найкращою піснею, яка викликає справді сильні почуття національної гідності, громадянського достоїнства, давно стала пісня Тараса Петриненка “Україна, Україна...” Ця пісня має велику силу єднання і патріотичного натхнення. Її й треба було б узяти за Гімн.”

Віктор САХНЕНКО,
підприємець-будівельник

“Дійсно, гімн повинен возвеличувати народ і захищати Україну. З цього погляду, можливо, й не все в нашому історичному гімні передано так, як нам хотілося”.

Проф. Євген Регушевський,
заст. голови Всеукраїнського товариства “Просвіта”

До листа пан професор додав свій варіант тексту, де знаходимо такі слова:

Хай ліси, степи широкі
і надра, і води
Служать вічно, служать щедро
для всього народу.
В праці будемо зростати,
в праці для України,
Щоб у щасті та достатку
жила наша зміна.

“Коли йдеться про національний гімн, то плюралізм (перепрошую) — зовсім зайвий і недоречний. Це називається неперемінливістю.”

Володимир Хоменко,
м. Звенигородка
Черкаської обл.

ГІМН УКРАЇНИ ЩЕ ТРЕБА СТВОРИТИ

Щиро зраділи, коли отримали велику кількість полум'яних відгуків на публікації в ч. 2 (119) від 11 січня ц. р. “Упродовж десяти років співаємо не той гімн” та “Україна без гімну”. Багата палітра думок у листах читачів підтвердила слушність нашого наміру — звернути увагу громадянської на необхідність відповідальнішого ставлення до Національних Символів. Дякуємо всім, хто надіслав на адресу редакції свої варіанти тексту і міркування, фрагменти яких наводимо.

Тільки **Нація** здатна побудувати Національну Державу. У фундамент цієї будови, окрім економічної, соціальної і моральної основ, закладаються також Національні Символи — Гімн, Герб і Прапор — що мають виконувати важливі **функції орієнтирів національної свідомості громадян, національної політики держави і Знаків Гідності Нації**.

З відомих історичних причин, Україна і український народ знаходяться нині на перших етапах розвитку національної свідомості громадян, тому політика держави ще не стала національною, а Національні Символи ще не набули для широкого загалу вагомості Знаків Національної Гідності.

Та що вже там говорити про Символи, коли навіть **мова — ця органічна суть і засіб існування Нації** — ще не стала невід'ємним елементом життя кожної особи і всієї спільноти.

Українська Політична Нація зараз перебуває у підлітковому віці. А що має велике історичне і, навіть, праісторичне минуле, якого ніхто не віднімає, то це на сьогодні не має вирішального значення, бо для позитивного оновлення країни потрібні дії, а не лише спомини.

Самі по собі посилання на великих наших попередників та заклики пишатися героїчною іс-

торією (у якій, між іншим, українці впродовж останніх 380 років не спромоглися побудувати власної держави і дотепер ще тільки стоять на початку її будівництва), не дуже сприяють формуванню умов для підного життя сьогодня, а нерідко навіть створюють враження тимчасовості і нелогічності нинішнього нещасливого і нічемного життя, яке ось-ось, само собою, має перейти в щасливе.

Не перейде. Не перейде само собою, не перейде без боротьби. Біда тільки в тому, що не дуже є кому боротися. Щоправда, вже є кому сперечатися, але полеміка — це ще не боротьба.

Політичну Націю треба творити. **Творити спільноту однодумців.** Треба вчитися думати,

мислити ширше і, не відкидаючи величчю історичного минулого та традицій, зближуватися між собою на **спільному розумінні складного комплексу проблем сьогодення і конкретних ефективних методів їх практичного розв'язання**.

Ніхто не повірить гарячим запевненням політичних крикунів про те, що держава вже доросла і самостійна, якщо її народ не здатний скинути із себе цілком конкретне злочинне ядро антиукраїнської влади і якщо Нація, в її нинішньому стані, не здатна нагодувати навіть своїх дітей!

Бо “вороженьки” України самостійної, Державної, Національної **не випаруються самі собою**, не “згинуть...”, як роса ...”

СИНИ НЕБА І ЗЕМЛІ

Почнемо з прапора, символу державного суверенітету, символу честі, доблесті і слави. Відповідно до цього підбиралися кольори, їх взаєморозташування. Іноді додаткові символи, як правило, національні тотеми.

Чому наші далекі предки використали в прапорі ці два кольори — жовтий і блакитний? Що мало означати таке поєднання? Тлумачення: пшеничний лан на тлі блакитного неба — суто народне. Але ж поєднання цих двох кольорів ми зустрічаємо і на гербах: блакитний щит із золотим символом (лев, сонце, стріли та інше). Виходить, що ці кольори є символами не матеріальними, а духовними, божественними.

Отож: блакитний колір. Як правило, ми його часто пов'язуємо з блакитним небом. Коли ми дивимося із Землі в Космос, то бачимо над собою блакитний купол. А якщо подивитися з Космосу на Землю, то побачимо, що вона теж блакитна. А чи знали про це наші древні предки? Звичайно, знали, але далеко не всі, тому що такі знання належали до таємних, відомих вузькому колу людей і передавалися через посвячення. Ці знання дійшли і до наших днів.

Наведу цитату з Лідбітера, яку він знайшов у Буддійських писаннях: “Наш владика Будда сказав: “Віддалене од нас багатьма тисячами сонячних систем, існує помешкання блаженства, що називається Сукхаватті. Люди, народжені в цій благословенній сфері, істинно щасливі. Вони перейшли золотий міст і досягли семи золотих гір; для них після цього немає ні печалей, ні горя”.

Дослідники-теософи трактують “сім золотих гір” як сім підрозділів ментального плану, тобто небесного. Я думаю, цього достатньо, аби пересвідчитися, що два кольори нашого прапора є аурою Неба і Землі.

Отож два кольори — золотий і блакитний — Небо і Земля.

Поєднання їх на прапорі мало означати: “З

нами воїни Батька Неба і Матері Землі — ми непереможні”. Звернемося до Велесової книги:

*Се Перунець прийшов і повідав нам
Ото скільки праху на землі,
стільки і воїв небесних.
То вони будуть у поміч.
Раті ідуть од хмар до землі
І се дід наш Дажбог на чолі їх.*

Державний прапор потрібно шанувати як святиню і називати його “жовто-блакитним” безглуздо. Назва прапора теж повинна бути стан-

дартною — **золото-блакитний**. Форма символу є джерелом вібрацій. І для того, щоб символ діяв згідно із завданням, необхідно надати йому стандартної форми і правильно розмістити в просторі.

Щодо герба князя Володимира, то тут усі дослідники, а їх було близько сорока, погодилися, що пояснення “тризуба” зводяться до шести груп:

1. Знак, як символ державної влади.
2. Знак, як церковно-християнська емблема.
3. Знак, як світсько-військова емблема.
4. Знак, як геральдично-нумізматична фігу-

В НОТАТНИК ПАТРІОТА

Тому, наразі, підводячи проміжну риску в цікавій і, безперечно, корисній дискусії читачів на одну з найважливіших для нашої молоді держави тем — змісту Національного Гімну, зазначимо, що читачі у своїх відгуках не тільки підтвердили актуальність піднятого питання (“Чи потрібна така стаття?” — *Гнат Біжик*), а й дали відповіді на нього.

Наприклад, цікавою несподіванкою для нас був лист доцента Економічного університету Петра Ілленка, який прислав до редакції цілий пакет з текстами, схемами, логічними і майже математичними викладами, лексичним, варіантним і порівняльним аналізом, історичним екскурсом і ментально-семантичною розвідкою, з урахуванням психологічних і ритміко-мелодійних аспектів виконання і сприйняття Гімну, словом, — ціле наукове дослідження з висновками і пропозиціями.

Національний Гімн має бути простим і безпосередньо зрозумілим, без зайвої гіперболізації і без ідіом, тому що Гімн, крім власне внутрішньодержавних і суто націотворчих функцій, виконує також функції репрезентативні, представницькі в міжнародній спільноті, а тому має бути дохідливим і сприйнятним, а за тим вже й шанованим серед інших народів.

І оскільки в Україні, наразі, не існує офіційно прийнятого тексту Національного Гімну, хочу нагадати підсумок, яким закінчувалася стаття “...співаємо не той Гімн” в ч. 2 від 11.01.02:

“У кожному разі, текст нашого Гімну має бути не аморфний і не плаксивий, а бойовий, урочистий і мобілізуючий. Такий, що викликає повагу до Нації. Чого всім Вам щиро бажаю”.

Шануюмося!

Євген ГОЛИБАРД

КОРІННЯ

ра.

5. Знак, як монограма.

6. Знак, як геометричний орнамент.

О. Пастернак, досліджуючи Тризуб, чомусь не звернув увагу на тотожний символ у руках Посейдона, Амфітрита та Прозерпіни як магічний жезл впливу на матеріальний світ. Правда, в руках Посейдона він трансформувався в острогу, що вказує на те, що в Греції цей символ запозичений і не до кінця усвідомлений.

С. Наливайко у своїй праці “Велесова книга” — індійські паралелі, досліджуючи слов'янську та індійську міфологію, описує тризуб. Один з верховних божеств індійського пантеону Шіва іконографічно зображується з Тризубом. У ньому він уособлює середнє вістря, тоді як Вішну — ліве, а Брахма — праве.

С. Плачинда в Словнику давньоукраїнської міфології дає пояснення “Берегині”: “Берегиня (оберега) — найстаріша богиня добра і захисту людини від усякого зла. Традиційний малюнок Берегині — символічна постать жінки із застержено піднятими руками. Схематичне зображення Берегині трансформувалося в Тризуб, що довгі століття вшановувався і використовувався як оберег, а згодом у боспорських царів — українців та київських князів України-Русі стає Національним Гербом”.

Зображення Тризуба можна побачити тільки в руках богів. Верховний бог наділявся цим знаком на довгій ручці — другорядні — з короткими. Це дає змогу ототожнювати його з магічним божественним жезлом, скіпетром управління гуннами матеріальним світом.

Тризуб використовувався як магічний символ, як символ Триєдиного Бога. Тому і князь Володимир вибрав своїм гербом символ, що перекликається з його іменем — володар мирів.

Оскільки Тризуб є божественним символом, то й повинен бути золотого кольору.

Анатолій ВАСИЛЬЧУК

Хмельницька область

«І ПОКАЖЕМ, ЩО МИ, БРАТТЯ, КОЗАЦЬКОГО РОДУ»

Восени цього року минає 140 років відтоді, коли був написаний вірш П. Чубинського «Ще не вмерла...» Нині, коли кожен громадянин нашої держави прагне глибше сприйняти пісню-гімн, усвідомити її ідейно-духовний потенціал, виробити своє ставлення до неї, виникають певні труднощі. Діапазон особистих оцінок, позицій щодо гімну — нерідко надто широкий: від захоплення і повного схвалення слів та музики, духовного багатства до певних сумнівів, а то й критики, інколи різкої і несправедливої. Причин цьому чимало. На нашу думку, основними з них є: непідготовленість громадян до сприймання й розуміння статусу пісні-гімну в державному, громадському й духовному житті; незнання повного тексту та культурно-історичних умов її створення; брак знань і умінь сприймати її ідейно-духовне багатство, художньо-образний, символічний потенціал та ін.

Історія функціонування пісні «Ще не вмерла...» переконливо свідчить про таке. Після написання П. Чубинським цього вірша у вересні 1862 року і швидкого його поширення (згодом — і як пісні) на теренах етнічних земель українців панівні режими вдарили на сполох. Самодержавно-російські, польсько-шляхетські і русько-боярські власті почали в цьому вірші вбачати крамолу, небезпеку для свого існування. Самого автора було жорстоко покарано і відправлено подалі від України-Батьківщини — до Архангельської губернії.

Вірш Павла Чубинського, покладений на музику композитором М. Вербицьким, став загальнонаціональним гімном у період УНР і в умовах сучасної незалежної України. Пісня на слова П. Чубинського завоювала серця і душі все ширших кіл української інтелігенції, всього народу. Впродовж останніх десятиліть XIX ст. і на початку XX ст. твір «Ще не вмерла...» вже сприймався як загальнонаціональний гімн у всіх регіонах України і навіть за її межами в осередках співвітчизників.

Як прекрасна пісня з високими ідейними, духовними і художніми якостями, що відповідають нашій ментальності (про це ми ще скажемо), вона подобалася десяткам і сотням тисяч українців, представників інших національностей, які сповідували ідеї волі і свободи, рівноправності всіх народів. Через жорстокі цензурні умови, заборону української мови і культури, переслідування борців за волю і самостійність України текст пісні «Ще не вмерла...» П. Чубинського знали не всі бажано. Тому до нашого часу збереглося чимало варіантів пісні, що свідчить про справді всенародну любов до неї. Звичайно, науковці мають докласти всіх зусиль, щоб виявити першотекст вірша П. Чубинського «Ще не вмерла...», вивчити деякі зміни, які з різних причин вносилися в цей текст, усе це зважити й прийти до науково обґрунтованого висновку.

Дослідники історії написання цієї пісні Л. Білецький, В. Сніжко, Ф. Погребенник, Д. Чередниченко та інші скрупульозно й сумлінно вивчали, а деякі з них — і нині продовжують вивчати умови створення тексту, його варіанти, поширені серед народу. Особливо є корисною книжка, видана Д. Чередниченком (Чубинський П. Сопілка. — К.: Задруга, 2001), у якій наводяться нові наукові факти, зокрема про першотекст вірша П. Чубинського «Ще не вмерла України і слава, і воля». Гармонійно поєднуючи в собі науковий професіоналізм і український патріотизм, Д. Чередниченко висловлює цікаві думки, відновлює автентичний текст пісні-гімну, обґрунтовує на широкому культурно-історичному тлі положення, які допомагають глибше й усебіч-

ніше зрозуміти націєтворчу, державотворчу роль у сучасному житті вірша-пісні «Ще не вмерла...» П. Чубинського — М. Вербицького.

Наші спостереження за функціонуванням Державного Гімну України в сучасному суспільстві, за ставленням до нього молоді, зокрема студентів, і дорослих, представників різних сфер життя, галузей культури переконливо свідчать, що переважна частина громадян високо оцінює ідейні, духовні й художні якості тексту вірша «Ще не вмерла...» П. Чубинського. Деяким громадянам не подобаються окремі слова, положення, наприклад, «Ще не вмерла Україна» (зазначимо, що в першотексті вірша автор написав так: «Ще не вмерла України і слава, і воля», як стверджують останні дослідження). Є громадяни, які вважають, що і перший рядок вірша «Ще не вмерла України і слава, і воля» і деякі інші положення написані, мовляв, за заручниками зразками. Тому зупинимося на цих та подібних питаннях докладніше.

Науці відомий факт, що поштовхом до написання вірша «Ще не вмерла...» П. Чубинського стала почута ним у 1862 році одна сербська пісня. Але всі пошуки і вітчизняних, і зарубіжних дослідників сербської пісні, на мотив якої міг орієнтуватися П. Чубинський, по сьогодні не увінчалися успіхом. Цей факт (достат-

Павло ЧУБИНСЬКИЙ
СОПІЛКА

ньою мірою все ж не підтвердження), вважаємо, зумовив те, що дослідники недостатньо приділяли уваги вітчизняним джерелам, які міг творчо використати П. Чубинський під час написання цього вірша і його доопрацювання.

Віддамо належне досліднику Д. Чередниченку: у вже згаданій книжці він наводить дуже цікаві й переконливі, неспростовні наукові факти, матеріали, які свідчать про вітчизняне походження і першого речення вірша П. Чубинського «Ще не вмерла України і слава, і воля», і всього твору. Важливо знати, що в козацькому літописі Григорія Граб'янки, закінченого 1710 року, має місце знаменита фраза Богдана Хмельницького: «Та ще не вмерла козацька Мати!»

Як чудовий знавець української культури, зокрема літератури, П. Чубинський, вважаємо, не міг не знати драми «Милість Божія» (авторство якої одні дослідники приписують Ф. Прокоповичу, інші — І. Неруновичу). Її було написано 1728 року й «висловлено в Київській академії з нагоди відновлення гетьманства Данила Апостола» (Д. Чередниченко). Тут є знамениті рядки, слова Богдана Хмельницького, які підносили бойовий дух українців, надихали їх на подвиги в ім'я волі України:

*Коли шабля при нас є,
то ще не змарніла
Знаменита у світі ко-
зацькая сила.*

*Доказали ми слави немало чужої,
За ганьбу помстимося,*

бо сили такої

Не змогли вороги ще

у нас подолати,

Бог живий, і не вмерла

козацькая Мати!

(Виділення Д. Чередниченка).

Близькі і споріднені за лексикою і духом до виділеного положення творчо переосмислені крилаті слова Т. Шевченка «Наша пісня, наша дума Не вмере, не загине!»

Пантелеймон Куліш у відомому посланні «З того світу», адресованому Варфоломееві Шевченку, від імені свого великого побратима — Тараса пише:

*Годі, браття, сумувати:
Ще не вмерла наша Мати!*

Таким чином, крилаті висловлювання «Ще не вмерла наша Мати!», «Бог живий, і не вмерла козацькая Мати!» та подібні їм (за браком місця ми їх не наводимо) упродовж століть утверджувалися в культурі і свідомості українського народу. Це був дуже поширений поетичний прийом, символічна метафора, яка набувала ознак присяги Україні, впевненості в перемозі над її численними ворогами.

Відомо, що початок польського гімну «Ще Польща не загинула (не зникла), Якщо ми живемо!» майже такий самий, як і в українського гімну. Твір Юзефа Вибицького «Мазурка Домбровського», який став національним гімном Польщі, написаний 1797 року. Вище ми навели наукові факти, що неспростовно свідчать: крилаті висловлювання «Та ще не вмерла козацька Мати!», «Не вмерла козацька Мати!», «Бог живий, і не вмерла козацькая Мати!» та подібні їм за змістом і духом тотожні висловлюванням «Ще не вмерла Україна», «Ще не вмерла України...» і були поширені серед наших предків значно раніше (фіксовані у вітчизняних писемних пам'ятках з 1710 року, пошуки будуть продовжені). Так що глибоко помилялися ті, хто вважав, що висловлювання «Ще не вмерла...» вперше виникли в польській літературі.

Щоб глибше зрозуміти ідейно-духовне, морально-естетичне багатство вірша «Ще не вмерла України...», згадаймо таке. Текст цього вірша вперше був надрукований у четвертому числі журналу «Мета», що вийшов у грудні 1863 року, разом із творами «Мені однаково...», «М. Костомарову», «Заповіт» Т. Шевченка. Видавці, не маючи точної інформації про вірш «Ще не вмерла...», щиросердно вважали, що автором його є Т. Шевченко, настільки вони були високої думки про ідейний і художній рівень цього твору. У цьому останньому вони, безумовно, не помилилися.

Справді, П. Чубинський глибоко любив і знав безсмертні твори геніального Кобзаря України. Дослідники ще не давали ґрунтовної порівняльної характеристики, за окремими винятками, змісту, лексичного складу, художніх образів і символів, архітектоніки вірша П. Чубинського «Ще не вмерла» і окремих творів Т. Шевченка. Наведемо деякі штрихи до цієї багатообіцяючої проблеми. Отже, «Тарасова ніч» Т. Шевченка і «Ще не вмерла...» П. Чубинського. Великий Кобзар у своєму творі з любов'ю пише про керманівців національно-визвольних змагань — Наливайка, Павлюка, Тараса Трясила. Їх же ушлявлює і П. Чубинський. В обох творах іде мова про гетьманів. Якщо Т. Шевченко вживає висловлювання «доля-воля», то П. Чубинський їх римує в перших двох рядках. У «Тарасовій ночі» тричі вжито підсилювальне і закличне слово «нехай», у «Ще не

ТОЧКА ЗОРУ

вмерла...» — двічі слово «хай». Крім цього, спільними для лексичного складу обох величин за змістом і духом творів є слова Україна, гетьман, воля, слава, доля, брати (браття), козак, козацтво, вернути, зброя (гармата), панувати, святий, гинути, москаль, поганий, могила. Отже, майже всі опорні, ідейно і духовно навантажені слова вірша «Ще не вмерла...» є і в творі «Тарасова ніч». Тут Т. Шевченко прославляє велику перемогу козацько-селянського війська, яке вщент розбило 22 травня 1630 року під Переяславом польсько-шляхетську загарбницьку армію Конецпольського. П. Чубинський теж проводить думку про історичний Переяслав, коли пише:

*Гей Богдане, Богдане,
славний наш гетьмане,
Нащо віддає Україну
москалям поганим?*

Багатоаспектна близькість і спорідненість (змістова, ідейна, моральна, духовна і художньо-естетична) двох титанів Українського духу — Тараса Шевченка і Павла Чубинського, їхніх творів «Тарасова ніч» і «Ще не вмерла України і слава, і воля» переконливо свідчать про те, що в Державному Гімні України відображені вершини національної вартості. І вони забезпечують вічність, безсмертя цієї скарбниці Українського духу.

Стисло згадані в цій статті ідейно-духовні зв'язки Державного Гімну України з літературою Козацької доби, творчістю Т. Шевченка, П. Куліша, інших діячів української науки і культури сприяють збереженню і поглибленню наступності та спадкоємності поколінь, вихованню молоді в національно-гуманістичному дусі, розвитку духовності, державності українського народу. Закарбований в історичній пам'яті Нації, в її багатогранній культурі, Гімн України став могутньою ланкою в історичному розвої рідного народу.

Ми глибоко переконані в тому, що спроби принизити окремі положення Гімну України, а то й весь текст його є цюнайменше безвідповідальними, не спрямованими на зміцнення незалежної України.

Глибоко переконані в тому, що стаття Є. Голибарда «Упродовж десяти років співаємо не той гімн» — украї суб'єктивна, суперечлива і упереджена. Статтю-відповідь «Велич Національного Гімну» відомого вченого О. Пономаріва вважаємо науково виваженою, обґрунтованою.

На нашу думку, Державний Гімн України (віримо, що в майбутньому весь текст вірша «Ще не вмерла України і слава, і воля» буде цією Національною Святиною, як це і було в історії) має мобілізуючий, наступально-бойовий, по-лицарському шляхетний характер. Він відповідає національному характеру, ментальності рідного народу.

Мета нашої нації, шляхи і засоби боротьби за волю і свободу, незалежність Української Держави в пісні-гімні чітко художньо вирізьблені і навечно записані на скрижалях історії.

Юрій РУДЕНКО,
професор Національного

● педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова,

Юрій ЄЛІСОВЕНКО,
професор Київського

гуманітарного інституту,

Іван ЮЩУК,

професор Міжнародного інституту лінгвістики і права, заслужений діяч науки і техніки України

РЯДКИ З ЛИСТІВ

Знайшовся у читацькій пошті й такий зразок, сказати б, досить саркастичної реакції на підняте питання:

*Гине наша Україна,
і слава, і воля.*

*Та коли ж нам усміхнеться
ось ця клята доля?*

*Вороги нас не бояться,
не гинуть на сонці,*

*Скрізь панують вороженьки
у нашій сторонці,*

*Хто ж положить душу й тіло
за нашу свободу?*

*Президенти, депутати —
обранці народу?*

*Ми чекаєм порятунку
від Сяну до Дону —*

*Може, з'явиться Месія нам
на допомогу.*

*А поки нема Месії,
будемо чекати*

*Та безладдям українським
світ весь дивувати.*

*Хто ж положить душу
й тіло за нашу свободу,*

*Може, знайдуться герої
іншого народу?*

Оксана Румянцева,
м. Севастополь

«Ніхто не звинувачує Павла Чубинського. Він швиденько виклав на папері почуття, які його переповнювали, і поділився з однодумцями. Він не мав часу відшліфувати текст. До того ж, сказати «Ще не вмерла...» на той час, коли Вкраїна лежала пошматована, роздерта, — вже багато важило.

Нині нам цього замало. Зараз оте «Ще не вмерла...» викликає нязковість, щоб не сказати — сором, але аж ніяк не повагу до гімну чи самих себе.

Нам потрібний гімн, який був би суголосний сучасним проблемам, який би об'єднував і надихав».

Галина Сагатюк,
член «Просвіти», м. Іллічівськ
Одеської обл.

Із зацікавленням читав виступ у вашій газеті Євгена Голибарда щодо змісту Національного Гімну України і — майже повністю — поділяю думки автора. А через якийсь час до мене, неначе з небес Господніх, прийшли рядки і, за кілька хвилин, я записав їх. Хтось скаже: «За кілька хвилин!?» Так. Та ще плюс усе життя:

*Наша слава, наша доля —
Наша Україна.*

Її вистраждана воля

Вистойть, не згине.

І від заходу до сходу —

Вільна і єдина,

Захистить свою свободу

Завжди Україна...

І чужинці та заброди

Мають пам'ятати:

У козацького є роду

Сила їх здолати.

Доки з Божої блакиті

Боже сяєво лине,

Україна буде жити.

Слава Україні!

Анатолій КРАВЧЕНКО,
м. Донецьк

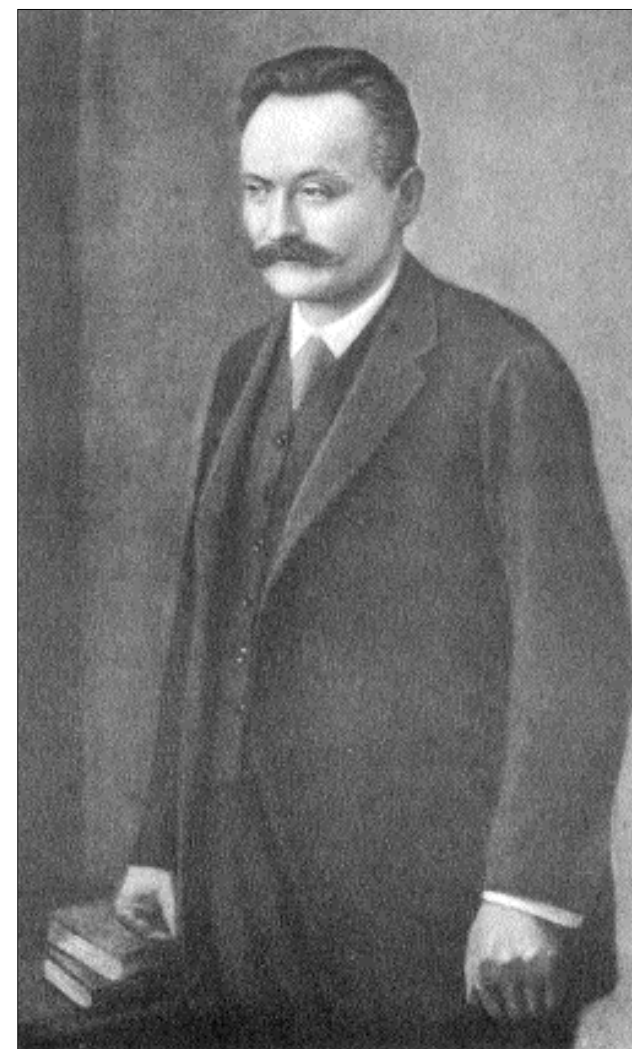
ДЖЕРЕЛО СТРАЖДАНЬ УЯРМЛЕНОЇ ДУШІ

КНИЖКА МАЛОВІДОМИХ ТВОРІВ ІВАНА ФРАНКА

“Бували часи мертвіші і глухіші, та нинішній час тим, власне, сумний і скандальний, що в ньому переважну рухову силу виявляє назадництво, погорда до власного народу і його думок та ідеалів, лакейське прислужництво, що без сорому в масці політичного bon sens-a, політичної практичності, або бліда безхарактерність, що, мов соняшник до сонця, тягнеться до посад і авансів. Само собою все те не було би ще таке страшне, якби з усіх боків не роблено рівночасно заходів, щоб у народі здушити решту

почуття морального, затруїти сумління підростаючих поколінь, зломити все, що могло б бути на перешкоді темним силам, угрунтувати — бачиться, на віки вічні — панування облуди і кривди людської” (Франко Іван, “Мозаїка”, Львів, “Каменярь”, 2001, с. 221)

Так напрочуд злободенно писав видатний письменник, вчений і громадський діяч Іван Франко 105 років тому у майже невідомій для широкого читачького загалу статті “Між своїми”.

Іван Франко. Художник З. Павлюх. Пастель. 1893

Вагомі і визначальні його твори (вірші, поетичні переклади, літературно-критичні та публіцистичні статті, що не увійшли до 50-томного академічного видання) надруковані у книжці Івана Франка “Мозаїка”. У цьому однотомнику знайшли місце далеко не всі твори, що не потрапили до 50-томника (а таких, за попередніми підрахунками, назбирується більш як на 10 томів, якщо не брати до уваги п’ятитомник “Апокрифів і легенд” і шестикнижжя “Галицько-руських народних приповідок”), а лише ті, які своєю тематикою, ідейно-політичним спрямуванням не вписувалися в попередню епоху нищення українства.

У “Мозаїці” представлено чотири тематичні цикли творчості Івана Франка, хоч стосуються вони різних його стилів (художньої творчості, чи інакше, белетристики, літературознавства, публіцистики і науки) і жанрів у межах кожного стилю. Насамперед це твори, де порушувалися питання національної виокремленості, а звідси й національного усвідомлення і національного руху як суспільно-політичної сили. Потім це єврейська тематика у широкому комплексі її аспектів: від поезії і перекладів до статей — “Семітизм і антисемітизм у Галичині”, “Жидівська держава”, “Мої знайомі жиди”. Затим літературно-критичні статті зі своєрідним кутом бачення, як це “Із лектури наших предків”, “Причинки до оцінення поезій Тараса Шевченка”, “Поет зради” (Адам Міцкевич) тощо. І нарешті статті, спрямовані проти ілюзій і явно хибних доктрин марксистських, тобто прокомуністичних, соціал-демократичних партій: “Соціалізм і соціал-демократизм”, “До історії соціалістичного руху”.

Вірш, який став популярною піснею “Не пора”, виражав державні ідеали українського народу й тому не міг бути надрукований у застійні часи як і поезія “Розвивайся ти, високий дубе”. Поема “Великі роковини” мала в своєму змісті ту думку, що Україна “Ще не вмерла і не вмере”, а вірш “Ляхам” трактував ідею українського самостійництва в національному плані. До “Мозаїки” ввійшли також вірш “Хрест” і по-

езії із циклу “Жидівські мелодії”.

Національні питання тут порушено в низці публіцистичних статей, що й нині не втратили своєї злободенності: “Теперішня хвиля а русини”, “Ukraina irredenta”, “З кінцем року”, “Як не по конях, так по оглоблях”, “Між своїми”, “Український і галицький радикалізм”, “Двоязичність і дволичність”.

Питання москвофільства, полонізації для Івана Франка було вельми болючим, що, як він пише в праці “Двоязичність і дволичність”, “з питання політичного робиться питанням етичним.” Зокрема, він розбирає й аналізує конкретні випадки, характерні як для Галичини, так і для Великої, за його ж означенням, України.

Питання мови для нього — також “глибоко психологічна проблема, якої коріння сягає мало досліджених досі тайників — зв’язку людської психіки з тими нібито конвенціональними, а проте так дивно органічними системами звуків, що називаємо **рідною мовою**” (виділено І.

можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою”. І чим вища, тонша, субтельніша організація чоловіка, тим тяжче дається і страшніше карається йому така переміна” (там же, с. 265).

Великий Каменярь наводить для прикладу двох геніальних українців — Миколу Гоголя і Тараса Шевченка. У Гоголя обставини, серед яких він творив, були безмірно корисніші, ніж ті, серед яких пройшло бурлацьке та невиліницьке життя Шевченка! А що ж бачимо в їхній духовній діяльності? Франко пише: “У Гоголя прудкий хід на недосяжні височини артистизму, та на тих височинах заворот голови, внутрішнє роздвоєння, чорні сумніви і упадок у дебри містицизму; а у Шевченка рівну, ясну дорогу все вгору та вгору, все на вищі, світліші височини, до таких гармонійних акордів гуманної євангелії, як “Марія”. Які були причини такого кінця Гоголевої кар’єри, різні різно пояснюють, та все-таки серед тих причин важне місце займають відчуження геніального українця від рідної мови та його болюча внутрішня трагедія” (там же, с. 266).

Таке роздвоєння, заміна рідної мови на чужу, зазначає Каменярь, наводячи конкретний приклад діяльності москвофіла Івана Наумовича, паралізує не лише духовну діяльність, втрачається “живе чуття до живих потреб рідного народу і вимог сучасності”. Без сумніву, талановитий, енергійний і невтомно працюючий чоловік, але з малою освітою, при тім сильно вразливий Іван Наумович був жертвою найрізніших сугестій і скакав з однієї суперечності в іншу.

“Одиноким якорем рятунку для такого чоловіка, обик основної освіти, — підкреслює Іван Франко, — могла бути гаряча і непохитна любов до рідної мови і до рідного народу. Вона давала б його хиткому човну той доконче потрібний баласт, без якого нема рівного і певного курсу. Що відірвання від рідного ґрунту, поперед усього від рідної мови, мало фатальні наслідки на весь психічний устрій і на всю літературну працю Наумовича, на се маємо класичне свідчення його самого” (там же).

Причини цього явища —

винародовлення, відступ від рідної української мови, культури тощо — розкриває великий вчений зі світовим ім’ям, психолінгвіст Олександр Потебня, зроблений ним у великій за обсягом рецензії (опублікована 1880 року) на збірник “Народні пісні Галицької й Угорської Русі” одного з членів “Руської трійці” Якова Головацького. За це глибоко наукове дослідження славетний мовознавець нагороджений золотою медаллю Академії наук.

Потебнею ґрунтовно доведено, що “взагалі винародовлення зводиться на дурне виховання, на моральну хворобу: на неповне користування наявними засобами сприйняття, засвоєння, впливу, на ослаблення енергії думки; на мерзотність здичавіння на місці витіснених, але нічим не замінених форм свідомості; на ослаблення зв’язку підростаючих поколінь із дорослими, що замінюється лише слабким зв’язком із чужими; на дезорганізацію суспільства, антиморальність, зпідлення... Денаціоналізація все-таки призводить до економічної і розумової залежності і слугує джерелом страждань”.

За Франком, тотальне нищення українства йде як від східного сусіда, так, зокрема, і західного. Хоч він писав у статті “Між своїми”, що запанувало “по цей бік Збруча москвофільство... а по той бік Збруча омосковлення, з одного, і безпардонне народодовольство та революційне якобинство, з другого”.

Знесення всіляких привілеїв, всякого поневолення і визиску зароджувалося в мислителів давно, але виокремлювалося та сформувалося все це як наука пізніше. Зокрема, пригадується із вивченого, що марксизм як наука постав із трьох складових частин. Це: праці французьких утопістів-соціалістів Фур’є та Сен-Сімона, англійців політкоекономістів, зокрема, Роберта Оуена, німецьких філософів Гегеля, Канта, Фесрбаха й багатьох інших мислителів. А Франко-дослідник пише, що ідейна будова соціалізму постанала “завдяки працям двох німецьких жидів Карла Маркса і Фрідріха Енгельса і головне заходами третього німецького жиди Фердинанда Ляссаля” (там же, с. 401).

Соціал-демократичний рух же оформився на теоретичних працях відомих діячів комуністичного руху, агітаційної діяльності соціалістів-

революціонерів. Іван Франко пише, що прокламований зразу як філантропія, як постулат християнської любові і справедливості супроти бідних та покривджених, соціалістичний рух у XIX столітті робиться світоглядом цілих поколінь учених, релігією мільйонів мас, могутнім двигачем політичного та соціального розвою, окликом боротьби, для одних — найвищим ідеалом, метою поступу, з якої осягненням кінчиться властиво історія, а для інших — грізною небезпекою, синонімом перевороту та перемоги варварства й нового деспотизму, найбільшим ворогом індивідуальної свободи та загального поступу (с. 400). Тут Каменярь особливо застерігає, що соціалізм і соціалістичні організації, як взагалі весь марксизм, заслуговують на пильну увагу кожного освіченого українця, який цікавиться громадськими справами і не хотів би блудити навпомаки в сутолоці нових фактів та суперечних змагань і теорій.

Цьому підтвердження є також у праці Івана Франка “Із історії робітничого руху в Австрії”, де він ще раз наголошує, що “програма — основана на доктринах Маркса та Енгельса, в якій, незважаючи на її мниму свободололюбність, у основі лежить ідея деспотизму та поневолення не тільки тіл, але ще більше душ і думок людських” (с. 355). До речі, у статті “Соціалізм і соціал-демократизм” Іван Франко глибоко і всебічно простежує та аналізує названі ідеї, а в праці “До історії соці-

лістичного руху” пише про те, що “більша часть думок “Комуністичного маніфесту” (1848 р. — М. В.) Маркса й Енгельса запозичена без подання джерела... навіть перепсована та баламутно передана з іншого маніфесту, написаного 1843 р. ученим фур’єристом Віктором Консідераном” (там же, с. 407).

Відомі теоретики марксизму черпали не лише зміст свого маніфесту з маніфесту В. Консідерана, але навіть форму, титули розділів. 33 паралелі, що засвідчують плагіат Маркса і Енгельса, нарахував В. Черкезов. А Іван Франко вже порівнює обидва маніфести, та подає свої невтішні для послідовників марксизму, соціалізму та всієї соціал-демократії висновки.

Мислитель-Франко сміливо стверджує: взявши на озброєння пізніші програми, вироблені на підставі Марксових доктрин, оброблена соціал-демократами програма державного соціалізму аж надто часто пахне державним деспотизмом та уніформізмом, що проведений справді в життя цей принцип “міг би статися великим гальмом розвою або джерелом нових революцій” (там же, с. 422). “Та й загалом всевладність комуністичної держави, — підсумовує Іван Франко, — в практичній переведенню означала би триумф нової бюрократії над суспільністю, над усім її матеріальним і духовним життям”.

М. В.

Не так уже й багато українців, чиї імена відомі усьому світові. Один із них — Микола Васильович Гоголь. Це до нього наш великий пророк Т. Г. Шевченко звертався: "Ти смієшся, а я плачу, мій великий друже..."

Народився М. В. Гоголь у селі Великі Сорочинці, на Полтавщині, в сім'ї, що мала давні козацькі традиції. Його батько, Василь Панасович, був українським письменником, організатором домашнього театру Д. П. Трошинського, мецената, нащадка старовинного козацького роду, далекого родича Гоголів-Яновських. Для цього театру В. П. Гоголь написав дві п'єси з тогочасного українського побуту. Свій родовід Гоголі (Яновські) вели від Остапа Гоголя, одного з оточення Богдана Хмельницького, що пізніше, уже після смерті засновника Козацької держави, певний час був гетьманом на Правобережжі України. Микола Васильович гордився своїми славними предками, і саме полковник Остап, як його часто називає Самійло Величко в своєму "Літописі", став прообразом величної постаті Тараса Бульби в однойменній повісті великого письменника. Старший син Тараса Бульби, Остап, не випадково одержав це ім'я від автора.

Дитинство майбутнього геніального письменника пройшло в селі Василівці, недалеко від Миргорода. В 1818-19 рр. малий Микола навчався в Полтавському повітовому училищі, а в 1821—28 рр. — у Ніжинській гімназії вищих наук. Одночасно з ним у гімназії навчалися такі видатні діячі культури, як Н. В. Кукольник (1809—68; автор драматичних творів та повістей, на слова якого М. Глінка написав ряд музичних творів, у тому числі музику до драми "Князь хованський"), Е. П. Гребінка, В. М. Забіла, поезії якого "Не щебечи, соловейку" та "Гуде вітер вельми в полі", покладені на музику тим же М. Глінкою, стали українськими народними піснями, художник А. М. Мокрицький та інші.

Ще в роки навчання збирав ук-

жинської гімназії вищих наук в 1828 році, і уже переконавшись у своєму літературному покликанні, він в одному з листів до матері писав: "...Маменька, буду писати на іноземному мові, коли рідна була упосліджена і практично заборонена? Отже закономірно, що творчість М. В. Гоголя вивчається в наших школах як творчість класика української літератури, що писав російською мовою.

З малих літ під впливом сімейних переказів та легенд мав глибокий інтерес до історії своєї батьківщини. Це захоплення переросло в бажання написати велику працю з історії України. Цей задум Микола Васильович пов'язував з переїздом до Києва, де мріяв посісти кафедру історії в Університеті Святого Володимира. Ці плани не здійснилися також, однак 1834 року він став ад'юнктом-професором кафедри загальної історії Санкт-Петербурзького університету.

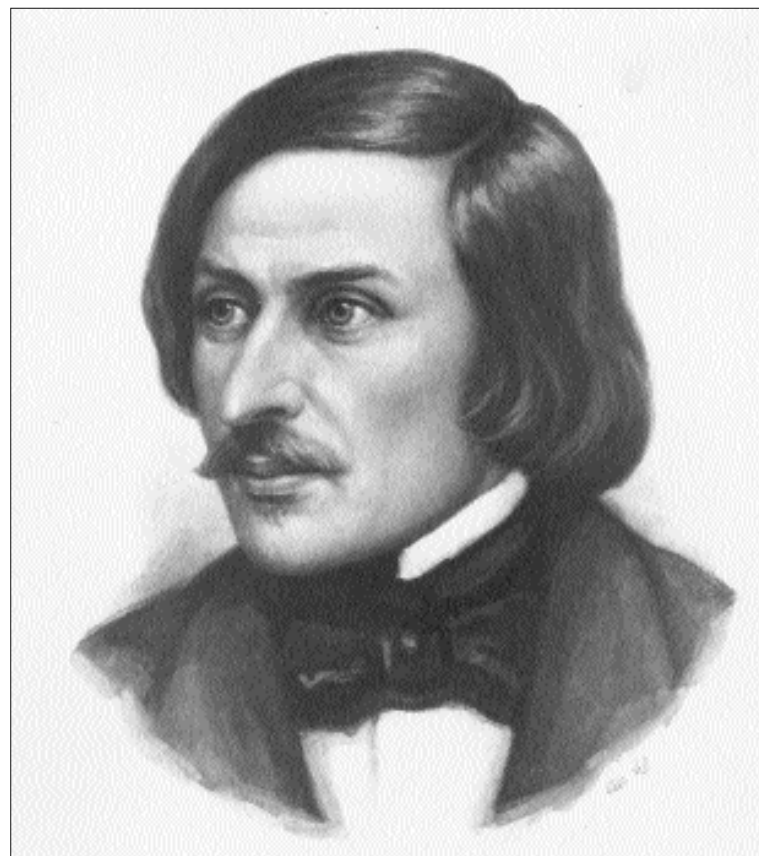
Доля тісно пов'язала М. В. Гоголя з Чернігівщиною. Тут, у стінах Ніжинської гімназії вищих наук, яка задумувалася її засновниками братами Безбородьками як універси-

його інтересі до вітчизняної історії, знайшов тут, крім гостинного прийому, багатющі колекції українських старожитностей, що пізніше стали основою Київського і Чернігівського історичних музеїв. Саме тут він уперше читав для друзів і гостинних хазяїв свою комедію "Одруження".

Очевидно, не випадково є і та обставина, що перший в Росії пам'ятник великому письменнику було споруджено саме в Ніжині ще 1880 року. Цей пам'ятник споруджували на громадські кошти під орудою спеціального комітету, до складу якого входили, крім місцевих діячів, відомий історик, один із засновників Кирило-Мефодіївського товариства М. Костомаров, письменники Л. Глібов, Д. Григорович, І. Тургенев, драматург О. Островський, а також студенти Ніжинського історико-філологічного інституту, художники-передвижники на чолі з М. М. Ге.

Автором проекту був уродженець Чернігівщини, академік П. П. Забіла.

Іменем М. В. Гоголя названо вулиці, театри та інші об'єкти культури як на Чернігівщині, так і в ба-

М. В. ГОГОЛЬ І ЧЕРНІГІВЩИНА

(До 150-річчя від дня смерті письменника)

тет, сформувався в основному його світогляд, тут він одержав вищу освіту в галузі фізико-математичних, природничих і гуманітарних наук, тут укріпився його патріотизм. І пізніше письменник неодноразово відвідував її міста і села. В 1829 році М. В. Гоголь перебував у Чер-

гатах інших регіонах країни та за її межами.

Творчість М. В. Гоголя справила величезний вплив на літератури багатьох народів світу, стала справді всепланетарним явищем. Його люблять і поважають сучасники, не менший вплив справляла вона і на наступні покоління.

Т. Г. Шевченко називав його творчість безсмертною, а самого письменника — другом і братом. На його твори писали музику, знімали кінофільми, їх переробляли для сцени. Героїко-патріотична опера М. Лисенка "Тарас Бульба" відома кожному. Однак однойменний кінофільм було знято за океаном ще в 60-ті роки ХХ століття, а в Радянському Союзі, а тепер і в Україні, екранізувати знамениту

повість не наважились, побоюючись, очевидно, негативної реакції з боку поляків. А шкода. Он польський режисер Єжи Гофман екранізував яскраво виражений антиукраїнський роман Г. Сенкевича "Вогнем і мечем" і фільм цей із задоволенням дивилися і поляки, і українці. Суть проблеми, очевидно, не в тому, що екранізувати, а як це робити. Будемо сподіватися, що українське кіно, яке потроху відроджується, а може, й телебачення нарешті екранізують цей геніальний і високопатріотичний

твір.

І. С. Тургенев залишив у своїх спогадах про М. В. Гоголя колоритний словесний портрет великого письменника: "Его белокурые волосы, которые от висков падали прямо, как обыкновенно у казаков, сохранили еще цвет молодости, но уже заметно поредели, от его покатого гладкого, белого лба по прежнему так и веяло умом... Говорил на о, других для русского уха менее любезных особенностей малороссийского говора я не заметил".

Сучасники залишили про М. В. Гоголя спогади, що з різних сторін характеризують цю геніальну людину, але, думаю, тут достатньо і цих свідчень.

1952 року світ відзначав 100-річчя від дня смерті великого письменника. Поштові відомства ряду країн вшанували його пам'ять випуском поштових марок. Так, пошта СРСР випустила серію багатокірних поштових мініатюр, що складалася з трьох марок. На марці номіналом 40 копійок представлено портрет письменника роботи Ф. Меллера поряд з літературними персонажами з "Тараса Бульби". На марці в 60 копійок подано репродукцію малюнку Б. Лебедева "Гоголь і Белінський". Заключна марка серії, номіналом в 1 карбованець, представляє Миколу Васильовича в товаристві кобзаря на тлі сільського краєвиду. 1959 року радянська пошта повторно звернулася до образу М. В. Гоголя і випустила марку номіналом у 40 копійок з портретом письменника та сценою з його геніальної комедії "Мертві душі".

Того ж 1952 року в Румунії було видано дві марки, присвячені цій же пам'ятній даті. На марці в 55 банів ми бачимо портрет письменника і сцену з повісті "Тарас Бульба", яку, до речі, такий всесвітньвідомий каталог, як "Міхель", називає

головним твором письменника. На марці в 1,75 лей зображено портрет письменника і розкриті книги. Польська пошта емітувала того ж 1952 року марку номіналом 25 грошів з портретом письменника.

Вшанувала пам'ять великого українця і пошта Німецької Демократичної Республіки. Тут також було видано марку з портретом М. В. Гоголя. Звичайно, в усіх цих випадках вшановували пам'ять "великого російського письменника", про Україну там ніхто і не згадував. Крім поштових марок, звичайно ж, випускалися конверти першого дня, штемпелі спецпогашень тощо.

Українська пошта марок, присвячених цьому великому сину України, ще не випускала. І хоча в березні 2002 року минуло 150 років від дня його смерті, однак у плані видань дирекції "Марка України" — імені Миколи Васильовича не видно. Говорять, що зроблено це з тієї причини, що Укрпошта взяла собі за правило не відзначати дати смерті видатних діячів. Традиції інших поштових адміністрацій світу для них, як бачимо, не указ. Думаю однак, що це саме той виняток, який є в кожному правилі. М. В. Гоголь — постать такого масштабу, яку варто вшанувати, і то якнайшвидше, незалежно від тієї чи іншої дати. І ця подія працюватиме на імідж України. Це тим більше можливо, що в зазначеному документі передбачено видання незапланованих марок.

Втім, заради істини, слід сказати, що українська пошта, незважаючи на згадане самообмеження, все-таки пам'ятає про Миколу Васильовича і видала в 2000 році дві поштові марковані листівки, присвячені Сорочинському ярмарку. На одній із них бачимо молодого Гоголя в товаристві своїх літературних персонажів, автором малюнка є художник Володимир Лемзяков.

Говорячи про вшанування письменника засобами художньої мініатюри, якою є поштова марка, хотілось би побажати, щоб в основу одного з сюжетів було взято портрет М. В. Гоголя роботи іншого великого сина України — І. Ю. Рєпіна.

Б. КИРИЧОК,
історик, член Асоціації
філателістів України

Ніжин. Будинок колишньої гімназії, де вчився М. В. Гоголь

раїнські народні пісні та думи, а також матеріали до українсько-російського словника, частково використані пізніше в передмові до "Вечорів на хуторі близ Диканьки" в словнику, що складався з 74 позицій, так обґрунтувавши цю публікацію: "...на всякий випадок, щоб не спом'янули мене недобрим словом, випишу сюди в азбучному порядку ті слова, які в книжці цій не всякому зрозуміло".

Переїхавши до Санкт-Петербурга, тодішньої столиці імперії, що сталося після закінчення ним Ні-

жнів, проживаючи в готелі "Царград". Пам'ятаю, як в 1943 році, потрапивши в шойно визволене місто, я побачив на обгорілих стінах готелю чудом уцілілі меморіальні дошки з іменами М. В. Гоголя, Т. Г. Шевченка, О. С. Пушкіна, що в різний час тут мешкали. Разом на цьому місці Будинку ювелірних виробів, а де меморіальна дошка? А в Качанівці, в гостях у відомих меценатів Тарновських, він був частим і бажаним гостем (1835, 1837, 1848, 1850 рр.) Та й не дивно, адже Микола Васильович, при

ту повість не наважились, побоюючись, очевидно, негативної реакції з боку поляків. А шкода. Он польський режисер Єжи Гофман екранізував яскраво виражений антиукраїнський роман Г. Сенкевича "Вогнем і мечем" і фільм цей із задоволенням дивилися і поляки, і українці. Суть проблеми, очевидно, не в тому, що екранізувати, а як це робити. Будемо сподіватися, що українське кіно, яке потроху відроджується, а може, й телебачення нарешті екранізують цей геніальний і високопатріотичний

ДАЙ, ВЕСНО, ПЕРВОРОДНУ НАСОЛОДУ!

Сергій БУРЛАКОВ

Балко Горлиць, острове Орлів,
Кута громом скеле Щукувата,
Вже, можливо, час ваш пролетів.

Що ж тепер?
Сидить і жалкувати?

Ще воркують горлиці... орли ж
Гордощі свої відклекотили.

До крайсвіту борозни лягли,
Задиміли труби міцнотілі.

Острове, так де твої орли,
Орлани,
орлиці,
орленята?

Щонайвищу хмару розтяли
Вигроми —
То міць гримить крилата.

І згадала змерхла височінь,
Як хилилась чисто в зелен-руту,
Як широку розпластали тінь,
Орлій клекіт лився на Славуту.

З пам'яті ніколи не зітру:
В березі крутому
З відрами й коромислом сестру...

Рокотання грому.

А вона ж босенька — боже мій! —
По стежинці поспіша додому.

Бризки з відер.
Дощик-самосій
З ніг змиває пилюгу і втому.

Винесла на гору,
Мокра вся.
Занесла джерелицю до хати,
Все обличчя радістю сія:
Хай тепер порадується мати!

Скатеркою столик застеля...
Висушивши платтячко дівоче, —
Слухає, як дощик розмовля,
Як громами світ увесь гуркоче.

ЦЕ НЕ ГРА

Крин.
Криниця.
Кричники і криця.

Крила вкрили.

Молодик іскриться.

Луг.
Лугар.
Луговка.
Залугів'я.

Це не гра.
Не витяг із прислів'я.

Корінь.
Звук.
Промовиста монада.

Квіття — з лук.
Це стиглості принада.

Гнізда слів.
Густий заміс.
Зачаття.

Грім і гнів
В однім ляду,
Як браття.

ЩЕ СОНЦЕ СВІТИТЬ ВИСОКО

Дощем заплакати,
засміятись лугом,
Задуматись деревами дібров,

Байдужжя дух ще душу не зборов,
Ще сонце світить високо
над пругом.

З-за річки хмари насувають
цугом...
Жаго говорить, —
гони гарячу кров!
Ще юності порив не охолов,
Ще келих слави
недопито з другом.

Дай, весно, первородну насолоду,
Усій істоті неув'ядну вроду —
До молодой пісні донести!

Дай для любові і для висоти,
Щоб той прозрів,
хто заважа народу...
Не захлиниш від розпачу і мсти!

НЕ УЯВЛЯЮ
МОЛОДІСТЬ СУМНОЮ

Не уявляю молодість сумною,
Хоч зрідка огорта її печаль,
Якщо хтось вдарив зрадою лихою,
Чи на зізнання щире промовчав.

Не уявляю молодість сумною.
В обіймах цвіту,
в паморозь, і в сніг,
Вона ж бо зачаровує красою
І розсила кризь добрі жарти сміх.

Вона, іще довірлива і чиста,
Як перша квітка в гарному гаю.
В ній вимрійка,
в ній вигадка іскриста,
Прийдешнього в ній поклик пізнаю.

Квітуюте, дні! Органьте, океани,
Робото, попросись до юних рук!
Вони всесильні —
не юрба, не клани...
В них вічних весен чути перегук.

Не уявляю молодість сумною.
І там, де вітер грає з-під крила,
Вона зорею зводиться ясною,
Незнані грані серцю розкрива.

МЕЛОДІЯ ВЕСНИ

Зчорнілий сніг з лугів зника —
У тиші забриніла ніжно
Гінка мелодія струмка,
З гори скотившись
До підніжжя.
А ти, любов'ю молода,
Моїм очам розкрила вроду,
Неначе радісна вода,
Що в простір вирвалась
з-під льоду.

Гучні проломи поміж хмар...
У свіжу прохолодь зазим'я
Згойднув світи весни дзвонар,
Вслухаймось:
Бій чи перемир'я?

Отак ідем: хто з лісу, а хто в ліс —
Першоджерела людності шукати...

А хтось обрав провидцем індуїзм
—
У нього свій і погляд, і примати.

Сакраментально світиться
Санскрит,
Ховаючи і наших днів начала...

І як усе болюче нам
Розкрити?

Чого ж так довго наша суть
мовчала?

І знову переконуєшся всоте,
Де б не прийшлося летіти чи іти,
Вчорашньої відради чисті соти
Уже ховають присмак гіркоти.
І думаєш: а, може, на контрастах

Судилося нам вік земний прожити.
Ось тільки ж день силнув у доли
рястом,
А вже, дивись,
потьмарилась блакість.
А вже в тобі нові озвались тембри,
І помисли, і ритми, і слова.
Тож не журись:
на грозянім і темнім
Ще яскравіше сонце виплива.

Весна... Весна...
Йй ні кінця, ні краю.
Яких ще див
В цім дійстві виглядаю?
Якого щастя жду
На віковому зломі,
Де йдуть в однім ладу
Здорова міць і втома?
Ударили в ярки
Розкотисті потоки,
Розкущились думки,
В гіллі заграли соки.
Летить, бринить, співа —
Все в одному пориві,
Аж кругом голова —
На безкінечній ниві.
Весна... Весна...
Йй ні кінця, ні краю.
Яких ще див
В цім дійстві виглядаю?

Знання втомилось від методик,
Від блокування і структур,
Його живить раптовий дотик
До таємничих партитур.
Нам хизуватися ще рано
На острівці, бо днів екран
З усіх кінців несе незнане,
Як гуркітливий океан.
Знання, бунтуючи в системах,
Бува, такий вступне кульбіт,
Що не знаходиш смислу в схемах,
Не можеш знане зрозуміть.
Інформаційний біг вібрацій
До дна прониже все єство...
І ми втікаємо від праці
У підсвідомість, як в житло.

Легке тепло — і м'яко тане сніг,
Важким Дніпром пливе
остання крига,
І на карнизи дзвінко промінь ліг,
І таїна небес
гулку глибінь розкрила.
Ковзкі позамовкали ковзани,
Так синьо-синьо цінкають синиці,
Струмок озвався на згірку,
а за ним
Вже весняні підводяться зірничі.
Сприймаю все. Душею увіллуюсь
В цей плин, в цей гул,
в ці чисті передзвони,
На споконвічне диво задивлюсь,
Втягнуся у веселі перегони.
І думкою в далеке полечу,
Безмежжя переміряю очима,
В цей день і неможливе
по плечу —
Прозоро проступає грань незрима.
А вже осонням ходить чистотіл,
Бо він морозу зовсім не боїться.
Іскристий шпак
до двору прилетів —
Затріпотіли
від натхнення крильця.

Така провідна думка поетичної збірки віршів "Долоні в крапельках роси" Нестора Чира з Надвірної, що на Івано-Франківщині, виданої цього року видавничо-поліграфічним товариством "Вік" у Коломийській друкарні імені Шухевича. Як написано на титулі, Нестор Чир присвятив книжку своїй дружині за любов і терпіння. Любов для автора — всеохоплююче почуття. Ця тема пронизує майже кожен твір у збірці, де образно перекликаються авторське болісне сприйняття дійсності і переживання його ліричного героя. Це змалку над родиною Івана Чира, Несторова батька, як і всіх українців Засяння (тепер польські землі), нависла загроза або фізичного знищення, або негайного виселення з рідних осель. За довоєнним злісним договором Молотова-Ріббентропа в листопаді 1945 року підрозділи польської армії вигнали українців зі своїх хат, споконвічних українських земель. Ішов ганебний торг сталінського режиму з режимом польського комуністичного уряду за поділ територій, незважаючи на людські долі, їхні життя. Тоді родина Чирів ледве вижила, як і багато інших наших співвітчизників. Другого удару вже сам Нестор зазнав 1969 року, маючи власну дружину і родину. Підступна пухлина спинного мозку паралізувала ноги, загрожувала його життю. Хоча до цього він вів здоровий спосіб життя, активно займався спортом, мав певні успіхи. Можливо, усвідомлення трагізму людського існування, драматизм і боротьба за власне виживання, любов і допомога дружини й друзів, любов до рідної країни зробили його поетом. Звичайно, без іскри Божої цього б, напевно, й не було. Але оте напосння любов'ю, як він сам пише, мабуть, зробило з нього активно-но-політичному плані (він утретє обирається депутатом обласної ради), і в особистому. Любов до людей праці, до волі свого народу — це теж, здається, причина його поетичного погляду на світ. Несторова творчість виросла з віри у сумлінну людину на рідній землі. Про це, наприклад, йдеться у таких віршах, як: "До України", "Не в пустелі мовчання", "Весняна рілля" тощо. Поет стверджує думку ліричного героя, що любить землю віч-

«ДОЛОНІ В КРАПЕЛЬКАХ РОСИ»

Ми єдиного поля жито...
...і вкупі нам
в Україні жити...

Така провідна думка поетичної збірки віршів "Долоні в крапельках роси" Нестора Чира з Надвірної, що на Івано-Франківщині, виданої цього року видавничо-поліграфічним товариством "Вік" у Коломийській друкарні імені Шухевича. Як написано на титулі, Нестор Чир присвятив книжку своїй дружині за любов і терпіння. Любов для автора — всеохоплююче почуття. Ця тема пронизує майже кожен твір у збірці, де образно перекликаються авторське болісне сприйняття дійсності і переживання його ліричного героя. Це змалку над родиною Івана Чира, Несторова батька, як і всіх українців Засяння (тепер польські землі), нависла загроза або фізичного знищення, або негайного виселення з рідних осель. За довоєнним злісним договором Молотова-Ріббентропа в листопаді 1945 року підрозділи польської армії вигнали українців зі своїх хат, споконвічних українських земель. Ішов ганебний торг сталінського режиму з режимом польського комуністичного уряду за поділ територій, незважаючи на людські долі, їхні життя. Тоді родина Чирів ледве вижила, як і багато інших наших співвітчизників. Другого удару вже сам Нестор зазнав 1969 року, маючи власну дружину і родину. Підступна пухлина спинного мозку паралізувала ноги, загрожувала його життю. Хоча до цього він вів здоровий спосіб життя, активно займався спортом, мав певні успіхи. Можливо, усвідомлення трагізму людського існування, драматизм і боротьба за власне виживання, любов і допомога дружини й друзів, любов до рідної країни зробили його поетом. Звичайно, без іскри Божої цього б, напевно, й не було. Але оте напосння любов'ю, як він сам пише, мабуть, зробило з нього активно-но-політичному плані (він утретє обирається депутатом обласної ради), і в особистому. Любов до людей праці, до волі свого народу — це теж, здається, причина його поетичного погляду на світ. Несторова творчість виросла з віри у сумлінну людину на рідній землі. Про це, наприклад, йдеться у таких віршах, як: "До України", "Не в пустелі мовчання", "Весняна рілля" тощо. Поет стверджує думку ліричного героя, що любить землю віч-

ною жагою, тому й пізнає її щасливу мить, хоча рідний край живе в ньому і страждає щодень. І хай там що, а він любить край свій і кохану, як і "цілющі вечори Карпат". Він розуміє, що немічні серцями зачіпають скверну, але очищуються, одвіється зайве... Якщо перший розділ книжки "Вірою і молитвою" ненав'язливо в художній образній формі окреслює громадянську позицію автора, то другий "Поклич мене, любове" закликає і пристрасно вводить читача у коло вічної теми — любові:

Каравани хмар
небом туляться,
Над Карпатами —
зорепад.
А моя любов
щемно журиться,
Що уже прийшов
листопад.

Тут, зазначає автор, лежить "шлях під поглядом богів", "ненаситна душа захотіла, щоб від любові твоєї згоряв". Про це ж у віршах "Дума про тебе", "Чому гортаєш сум, неначе книжку", "За сірим тлом холодного вікна", "Я тебе непогасну, як вічність..." Третій і завершальний розділ книжки "Амплітуда серця" складають сонети, де автор ідейно, в художній формі поєднує громадянські мотиви і почуття особистої любові, вічності і скороминущості людського життя. Напевне, сама форма класичного античного вірша найдужче схиляє Нестора Чира до осмислення життя чи то однієї людини, чи всього покоління.

Несхожі ми: хто альфа,
хто — омега,
Хто гліду плід,
а хто — його лоза,
Хто монумент,
а хто запал бенте-
га,
Один, як віск,
а другий — як гроза.

Всім же нам, нині сущим, жити й творити на рідній землі, якщо ми її справжні сини і дочки — так стверджує поет. Ми з одного поля — українського. Нам нема чого шматувати волю і незалежність нашої держави. Але осягаймо істину. Хто через власні болі й сумніви, хто завдяки праці на рідній землі. Та повіримо авторові Нестору Чирі, що лише з любові "плід зросте любові".

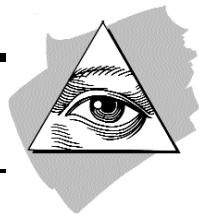
Михайло ВАСИЛЕНКО

ЗНАЙОМІ НЕЗНАЙОМЦІ З «БАГАТОБАРВНОГО ЛІТА»

Нещодавно побачила світ доволі цікава книжка "Багатобарвне літо", присвячена 95-річчю Київського національного економічного університету, що складається з творів студентів та викладачів навчального закладу. Укладачі надзвичайно вдало розмістили вірші, взявши до уваги тематику творів, а не прізвища чи вік авторів. Звичайно, зустрічаються й досить шаблонні тексти, недосконалі рима, занадто пафосні рядки. Певно, таке трапляється через поспішність, чи недостатню роботу зі словником. Але всі пое-

зі в книжці безперечно щирі — від серця. "Весна з-під брів Твоїх сміється над листопадом", "тримають зорі небеса", "А верби — віти запашні купали в ночах солов'їних", "Піском гарячим побіжу за обрій долі". "І щастя в Світ приходить жити, В той Світ, де є кого любить". Від кохання байдужості, від дружби до заздрощів і брехні. Клейдоскоп емоцій юності, "багатобарвне літо".

Тетяна ТКАЧЕНКО

ДУША ВСЕ Ж ПРАГНЕ ЗБАГНУТИ

Про трипільську культуру сьогодні багато мовиться серед археологів і культурологів, істориків і філософів, ідеологів і політиків, у колі фахівців і аматорів, у студентських аудиторіях і широкому загальному шанувальників її. Видатна цивілізація часом стає вигідними козирями для політичних маніпуляцій ідеологів та культурологів — на шпальтах газет на цю тему друкується чимало дискусійного матеріалу, що потребує об'єктивної оцінки фахівців.

Етнічна приналежність трипільської культури є проблемою походження європейських народів і нерідко подається у перекручуваннях. Як ось у виданому нещодавно Інститутом археології НАНУ тритомнику “Стародавня історія України”. Керівник авторського колективу академік П. Толочко заявив у пресі: “...ми впали в небезпечну крайність, підгрибаючи все, що погано лежить, і миттєво проголошуючи це українською історією. Нею вже стала трипільська культура...” І маніфестує спільні зусилля науковців академічного видання: “Ми намагаємося поставити все на свої місця... Головна мета вченого — її величність істина”. Керовані ним автори (у погоні за омріяною “істиною”) вважають, що трипільська культура за своїм походженням чужорідна Україні, бо трипільське населення прийшло — у скульптурній пластиці образів трипільців відтворено обличчя людей Близького Сходу з великим горбати носами і т. п.

Та чи не напускають науковці на чолі з головним офіційним істориком непроглядного туману такими “істинами” на своїх співвітчизників? Щодо “горбатих носів”, то в гончарній пластиці народних майстрів Полтавщини, Чернігівщини, Слобожанщини, Київщини, Уманщини, Поділля (обидва боки Славути) з минулих століть і аж по сьогодні саме ці горбаті носи і є виразними й, мабуть, улюбленими деталями їхнього натхненого образотворення. Тоді, виходить, і вони, наші традиційні гончарі, також прийшли? Досі у більшості археологів, дослідників енеоліту, починаючи від В. Хвойки, який її відкрив, зв'язок трипільської культури з українською історією не викликав сумнівів. Пошлемося на академіка Б. Рибаків (одного з учителів академіка П. Толочка), якого дуже важко запідозрити в українському “патріотизмі” та “міфотворчості”, але саме він ствердив (“Новітня концепція”, 1990): “Я обстоюю позицію, що українці живуть автохтонно, тобто споконвічно на корінній слов'янській землі. При цьому я спираюся на трьох китів історичної науки: Нідерле, який створив “Слов'янську енциклопедію”, академіка Грекова, історика держави і права Юшкова”. І раніше, в 1965 р. (“Археология СССР”, №1—2) він підкреслював: “тільки слов'ян можна вважати прямими нащадками трипільців”. Питаємо в головного офіційного історика П. Толочка: хто ж і чію історію підгрибає? Трипільську культуру, що “погано лежить” на землях українських?

Цілком унісон академікові, своєму патроніві, доктор історичних наук Л. Залізняк у статті “Про трипільців, семітів та незбагненну українську душу” взявся розтлумачувати генезу трипільської культури і заплутався сам... поміж двох сосон. Автор займається вивченням мезоліту (пізнього кам'яного віку) — саме його матеріальною культурою, що не має ознак етніч-

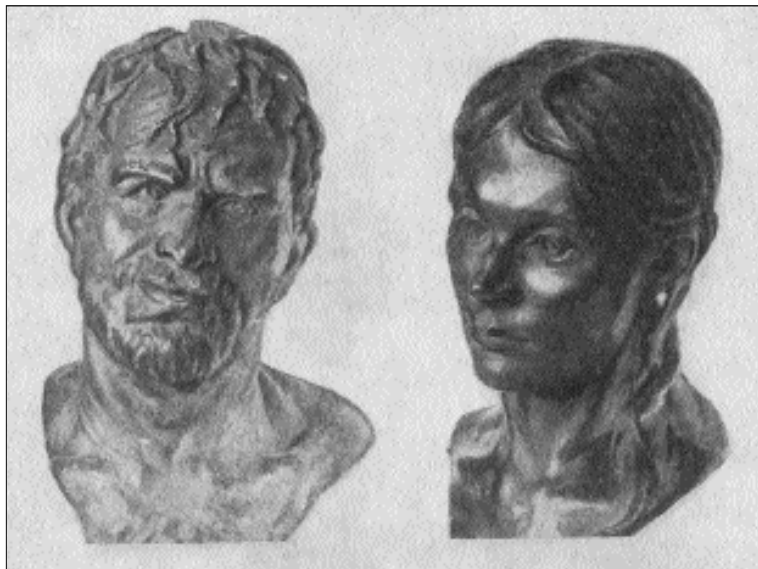
ної приналежності, він намагається переконати, ніби трипільці прибули з Малої Азії: там стався демографічний вибух і надлишки населення розселилися на Балкани, до Індії, Аравії, у Північну Африку. Згодом заселили Молдову та південь і лісостеп України. Проте одне тут неясно: звідки ж у Малій Азії зібралось стільки населення? За територією вона менша за Балкани!

Усе те, що не співвідноситься з точкою зору офіційної археології (хоча академік Б. Рибаків і академік П. Толочко зі своїм колективом видання “Стародавня історія України” — чинники офіційної науки, а які полярні думки стосовно трипільця!) Л. Залізняк іменує аматорством або “міфотворчістю”. Однак шановний професор не звинувачує у “міфічності” самоозначень “богообраного” народу і не піддає глумові “Мифы русского народа”, а надміри патріотизму в їхніх ідеологіях не наважується (як це б мало впливати з його логіки) віднести до розряду національного безглуздя. Подаючи трипільців як малоазійців, він вказує, що “ці люди належали до східносередземноморського антропологічного типу, ...невисоким зростом, темною пігментацією, скошеним чолом і великим носом своєрідної форми”. (Певно, принциповий історик власними очима тепер (!) побачив цих людей з темною пігментацією? Але ж не особливо прихильний до трипільської культури доктор історичних наук Д. Телегін в “Археології України” (Київ, 1994) пише, що населення на території України було одного й того ж антропологічно-

ри Європи і Азії, ще раніше (“Неолит Украины”, 1969, “Энеолит Украины”, 1974) довів: “Релігійно-космічні уявлення племен бугодністровської культури і генетично пов'язане з нею трипільля були, безсумнівно, індоєвропейськими, що має підтвердження в індоіранській і, особливо, у давньогрецькій міфології й символіці”. Сама бугодністровська культура генетично входить у мезоліт, “а разом з тим, як своєрідний етнокультурний міст між неолітом Східної і Західної Європи”.

Упродовж XIX—XX століть офіційними чинниками історія українського народу систематично спотворювалася. Ця практика продиктована тенденціями ідеологічного спрямування. Знані класики Маркс і Енгельс визначали, що є народи “історичні” (вважайте, читачу, панівні — цебто завойовницькі), великі, а є “неісторичні”, тобто малі, що мають лягти погноєм задля могуття “історичних”. Такими безперспективними народами вони назвали й слов'ян. Цілковито за такою указкою професор гарвардського університету О. Пріцак уперто переінакшує історію України-Руси (М. Грушевський своєю багатотомною фундаментальною працею не переконав його), приписуючи заснування Київської Русі хозарами, що були тюрками (“Хозарська держава — попередниця Київської Русі”, “Віче”, 1992).

Геть не спровокований українським буржуазним (!) націоналізмом, а задля історичної правди поляк М. Красуський 1880 р. на свої кошти видруковує “Древность малороссийского языка”, де з допо-

Зовнішній вигляд людей епохи неоліту та енеоліту з Надпоріжжя. Реконструкція М. М. Герасимова

го типу з часів мезоліту, потім неоліту і в добу трипільську. (Для пояснення пропонуємо фото з реконструкції людей цих епох).

Трипільська цивілізація, сформувавшись саме між Дністром і Дніпром, досягла найвищого розквіту й проіснувала як цілість майже 2 тисячі років, а нині закономірно постає велетенською духовною цитаделлю, навколо якої схиляються списи речників ідеї глобалізму. Тож і не дивно, що вона, за уможливленням версіями певної категорії археологів (теорія міграції культур), неначе той циганський табір, мусила блукати по широтах і меридіанах — то була на Близькому Сході, то опинялася на Балканах, увесь час зазнаючи (за чимись міркуваннями!) “ін'єкцій” сусідніх племен, етносів чи етнічних масивів. А між тим доктор археології В. Даниленко, глибинно дослідивши давні археологічні культу-

могою порівняльного аналізу європейських мов обґрунтовує власну тезу: “Займаючись тривалий час порівнянням арійських мов, я дійшов переконання, що малоросійська мова не тільки старіша від усіх слов'янських... а й санскритської, грецької, латинської та інших арійських”. (Його висновків ніхто, до речі, не спростував). То чому ж не дослуховуються до цих визначень ті, хто береться написати правдиву історію українців?

У роки панування комуно-більшовицької влади право визначати істину мав всесильний ідеологічний відділ ЦК КПРС, який нічого не вивчав, але вершив долю науки. Традиція таких суддів склалася і в Інституті археології України. Очевидно, що за своїми науковими потугами наші археологи не спроможні аргументувати: з чого ми, українці, постали? де наші прародителі? І чи переривається зв'язок по-

ИНВЕКТИВА З ПРИВОДУ

колінь? Та спадковість культур археологічних? То, може, ставаймо до роботи очищати од завалів нашу історію, не рвучи пуповину нашого первородства? Але прислухаймося і до висновків, не заангажованих ідеологічними постулатами, найавторитетніших зарубіжних істориків.

Англійські вчені Кларк і Пігот (“Передісторичні суспільства”) визначають: “Між Карпатами й Кавказом місце групи індоєвропейських народів. Вони — предки кімерійців і скитів”. І додають: “Середній Схід, Індія, Пакистан, Месопотамія, Близький Схід, колонізовані людьми з території України”. Австралійський історик Г. Чайльд (“Досвіток Європейської цивілізації”) зазначає: “Міграція з причорноморських степів не тільки на Південний Схід — Месопотамію та Іран, але й на Південний Захід — на Балкани, до Трої. З причорноморських степів у найранішій цивілізації розвивалася індоєвропейська мова”. Англієць Сір Леонард Вуллі (“Початки цивілізації. Історія мови”) дослідив, що племена аріїв вийшли з українських земель і були творцями нових держав і їхньої культури, де вони поселилися, зокрема і в Месопотамії. Чеський лінгвіст Нідерле довів, що мова трипільців — праслов'янська мова, і вважає коліскою індоєвропейців територію на південь од Прип'яті.

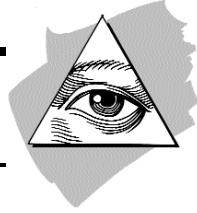
Запитуємо у “знавців”: де ж насправді був отой демографічний вибух, що зумовив розселення індоєвропейської спільності? де з'явилися найдавніші хлібороби з огляду на міркування світової історичної науки?

Трипільська цивілізація відкривається нам, нинішнім і майбутнім нащадкам, як найунікальніша оаза духовного буття наших попередників на Євразійському материкі, якщо до вислідження її комплексно доклавуть зусиль історики і мистецтвознавці, археологи і мовознавці, астрономи й етнографи, релігієзнавці й архітектори, астрономи і художники, фольклористи і міфологи, естетики і епіграфологи. Ми, сьогочасні, не лише зацікавлені минулим і уважні співпереживачі того прекрасного, що було на нашій землі, не тільки спадкоємці величного побутування і вершинних злетів космовідань наших прапредків, ми, насамперед, є покликані Вищим Розумом уберігати світоносі ідеали нашого перводуху та примножувати плин космопланетарної енергії образотворення. І знаймо: ні хозаромислий О. Пріцак, ні імперієць М. Погодін, ані наш усезнаючий академік Толочко, ні новітній “...знавець” М. Попович, не кажучи вже про різної масті “німців” чи “доброжелателів”, не віднайдуть нам правди нашої історії. Ось тому не уярмлена чужими догмами українська душа постійно прагнутиме досягнути давню історію рідної землі і її людності в істинності, а не в кривотлумаченнях.

Олександр ФИСУН,
художник, член НСХУ,
історик мистецтва;

Вадим МИЦИК,

- директор Тальнівського музею історії хліборобства, археолог, лауреат премії ім. В. Хвойки

СВІДЧЕННЯ

К. П. Чечеров, нач. лабораторії інституту ім.Курчатова:

“26 квітня 1986 р. перших потерпілих в аварії на ЧАЕС привезли до Москви в лікарню № 6. З аеропорту їх везли в автобусах, реанімомобілях, машинах “швидкої допомоги” і увесь цей транспорт (сидіння, підлокітники, спинки крісел) виявилися забрудненими радіаційним пилом такою мірою, як внутрішня поверхня гарячої камери після розділу активного зразка. День за днем з лікарні № 6 у відділення перебували особисті речі постраждалих, білизна, взуття для пакування та відправки на поховання невинувинуваних, але всієї радіоактивних відходів. Кількість речей, що направлялась через відділення на поховання, свідчила про безпрецедентні масштаби виробничої аварії”.

А. А. Д’яченко, полковник, канд.

техн. наук:

“Спектрометричний аналіз показав, що мазок з підлокотника автобуса, на якому привезли до Москви перепромінених співробітників Чорнобильської АЕС, містить часточки ядерного палива! Майже одночасно стали відомі результати перших вимірів потужності дози гамма-випромінювання поблизу аварійного блоку ЧАЕС (27 квітня 1986 р.). Вони були вищі, ніж та верхня межа, на яку розраховані засоби радіаційної розвідки, створені для використання у випадку ядерної війни”.

А. Дятлов, заступник головного інженера по експлуатації 2-ї черги ЧАЕС: “Оскільки аварія виявилась настільки серйозною, що вина у ній загрожувала не позбавленням премії, не перервою або крахом кар’єри, а самою свободою, то тут уже не до принциповості.

Чесність, совість, якщо вони й були,

— геть! Кому вони потрібні?”

О. Акімов, начальник зміни блока № 4 (передсмертна записка, 1986 р.):

“Ми все робили правильно!”.

ДОПОВІДЬ СРСР ДЛЯ МАГАТЕ (1986 р.):

“Першопричиною аварії стало вкрай маловірогідне поєднання порушень порядку й режиму експлуатації, допущене персоналом енергоблоку”.

МАГАТЕ, INSAG (1988 р.):

“Причиною аварії була немислима сукупність людських помилок і порушень правил експлуатації у поєднанні зі специфічними особливостями реактора, які посилювали ефект помилок і призвели до підвищення реактивності”.

Рішення (проект) секції № 2 НТР Держатоменергонагляду СССР (1990 р.):

“Аналіз... дає можливість встановити факт приховання істинних причин аварії експертами... Хід розслідування причин аварії був навмисне спрямований хибним шляхом”.

Г. Копчинський, М. Штейнберг (1991 р.):

“Наміри приховати дійсні наслідки аварії виявились марними. У цій ситуації треба було знайти причини аварії, які б меншою мірою прояснювали справжню картину стану справ у країні та не ставили під сумнів рівень безпеки ядерної енергетики в цілому. Так з’явилося гасло — винен персонал”.

Г. Шашарін, заступник міністра Міненерго СССР (1991 р.):

“Урядова комісія і ті, хто готував матеріали для МАГАТЕ, не хотіли правди. У звіті дано не всю наявну

інформацію, а те, що стосується причин аварії було дібрано однобічно, навіть тенденційно. Це було явним замовчуванням найважливіших речей. Сказавши, що винен персонал, вони тим самим практично загробили атомну енергетику”.

Б. Рогожкін, начальник зміни станції (1996 р.):

“І все-таки, може хоч хто-небудь залишився, кому наші долі не байдужі?”

В. Брюханов, директор ЧАЕС (1999 р.):

“З пред’явленими мені звинуваченнями не згоден...”

М. Доллежаль, Головний конструктор РБМК (2000 р.):

“Вини конструкторів та інженерів, які створювали реактор для ЧАЕС, немає”.

3 ПЕРШИХ ВУСТ

тивних мас). Активні матеріали потрапили у воду, якою охолоджували реактор, а отже й на людей. Не зважаючи на пару і бризки радіоактивної води, персонал станції продовжував відновлювати стабільність роботи станції і йому це, врешті, вдалося.

Нейтронна реакція в реакторі 4-го блоку припинилася 26.04.1986 р. о 1 год. 40 хв. Від цього моменту утворення тепла в активній зоні відбувалося внаслідок залишкового тепло-виділення в паливі та, можливо, внаслідок певних хімічних реакцій. Нічна зміна займалася ліквідацією наслідків від вибухів та охолодженням реактора в умовах опромінення, які навіть важко собі уявити. Залежно від отриманих доз (про справжній рівень яких ніхто не здогадувався) та самолочуття, люди один за одним відбували до лікарні.

Денна зміна приступила до роботи 26 квітня о 8 год 00 хв. Є документ, в якому перелічено записи в журналах блоку № 4. За даними цих записів та свідченнями персоналу денної зміни можна перекоонатися, що МПА була локалізована до кінця дня 26.04.86 р. Водночас, протягом майже 20 годин відбувався напружений пошук шляхів запобігання виникненню МГА (максимальної гіпотетичної аварії) — єдине, що залишалося робити, бо всі системи управління і локалізації були пошкоджені.

Як бачимо, внаслідок МПА керований РБМК перетворився у бетонний циліндр, в якому знаходилося без контролю і управління 200 тонн ядерного палива і 1800 тонн графіту, а також значна кількість цирконію, бору та барію. Уся ця маса постійно підігрівалася залишковим виділенням тепла радіоактивних елементів, утворених у реакторі.

Велетенська радіологічна міна була в бойовому стані, час її вибуху залежав лише від довжини “бікфордова шнура”, який було вже підпалено.

О 21 год. 30 хв. у реакторі сталися один за одним три вибухи, як кажуть свідки, вулканічної сили. Зірвало кришку реактора і викинуло назовні 20 млн. кюрі активних матеріалів. Вибухи тривали до 4 год. ранку 27.04.86.

4 травня реактор “ожив” знову, а 6 травня, коли газета “Правда” повідомляла, що реактор заглушено, стався новий потужний вибух з викидом 30 млн. кюрі.

Далі викиди різної інтенсивності тривали перманентно, аж доки не було засипано реактор доломітом. Проте, й після цього, реактор активно “видихав” радіонукліди до кінця вересня, аж поки його не оббудували “укриттям” (саркофагом).

Нині це “викинуте” хтось споживає. Споживаємо й ми. У літературі є дані обстежень військовослужбовців з частин, що розташовані на забруднених територіях України і Білорусі; захворюваність, в середньому — 80 %.

Автори Доповіді закінчують висновками про те, що звинувачення персоналу у виникненні аварії є абсолютною безпідставними і пропонують зняти всі звинувачення з Олександра Акімова, Леоніда Толпунова і Валерія Перевозченка.

Ці справжні герої заслуговують нагород і шанування їх пам’яті.

Підготував

Євген ГОЛИБАРД

В переддень 16-тої річниці сумної події група незалежних експертів з питань Чорнобильської катастрофи підвела чергові підсумки роботи у формі Доповіді. Завданням групи був пошук істини стосовно подій, що трапилися перед, під час і після трагічних вибухів у квітні 1986 року на ЧАЕС. Укладачі Доповіді погодилися поділитися з нашими читачами своїми здобутками.

Фото О. Кутляметова

СКАЗАТИ ПРАВДУ

т.п. У нас не було жодної версії, ми просто встановлювали картину подій, хвилина по хвилині, починаючи від 1 квітня 1986 року, низуючи на часову вісь всі події, операції на блоці, поведінку людей, розмови, записи, показання приладів тощо.

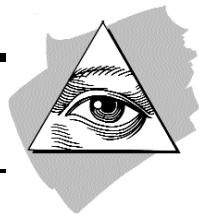
Коли ми дійшли до вибуху, то побачили, що на станції відбулося зовсім не те, що потім було відображено в офіційній версії аварії.

Тут ми побачили, що інтереси, зацікавленість, оцінки щодо правди у висвітленні фактів одразу розійшлися: те, що відбувалося на ЧАЕС — це одне, а те, що відображалось особами з Центру — це, нерідко, зовсім інше.

Ми розглянули всю часо-просторову систему подій: де і хто знаходився, чим займався, що бачив; по кожному приміщенню, по кожній людині, по кожному переміщенню, поведінці кожної особи і по кожній зміні обстановки — звуку, доповіді, реакції, команді, падінню, руйнуванню, зміні температури, інших параметрів тощо впродовж 25-27 квітня”.

Головний експерт, який готував на ЧАЕС московський інститут “НИКИЭТ”, це підвищення потужності реактора. Про те, що вони були на станції і що тоді робили, про це й зараз вам скажуть, тільки по секрету, “на вушко”.

Досі ще багато хто вважає, що оте “стало-

СВІДЧЕННЯ

К. П. Чечеров, нач. лабораторії інституту ім. Курчатова:

"26 квітня 1986 р. перших потерпілих в аварії на ЧАЕС привезли до Москви в лікарню № 6. З аеропорту їх везли в автобусах, реанімообілях, машинах "швидкої допомоги" і увесь цей транспорт (сидіння, підлокітники, спинки крісел) виявилися забрудненими радіаційним пилом такою мірою, як внутрішня поверхня гарячої камери після розділу активного зразка. День за днем з лікарні № 6 у відділення прибували особисті речі постраждалих, білизна, взуття для пакування та відправки на поховання невинувинуваних, але все-таки радіоактивних відходів. Кількість речей, що направлялась через відділення на поховання, свідчила про безпрецедентні масштаби виробничої аварії".

А. А. Д'яченко, полковник, канд.

техн. наук:

"Спектрометричний аналіз показав, що мазок з підлокотника автобуса, на якому привезли до Москви перепроменених співробітників Чорнобильської АЕС, містить часточки ядерного палива! Майже одночасно стали відомі результати перших вимірів потужності дози гамма-випромінювання поблизу аварійного блоку ЧАЕС (27 квітня 1986 р.). Вони були вищі, ніж та верхня межа, на яку розраховані засоби радіаційної розвідки, створені для використання у випадку ядерної війни".

А. Дятлов, заступник головного інженера по експлуатації 2-ї черги ЧАЕС: "Оскільки аварія виявилась настільки серйозною, що вина у ній загрожувала не позбавленням премії, не перервою або крахом кар'єри, а самою свободою, то тут уже не до принципів".

Чесність, совість, якщо вони й були,

— геть! Кому вони потрібні?"

О. Акімов, начальник зміни блоку № 4 (передсмертна записка, 1986 р.):

"Ми все робили правильно!"

ДОПОВІДЬ СРСР ДЛЯ МАГАТЕ (1986 р.):

"Першопричиною аварії стало вкрай маловірогідне поєднання порушень порядку й режиму експлуатації, допущене персоналом енергоблоку".

МАГАТЕ, INSAG (1988 р.):

"Причиною аварії була немислима сукупність людських помилок і порушень правил експлуатації у поєднанні зі специфічними особливостями реактора, які посилювали ефект помилок і призвели до підвищення реактивності".

Рішення (проект) секції № 2 НТР Держатоменергонагляду ССРСР (1990 р.):

"Аналіз... дає можливість встановити факт приховання істинних причин аварії експертами... Хід розслідування причин аварії був навмисне спрямований хибним шляхом".

Г. Копчинський, М. Штейнберг (1991 р.):

"Наміри приховати дійсні наслідки аварії виявились марними. У цій ситуації треба було знайти причини аварії, які б меншою мірою прояснювали справжню картину стану справ у країні та не ставили під сумнів рівень безпеки ядерної енергетики в цілому. Так з'явилося гасло — винен персонал".

Г. Шашарін, заступник міністра Мінерго ССРСР (1991 р.):

"Урядова комісія і ті, хто готував матеріали для МАГАТЕ, не хотіли правди. У звіті дано не всю наявну

інформацію, а те, що стосується причин аварії було дібрано однобічно, навіть тенденційно. Це було явним замовчуванням найважливіших речей. Сказавши, що винен персонал, вони тим самим практично загробили атомну енергетику".

Б. Рогожкін, начальник зміни станції (1996 р.):

"І все-таки, може хоч хто-небудь залишився, кому наші долі не байдужі?"

В. Брюханов, директор ЧАЕС (1999 р.):

"З пред'явленими мені звинуваченнями не згоден..."

М. Доллежал, Головний конструктор РБМК (2000 р.):

"Вини конструкторів та інженерів, які створювали реактор для ЧАЕС, немає".

3 ПЕРШИХ ВУСТ

тивних мас). Активні матеріали потрапили у воду, якою охолоджували реактор, а отже й на людей. Не зважаючи на пару і бризки радіоактивної води, персонал станції продовжував відновлювати стабільність роботи станції і йому це, врешті, вдалося.

Нейтронна реакція в реакторі 4-го блоку припинилася 26.04.1986 р. о 1 год. 40 хв. Від цього моменту утворення тепла в активній зоні відбувалося внаслідок залишкового тепловідведення в паливі та, можливо, внаслідок певних хімічних реакцій. Нічна зміна займалася ліквідацією наслідків від вибухів та охолодженням реактора в умовах опромінення, які навіть важко собі уявити. Залежно від отриманих доз (про справжній рівень яких ніхто не здогадувався) та самопочуття, люди один за одним відбували до лікарні.

Денна зміна приступила до роботи 26 квітня о 8 год 00 хв. Є документ, в якому перелічено записи в журналах блоку № 4. За даними цих записів та свідченнями персоналу денної зміни можна перекоонатися, що МПА була локалізована до кінця дня 26.04.86 р. Водночас, протягом майже 20 годин відбувався напружений пошук шляхів запобігання виникненню МГА (максимальної гіпотетичної аварії) — єдине, що залишалося робити, бо всі системи управління і локалізації були пошкоджені.

Як бачимо, внаслідок МПА керований РБМК перетворився у бетонний циліндр, в якому знаходилося без контролю і управління 200 тонн ядерного палива і 1800 тонн графіту, а також значна кількість цирконію, бору та барію. Уся ця маса постійно підігрівалася залишковим відведенням тепла радіоактивних елементів, утворених у реакторі.

Велетенська радіологічна міна була в бойовому стані, час її вибуху залежав лише від довжини "бікфордова шнура", який було вже підпалено.

О 21 год. 30 хв. у реакторі сталися один за одним три вибухи, як кажуть свідки, вулканічної сили. Зірвало кришку реактора і викинуло назовні 20 млн. кіорі активних матеріалів. Вибухи тривали до 4 год. ранку 27.04.86.

4 травня реактор "ожив" знову, а 6 травня, коли газета "Правда" повідомляла, що реактор заглушено, стався новий потужний вибух з викидом 30 млн. кіорі.

Далі викиди різної інтенсивності тривали постійно, аж доки не було засипано реактор доломитом. Проте, й після цього, реактор активно "видихав" радіонукліди до кінця вересня, аж поки його не оббудували "укриттям" (саркофагом).

Нині це "викинуте" хтось споживає. Споживаємо й ми. У літературі є дані обстежень військовослужбовців з частин, що розташовані на забруднених територіях України і Білорусі; захворюваність, в середньому — 80 %.

Автори Доповіді закінчують висновками про те, що звинувачення персоналу у виникненні аварії є абсолютно безпідставними і пропонують зняти всі звинувачення з Олександра Акімова, Леоніда Топтунова і Валерія Перевозченка.

Ці справжні герої заслуговують нагород і вшанування їх пам'яті.

Підготував

Свєн ГОЛИБАРД

В переддень 16-тої річниці сумної події група незалежних експертів з питань Чорнобильської катастрофи підвела чергові підсумки роботи у формі Доповіді. Завданням групи був пошук істини стосовно подій, що трапилися перед, під час і після трагічних вибухів у квітні 1986 року на ЧАЕС. Укладачі Доповіді погодилися поділитися з нашими читачами своїми здобутками.

Фото О. Кутлягметова

СКАЗАТИ ПРАВДУ

т.п. У нас не було жодної версії, ми просто встановлювали картину подій, хвилина по хвилині, починаючи від 1 квітня 1986 року, низуючи на часову вісь всі події, операції на блоці, поведінку людей, розмови, записи, показання приладів тощо.

Коли ми дійшли до вибуху, то побачили, що на станції відбулося зовсім не те, що потім було відображено в офіційній версії аварії.

Тут ми побачили, що інтереси, зацікавленість, оцінки щодо правди у висвітленні фактів одразу розійшлися: те, що відбувалося на ЧАЕС — це одне, а те, що відображалось особами з Центру — це, нерідко, зовсім інше.

Ми розглянули всю часо-просторову систему подій: де і хто знаходився, чим займався, що бачив; по кожному приміщенню, по кожній людині, по кожному переміщенню, поведінці кожної особи і по кожній зміні обстановки — звуку, доповіді, реакції, команді, падінню, руйнуванню, зміні температури, інших параметрів тощо впродовж 25-27 квітня".

Головний експеримент, який готував на ЧАЕС московський інститут "НИКИЭТ", це підвищення потужності реактора. Про те, що вони були на станції і що тоді робили, про це й зараз вам скажуть, тільки по секрету, "на вушко".

Досі ще багато хто вважає, що оте "стало-

ДІАГНОСТИКА — СІЛЬ НАШОГО БУТТЯ

вважає діагност Володимир ГОТЛІБ

ФАС І ПРОФІЛЬ

Вологість повітря, чергування ночі й дня, недружелюбність середовища досить відчутно позначаються на життєдіяльності. Часто людина ще не відає, що зміна місця роботи, проживання серйозно позначаються на її здоров'ї, зате організм, усі його нервові центри вже чимдуж сигналізують про небезпеку, що наближається. Хто зуміє почути застереження, той убезпечить себе від лиха. Але в буденній завірюсі щастить, ясна річ, далеко не кожному. Тому й потрібна кваліфікована порада.

Майже півтора десятиліття літ ультразвукових досліджень утвердили Володимира Готліба в лікарській еліті столиці як авторитетного діагноста. Траплялося, коли той чи той лікар, дізнавшись, що пацієнт проходив УЗО у Готліба, відмовлявся від власного висновку про перебіг недуги — його діагнозам вірять без застережень. Що ж, Київський міський онкоцентр (поліклінічне відділення), де утверджувався авторитет Готліба, інституція відповідальна сама по собі. Помилка тут обходиться надто дорого... Правду кажучи, Володимир Готліб усе частіше почуватися відповідальним і за чужі помилки. Така натура... Чим тут зарадиш?

Але чому взагалі хворіє людина? Що їй бракує в цьому світі для того, аби жити вічно? Саме така допитливість хлопчини з мальовничого села Велика Тур'я, що на Івано-Франківщині, і привела його в медінститут. І фах лікаря-терапевта здобувся ним не тільки теоретичними й практичними заняттями в лабораторіях і клініках, але й напруженим пошуком відповідей на щойнайскоревенніше — задля чого створена людина? Що лягає в основу її фізичних недуг? Як пов'язані вони зі стражданнями моральними? Так ось і народжувалось переконання, що людина — дитя Землі, належне Космосу. А Святі Заповіді — її Конститу-

ція.

Чи суперечить це переконання науці? Аж ніяк, вважає Володимир Готліб. Адже, розглядаючи будову Всесвіту — від ДНК до Галактики — наука спостерігає ту саму еволюційну закономірність. І найзатятішим скептикам Володимир Андрійович радить прислухатися хоча б до зауваження Б. Паскаля щодо слухності підкидання монети задля з'ясування буття Бога: "Давайте зважимо наш можливий виграш чи програш, якщо Ви поставите на Герб, себто на Бога. Вигравши, ви здобуваєте все, а програвши, нічого не втрачаєте... Таким чином, якщо не грати не можна, ліпше відмовитися від розумування в ім'я життя, доцільніше ризикнути ним в ім'я незмірно значнішого виграшу, настільки ж можливого, наскільки можливе й небуття".

Діагностичні методики лікаря Готліба ґрунтуються на неподільності діяльності внутрішніх і зовнішніх чинників. Люди надзвичайно різні, але найбільше розрізняє їх ставлення до ближнього. Заходить ось пацієнт — кипить, мов реторта на повільному вогні, вважаючи, що "камінці" в жовчному міхурі не його ж вина, а триклятих обставин. То хіба допоможе такому хірургічне втручання? Процеси самоотруєння організму, спровоковані способом життя, триватимуть після операції ще інтенсивніше. Лікувати потрібно причину, а не її наслідки. У цьому й полягає роль діагноста-цілителя.

До речі, порівняння людського організму з ретортою зовсім не довільне. І річ не тільки в тому, що 80% його — вода, отже, певні енергетичні припливи й відпливи в організмі, спричинені місяцевими фазами, цілком закономірні. Найголовніше ж те, що й космічні вібрації (промені, енергії) беруть таку ж активну участь у його діяльності, як і всі доступні нам енергетичні чинники. Тому мають цілковиту слушність усі, хто намагається споживання їжі, наприклад, виокремити в якоюсь мірою незалежний від довілля цикл. У цьому разі бодай причин для виникнення шкідливих решток в

організмі явно поменшає. Адже навіть елементарне спостереження, так само, як і мислення, potwierджують: кожного конкретного моменту в організмі відбуваються абсолютно відмінні реакції. Біохімічний аналіз слини чи сліз радісної та розлюченої людини видають різочий спектр змін, які відбуваються з організмом — упродовж усього життя. Спосіб і якість нашого мислення визначальні в такому разі.

Як Ви вже здогадалися, читачу, Володимир Готліб — активний прихильник медичної астрології в діагностичній практиці. Він спирається на цілком конкретні здобутки сучасної астрології, котра, як і астрологія, підтверджує взаємозалежність усіх складових нашої Сонячної системи. З усіма належними висновками. Власне, саме сукупність усіх надбаних знань і надала змогу сорокарічному діагносту не тільки ствердити себе в медичному світі, але й завоювати визнання й щирі любові пацієнтів.

Зовсім не просто відстоювати свої погляди таким цільним натурам — життя постійно вимагає компромісів. З чорнобильською катастрофою ця відмінність зробилася ще разючішою — надто багато між нами людей, здатних не тільки жити за чужий кошт, але й почуватися при цьому щасливими. Отож довелося йому відкласти кандидатську про віддалені наслідки черепних травм під натиском віддалених наслідків каталізму, якому призначено було стати межею меж епохами. З усього видно, стверджує В. Готліб, що саме п'ятнадцятиріччя по виходу на ЧАЕС поставить перед українським суспільством нові запитання, на котрі слід буде обов'язково відповісти кожному — від конкретного громадянина до держави. Медична діагностика відіграє наразі роль глибокої розвідки, об'єктивно констатуючи згубність наявного стану речей не тільки у радіоактивно опроміненому середовищі, але й у людській психіці... Отож публікації "Слова

Просвіти" про ці проблеми — дуже вчасні, вважає лікар.

Не зайве буде зазначити, наприклад, що вже після перших місяців діяльності колишнього прем'єра Лазаренка діагност Володимир Готліб зауважив у колі своїх колег: "Цей чиновник скінчить за ґратами". На жаль, медичні діагнози не завжди впливають на оздоровлення суспільства...

Та спектр зацікавлень Володимира Андрійовича Готліба залишився б неповним, якщо не згадати тут про таку його пристрасть, як історія. Слідом за доктором історичних наук Миколою Чмиховим він має сміливість обстоювати гіпотезу, що з XXVIII ст. до н.е. українці створили дев'ять повноцінних держав. І лише в XVI–XX ст. це державотворення зазнало істотних змін. А те, що нація — випадок капіталістичного способу життя, Готліб вважає псевдомарксистським вульгарним стереотипом, який перекидав етнічні категорії в соціально-економічні. Адже категорія нації виникла ще в античному світі! Римляни вже ніяк не плутали поняття gens, populus, natio, що відповідають сучасним визначенням "плем'я", "народ", "нація". У своїх розвідках медик засвідчує: українців називали нацією в політико-юридичному значенні навіть у XIV–XVI ст. — після розпаду галицько-волинської державності (Natio Ruthena). І в наші дні Україна витворює нову політичну націю — поряд з етнічними українцями в цьому процесі беруть участь усі справжні патріоти, які люблять і поважають її культуру, історію, вважаючи своєю Батьківщиною.

...Щоранку спостерігаючи зелену аuru сосон, веселу метушню птаства, він вгадує погоду на день наступний. Ці настроєні сосни зовсім не схожі на сиві карпатські смреки, але видається лікарєві, що вони перемовляються між собою — сонцем, вітрами, птахами. Адже все у нашому житті пов'язане найтоншими струмами, сповито у часі й просторі в досить прозорий летючий кокон планети, де кожна причина породжує певний наслідок. Але від аварійних викидів Калуського хімікомбінату страждає не так людність Великої Тур'ї, що зовсім поряд, як високогірний Турківський район, що в сусідній області. І так — у всьому. Аж до нашої буденної поведінки... Лікар лише ставить діагноз. А вже сам хворий мусить подумати, як і що змінювати, як жити далі.

● Остан СВИТЛИК

ДОБРІ СПРАВИ

«КАРІТАС» — ДЕСЯТЬ РОКІВ ДОПОМОГИ ЗНЕДОЛЕНИМ

Сьогодні "Карітас" — це реальна допомога Церкви тим, хто її потребує.

"Прийдіть, благословенні Отця мого, візьміть у спадщину Царство, що було приготовлене вам від сотворення світу. Бо я голодував — і ви мені дали їсти, мав спрагу — і ви мене напоїли, чужинцем був — і ви мене прийняли, нагий — і ви мене оділи, хворий — і ви навідалися до мене, у тюрмі був — і ви прийшли до мене"... Саме ця ідея лежить в основі діяльності харитативної місії "Карітас", яка ось уже десять років працює в нашій області, — сказав на прес-конференції 12 січня 2002 р., підводячи підсумок праці служби "Карітас" за 10 років і 2002 рік, її керівник, отець-декан настоятель Свято-Воскресінського собору УГКЦ Микола Сімкайло. В шести деканатах діють шість благодійних ідалень, у яких харчується щоденно понад 500 дорослих і дітей. Працює благодійний фонд — за минулий рік видано грошової допомоги на суму майже 4 тисячі гривень. Здійснюється домашня опіка над літніми одинокими громадянами. На постійному обліку перебуває 186 чоловік. Безкоштовні ліки видано із благодійної аптеки 5519 малозабезпеченим особам.

За підтримкою "Карітасу" будинок-інтернат для престарілих та інвалідів, лікарня "Госпіс", інфекційна лікарня, обласна клінічна дитяча та міська клінічна лікарня № 1, притулок для неповнолітніх, а також громадян-інвалідів і групи отримали: постійної близьини — 96 мішків, лікарняні ліжка — 32 шт., матраси — 150 шт., інвалідні візки — 21 шт. Чотири рази на місяць надаються безкоштовні перукарські послуги, всього обслужено 543 чоловік.

Успішно завершено щорічний різдвяну акцію "Святий Миколай іде до сиріт". У ній разом з Мальтійською Службою зібрано понад 33 тис. гривень, на які закуплено подарунки для шести сирітських закладів, у яких проживає 704 дитини. (Спеціальна школа-інтернат с. Микуличин — 120 дітей; Залучанський будинок-інтернат для дітей з фізичними і розумовими вадами — 130 дітей; Долинський дитячий будинок — 102 дитини; Угорницька школа-інтернат — 225 дітей; Перепінська школа-інтернат — 105 дітей; Івано-Франківський притулок для неповнолітніх — 32 дитини. Кожен дитини із цих закладів св. Миколай вручить гігієнічні і фруктові набори, подарунки за дитячими листами до св. Миколая. Сотні жителів міста і області долучились до цієї акції, готуючи подарунки за листами. Майже сотня організацій, підприємств, церков виділили кошти, що склали 33 тисячі гривень, на які закуплено ковдри, покривала, спідню білизну для дітей, покривала на ліжечка, інвентар. Майже щорічно "Карітас" допомагає громадянам, матеріально потерпілим від стихії як в області, так і в інших регіонах. Своїм сусідам, Мукачівському і Рахівському районам Закарпатської області, потерпілим від повені в 1999 р., організовано допомогу на суму понад 242 тис. гривень.

При "Карітасі" діють соціальний підрозділ, реабілітаційний центр у с. Вістові Калуського району для uzалежених від алкоголю і наркотиків, споруджується регіональний центр "Карітас" в с. Крихівцях Івано-Франківської міськради. Кілька років працює служба анонімної допомоги наркомаман і алкоголікам, а також благодійний фонд допомоги молодим жінкам і матерям "Скарб життя", діє програма для молоді "Фарватер", яка має вести боротьбу з одинокістю молодих людей і ні в якому разі не допускати саможубств (які, на жаль, збільшилися по всій Україні). "Карітас" має допомогти бідним, повернути багатьом віру в життя, щоб вони стали справжніми громадянами своєї України.

Степан БОЙКО
м. Івано-Франківськ

ХІБА ЦЕ З НАМИ СТАНЕТЬСЯ?

У багатьох місцях Києва з першого тижня квітня красувалося дуже експресивне оголошення: фото зляканої молодої жінки на фоні страшної старої увінчувалося запитанням "Хіба це з нами станеться?" Так виглядало запрошення на семінар, де мова йшла про старість (6-го квітня, увечері, у приміщенні Миського Центру Здоров'я). Промова молодій ведучій починалася з роздумів про старість. Складалося враження, що відвідувачів хотіли мало не залаяти безвихідно старості. Теорія увінчувалася постулатом, що людина не є тілом і що інформація, яку ви знаєте про себе, не є істиною. "Щоб усвідомити для себе, що ви не тіло, релігій не треба. Якщо ви визнаєте, хто ви є, то смерть перестане існувати" — повідомила. І це, певне, є, серед іншого мовленого, ключовим. Цікавим був момент, коли ведуча, після слів "з допомогою мудрості ми переступимо смерть", витягла "буквар" кришнітів Бгаґават-Гіту і почала зачитувати звідти цитати. І то було не

РЕПЛІКА З ПРИВОДУ

одне змістове протиріччя. Доречніше було б сказати, що протиріччя виникали для тих, хто залишав захід. Для тих, хто залишився, усе вимовлене було найлогічнішим, найістиннішим (якщо брати до уваги мімічні реакції слухачів). Судіть самі: "Матеріальні речі щезають... У тілі знаходиться неприродно... Як ми купуємо нову машину, так і душа бере нове тіло... Той факт, що ми шукаємо у собі досконалу особистість, свідчить про те, що така особистість є, і це є Бог..." Перед прасатом (солодким частунком) була, як то водиться у кришнаїтів, мантра-медитація (на звуки). З позиції досвідченого психолога та, почасти, здорового глузду зібрання те мало б бути скоріш за все класифіковане як типове промивання мізків. Багато людей після подібних зібрань стають адептами подібних "навколоріччяних вірувань" — на довгі, бува, роки.

фото Олега Гумєнюка

Прогулянка корисна і старому, і малому

Не раз і не два розпитував у людей, як іти далі — від села до села, хутора, церкви, монастиря, вітряка, лісництва й т. д. Пам'ятаючи їхні настанови, звертав за кладками, за деревами, за крайніми хатами — на нові путівці, й давно вже знаю, що без доброї поради у дорозі не обійдешся, і завжди та порада буде найдоброзичливішою, а щодо подробиць, усі, кого зустрічав, здається, намагалися перевершити один одного і згадати кожну прикмету розпитуваного шляху, аби той невідомий їм по дорожній не заблукав та прийшов, куди йому треба, й напевне, й найшвидше.

...Шанують наші люди (і скрізь по Україні) подорожніх, люблять погостити про дорожку — і далеку, і близьку, і навіть ті, що у житті вважаються небалакучими, на цю тему відгукуються радо, що вже мовити про тих, хто має відкрити вдачу і до слова охочіший.

Людина, в якій запитуєш про дорогу, мовби перебирає почуття відповідальності за твоє, подорожнього, майбутнє, в яке ти вирушаєш, розпрощавшись із нею, і вже сам-один, безборонний у невідомості, де стільки перехрестів та поворотів, оманливих стежок і примарних прикмет, що можуть і завести не туди, куди треба.

Рідко коли відчуєш стільки турбот про себе, як у хвилини розпитування дороги!.. Надто ж, коли розмовляєш не з одним стрічним, а одразу з кількома людьми. Обов'язково у таких випадках спалахне суперечка між тлумачами шляху: як треба йти, а як не треба, і, звісно ж, про шлях, що найкоротший і найпростіший. Кожен із співбесідників не лише вражає турботою про тебе, а й заявляє власне право на краще знання краю, всіх отих орієнтирів, що мають обов'язково впасти в око мандрівників, і які лише він один годен змалювати найточніше. Отже, чим більше людей зустрінеш, тим складнішим у їхній інтерпретації виявиться потрібний тобі шлях, навіть найпряміший, де жодного разу звертати не треба.

Люблю я розпитувати дорогу і навіть тоді, коли добре її знаю, все одно часом запиту: — Не скажете, як пройти?.. За цим запитанням може й інша балачка постати, і людина стрічна запам'ятається, і де зустрів її, не забудеш.

От, приміром, багато літ проминуло, а пам'ятаю, як застав нас із братом та другом Миколою Титовим дощ у Думанцях. Доїхали сюди автобусом із Черкас, а далі — до Чубівки, Онуфріївського монастиря, треба йти

ВЕЧІРНЯ ЗОРЯ, СВІТЛА ЗОРЯ...

пішки, а дощ... Нудилися під деревом, у центрі села, нарікали на те, що день пропав, а який мав бути день!..

Один за одним почали з'являтися під нашим деревом люди, теж перейняті на своїх путівцях дощем: бабуся підійшла, чоловік з велосипедом зупинився, ще один завернув — із вулиці під рукою, дві жіночки з торбинами, видно, до магазину зібралися, а він навпроти нас, та зачинений. Люди одного села, всі вони знали один одного, але допитливо поглядали на нас, нетутешніх, а під дощем, то ще й наче неприкаяних. Отже, на їхню допитливість та співчуття треба було першими озватися. Сказали, що на Чубівку ідемо, воно й недалеко, знаємо, та що поробиш із цим дощем.

— Я ж казав, що літо буде дощове, — мовив чоловік із вудками, звертаючись до нас із пафосом таким, мовби він саме нам про це казав, а ми сумнівалися.

— А звідки ж ви знали?

— По прикметах. Якщо береза розпуститься раніше вільхи — жди дощів. А коли вільха розпуститься, а береза ще ні — буде суша. Раніше старі люди все знали, не те, що зараз, і час по зірках угадували.

— Вечірня зоря, світла зоря... — мовила бабуся, і так її слова задумово прозвучали, наче щось далеке й незабутнє у них озвалось, може, пам'ять про батька-матір, може, молодість і любов, може, увесь той далекий час, коли люди все знали і про життя, і про щастя, і про ті ж далекі, невідомі нам, зірки.

— Мій дід, було, вийде вночі на вулицю і по Стожарах визначить время, три то чи п'ять часов, — значимо додав чоловік з велосипедом.

— А зараз ті прогнози, що скажуть, те й збрешуть, — розгортає думку одна з жінок.

Зі статечною певністю призвідця усієї розмови — рибалка — продовжив:

— Он я скільки посилав запросов, чого сонце літом ходить посередині неба, а мі-

сяць — тільки стороною пройде? А як зима, навпаки, сонце тільки по небу черкне, а місяць — всю ніч у вишині. Думаєте, знають?!

— А куди ж ви запроси посилали?

— Забув адреса, бо давно вже посилав, років з двадцять назад. А ви думаєте, що тепер знають? — звертається до мене, просто-таки підкреслюючи іронічне ставлення до всіх отих, хто мав би знати і про сонце, і про місяць.

— А відповіли вам?

— Писали, що розберуться, та й досі розбираються, — сказав уділиво і вийшов з-під дерева дивитися на небо.

— Видно їх, тих, що про погоду кажуть, змалку марою не лякали і дідків вони ніяких не бачили, — узагальнив чоловік з велосипедом.

Тим часом рибалка повернувся під дерево, до нас, але повідомити нічого утішного не міг.

— Ото, мати, хмара пішла на Чигирин, а, може, й на Кам'янку. Хіба його розбереш, як воно крутиться та й годі.

Дощ нарешті перестав і всі ми полегшено зітхнули, кожен подумавши про свої шляхи й клопоти, яким зашкодила мимовільна облога.

Шлях нам не треба було розпитувати, знайомий шлях, але ж усі, з ким звів нас дощ під старим деревом, один з-перед одного заговорили про те, як таки найкраще йти до Чубівки.

Вже й пішли, а навздогінці долинали поради, де треба нам повернути і що повернути треба ліворуч, а не праворуч, і не біля колодязя, а коло старої груші, отой, що їй, мабуть, сто років, самі побачите!..

Побачили ми стару грушу, і повернули, де треба, і в Чубівку, звісно, прийшли, але знову опиняючись на знайомому шляху, я дорогу перепитую, і, здається, кожного разу оповідають мені про неї все докладніше. Тільки от печаль — ні разу я вже більше не зустрічав отої бабуся, що в розмові перед дощем згадала:

— Вечірня зоря, світла зоря!..

Ні слова більше, зосередившись на своєму, далекому, не мовила. Що ж в її душі пригадці тій озвалось?.. — згадаю інколи і з сумом подумаю, що вже ніколи про це не дізнаюся. А було, було ж, мабуть, у тих словах щось важливе і про життя, і про щастя?.. Те, що і нам час би знати

Анатолій СКРИПНИК

Наполеон Орда

Трапляються в цьому житті, дорогий читачу, особистості, котрі служать немов унікальним ферментом для своєї епохи, — брав уроки у Шопена, вдосконалюючи свою майстерність гри на фортепіано, малярську освіту здобував у славетній студії п. Жерара в Парижі, де в середині 1840-х років був директором Італійської опери. Написав і в 1873 році видав "Граматику музики", надзвичайно високо поціновану С. Монюшом. Та що казати — лишень про його безкорисливу дружбу з А. Міцкевичем написати можна блискучий роман! А ще ж цей чудовий композитор — добре відомий сучасникам — піаніст, педагог, ху-

ЕПОХА, ВІДТВОРЕНА ОРДОЮ

дожник жив у Австрії, Швейцарії, Італії, з 1833 — у Франції... І скрізь лунала добра слава про нього — безкорисливого, людяного.

Малодосліджена сторінка його життя припадає на Віленський університет — юнака виключили звідти за участь у таємному студентському товаристві "Зоряне". Виключення лишень прискорило подальший розвиток подій: участь у збройному повстанні 1803—31 рр., поранення, втеча за кордон після придушення народного невдоволення, змужніння й становлення особистості. Отож лише про цей період можна створити прекрасний бойовик.

Ім'я й прізвище цього митця таке ж рідкісне, як і його доля — Наполеон Орда. Народившись у с. Вороцевичі Пінського повіту Мінської волості (тепер Іванівський район) у родині інженера-фортифікатора 11 лютого 1807 року, назавше пов'язав творче своє життя з Україною, хоча вірно любив Литву, Білорусь, Польщу, які платили йому такими ж вірними друзями.

Його романси й пісні на слова С. Вітницького й А. Плуґа співала вся Європа, а Ліст і Шопен захоплювалися мазурками, полонезами й вальсами композитора. До речі, гроші, виручені від продажу виданого ним "Альбому творів польських композиторів", маестро Наполеон роздав менше влаштованим друзям — умів допомагати всім, вважаючи щедрість душі

найвищим благом, яке дається людині.

Як художник, Орда найбільше відомий своїми замальовками архітектурних пам'яток, місцевостей, пов'язаних із життям і діяльністю видатних людей тієї епохи, — на теренах України, Білорусі, Литви й Польщі. Для того, щоб їх зафіксувати, сховавши усю Волинь та Берестейщину. Архітектурні

замальовки художника виділяються точністю й документальністю, що має неочінене значення, власне, для історії архітектури. А взагалі й нині замальовані Ордою пам'ятки, що не збереглися до наших днів — замки в Ольшанах, Крєві, Пінську, Камінецька вежа, садиби і палаци в Бугановичах, Молодові, Ружанах, монастирі, серед яких особливо виділяється картезіанський — у Березі Картузькій та багато інших, мають неабияку історичну цінність.

Плідний період у мalarстві Наполеона Орди припадає на Волинь, батьківщину матері, де він працював домашнім учителем у нащадків гетьмана К. Острозького. Доля багатьох картин цієї пори — 60-ті роки XIX ст. — невідома. На диво врівноважений, багаторий, мужній, він завжди був зразком душевності й витримки. Помер у Варшаві 26 квітня 1883 р., поїхавши провідати хворого друга.

Нашадки волинських вихованців Орди могли б і відгукнутися — нещодавно минуло 195 років з дня його народження.

Картезіанський монастир в Березі Картузькій. З малюнка Н. Орди, XIX ст.

Остап СВІТЛИК

СИЛУЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ (творчість Сави Божка)

Сава Божко — це письменник із суто українською художньою ментальністю: його цікавили національна культура, фольклор, колорит народного побуту, характер родинних і сімейних стосунків, доля й світовідчуття народу, проблеми села й міста, зростання самосвідомості нації, життя й розвиток регіонів, історичний та сучасний колорит степів, степової України, визвольний рух та його ватажки, складність і протиріччя національного духу, колізії української історії, сучасні мистецькі (літературні, театральні) тенденції.

Сава Захарович Божко народився за старим стилем 11 квітня, за новим — 24 квітня 1901 року на Донеччині на хуторі Крутоярівці (зараз це — село Межівського району Дніпропетровської області) у сім'ї селянина. Навчався: спочатку

цюючи у вузі, він "протягував націоналістичні ухили, боротьбу з Хвиловим розцінював як боротьбу за наркомівське місце". За прояв націоналістичного ухилу Божка виключили з партії, членом якої він був з 1920 року.

25 червня 1938 року органами НКВС було зроблено висновок, що письменник є "одним з активних

"В степах" — це унікальний в українській літературі твір, у якому знайдено й розгорнуто особливу концепцію бачення української дійсності, що й нині надає йому рис самобутнього, яскравого й актуального явища в національній художній культурі.

Роман Сави Божка ще у період своєї публікації став резонансною літературною подією, був поміченим у всеукраїнській пресі чималою низкою загалом досить прихильних рецензій. А. Ковтуненко відзначає, що їх було близько двадцяти й що вони з'явилися у таких помітних виданнях, як "Літературна газета", часописи "Червоний шлях", "Життя й революція", "Молодняк" тощо.

"В степах" — це роман про соціальні й психологічні реформи, про форсований, надзвичайно динамічний період у розвитку суспільства в Україні на межі XIX–XX століть; це роман про усталене й нове життя, про особистісну й громадську психологію під час реформувань, про конфлікти й зіткнення, інколи дуже гострі, болючі, що неминуче стаються у процесі великої реформації, про той період у житті суспільства, народу, нації, коли все навколо підлягає змінам і замінам.

У творі змальовано чабанське життя, його традиції та специфіку, зображено українське село за часів панщини та у пореформений період, розвиток шахтарської справи, урбанізації, революційного процесу, виділено різні характери, психології, долі.

"В степах" — твір епопейного ґатунку. Одна з характерних його ознак — поліперсонажність.

Дійові особи Сави Божка є експресивними, рельєфними, імпульсивними натурами, які виразно передають вагому сутність національного характеру.

У романі, як зазначалося, дві частини — "Чабанський вік" та "Сполохи". Проте концептуально й проблемно не вони розділяють твір, а шостий розділ "Чабанського віку", наприкінці якого у дію вводиться образ молодого німця Генріха Наймана, який приїжджає до Зачепилівки для проведення господарських перетворень і з яким пов'язано розв'язку мотиву духовно-соціальних реформ.

Поява Генріха Наймана є тим рубіконом, що розділяє два світи у романі "В степах". Перший світ — одвічно природний, селянський, традиційно плінний, розмірено безсюжетний, це світ Зачепилівки та її споконвічного існування. Другий — це світ ділової напруги, змін і новацій, економічних та соціально-духовних перетворень, зовнішніх та внутрішніх реформ. Перший світ — статичний і незмінний, другий — динамічний і непередбачуваний.

З цього розділу суттєво змінюється колорит і тональність роману "В степах". Натомість ліричних інтонацій, відступів, сюжетів уводяться цифри, економічні показники, факти виробничої дійсності, масштабні міркування економічного ґатунку. Змінюється й масштаб мислення. У мові персонажів з'являються нові географічні й мислительні категорії,

ритм стає напруженішим, це раціональний і прагматичний господар. Він відзначається неабиякою енергійністю, дієвістю, наполегливістю, сам постійно працює й підтримує вправну роботу інших.

Молодий німець дивиться на Україну як на перспективний і дуже багатий край, але: "Мені здається, що ваші поміщики просто не вміють господарювати", — узагальнює він власні спостереження щодо української дійсності Івану Петровичу Рудану. Розвиваючи свою тезу, Генріх Найман з відчутним сарказмом говорить про українських господарів своєму братові, Густавові, так: "Вони не вміють використовувати навіть того, що в них є".

Важливим моментом у другій частині роману є така деталь, як наростання у Генріха Наймана розчарування навколишньою дійсністю: "Все розкладається... Все грабується, пане Зільберовський... Уся ця проклята азійська держава росла на грабунках. Грабують всі".

Він усе глибше починає усвідомлювати нездійсненність своїх планів на поступове окультурення української реальності. З'являються нові пріоритети в його свідомості: він прагне жити за тими жорсткими канонами, що навколо панують.

Генріх Найман, як і Сапрон Джермеля, — концептуальні персонажі роману "В степах". Це не лише антиподи, але й символи різних духовно-психологічних тенденцій, епох.

Історія писалася живцем...

Сапрон Джермеля — це символ одвічного чабанського й селянського життя, степового буття, де все є розміреним, заздалегідь визначеним, внутрішньо статичним. Генріх Найман уособлює собою невпинність і неминучість радикальних змін у людському житті, способі мислення, це образ невпинного реформатора. У романі "В степах" змальовано, як проходить час Сапрона Джермелі й настає доба Генріха Наймана.

У своєму романі С. Божко змалював кінець "чабанського віку", його останні десятиліття, роки й дні, перехід України від "чабанського віку" до підприємницької доби.

У романі виділяється такий важ-

ливий аспект, як українці та Україна в контексті європейської ментальності. Україна у зображенні С. Божка постає як ментальність романтиків, як реальність з виразними романтичними доміантантами (навіть у своїх концентровано негативних виявах). Європейці, насамперед Генріх та Густав Наймани, — суцільні прагматики, люди раціональної психології.

У романі є ще один важливий образ, на розвитку якого й побудована, власне, романна дія. Це — степ. Розвиваючи цю тезу, варто її уточнити: у романі дві узагальнені дійові особи — степова природа й людина.

Протягом усієї романної дії С. Божко розглядає проблеми "природи й вічності", "степова природа й цивілізація", "роль людини у житті степу".

Природа у романі "В степах" — цілісна та велична, людина — складна та непередбачувана. Природне у творі є віковичним, людське — мінливим. Природа у С. Божка — це органік матерії та духу, сенс єдності живого й неживого, людина у письменника — носій і творець історичних векторів цивілізації, ускладненої та суперечливої свідомості. Природа у творі — це завершеність краси, людина — частка природи, що прагне (на рівні підсвідомості, поривань, різноманітних перетворень) рухатися до цієї завершеності в красі.

Романіст синтезує категорії природи й людини в ще одній важливій проблемі — "природа людини" й показує, що вона (природа людини) значно драматичніша за навколишню степову дійсність.

Сава Божко часто змальовує степ — у розгорнутих пейзажах, картинах, історичних екскурсах — це незамінна константа його світорозуміння.

"В степах" містить чимало вставних історій. Вони є ретроспекціями (цілком сучасна риса романної композиції) й посилюють поліфонічне

звучання життєвої стихії на просторах українського степу, зображеної в романі.

Роман "В степах" обґрунтовано можна характеризувати як епічну розповідь у зчеплених життєвих історій, або як епопею панорами життєвих мікросюжетів і перипетій. Це роман векторів соціокультурної та духовно-психологічної історії, що розгорталася в степах сходу та півдня України.

С. Божко — помітний письменник в українській літературі XX століття, зі своєю концептуально-проблемною та інтонаційно-стильовою "нішею". Він був з тієї когорти митців, завдяки яким визрівало й формувалося явище, що його було визначено "національним художнім Відродженням".

Твори й творчість Сави Божка відзначаються культурною багатогранністю. У них сфокусовано ментальність української історії, поетику національної свідомості, епічність реформенної доби.

● **Ярослав ГОЛОБОРОДЬКО**, завідувач кафедри української літератури Херсонського державного педагогічного університету, завідувач кафедри українознавства Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, доктор філологічних наук, професор

У шпиталі. 1929 р.

в сільській школі, згодом у Павлоградській учительській семінарії, а 1923 року, вже будучи автором кількох книжок, закінчив у Харкові Комуністичний університет ім. Артема.

Писати він розпочав у межах 1917 року. Значною мірою це сталося під впливом поширення національного руху та національних ідей в Україні. 1921 року публікує вірш "Плуг і молот".

Наступного, 1922-го року С. Божко випускає одразу три невеличкі історико-публіцистичні книжки — "Козаччина", "Хмельниччина" й "Гетьманщина".

1925 року письменник публікує свою нову художню роботу — історичну повість "Над колицкою Запоріжжя".

У 1927 році виходить друком книжка "Чабанський вік" — перша частина майбутнього роману "В степах".

1928 – 1929-й роки — друкуються "Сполохи", що незабаром стають другою частиною роману "В степах". Протягом цих же років фрагменти роману "В степах" з'являються в часописах "Службовець", "Селянка України", "Всесвіт", а також у "Літературній газеті".

Апогеєм творчої діяльності С. Божка став 1930 рік, коли окремим виданням вийшов роман "В степах" та побачила світ історико-публіцистична повість "Українська Шампань".

На межі 20 – 30-х років XX століття для Сави Божка настали важкі часи.

Під час мешкання письменника у Харкові на нього почали здійснювати тиск, внаслідок якого 1932 року він залишив столицю й переїхав до Херсона.

Трагічні події розпочалися для Сави Божка з 1935 року. У збірці історико-документальних нарисів та матеріалів "З порога смерті" (1991) повідомляється, що "бюро Херсонського міського партії 14 листопада 1935 р. розглянуло його персональну справу й виявило, що, пра-

учасників антирадянської націоналістичної організації, за завданням якої веде підривну контрреволюційну роботу". У книжці "З порога смерті" зазначається: "Після трусу на квартирі 27 червня 1938 р. Божка заарештували".

Слідство (у фіктивній справі) тривало дуже довго — понад 10 місяців. Строк утримання письменника продовжували вісім разів. На першому ж допиті він визнав себе винним. Проте на судовому процесі, що відбувся 29–30 травня 1939 року (варто зауважити: судили швидко, поспішали), С. Божко відмовився од своїх показань: "До мене слідчий застосовував методи фізичного впливу, і я змушений був давати вигадані показання. Тепер, на суді, від даних мною показань відмовляюся".

Особливою нарадою при НКВС СРСР Саву Божка було засуджено на 5 років ув'язнення у виправно-трудовому таборі. Покарання письменник відбував у м. Ухті до 1942 року.

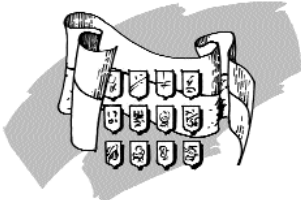
Під час війни він добровільно став рядовим і проходив військову службу в дивізійній та фронтовій газеті. Після війни певний час письменник працював у херсонській обласній газеті "Наддніпрянська правда".

Помер С. Божко у 46 років. Це трапилося 27 квітня 1947 року. Поховано його на "малій батьківщині", у селі Крутоярівці.

Лише через тринадцять років, 24 серпня 1960 року, рішенням Президії Херсонського обласного суду вироку Особливої наради при НКВС СРСР було скасовано, а справу письменника припинено з однозначним формулюванням: "за відсутністю складу злочину".

Саву Божка без перебільшення можна назвати потужною величиною в українському літературному русі 20-х років XX століття.

Центральним у його різноаспектній творчості став роман "У степах", тому що С. Божко й писав роман як, можливо, головний або, принаймні, етапний для себе твір.

Це відомі слова Лесі Українки. Отже, стосуються вони й Вінниччини. Не раз мандрувала її шляхами — і щоразу душа тішилася від рідкісної краси цієї землі.

Цього разу дорога проспалася від Тульчина на південний захід — і то були нові враження, від яких замирало серце. Та все по порядку. Отже, Тульчин, перші згадки про який — від 1607 року. Цікаво, що в документі Львівського магістрату 1648 р. містечко згадується під назвою Нестервар. Історики досі не можуть дійти спільної думки про такі незвичну тодішню назву, яка згодом змінилася на Тульчин — теж загадкового походження.

У війні 1648–54 рр. Тульчин було визволено від шляхетського війська повстанцями під керівництвом М. Кривоноса та І. Ганжі. Та врешті за Андрусівським договором місто залишилося під Річчю Посполитою, а невдовзі його загарбала Туреччина — до 1699 року. З другої половини XVIII ст. Тульчин належав польським магнатам Потоцьким. Про це нагадує яскрава пам'ятка, що нині є власністю нашого народу: величний палац, поруч якого був розкішний парк "Хороше" з водограями, альтанками, ставками, мармуровими і бронзовими статуями. Саме місце його розташу-

лася ліпнина та мармурове облицювання стін. У палаці Антополя — психоневрологічна лікарня (між іншим, до людей з особливими потребами тут ставляться з усією відповідальністю). Що нині в палаці Комаргорода — до речі, досить нетипова споруда — не зрозуміло. І там, і там — здичавілі парки, за якими ніхто не доглядає: звичне явище у наших широтах. Саме там уперше побачила величезні ясени, котрі могутньою, ще зеленою, кроною підкреслювали глибину неба. І хоч які краєвиди на неповторному рельєфі Вінниччини відкривалися очам — наприклад, у Бронниці, понад Дністром, на високій горі — але попереду було справ-

«КРАСА УКРАЇНИ — ПОДІЛЯ...»

вання та масштаби вражають і тепер, хоча споруда, якщо й не втрачена остаточно, то заслуговує на куди кращу долю. Звісно, всі ці зайшли експлуататори добряче визискували наш народ, але нині те, що він створив, може стати предметом його власної гордості, чи не так?

Історія Тульчина багата на яскраві факти, пов'язані з постатями інших культур. Цілий рік тут жив російський полководець Суворов, тут написав свою "Науку перемагати". З 1806 по 1807 рік перебував І. Котляревський. Тульчин посідав значне місце в історії декабристського руху. Бував тут і Ю. Словацький, і О. Пушкін, і наш художник І. Сошенко. Гонти й Залізняка саме в Тульчині провели трагічні останні дні, чекаючи на страту...

Про визначного композитора М. Леонтовича (хто не знає бодай його обробок народних пісень, зокрема "Щедрика" й "Дударика"?), нагадує пам'ятник. Родом він — із цих країв, а загинув за таємничих обставин у домі своїх батьків.

Є в Тульчині красназнавчий музей, є й ентузіастки-красназнавці, як-от В. Святелик, котрий вибирав по архівах матеріали й, по суті, власними силами спромагається видавати брошури з історії міста. Гарно написав він в одній із них: "Як у краплі води відбивається увесь світ, так в історії Тульчина віддзеркалюється історія всієї Європи". Хоч як крути, а все це завдяки магнатам Потоцьким...

Зізнаюся: нічого не знала про уцілілі садиби та палаци у Антополі й Комаргороді. Власниками двох перших сіл були польські граfi — відповідно Четвертинський і Комар. Коли шляхтянка Косаківська, що володіла маєтком у Мурованих Курилівцях, відмовилася присягнути на вірність Катерині II, її власність було конфісковано й передано тому-таки Комарові (й такі сюжети траплялися серед польської знаті). Нині в пам'ятці архітектури XVIII ст. у Мурованих Курилівцях — школа-інтернат. Палац, звісно, перебудований, але розпочато роботи з відновлення інтер'єру в окремих приміщеннях, де зберег-

жнє диво. І воно відкрилося знову-таки на горі, і знову над Дністром — побіля скельного монастиря с. Лядова.

Співав вітер, "горовий і п'яний" (М. Зеров), ще буйне різнотрав'я горнулося до ніг, а перед зором величний Дністер вигинався могутнім луком, грав плесом проти сонця. Внизу, по той бік, — уже Молдова, і там, і тут, куди сягне зір, — поважні, величні гори із білими вапняковими складками, які нагадують про колишнє праозеро. Подумалося: земля творить мовчазну молитву до неба, й собі праглося помовчати, вслухаючись у вічність. Гори поросли кизилом, що якраз дозрів і обсипався на землю, скумпією з яскравим листям, бруслиною: їм тут привільно й затишно. І скрізь — шматочки кремнію, який так чудово очищає воду.

А що ж сам скельний монастир? Заснований він, за окремими свідченнями, Антонієм Печерським, існує донині. У 1939 році храм, відовбаний у скелі, було зруйновано совітами. Зараз є невелика скельна церква, будується нова. Дістатися туди на прощу — справа непростя. Але дорога до храму не зростає.

Інший, сказати б, прахрам, абсолютно таємниче свідчення людського генія, не дає спокою своєю загадковістю. Маю на увазі святилище в знаменитій Буші на Ямпільщині. Так, це місце переважно асоціюється з яскравою сторінкою в історії визвольної боротьби українського народу проти польських поневолювачів. Саме тут, у місті-фортеці Брацлавського полку, героїчно тримали оборону проти польської шляхти. У лютому та березні 1654 р. вороги намагалися оволодіти Бушею, але це їм не вдалося. У листопаді цього-таки року 60-тисячне військо знову оточило фортецю. Козаки та місцеве населення мужньо оборонялися. Коли більшість захисників загинули, дружина сотника Завісного Мар'яна, щоб не потрапити в полон, висадила в повітря пороховий льох. М. Старицький увічнив ці героїчні події в драмі "Оборона Буші"

раму, точніше, до Буші 1884 р. відкрив ук-Антонович. Отже, на м'як, вапняку, вирізь-ень, люди-авколішки, у, оленя з і стоїть за на рамка з На архео-логічному з'їзді в Одесі того-таки 1884 р. цей рельєф класифікували як рідкісну пам'ятку монументальної скульптури часів язичництва слов'ян. Щодо часу його створення, то думки істориків розійшлися майже на півтори тисячі років — від початку нової ери й аж до XVI століття! Мистецтвознавець Д. Степовик у книзі "Скарби України" наголошує: цей рельєф — унікальний, подібного немає ніде, його ні з чим порівняти. Упродовж XX ст. про нього згадують у всіх дослідженнях з історії культури східних слов'ян. Чітке зображення оленя, півня й дерева прочитується як символи, що прикрашали язичницький храм. Храм мав наземну та підземні частини, які сполучалися печерами.

Д. Степовик нагадує: 1961 р. український археолог В. Даниленко, який очолював експедицію, що розкопувала територію поблизу рельєфу, спробував розшифрувати текст у рамці. "Аз єсмь Миробог жрец Ольгов" — такий був напис глаголицею. Експедиція виявила і прочитала на рештках кам'яних стін інші написи. Там зустрічаються імена язичницьких ідолів Перуна і Хорса, князів Олега та Ігоря. Отже, часові рамки створення рельєфу — період князювання Олега (882—912)? Скульптурний Миробог — найдавніший відомий нам портрет у східнослов'янському мистецтві? Хоч як є, вібруюча аура таємничості оповиває це зображення просто неба. Добре, що місце доглянуте, є частиною Бушанського заповідника. Уявляється: деінде цей рельєф став би місцем паломництва туристів, які з усього світу намагалися б потрапити до унікального місця. Та — не в нас... Воно має особливо охоронятися — від руйнівних сил стихії та й від рук сучасних варварів, які скрізь люблять фіксувати: "Тут був я"...

Південно-західна частина Вінниччини понад Дністром — місце поселень ще з часів палеоліту. Саме біля сіл Лядови, Нагорян, Озаринців існували стоянки первісних мисливців за пізнього палеоліту — 40–13 тисяч років тому. Отже, благословенна земля обжита з давніх-давен.

Людмила ТАРАН

РОДОСЛОВ

ШЛЯХ ЛЕМКІВСЬКИХ ЦЕРКОВ

Лінія Керзона розділила нас, лемків, каже історик Андрій Шляхтовський, у двадцять років умовно на польських і словацьких. Операція "Вісла" — депортувала нас у Крим, Запорізьку область. Але кліматичні умови, навколишнє середовище не дали змоги більшості з нас адаптуватися там, і другою батьківщиною нам стала Галичина. Тут вирости наші діти, внуки, збереглась наша культура, звичаї. Кожні два роки охочі їдуть до столиці Лемківщини — містечка Криниці. В лісі (недалеко від містечка) маємо культурний центр, де проводимо фестивали, "лемківські ватри", відвідуємо села наших дідів-батьків, записуємо фольклор, бо небагато тут лемків, їх більше в Словаччині та Україні.

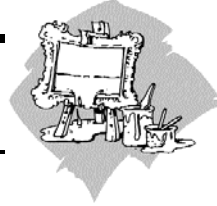
Цього року в середині літа на зафрахтованому автобусі ми здійснили давню омріяну експерсію "Відвідини лемківських церков". Майже в лісах, у невеличких містечках стоять дерев'яні старовинні церкви, дуже гармонійні у цьому гірському пейзажі. Більшість давно вже стали костьолами, однак зберегли, на наше відчуття, душу українського храму. Через півстоліття після операції "Вісла" ці храми ремонтуються, реставруються, кілька з них повернули греко-католикам. В Криниці недавно у співпраці з українським архітектором-лемком Григорієм Лібовичем з Тернополя збудовано православну церкву за кошти, які виділяє Європейський союз. Україна не вклала туди ні копійки, хоча щорічно на рівні прем'єр-міністрів Польщі і України в цьому курортному містечку проходять економічні форуми і, звісно, гостей знайомлять з дуже маленькою лемківською громадою, яка доживає віку і з великими потугами утримує музей "Лемківщина" та кілька українських шкіл. Адже це ж не Богом забута земля, а географічне місце гілки українського роду, якого знає цивілізований світ Європи.

Погляньмо, каже п. Андрій, поляки лише на теренах Галичини відремонтували понад сотню костьолів, недільних шкіл, своїм коштом в Івано-Франківському університеті ім. В. Стефаника відкрили на факультеті "українська філологія" польську філологію, а також польські класи в школі № 14. Зараз поляки старанно відбудовують костьоли в центральній (Лівобережній) Україні, впевнено просуваючись на схід. Є села в Галичині, де проживає 15—20, іноді змішаних, родин, і це дає підставу полякам відреставрувати костьоли. На Лемківщині приблизно така ж ситуація з українцями, але ніхто їм не допомагає.

Варто усвідомити, що реставрація і відновлення церков Лемківщини — не менш важливе завдання, ніж реставрація їх в Галичині чи Києві. Це також наші корені, частка української цивілізації. І дуже важливо, як вона демонструватиме Європі нашу культуру, зрештою, це імідж України. На етнічному фестивалі в нашому місті очікується делегація лемків з Криниці, де вони радо зустрінуться зі своїми братами, а хор "Лемківщина" готує розширену програму, аби разом з гостями показати свою Лемківщину минулого і сьогоdnішнього дня. Успіхів вам, дорогі лемки.

Степан БОЙКО

P. S. У містечку Шаргороді на Вінниччині в 1999 році на реставрацію польської катедри св. Магдалини витрачено 500 тис. злотих, і стільки ж на костьол в м. Вінниця. В обох костьолах є органи, бібліотеки, а служби ведуться польською і українською мовами.

У церкві, розписаній у Катеринославі 1911 року “українським Чурльонісом” — Юхимом Михайловим, — й досі спортзал... Кілька виступів преси у цій справі не мали жодного ефекту.

Про уродженця Таврії українського художника Юхима Михайлова (1885—1935) вже розповідалося на сторінках преси. Та все ж нас турбує доля творинь “українського Чурльоніса” — саме так назвав свою статтю про нього 1986 року в “Літературній Україні” палкий пропагандист спадщини художника Юрій Васильович П’ядик із Києва. Торік влітку мені пощастило ознайомитися з роботами Михайлова у приватній колекції Юрія Васильовича. Вразило, що роботи в цій колекції зовсім маленькі. Але ж не розмірами визначається мистецька вартість твору...

Основну спадщину митця його дружина, рятуючи картини, вивезла за кордон — спершу до Німеччини, а потім до США. Там відбувалися виставки його робіт 1989—1990 років. Кореспондент Асошіейтед Прес, інші американські мистецтвознавці вітали сонячний український талант (власник колекції, зять художника Юрій Чапленко надіслав мені ксерокопії статей). Той же Юрій Чапленко разом із дружиною, донькою художника Тетяною підготував і видав 1988 року у США розкішний альбом, присвячений життю і творчості Юхима Михайлова. Талант, який зродився в таврійських Олешках, але був засланий у непривітний північний Котлас (ось вам антитеза: південь-північ, сонце-хмарі...), відкрився світові!

До речі, порівнюють його з литовським художником Чурльонісом неспроста: у творчості обох дивовижно поєдналися живопис і музика, а завдяки метафоричності їх вважали символістами. Окрім того, обидва спиралися на традиції національного фольклору.

Ось що згадувала вдова митця

Ганна Олексіївна Михайлова (1890—1979), корінна москвичка, яка всім серцем полюбила Україну і її народ. За спогадами Ганни Олексіївни, того року чоловіка послали в касарні (казарми) Катеринослава. “Полкове начальство, дізнавшись, що має художника, взяло його до бригади, що розмальовувала полкову церкву. Нелегко було це робити, бо стелю треба було малювати, лежачи на спині, на дошках. Спина терпла, фарба крапала на обличчя. Але це вже було справді тримісячне свято: без догляду начальників, улюблена робота за фахом!...” (цитую за збірником: “Юхим Михайлів. Його життя і творчість”, виданим

про цю прикметну споруду майбутні архітектори і будівельники? Навряд...

Колишній храм страшенно стиснутий зусбіч різними господарськими будівлями, ангарами, гаражами тощо. Його навіть сфотографувати до ладу важко! Це — зовні, а всередині? Стеля і стіни храму забілені в ті часи, коли нас оберігали від релігійного опіуму. Юні гімнасти охоче позують під бадьорим плакатом “Привет участникам соревнований!” Директор спорткомплексу повідомив, що вже були тут представники церкви (чи церковної громади) і порушували питання про повернення храму віруючим...

Колись, на початку століття, ця церква стояла на просторій Абрамівській площі. 1930 року, у розпал індустріалізації, площу віддали під будівництво нинішньої Придніпровської академії будівництва та

полку, яка збереглася дотепер всередині подвір’я будівельного інституту (зараз у ній спортивний зал). У цій церкві в 1918 р. мене хрестили, а всередині церковної огорожі була похована моя бабуся — Марія Костянтинівна (померла десь в 1923—1925 рр.)

Я докладно цитую різні джерела, щоб переконати і себе, і читачів, що йдеться саме про церкву, яку розписував Юхим Михайлів. На старих фотографіях збе-

ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ ІСТОРІЇ

1988 року в США).

Де ж та церква? Чи збереглася вона? Чи не втрачена у руйнівних хвилях войовничого більшовицького безвірництва? Такі питання виринали, коли ми з краєзнавцем Валентином Старостіним у грудні 1997 року вирушили на пошуки цього храму. На нас чекала невеличка сенсація, якою хочеться поділитися із зацікавленими читачами — церква частково вціліла. Стоїть вона, щоправда, без куполів-бань і використовується зовсім не як культова споруда. В ній нині спортзал Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Подумалося: чи знають

архітектури (якийсь час цей заклад називався Інженерно-будівельним інститутом і лише віднедавна дістав нинішню назву). Мій знайомий, нині покійний, викладач Дніпровського гірничого інституту Віктор Максимович у рукописній праці “Моє місто” (1984) згадує, що до революції його дід мешкав саме навпроти, у цьому куточку старого Катеринослава:

“У той час місце перед його будинком являло собою майже порожню т. зв. Абрамівську площу (вона зараз уся зайнята будівлями інженерно-будівельного інституту). Якраз навпроти будинку розташовувалася церква 228 піхотного запасного

реглюся зображення цієї Хрестовоздвиженської військової (ще казали — офіцерської, а директор спорткомплексу каже — гусарської) церкви, збудованої в характерному і досить типовому для того часу неоросійському стилі. Її спорудження завершилося 1911 року, що збігається з появою в місті Юхима Михайлова. Отже, практично немає сумніву в тому, що він розписував саме цю, а не якусь іншу церкву. Є також відомості, що куратором або консультантом при будівництві був відомий у місті фахівець, любитель церковної старовини, дослідник архітектури Володимир Машуков, який під час Першої світової війни

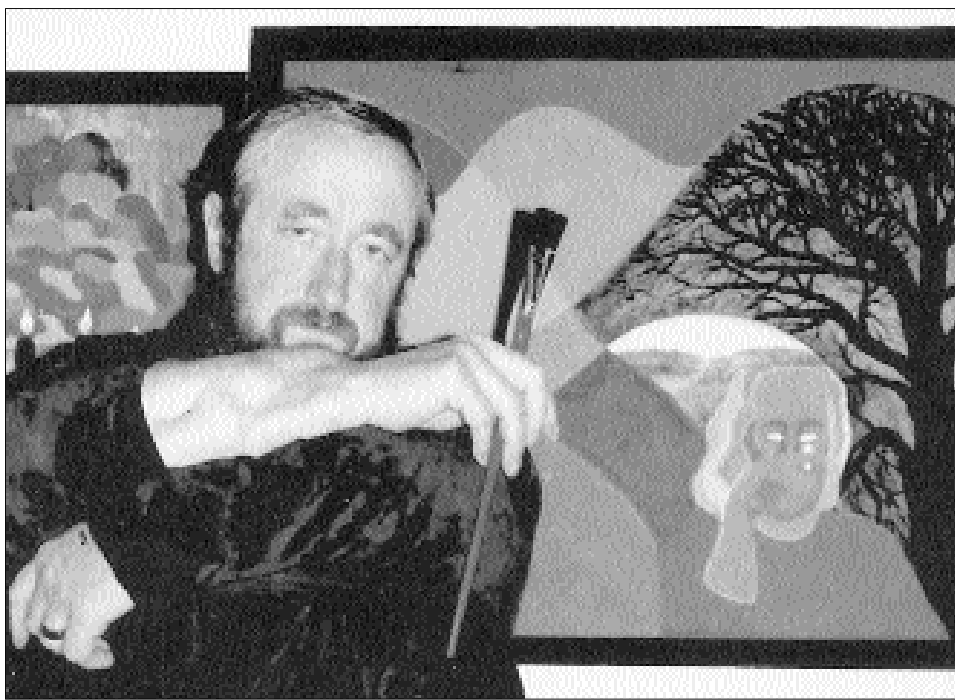
фотографував у Галичині тамтешні церкви. Цікаво й те, що з Катеринослава Михайлова перевели служити у Крим — до Севастополя... Та це — окрема й малодосліджена сторінка його біографії.

Підсумок: храм, розписаний Михайловим, стоїть давнім символом агресивного безбожництва. Несамовіть згадується ще один улюблений символ художника Михайлова, символ України-чайки: “Ой горе тій чайці, чаєчці-небозі, що вивела чаєняток при битій дорозі”. Скільки ж можна залишатися нам при битій дорозі Історії?

●

Микола ЧАБАН,

БАРВА І ХАРАКТЕР —

Стефан-Арпад Мадяр за роботою

З нагоди 385-ї річниці друкарні Києво-Печерської лаври, в приміщенні якої нині розташований Музей книги і друкарства України, фонд останнього поповнився торік унікальними експонатами. Серед них і лаврське видання “Тріоді пісної” 1640 р., що побачило світ у той час, коли на чолі книговидавничої справи тут стояв визначний релігійний і культурно-освітній діяч, засновник Києво-Могилянської

академії митрополит Петро Могила. Видання “Тріоді” цікаве саме вміщеними у ній “синаксарями” — короткими оповідями про життя святих, переклад яких із грецької на українську мову зробив Тарасій Земка. Цінність великоформатної книги доповнюється ще й майстерним художнім оформленням, багатим на барокові гравюри.

Музейну колекцію поповнили книжки, ви-

дані XVIII ст. у Києві та Чернігові, а також мініатюрний “Псалтир” 1-ї половини XIX ст. До зібрання книг XX ст. належить рідкісне видання “Прикрас рукописів Галицької України”, що здійснене 1922 р. у Жовкві (Львівська обл.). Усі ці книги — щедрі дар талановитого київського художника, відомого видавця й мецената Стефана-Арпада Мадяра, що багато років підтримує тісні зв’язки з Музеєм книги і друкарства України.

Визначальна риса характеру С.-А. Мадяра — залюбленість у рідний край, його своєрідне мистецтво. Народився Стефан-Арпад на мальовничій землі Закарпаття у небагатій родині угорця Йосипа та словачки Марії. Як найдорожчу реліквію сім’я зберігала картину відомого закарпатського художника першої половини минулого століття Адальберта Ерделі, — зображений ним літній сад став першим художнім досвідом хлопчини, який ще в дитячі роки захопився малюванням, особливо берегів Латориці. А здобувши фахову освіту на графічному факультеті Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова, став неабияким живописцем та графіком, що засвідчили його виставки “Варіанти безконечності”, “Колір енергії, енергія кольору”, котрі з великим успіхом експонувалися в Австрії, Німеччині, Угорщині, Швейцарії.

Отож Стефан-Арпад Мадяр по праву вважається одним із провідних фахівців України в галузі історії мистецтва, іконографії. А ще в його доробку — робота у видавництвах як художника-графіка, ілюстратора книг, причому багато з них на престижних книжкових вернісажах були удостоєні найвищих нагород. Він також один із тих, хто відроджував сучасне книгодрукування релігійної літератури в Україні.

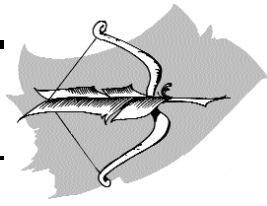
Багато діячів культури, співробітників музеїв, мистецьких установ із вдячністю говорять про спонсорську діяльність митця — активного члена благодійної міжнародної організації “Тріумф серця”. Окрасою зібрання Музею стали придбані за його допомогою і такі книги, як “Євангеліє” (1733 р.) з ілюстраціями Аверкія Козачківського, знаменитий “Києво-Печерський патерик”, виданий лаврською друкарнею у 1859 році, “История графа Рымникого князя Итальяского Суворова” (1853 р.) з багатьма чудовими ілюстраціями Тараса Шевченка, широко знані Гоголівські “Вечера на хуторі близ Диканьки” (видання 1874—1876 рр.) з літографіями видатних художників Костянтина Трутовського, Івана Крамського, Іллі Рєпіна.

Плідна діяльність С.-А. Мадяра — художника і вченого у теоретичній та практичній дослідницькій роботі в галузі кольорознавства, впливу кольору на сприйняття людини. Він творець унікальної теорії, яка обґрунтовує зв’язок внутрішнього кольорового біорезонансу людини з навколишнім середовищем. До речі, ця теорія дедалі більше знаходить різнобічне практичне застосування.

Отож ця мудра і щедра на добро людина робить усе, що може, для піднесення духовності і культури в Україні. Мистецтво його посправжньому служить красі — спільному нашому благу.

Микола ГЛАМАЗДА,
мистецтвознавець

●

Із Григорієм Фальковичем ми мали зустрітись у редакції пополудні 17 квітня 2002 року.

Ми хотіли поговорити, як двоє українських поетів: Григорій Аврамович нарешті погодився принести мені свою книжку "Шляхами Біблії пройшла моя душа", про яку я чула багато хорошого від відомої поетеси і критики Людмили Таран. Звісно ж, що й робота єврейського культурно-просвітницького товариства імені Шолом Алейхема, яке очолює Григорій Фалькович, мене дуже цікавила: настав час "Слову Просвіти" оглянутися на діяльність подібних громадських організацій, аби розповідати про них просвітянам. Лексикою минулих літ — обмінюватися досвідом. Але сталося так, що зустрілися ми одразу після мітингу солідарності, на якому йшлося і про акт вандалізму, що його зазнала в Києві синагога Бродського. Отож, розмови про "чисту поезію" не могло бути. Моє перше запитання прозвучало, на жаль, закономірно для того дня:

Л. Г.: *Сьогодні все впирається в слово "погром". Мені здається, що це неможливо, мені хочеться, аби цього слова ніколи не було в обігу в незалежній Україні... Але маємо говорити об'єктивно: що це було — погром, хуліганство, провокація?*

До речі, розбите вікно в книгарні "Сяйво" ніхто не демонструє в телерепортажах, хоча марширують хулігани і цю письменницьку книгарню не обминує... Але я не намагаюся нікого виправдати: я хочу знати, чому це могло статися?

Г. Ф.: Останнє запитання якнайтісніше пов'язане з відсутністю поки що відповіді на Ваше sacramентальне: "що це — погром, хуліганство, провокація?". Лише точний "діагноз" дозволяє адекватно визначитися з причинами "хвороби". Як уже стало відомо, органи слідства в оперативному режимі відпрацьовують різні можливі версії тих сумних подій. Разом із тим, якщо продовжити медичні аналогії, подія біля синагоги Бродського засвідчила, як на мене, наявність у нашому суспільстві певної хвороби.

У світі ніщо не трапляється випадково — це один з основних постулатів юдаїзму. Все є наслідком наших вчинків, нашого способу життя. Друге правило: Всевишній ніколи не вдається одразу до повномасштабних покарань. Він завжди попереджає людину (родину, громаду, країну), часом робить своєрідне "щеплення" з ознаками основної хвороби — це болять, але це не смертельно. Якщо адекватно повестися, можна повністю одужати. Здається, саме в цьому контексті варто було б проаналізувати певні вади нашого суспільства, і спробувати визначитися, від якої хвороби зроблено нам щеплення.

Л. Г.: Тобто, хвороба, на Вашу думку, все-таки існує?

Г. Ф.: На початку нашої розмови Ви самі вжили термін "акт вандалізму". Якщо зважити на масовість тої ганебної акції, на віковий склад її учасників (переважно, молодь і підлітки), на деякі інші обставини, то жодних сумнівів не залишиться. Інша річ, наскільки сприятливим чи несприятливим виявиться суспільний організм для тих хвороботворних бактерій. До речі, тут абсолютно коректні аналогії з організмом живої людини. Доведено, що в кожному з нас живуть небажані мікроорганізми (віруси, бактерії тощо), які лише за певних обставин починають непропорційно активно розмножуватися і беруть над нами гору. В надрах будь-якого суспільства ворухатся мікроби расизму, антисемітизму, комунізму, фашизму тощо. В ідеологічному і духовному контекстах стерильна чистота протипоказана людству. Всевишній виокремив нас із тваринного і рослинного світу саме тим, що нагородив нас правом

і мукою вибору між добром і злом. Зрештою, сутність суспільства визначається лише пропорціями, співвідношенням у ньому здорового (чистого) і хворобливого (брудного). Будемо відвертими, аналізуючи наші суспільні проблеми. У сьогодишній Україні, м'яко кажучи, відсутня злагода між християнськими конфесіями, між поколіннями, між симпатиками різних соціально-економічних моделей, між владою і народом, тобто, між українцями. При цьому було б наївно говорити про абсолютну безхмарність міжнародних взаємин.

Це правда, що в незалежній Україні немає державного антисемітизму. Це правда, що до останнього часу в державі не було масових антиєврейських заходів, які супроводжувалися б побиттям євреїв і пошкодженням культових споруд. Але ж сталося. До речі, як людина, що відчувала антисемітизм у власній біографії, я не вірю, що мої ровесники-антисеміти і люди старшого віку, які були завзятими реалізаторами відповідної державної політики і яких я знаю особисто, так от, я не вірю, що

останніх подій суспільна температура в Україні підвищилася. Це — позитив. Певен, що спільними зусиллями громади і держави подальшому розповсюдженню хвороби буде покладено край.

Л. Г.: *Тут я дозволю собі відступити від нашої "злободенної" теми. Ваша книжка поезій "Шляхами Біблії пройшла моя душа" надзвичайно цікава, зокрема, і тим, що буквально в кожному вірші простежується національна самоідентифікація автора — це викликає захоплення цільністю осягнення вами своєї духовної вітчизни. До того ж, вірші промовляють до читача українською мовою. Можливо, саме завдяки вашій поезії я наважуюся вас запитати: хто вони, українські євреї сьогодні? Які вони? Що їм Україна, яка вона для вас? Чому ми так мало про це говоримо?*

Г. Ф.: Євреї сьогодні — питома частина загальноукраїнської громади. Ми, як і решта населення, вчимося, працюємо, закохуємося попри все, дивимось телевизор, хворіємо, лаємо владу і Раду, зрештою

Григорій ФАЛЬКОВИЧ: «ЗА УКРАЇНУ ДАТЬ ОДВІТ ПЕРЕД МОЇМ ЄВРЕЙСЬКИМ БОГОМ...»

вони докорінно змінили своє ставлення до євреїв. Однак найбільше засмучує те, що цього разу антисемітський пароль "Бий жидів" був підхоплений представниками молодшої верстви українського суспільства. Будь-який симптом — це попередження. Наскільки вагомим було попередження 13 квітня і яку хворобу воно засвідчує, ми, певне, дізнаємося уже найближчим часом.

Л. Г.: *Але я не хочу, щоб про Україну і українців говорили як про погромників...*

Г. Ф.: Я розумію Вашу позицію інтелігента-патріота України. Мені теж небайдужий імідж нашої спільної Батьківщини. Проте згадаймо, наприклад, Німеччину 30-х років. Цивілізована держава, де, безперечно, було чимало інтелігентів і патріотів, котрі напевне не хотіли, аби про німців говорили, як про націю погромників. Але погроми відбулися: спочатку — традиційні, "старомодні", з побиттям вітрин, вікон! І, звичайно, самих євреїв, а потім — новітні, з урахуванням останніх тогочасних технологій, крематоріїв, переробної інфраструктури тощо. Тобто, як на мене, загалом правильна, але інертна думка: "Я не хочу, аби про мою країну говорили погано" мусила б набрати статусу мотивації до певних суспільних дій і звучати так: "Я не хочу, тому і не дозволю, аби трапилось таке, після чого про мою країну говоритимуть погано". До речі, ми з Вами, мабуть-таки, не випадково опинилися на одному мітингу, причому, попередньо не домовляючись про це, як і кілька тисяч інших людей — представників різних верств, віросповідань, націй. Невипадковим є і майже одностайне засудження акту вандалізму з боку мас-медіа. Я вважаю, що українське суспільство адекватно відреагувало на сумні події 13 квітня. Підозра в антисемітизмі прикра і образлива для нормальної людини і збиткова для держави — як у моральному, так і в матеріальному сенсах. Як відомо, нормальному організм відповідає хворобі підвищенням температури і наступним знищенням хвороботворних елементів. Як наслідок

голосуємо за них, виходимо на злиднену пенсію, нам обіцяють краще життя, вкотре обдурюють і т.п. Україна — наша Батьківщина (я ще не відвик писати це слово з великої літери) — і цим все сказано. Більшість з нас не виїхало за кордон, до речі, на велике здивування наших сусідів-українців. Щоправда, останнім часом ми вже почали відчувати себе євреями не тільки за ставленням до нас з боку інших людей, а й за самоощістю. Привичаємося до єврейських свят і громадських організацій, до синагоги, до єврейської книжки, до мови іврит тощо. Ми пам'ятаємо не тільки Бабині Яри і погроми, але й свідомо замовчуваний героїзм єврейського народу, його внесок у скарбницю світової духовності, культури, наукового і технічного поступу. При всьому цьому ми закохуємося в україно́к, беремо з ними шлюб, покращуємо демографічну ситуацію. Тепер щодо себе. В однім з американських видань мене назвали "єврейським українським поетом", в іншій антології — "українським єврейським". Я пишу про себе — тобто про українську землю, яка мене народила і годує. Я пишу про себе — тобто про свою єврейську душу, яка впродовж останніх тисячоліть не переінакшила притаманної лише їй сутності, не зрадила свого Бога і своє національне коріння, не позбулася одвічної пам'яті, пошани і любові. Я пишу українською мовою і вдячний їй за можливість висловити себе у Слові.

Л. Г.: *Земля Ізраїлю, держава Ізраїль — нині нас усіх це хвилює, бо війна з Палестиною може обернутися світовою війною... Погляньте, антиєврейські виступи є і в Росії, і у Франції, в інших країнах... Як би не було, але християни не можуть бути спокійними, коли загрожена Церква Різдва Христового, — наша святиня...*

Г. Ф.: Земля Ізраїлю ніколи не могла поскаржитися на брак уваги до себе — вона споконвіку і приваблювала, і хвилювала народи світу, до речі, іще задовго до того, як на

ній з'явилися попередники тих, хто дістав згодом назву "палестинці". Досить згадати стародавніх єгиптян, асирійців, вавилонян, римлян тощо. І завжди вона була саме "Землею Ізраїлю", і завжди ставлення до неї було своєрідним випробуванням для народів і для держав. На жаль, і, до речі, з чималими втратами для себе, не всі гідно проходили це випробування. Не є винятком і сучасна конфліктна ситуація. Водночас, антиізраїльські виступи у країнах Заходу визначають головню економічно-політичні чинники (нафта, майбутня операція проти Іраку тощо) та тиск численних арабських громад у цих країнах, а не принципові підходи з позицій моралі, гуманізму, історичної правди тощо. Не будемо згадувати активно дискутовану зараз "політику подвійних стандартів" Заходу щодо боротьби з тероризмом — і так все з'ясовано. Але не хотілося б подвійних стандартів стосовно духовних святинь, наприклад, могили одного з наших прабатьків Йосефа, Йосипа

Прекрасного, пам'ять якого шанують не тільки юдеї та християни, а й самі мусульмани, і прах якого було перенесено до Ізраїлю з Єгипту. Ніхто не заперечує статусу Церкви Різдва Христового. Саме цим, мабуть, і скористалися найзатятіші палестинські терористи, які сподіваються уникнути відповідальності за свої нелюдські злочини, переховуючись у храмі і захопивши святих отців як заручників. Але ж не забуваймо, що цю споруду тримає на собі Земля Ізраїля, і саме їй належить визначальна роль у минулому і в майбутньому людства. Щодо цього позиції юдаїзму і християнства збігаються. Так от, зараз загрожена сама свята Земля Ізраїля, її статус, її місія.

Л. Г.: *Мені запам'яталася фраза, яку священики народу ізраїлевого повторюють невтомно: єврейський народ повинен бути як одна людина з одним серцем... Думаю, що це мрія духовних пастирів кожного народу. Як стати українському народу однією людиною з одним серцем? Ви теж частина цього народу. У нас різні національності, різні віри, але хотілося б говорити про єдину політичну націю...*

Г. Ф.: Бажано не повторювати рецептів приготування страви під назвою "єдиний радянський народ" — абсолютно неістинна була річ. Тоді самоідентифікували себе як євреї переважно лише релігійні люди. Синагог майже не було — зруйновано або передано під якісь заклади. Національна та духовна самобутність винищувалася фізично. Але життєдайність народу розрахована на тисячоліття. І ось ми маємо в Україні цілу єврейську спільноту. Мені імponує підхід, коли надбання певних народів сприймаються як загальнолюдський даронок. В такому контексті можливе призначення Ізраїлю — бути своєрідним полігоном цілої людської спільноти для напрацювання моделей поведінки за найнесподіваніших обставин.

Євреї вийшли з рабства за Божим велінням, і це було зверненням до всіх: "Люди, будьте вільними! Господь не любить рабів!" Тора бу-

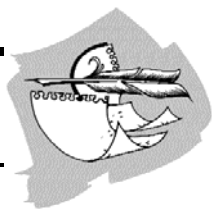
ла дана не лише євреям — це послання людству взагалі. Випробовування, які випадали на долю єврейського народу, служили засторогою для інших народів, ставали уроком для всіх: "Учіться, люди, дивіться і не повторюйте наших помилок!" Це сумна і почесна обраність — бути пробним каменем, на якому перевіряється духовність, мораль, перспективи людства. Зараз певний моральний вибір треба зробити і Україні — народів і владі. Сподіваюся, що і Ізраїль, і Україна витримують з честю всі випробування нинішнього часу.

Л. Г.: *Повернімося до поезії. Іван Дзюба, автор передмови до вашої книжки, виокремив українсько-єврейський контекст її як самототожність: він же оцінив діяльність вашого товариства як такого, що послугуєється українською мовою, — наскільки правдиве останнє твердження? Розкажіть про товариство Шолом Алейхема.*

Г. Ф.: Наше товариство утворено наприкінці 80-х років. Це — добровільне об'єднання киян, переважно інтелігенції, яким небадужі не тільки проблеми відродження єврейської духовності, культури і традиції, а й взаємозбагачення і взаємопроникнення єврейської та української культур. Тож не дивно, що національний склад членів і друзів Товариства не обмежується лише євреями. Свого часу товариство імені Шолом Алейхема було чи не єдиним у Києві осередком єврейського культурного відродження. Практично першими в Україні ми почали видавати єврейську газету — "Ейнікайт" ("Єднання"), яка виходить і понині. Тепер ситуація суттєво змінилася на краще — з'явилися чудово обладнані Громадські центри, функціонують інші єврейські організації, створено навіть Асоціацію єврейської преси. А ми продовжуємо жити. Разом зустрічаємо традиційні свята, запрошуємо до себе єврейських та українських акторів, літераторів, фахівців у галузі культури та мистецтва, самі співаємо, читаємо вірші, вряди-годи перехилиємо чарку. Головне, що ми цікаві одне для одного — зі своїм неповторним життям, досвідом, уподобаннями. Ми бережемо нашу колективну пам'ять. І майже кожний член нашої спільноти гідний окремої розмови на шпальтах газет — чи то українських, чи то єврейських. До речі, гадаю, що зараз наше Товариство чи не єдина суто самодіяльна єврейська громадська організація, яка працює на власному ентузіазмі, без відповідного фінансування.

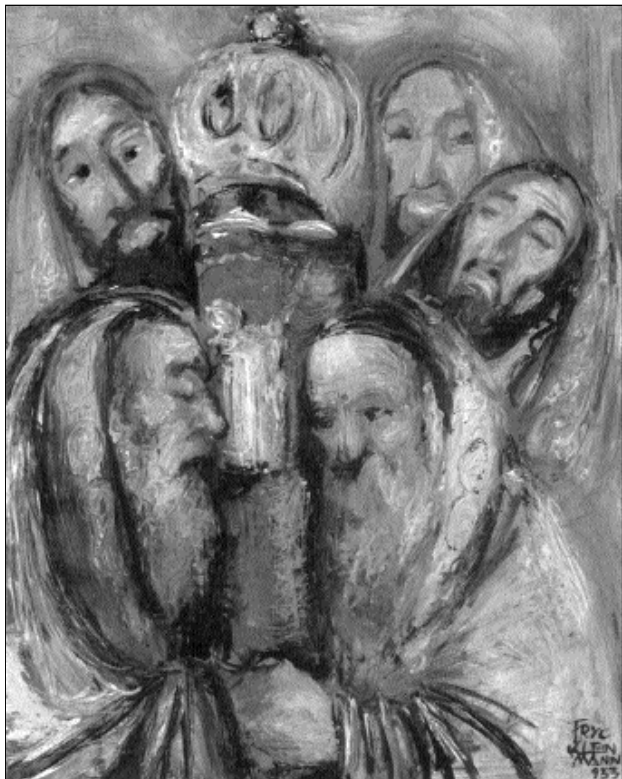
Л. Г.: *Хочу закінчити розмову вашим поетичним запитанням з проханням не риторичної відповіді: "Де мій Київ? Де мій Ізраїль?"*

Г. Ф.: З часу написання цитованого Вами вірша я й сам намагався дати собі відповідь на це запитання. Але попередньо треба було визначитися із самими об'єктами — "Що є для мене Київ і що є Ізраїль?". Спочатку виникла ідея двох Батьківщин: по-перше, фізичної, де народився і без чого тобі важко, майже неможливо жити, і по-друге — духовної, яка визначає систему твого світосприйняття, вибудовує певні ідеали, моделі поведінки, систему аргументації тощо. Але з'ясувалося, що Київ, моя фізична Батьківщина (і, ширше, — Україна), мабуть, ще від самого дитинства закарбувалася на моїй душі непорушно-материнськими морально-етичними принципами і цінностями, неповторною образною системою, якоюсь, начебто чуттєвою, але водночас і метафізично-незбагненою мелодією. Водночас Ізраїль увиходить до моїх снів спогадами тисячолітньої давнини, гаряче пахне пустелею, кличуть біблійні гори і сучасні оази: *я там колись уже був, зараз там живуть мої друзі... Все переплелось...* Я не знаю відповіді на Ваше за-

Григорій ФАЛЬКОВИЧ

Шляхами Біблії пройшла моя душа
Крізь повсякденні радості і чвари,
Повз варту запорізького коша,
Крізь молитви, погроми, яничари.
До витоків, до першоджерела —
Вклонитись батькові моєму, Аврааму —
Шляхами Біблії душа моя ішла
І вже була неподалік од Храму.
Та вдарив грім. І випала імла
У тій землі. А потім — в Україні.
Шляхами Біблії душа моя пройшла.
Ні, не пройшла — лишилась там і нині.

Ф. Клейнман. "Євреї з Тороу"

Я самого себе заперечу,
До утішних світів не пристану.
Я пробачу свого передтечу.
На Месію чекать перестану.
Стану вільним, легким і порожнім —
Листям, цвітом, сніжинкою, пилом,
Стану знов шукачем подорожнім
І дорогою, і небосхилом.

Чи ж хотітиму й далі, як нині,
Аби хтось, о непевній годині,
Пригадав моє слово, мій вид,
Задивившись у мій небозвід,
Моє листя між пальці мнуци,
По мені — по дорозі — йдучи...

Солов'ї трагічної наснаги,
Вивчені на маминім плачі,
Не втамують сонячної спраги
І мене одспівують вночі.

ДЕ МІЙ КИЇВ? ДЕ МІЙ ІЗРАЇЛЬ?

Що їм до отої веремії?
Де він, той забутий Вавилон?
Плачуть українські Єремії
Про народ мій і про мій полон.

Вік по віку плине крізь повіки,
Бористен гойдає верболіз.
Не всихають
вавилонські ріки,
За роками прибуває сліз.

Де чия?
Вже добирати годі.
І пливуть в намулі
та імлі
Слізозьки земних
усіх народів
По моїй чорнобильській
землі.
По мені течуть —
не обминають,
Моє тіло
й душу обминають.

Солов'їне серце на долоні
Схаменулось —
ожива поволі.
Козака в турецькому
полоні
Одспіває кантор
на Подолі.

Пам'яті С. Тельнюка
Звитягу коси колисали,
Шаблі гострилися
на жнива.
Гетьманові універсали
Читай, посічена жидва.

Радіймо!
Повімо нащадкам:

Лиш воля всесвіт одчиня!
Радій, з'валтоване дівчатко,
І ти, забите жиденя.

Ген-ген, лепечина пір'їна
Шугає в синю незабуть.
Загомонила Україна —
Лакизою не хоче быть.

Навіки Україні слава!
Не одцураймось волі ми!
Радій, жидівочко ласкава,
У землю втоптана кіньми.

ЄРУСАЛИМ

Тут щокроку — мечеті, собори,
Навперейми шпиглі та хрести,
Різномовна юрба, наче море.
До чийого притулку плисти?

У злидоти своє зубожіння.
Може, й ви обікрали мене —
Ти, всевладне небесне тяжіння,
Ти, непевне тяжіння земне.

У біблійну закинтий далеч,
Де спілкуються мертві й живі,
Я, духовная покруч і каліч,
Що я знався на тім божестві?

Десь у єресі щиродитинній,
Що і досі ніяк не мине,
Вірив я — на планеті єдиній
Бог єдиний, як серце одне.

Де кордон поміж спраги й жадоби?
Може, знайдеться десь на віку...
Обирай собі храм до вподоби.
Обирай собі храм до смаку.

Не від фараонів ми тікали
Під покровом Божої руки,
Ми любов, ми істину шукали
Крізь кордони, смерті та роки.

Із мого біблійного далека
Кожен день — неначе немовля.
Український Фенікс — птах Лелека —
Чорно-білим символом кружля.

Чорно-білий, чорно-Чорно-бильний...
Стежечка в асфальтовім гаю
Обминає розпач мій невірний
І бадьорість роблену мою.

Не лічу образи і погрози.
Не лікую рани і жалі.
Не роблю, не слухаю прогнози.
Споглядаю Всесвіт на Землі.

Тут убито стільки мрій і храмів,
Стільки мов сплюндровано поспіль.
Я — прямиий нащадок Авраамів.
Де мій Київ?
Де мій Ізраїль?..

ЯД ВАШЕМ*

Хай перед собою завиню,
Тої миті я не зупиню —
На сльозі, на зойкові, на щемі
Інших тут немає, в Яд Вашемі.
Тут у небі — теж не зупиню —
Вічний дим од вічного вогню.

Вхід до крематорію як брама —
Урочисто нищено мій рід,
Мабуть, ще від жертви Авраама
Гріх єврейський числить родовід.

Наші дітки — свічки прозорі,
Їх убито у жорстокий час.

Он вони у Всесвіті — як зорі,
Господи, то ж як багато нас.

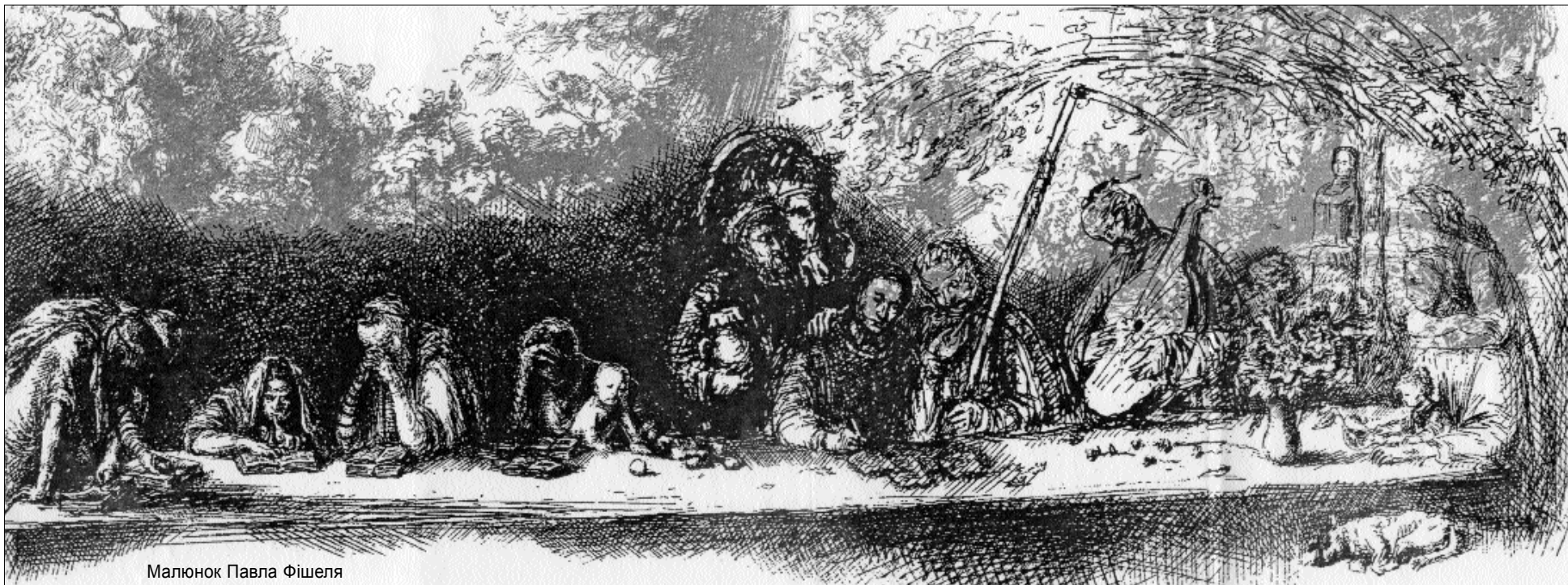
Господи, що ми тебе відкрили,
Чим перед тобою завинили,
Не євреї — люди як такі?
Може, й досі подзвін молитовний,
Трупний дим,
солодкий дим жертвовий,
Небеса смакують залюбки?

Де ти, надлюдино, супермен,
Завітай до Цвинтаря Імен.
Ні травинки, ані деревця
(не здригайся, не одвертай лица),
Ні тужливих плит,
Ні братніх ям —
Білий аркуш з нетвоїм ім'ям.

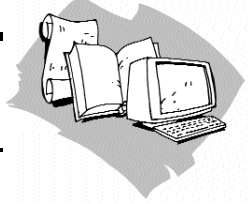
Аркуш. Листя. Листячко. Листочок.
Наче труни — папки у рядочок.
Листя, листя... Стільки літ підряд
На землі — всесвітній листопад.
До реєстру Вічного Плачу
Я й своїх кровинок долучу:

Мої дід та бабуся:
БЕНЦІОН і ФАНЯ — убито
фашистами на Житомирщині.
Рідні батькові сестри:
БРОНЯ і МАНЯ — з двома
діточками, Маєчкою та Мелсином —
забрано до Бабиного Яру.
МІР'ЯМ — з донечкою (імені і року
народження уже нікому згадати),
ЕСТЕР — з трьома дітками,
хлопчиком і двома дівчатками
(імена невідомі), ЄВА — їх усіх забито
на Житомирщині.
Мій батько — ФАЛЬКОВИЧ
АВРААМ БЕНЦІОНОВИЧ і брат моєї
матусі — ВАХОВСЬКИЙ ЙОСИП
АРОНОВИЧ — загинули на фронті
під час Другої світової війни.

*Яд Вашем (дослівно: ім'я та пам'ять) — Інститут і музейний комплекс в Єрусалимі, присвячений жертвам геноциду євреїв під час Другої світової війни, "Музей катастрофи".

Малюнок Павла Фішеля

Коли заходить питання про мову, наші уявлення про цей дивовижний дар природи, як правило, зупиняються на одній із її функціональних особливостей — засобі спілкування. А між тим, ще понад сто років тому видатний український вчений Олександр Потебня в численних своїх працях висвітлював і досить переконливо ствердив думку про те, що людська мова — це не тільки засіб спілкування, але водночас і один із засобів пізнання. Власне, як він зазначає, людська діяльність, що спрямована на всебічне пізнання світу. Виявляється ця діяльність у формі одночасного розкладання всього, що ми чуємо й бачимо, на окремі елементи та приведення розкладеного до чіткої математичної системи символів. Останній яскравий приклад дають змогу людині, на основі образних уявлень, створювати безмежну кількість словесних комбінацій. Подібне, на його думку, ми чинимо й з числами. Чисел всього десять. А комбінації — безмір. Справді-бо, весь набір звуків, що ними користується людина для висловлювання своїх почувань і думок, також можна звести до восьми засадничих. З голосних звуків основним уважається “А”, який навіть на ґрунті однієї мови у своїх діалектних формах має завершений цикл видозмін в тому ж слові: кінь, кинь, кунь, конь, кень, каняка. Серед приголосних основними вважаються: Б, В, Г, Д, З, М, Р, які, багаторазово відлунюючись, велляризуються та палаталізуються, також мають завершений цикл видозмін: бвін, дзвін, звін; гвізда, звізда тощо. І кожний із усього переліку живих звуків вміщує в собі свою неповторну барву чи ознаку. Отак, як дощочка краплина, переломлюючи в собі під різним кутком сонячний промінь.

Однак, на відміну од системи чисел, що ґрунтується на мертвому знакові, який не має в собі жодної чуттєвої та образної видозміни, кожне живе слово найперше постає на основі образно-чуттєвого сприйняття світу. І тоді як число позанаціональне в своїй знаковій умовності, слово завжди безпосередньо пов’язане з родовими особливостями людини. Тому для неї воно не просто певна ознака чи поняття. Для кожної людини те чи інше слово вміщує в собі якесь свої індивідуальні відмінності: свій притаманний лише їй сприйняття образ, свій колір, смак і запах. А також безліч інших відчуттів, що відповідають її характеру, способу світосприйняття й мислення. Тому той самий звук кожна людина вимовляє по-своєму. Своя в кожній людини і манера говорити. Один мовить спокливо, інший — швидко. По-різному вибудовують люди і мовні звороти та окремі вирази. Скажімо, хтось скаже: хотілося б. Інший — хотіло-б-ся. Ще інший — ся-б-хотіло. Коли ж говорити про мову загалом, то можна стверджувати, що її фонетика завжди співвідноситься з національними особливостями душі народу. А морфологія — відповідає способу його світосприйняття й мислення. Тобто — його ментальності. “Мова народу, — зазначає у своїй праці “Рідне слово” видатний український педагог Костянтин Ушинський, — краший, що ніколи не в’яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворюється весь народ і вся його батьківщина; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси і ріки, її бурі й грози — весь той глибокий, повний думки і почуття, голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суворой батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні, в рідних мелодіях, в усних народних поетів”... І далі: “Мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв’язок, що з’єднує віджилі, ті, що живуть та майбутні покоління народу в одне велике, історичне, живе, ціле”. У світлі сьогоденних наукових концепцій, така оцінка мови постає ще більш виразною. Адже кожне живе слово, як символ, як окремий кодовий сигнал, на енергетичному рівні завжди характеризується певним модулем. І цей модуль знову ж таки пов’язаний з родовими особливостями людини, з її акустично-артикулярним паспортом. Ось як про це говорять у своїй книзі “Прелесть тайни” геолог Р. С. Фурдуй та фізик Ю. М. Швайдак: “Що ж стосується акустично-артикулярного “паспорту” людини, то він формується під час внутрішнього розвитку в рідні

материнської плаценти під впливом артикулярно-акустичних “паспортів” предків. Тому істинне пізнання речей відбувається на зоряній мові предків”. Поетому істинне познание вещей происходит на звездном языке предков”. А коли врахувати, що оте “зоряне” слово предків, як символ, наділене ще й силою зворотного впливу на людину та середовище її буття, то стає зрозумілим, чому відлучення од рідної мови обертається наслідками її духовного переродження та виродження як виду. Цим же пояснюється і надзвичайно уважне ставлення предків до кожного слова. Особливо в дні свят, під час обрядодійств, молитов та заговлянь. Тобто, в просторово-часових точках зародження нових течій та напрямків існуючого буття. Звідси — особливе значення мови як одного з найпотужніших виховних засобів, як алгоритму подальшого розвитку буття нації.

Нині, не розуміючи отого давнього змісту багатьох слів та окремих виразів, змісту

та передумовою пізнання видимої течії буття. На цьому рівні сила слова виявляється в його здатності викликати в людині певні поверхневі рефлексії. Воно пробуджує почуття, бажання, думки; створює той чи інший настрій; викликає конкретні уявлення. Засобом понятійної сутності слова в суспільстві людей відбувається поширення певних знань, чуток, настроїв; створюється відповідне інформаційне середовище. Для прикладу візьмемо слово “зерно”. Як понятійна сутність на рівні суспільно-побутового сприйняття, зі словом “зерно” ми уявляємо конкретний рослинний продукт: жито, пшеницю, овес, просо, ячмінь тощо. Воно викликає у нас певні почуття, бажання й думки, що пов’язані з конкретною трудовою діяльністю людини та її харчуванням: сіяти, збирати, переробляти, запасати, зрештою — споживати.

Друга сутність слова — образна. Вона виявляє себе на рівні філософського та мистецького сприйняття. На цьому рівні,

створило плід сторицею”.

Тут, як бачимо, слово “зерно” постає уже зовсім в іншому сприйнятті. Так само як і інші слова притчі: сіяч, птиці небесні, терня, камінь. Їх значення Ісус пояснював своїм учням.

Третя сутність живого слова — семіотична (знакова). Вона виявляє себе на рівні фольклорно-містичного сприйняття. На цьому рівні слово, як символ, ніби поєднує в собі понятійне й переносне значення, фокусуючи й спрямовуючи їх зміст у позареальність. Слово, вжите в символічному значенні, стає модулятивним чинником, що впливає на об’єкти, суб’єкти, явища та процеси, які відбуваються з ними. І тому воно стає передумовою створення нових та реформування існуючих видимих і невидимих течій і напрямків розвитку буття. На цьому рівні сила слова виявляється в його здатності викликати надглибокі рефлексії. Воно впливає на підсвідомість людини, обумовлюючи напрямки її психологічної діяльності. Засобом знакової сутності слова, на тверде переконання

семіотичної сутності слова обумовлюється певними періодами циклічності, в межах яких, на переконання пращурів, відбувається зародження та формування окремих стихій і течій існуючого буття. Тобто, в межах просторово-часових змін. Тут слово ніби втрачає свою понятійну й образну суть і виконує функцію надтонкого модулятивного сигналу. Дана сутність слова пов’язана з вірою людини в його силу. Для прикладу знову беремо слово “зерно”. На рівні фольклорно-містичного сприйняття зерно, як символ, асоціюється з явищем оновлення існуючого буття; зародженням всього живого, як наслідку проявлення родової сили в безмежному розмаїтті образів. Звідси — космогонічний характер символу. Зерном ми посіваємо на Новий рік, аби все зароджувалося, плодилося й множилося — жито, пшениця, вівці, курчата, гусята, голівне ж — діти, що приносять радість кожній родині:

Сійся, родися, зерно крилате!

Родися, радість, у кожній хаті!

Зерном ми посіваємо й молодят, аби здобувалися на господарство та продовжували рід. У природі чоловіча стаття посіває на життя: Сонце посіває, а Земля приймає й родить; чоловік посіває, а жінка приймає й родить. Тому на Новий рік, звичаєво, має посівати лише чоловік — хлопчик. Жінка ж посіває на смерть. Тому покійника, звичаєво, посіває жінка — кухарка. Молодят посіває жінка-мати — вона віддає свою родову силу молодій, бо сама відтепер переходить до стану бабусі. І вже родити — не її справа. Раніше вважалося негостим, коли одночасно народжувала мати й донька або невістка. Відповідно до давнього народного звичаю, батьки, які оженили сина чи віддали заміж доньку, мають відійти од родового життя. Усвідомлюючи сутність символу зерна, для ритуального посіву завжди беруть добірне зерно, стежачи, аби там не було жодного розбитого чи зіпсутого. Бо це ж принесє несподівані збитки, каліцтва та хвороби. Що вже казати, коли нині, не розуміючи значення символу, на Новий рік часто посівають дівчатка й жінки. Та ще й не зерном, а крупкою! Чи то можна сподіватися на добро?! — сказали б наші предки.

Отже, як бачимо, слово одне, але залежно від рівня його сприйняття, значення й сила цього слова зовсім різні. Проте, як зазначає Олександр Потебня: “Кожного разу, коли ми вживаємо слово, воно постає тільки в одному значенні. Слово, як акт думки, неодмінно має лише одне значення”. Таким чином, людина володіє силою живого слова. Та коли вона не розуміє його сутності, то тоді вона може повернути силу слова в геть небажаному для себе напрямку.

Микола ТКАЧ

СИЛА РІДНОГО СЛОВА

Кожний звук — знак голосу. А слово — то уже співзвуччя. Цілий світ. І життя, мов папороті цвіт, має таємницю за основою. Пізнавали, важили й копали... Та дарма збагнути до пуття ніч коротку в переддень Купала, у яку немає вороття. І любов, що землю обіймає. І душа, що вічна — як вода, — в зародку первинності дрімає світло непорочного труда. Але, як відлуння таємниці, нам дано співзвуччя, ті слова, у яких законами криниці невмируща сила оживає. І на тлі безмежного й малого, в кожному дереві з кореня до віт, все, що народилося у слові, — то чітке уявлення про Світ.

народних символів, ми воістину почасти говоримо й чинимо не відаючи що. Особливо в царині народної звичаєвості та обрядовості, що до певного часу складали цілісну систему інформаційного взаємозв’язку природи й людини, були її міфопоетичною основою світобачення. Інколи це нерозуміння виглядає доволі курйозно. Ну, скажімо, сьогодні на рівні пересічного міщанина досить часто можна почути такий вираз: “розбираєця, як свиня в апельсінах”. По суті це — абсурд. А виник цей абсурдний вираз внаслідок спотворення на російський штиб давньої української приказки: “Тямить, як свиня в опальцінах”. Тут давнє українське слово “опальцини” — перли. Порівняйте: перст — перстень, палець — опальцина. Інший варіант цієї приказки добре відомий з Євангелія: “Не кидай свиням перла”. Отже, “апельсіни” виникли на ґрунті невіддаленого перекладу приказки російською мовою. Минув час, суть слова втратилась. І ось уже спотворену приказку депутат Верховної Ради Смірнов перекладає на українську мову, озвучуючи від мікрофону на всю Україну: “Тямить, як свиня в помаранчак”. Отак опальщина стала помаранчею. І подібні приклади, на жаль, не поодинокі. Як бачимо, навіть на рівні звичайного, понятійного значення живого слова.

Проте, СЛОВО, як образ думки, як вияв почуттів, як один із основних засобів інформаційного зв’язку, завжди має триєдину сутність і триєдину силу.

Перша — понятійна сутність слова. Вона виявляє себе на рівні суспільно-побутового сприйняття. Тут слово постає в своєму прямому вияві, як конкретизуюча ознака окремого об’єкта, суб’єкта, предмета, дії, події, явища існуючого буття. Тому слово, вжите в прямому значенні, є класифікатором живого й неживого світу

фото О. Куплахметова